

2022

Rahvakultuuri aastaraamat

EESTI RAHVAKULTUURI KESKUS

Rahvakultuuri aastaraamat 2022

EESTI RAHVAKULTUURI KESKUS

Rahvakultuuri aastaraamat 2022

Koostanud: Eesti Rahvakultuuri Keskus©

Toimkond: Külliki Aasa, Kaja Allilender, Kati Grauberg-Longhurst,
Urve Gromov, Merike Hallik, Riin Kivinurm, Aire Koop, Eeva Kumberg,
Anneli Kundla, Helle-Mare Kõmmus, Krista Lember, Kaja Liivak, Eha Mandel,
Maie Pau, Margit Salmar, Mare Taar, Pille Tutt, Anne Ummalas,
Anne Uttendorf, Taisto Uuslail, Leelo Isidora Viita, Marju Viitmaa, Kalle Vister

Toimetajad: Külliki Aasa, Kaja Allilender, Kaja Liivak

Keeletoimetaja: Inge Annom

Kujundus ja küljendus: Triinu Sarv

Esikaas: Rasmus Kadaja – Õpetaja ja lõõtsakuningas 2022 Karksi-Nuia
muusikakooli talvekontserdil. Foto: Leana Liivson

Trükk: Paar

Aastaraamat ilmub Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitali toel

Viljandi 2023
ISSN 1736-1877

Sisukord

Eessõna *ERK* direktor *Kalle Vister*.....6

ÜLDOSA

Raamatukogude aasta pani raamatukogud särama. *Janne Andresoo*.....8

Pärandile uue hääle andmisest liivi näitel.....11

Leena Kolk, Kadri Koreinik, Karl Pajusalu

Igor Tõnuristi pärand ja killuke mälestusi. *Tarmo Kivisilla*.....21

Huvitav inimene. *Kaja Liivak*.....27

Tagasivaade 2022. aastale. *Margit Salmar*.....29

RAHVAKULTUURI VALDKONNAD

Vaimne pärand

Folklooriliikumine – iseenesestmõistetav või

teadlikult märgatav? *Monika Tomingas*.....42

Jutuvestmisfestival Ööbikuööd 2022. *Mai Metssalu, Leelo Viita*.....46

Tartumaa vaimne kultuuripärand nähtavaks

läbi vanasõnade. *Kati Grauberg-Longhurst*.....49

Noarootsi kooli projekt Rannarootsi radadel. *Tiiu Tulvik*.....51

Jõuluvana Korstna Talu lugu. *Tiina Tõnismäe*.....54

Raamatukogud hoiavad rahvakultuuri.

Järvamaa keskraamatukogu. *Jane Kiristaja*.....56

Unikaalne Raplamaa Mälukeskus. *Jüri Vaher, Jaana Tõnisson, Õie Paaslepp*.....58

Kodavere kiil eelä ja tänä ehk Kodavere murraku elavdamisest

aastatel 2020-2022. *Ergo-Hart Västriku*.....60

Võru kirjandustänav „Katariinast Kreutzwaldini“. *Aime Hollo*.....63

Laat igaihe jaoks, eranditeta. *Claudia Robin Andros*.....66

Hiidlaste rüü ehk nukkudega tekk. *Helgi Põllo*.....68

Koorimuusika

Mõtteid koorimuusika – aastast 2022. *Kaie Tanner*.....72

Soliidses keskeas ja viie lapsega:

kammerkoor Solare 45-aastane. *Jaanus Nurmoja*.....77

I Tallinna noortekooride festival „Neidudekooride teekond laulupeole“.....81

Aarne Saluveer, Riin Kivinurm

Võru väarikad ja väsimatud laulukoorid. <i>Silvi Jansons</i>	84
Rapla koorimuusika eestvedaja Thea Paluoja 60. <i>Anne Ummalas</i>	87

Rahvatants

Kolmas naiste tantsupidu on ajalugu. <i>Tiina Säälk</i>	91
Meeste tantsupidu – meeste kestev vägi. <i>Aveli Asber</i>	94
Paunvere Tootsid - Teeled pool sajandit tantsulainel. <i>Riina Mägi</i>	97
I Põlvamaa Noorte Laulu- ja Tantsupidu „Olõs mul üts..“ <i>Evelyn Grzinich</i>	101
Lääne tantsi lennatie... <i>Liia Lees</i>	104

Rahvamuusika

Torupillipäev, torupilliaasta, torupillisajand. <i>Lauri Öunapuu</i>	107
Tauli Torupill 50. <i>Ants Taul, Anu Taul</i>	111
Rasmus Kadaja – 2022. aasta lõõtsakuningas. <i>Margus Põldsepp</i>	116
Pillipuu juured sügaval maas – suguvõsaorkester Pillipuu 65.....	120
<i>Margit Illingworth</i>	
Lõõtspill on taas leidnud Saaremaa. <i>Tõnu Eermann</i>	123
Mooste Rahvamuusikakooli kümme aastat. <i>Kristina Traks</i>	124
Saku Mandoliinid tähistasid 10. sünnipäeva suure juubelikontserdiga.....	126
<i>Merilin Piirsalu</i>	

Puhkpillimuusika

David Otto Wirkhausile pühendatud noorte puhkpilli- ja löökpillimängijate igasügisene pillilahing. <i>Priit Sonn</i>	130
Puhkpillimuusika tulevikust Pärnumaal. <i>Valdo Rütelmaa</i>	133
Pühajärve puhkpillipäevad XXV. <i>Küllil Teearu, Arno Anton</i>	135
115 aastat puhkpillimuusikat Mäetagusel. <i>Kärolin Kivestu</i>	138

Käsitöö

Käsitööaastast 2022. <i>Liina Veskimägi-Iliste</i>	141
Püksipaikamise konkurs ja paigatud pükste näitus ERMi Heimtali muuseumis.....	145
<i>Tuuli Tubin McGinley</i>	
Ainulaadne Narva pitsikool. <i>Olga Kublistkaja</i>	147
Taaskasutusehitus – kas maakera on kummist?.....	150
<i>Taisto Uuslail`i intervjuu Marko Kikkaga</i>	
Traditsiooniliste puutööskuste õpetamine Avinurmes. <i>Katre Pärn</i>	152
Suurrättide sajandi vanune soojus. <i>Kaie Kesküla</i>	155

2022. aasta käsitööettevõtja auhinna võitja ja Kihnu troide meister Elly Karjam: „Ole lahke ja inimesed tulevad ise sinu juurde!” <i>Liina Hergauk</i>	158
Vana-Võromaa Käsitöö ummamuudu tootekonkursid. <i>Küllli Eichenbaum</i>	160

Harrastusteatrid

Olukorrast eesti harrastusteatrite maastikul. <i>Rahel Otsa</i>	165
Vilamfest. <i>Reet Raudsepp</i>	171
ProvintsiTeatriPäev – viie maakonna harrastusteatrite festival. <i>Aire Koop</i>	174
Väärtuslikeim auhind – parima ansamblimängu eest. <i>Sofja Boborenko</i>	180
Tõsiselt muhe ja muhedalt tõsine Rapla Väikelinnateater. <i>Valter Uusberg</i>	182

Kultuurikorraldus

Kohalik kultuurikorraldus meil ja mujal. <i>Sandra Nikitin</i>	184
Arvo Pärdi loominguga saadikud Eestis ja maailmas. <i>Nele Kivisild</i>	187
Eit ja Taat tegid puuriida õue ja ... <i>Jorma Riivald</i>	190
„Et kõik ausalt ära rääkida, nagu on, pean ma alustama sellest...“.....	192
<i>Ene Michelis</i>	
Järvamaa laulu- ja tantsupidu Koerus korraldaja pilgu läbi. <i>Krista Jürgens</i>	196
Kogukonnakontsert koduõuel. <i>Sirli Sommer-Kalda</i>	203
2022 oli raamatukogude aasta – kas märkasid? <i>Kristel Jaago</i>	205
Lustivere on rikkaliku kultuurilooga kant. <i>Taavi Kelder</i>	208
Meil on Võhma! <i>Anneli Kivisaar, Riina Kens</i>	211
Avinurme raamatukogu 110. <i>Elle-Vaike Kiik</i>	215

TUNNUSTUSED	218
<i>Kaja Allilender</i>	

VALIK 2022. AASTAL RAHVAKULTUURI VALDKONNAS

TEHTUD UURIMISTÖID	242
<i>Urve Gromov, Eeva Kumberg</i>	

RAHVAKULTUURI STATISTIKAST	246
Eesti Rahvakultuuri Keskuse andmekogu põhjal. <i>Kaja Allilender</i>	

Kalle Vister. Foto Kaja Liivak

Eessõna

2022. aasta muutis meid palju, kui mitte inimesena, siis ühiskonnana kindlasti. Alustasime seda aastat tavapäraselt ja tegime kõik aastaplaane. Täpselt sama rutiinselt tegime plaane meie – eelarve, arendused, tegevusplaanid, töökohtumised, tänuüritus jne. See on osa iga asutuse aasta algusest.

Oma vabariigi sünnipäevale läksime vastu ootusärevalt ja siis... Küllap teab igaüks täpselt, kuidas üks suur sündmus tema argipäeva ja kindlasti kogu maailma muutis.

Oleme viimased aastat sammunud ühest kriisist teise, aga eestlaslik vaim

hoiab meid tegevuses ja ikka otsime võimalusi, kuidas igapäevaelu võimalikult vähe kannatada saaks.

Meie, Eesti Rahvakultuuri Keskuse pere, saame olla õnnelikud selle üle, et 2022. aasta veebruaris nägi ilmavalgust meie asutuse infokiri. Tore oli nentida, et see on iga kuu paljudele üks oodatud saadetis, mis saabub elektroonilisse postkasti.

Koostöös Eesti Kultuuriministeeriumi ning Laulu- ja Tantsupeo SA-ga nägime palju vaeva rahvakultuuri andmebaasi seadustamise nimel. Loodame 2023. aastal kuulda selle kohta riigikogult juba positiivseid uudiseid ning siis saame üheskoos arendustöödega alustada.

Üha rohkem kogub populaarsust meie Ööbikuööde festival, mis sellel aastal toimus teist korda, ja oleme kindlad, et see traditsioon jätkub ka järgnevatel aastatel.

Väärtustades laulu- ja tantsupeo traditsiooni, korraldasime III Eesti naiste tantsupeo „PereLugu“ ja meeste tantsupeo „4 venda“ korraldajatele

tänuürituse. Need üleriigilised peod hoiavad samuti tantsimise traditsiooni ja igaüks, kes kohal oli, andis selle traditsiooni väärtustamisele tükikese oma südamest.

See on väga väike osake meie igapäevatööst, kuid peale meie tegemiste on rahvakultuuri aastaraamatusse välja nopitud olulisemad või enam päevakorras olnud sündmused ja statistika, mida teiega jagada soovime.

Seega loodan, et leiate aega nende lugudega tutvumiseks, lugedes aastaraamatut paberile trükitult või veebiväljaandena meie kodulehel.

Täna kõiki, kes andsid oma panuse raamatu sisukamaks muutmisel, ja soovin teile jõudu, et lükkaksime rahvakultuuri vankrit uuel aastal üheskoos veel jõulisemalt edasi. Üheskoos suudame ja jõuame rohkem, sest nagu ütles president Lennart Meri, siis Eesti heaolu on kõigepealt eesti kodaniku ja eesti perekonna, eesti ühiskonna ja riigi heaolu, ning meie ise, Eesti Vabariigi kodanikud, oleme lahendus kõikvõimalikele raskustele ja ohtudele.

Head lugemist ja uute kohtumisteni!

Kalle Vister
Eesti Rahvakultuuri Keskuse direktor

Raamatukogude aasta pani raamatukogud särama

2022. aasta jääb meelde raamatukogude aastana, mis andis suurepärase võimaluse astuda Eesti inimestele veelgi lähemale – tutvustada ühiskonnale meie raamatukogude uusi teenuseid, kaasata kogukondi raamatukogude ettevõtmistesse ja näidata lugejaile ka lähitulevikus tõeks saavaid lahendusi ning tugevdada raamatukogunduses tegutsejate ühistunnet üle-eestilist koostööd tehes. Eesmärkide rohkus oli põhjuseks, miks erialakogukond otsustas tänavuse teema-aasta jaotada mõtteliselt neljaks. Nii keskenduti aasta esimeses kvartalis raamatukogudele kui kirjandus- ja kultuurikeskustele ning kevadel raamatukogudele kui kogukonnakeskustele. Suvi viis raamatukogud nõ ratastele ning sügisel vaadati tulevikku.

Uhke avalööök

Teema-aasta avati 12. jaanuari keskpäeval, mil rohkem kui 150 raamatukogus üle Eesti loeti ette katkendeid kahe eesti autori möödunud aastal enim laenutatud raamatust. Pärast teema-aasta avamist kujunes esimese kvartali keskseks sündmuseks kevadine näituseprojekt „Kogude pärlid“, milles osales üle 100 raamatukogu, kes töid, nagu nimigi ütleb, oma kogude pärlid varalaegastest välja. Uudistamist oli külastajatele kuhjaga, nii raamatukogudes kohapeal kui ka virtuaalselt.

Teema-aasta teise kvartali fookus oli raamatukogudel kui kogukonnakeskustel. Sellest lähtuvalt käivitati Eesti Koostöö Kogu algatusel koolitusprogramm „Kohalike dialoog kohalikus raamatukogus“. Programmi läbisid 12 raamatukogutöötajat, kes said selle käigus selgeks kohalike arutelude käivitamise ja hea aruteluruumi loomise põhitõed. Programm kulmineerus juunis dialooginädalaga: 12 raamatukogus arutleti näiteks selle üle, kuidas olla kriisideks paremini valmis, kuidas luua paremat linna, milline on parim noorteraamatukogu ja milliseid arutelusid kogukonnad vajavad.

29. aprillil sai Tartu Oskar Lutsu nimelise Linnaraamatukogu eestvedamisel teoks tantsuaktsioon „Raamatukogude aastal tantsuga“. Aktsiooni avapäeval lõi kaasa üle 20 raamatukogu, suurim tantsupesa kogunes Tartus Raekoja platsil. Ürituse laiem mõte oli näidata, milliseid erinevaid teenuseid

ja võimalusi meie raamatukogud pakuvad. Paljudes kohtades ongi raamatukogu ainuke avalik ruum, kus on võimalik hobidega tegeleda. Tantsimine on ainult üks väljund, on ka käsitööringe, keelekohvikuid, lugemisklubisid, robootikatunde ja veel palju muud.

Toimekas suvi

Rohkem kui 80 raamatukogus algas juuni laste pannkoogipäevaga, kus tutvustati lastele ja noortele koolivaheajaks mõeldud lugemisprogramme. Iga raamatukogu üllatas omanäolise programmiga, aga ühisosa oli kõikjal pannkookide küpsetamine ja Anti Saare raamatu „Suur koogitegu“ ettelugemine.

Teema-aasta suvi tõi raamatukogud välja nende tavapäraestest ruumidest, tutvustamaks oma tegevusi. Paljudelt suvistelt sündmustelt võis leida nii välkraamatukogude formaadis ranna-, tänava- ja pargiraamatukogusid kui ka raamatukogubusse. Raamatukogud olid aktiivselt tegevad rohkem kui 80 üritusel.

Suve täitis ka suur mõistatamismäng „Avasta Eesti raamatukogusid“, mis toimus 1. maist 1. oktoobrini. Siis ootasid raamatukogud üle Eesti inimesi avastama uusi kohti, kuhu tavaliselt ei satu. Mõistatamismängu raames külastati raamatukogusid üle 2700 korra, täidetud templipasse tagastati rohkem kui pool tuhat. Kõige aktiivsem mängus osaleja Merje Meerits külastas 55 raamatukogu – nende hulgas kõiki Ida-Virumaa 34 raamatukogu.

Lisaks eelpool mainitud sündmustele tõi teema-aasta inimesed raamatukogudesse kaugtööd tegema. Tänavu sai kaugtöövõimaluste kaardile üle 180 raamatukogu: varem polnud neid võimalusi ühele kergesti kasutatavale kaardile koondatud. Kuna raamatukoguteenus on kõigile tasuta kättesaadav, siis saab kaugtöövõimalusi toetada ka neis piirkondades, kus kodune internetiühendus ei pruugi olla piisavalt hea.

Septembrikuu oli kirjanduskeskne. 8. septembril sai hoo sisse ühisele lugemisele pühendatud aktsioon. Soome Instituudi initsiatiivil toimunud „Lugemistund“ oli üle-eestiline: ettevõtmisega liitumisest andis teada üle 130 raamatukogu, kooli ja lasteaia. Tund aega lugemiseks võttis ka Vabariigi Presidendi Kantselei eesotsas president Alar Karisega. Avalikud aktsioonid toimusid Tallinna Kirjanike Maja ees kirjanik Leelo Tungla ning Tartus Rae-koja platsil kirjanik Mika Keräneni osavõtul.

Septembris algas ka kirjanike traditsiooniline raamatukogutuur. Ürituse „Sõnaränd 2022“ raames külastasid Eesti raamatukogusid 22 eesti kirjanikku.

24. septembril tähistati rahvusvähemuste päeva. Sel puhul toimusid üritused koondnimetusega „Kogu Eesti loeb“, kus oli võimalik osa saada mitmekeelsest kultuuriprogrammist. Raamatukogude ühine sõnum oli, et kõik inimesed – hoolimata päritolust, emakeelest ja religioonist – on raamatukogudes alati oodatud. Nii praegu kui ka edaspidi on raamatukogud turvalist avalikku ruumi pakkudes väga olulised.

Pilk tulevikku

27. septembril pöörati pilk tulevikku, kui avati üleriigiline raamatukogude ühine laenusplatvorm Minu Raamatukogu (MIRKO). Uus teenus teeb raamatuhuvilisele kättesaadavaks rohkem kui ühe miljoni teose ligi 30 raamatukogust. Teema-aastal loodud ühine virtuaalne raamaturiiul koondab raamatukogudes sisalduva ühisesse portaali, kust lugeja saab tellida teose pakiautomaati või kulleriga koju.

Tuleb tõdeda sedagi, et III kvartalis tehti Eesti raamatukogudes üle 3 miljoni laenutuse. Võrreldes I ja II kvartaliga oli laenutuste arv vastavalt 11,4% ja 22,3% suurem. III kvartali agaramad raamatusõbrad asusid Hiiu-, Tartu-, Põlva-, Valga- ja Viljandimaal.

3. oktoobril avati Tallinna Vanasadama A-terminalis teema-aasta viimane reisiraamatukogu. Reisiraamatukogud loodi ka Tallinna, Jõhvi, Rakvere, Tartu ja Haapsalu bussijaamadesse.

7. novembril algas kooliraamatukogudele raamatute annetamise kampaania „Kingi koolile raamat“, et leevendada olukorda, kus lapsed ei saa koolist laenata endale vajalikku kirjandust. Kampaaniaga liitus 70 kooliraamatukogu, kus koostati nimestikud just neist raamatuist, millest oli enim puudus. Novembris annetati üle 900 teose.

Novembrisse mahtus samuti algatus, mis andis võimaluse teha asju koos ja suuremalt: 15.–18. novembril toimus RaamatukoguÕÕ. Üle 40 raamatukogu korraldasid sel puhul üritusi, mis pakkusid valgustavaid elamusi pimedatesse öödesse.

13. detsembril tuli kätte aeg anda teatepulk järgmisele teema-aastale ehk

liikumisaastale. Seda tehti kõigis maakondades toimunud tseremooniatega käigus.

Lisaks eelmainitud sündmustele toimus 2022. aastal raamatukogudes hulgaliselt suuremaid ja väiksemaid ettevõtmisi – kokku üle 2000. Saadud positiivse tagasiside põhjal võib loota, et nii mõnigi tänavu alguse saanud ettevõtmine jätkub tulevikus.

Teema-aasta 2022 täitis seatud eesmärgid: enam kui 870 Eestis tegutsevat raamatukogu näitas üldsusele selles võrgustikus peituvat suurt potentsiaali. Kindlasti ammutasid raamatukogud teema-aasta koostegemistest jõudu ja särasilmsust, et olla jätkuvalt kogukondade südamed, uuendusmeelsed ning kõigiti vajalikud iga inimese heaolule. Kogu Eesti loeb!

Janne Andresoo

Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor

Pärandile uue hääle andmisest liivi näitel

Kui räägitakse kultuuripärandist, mõeldakse sageli millestki minevikku kuuluvast. Ometi eesti keele sõna „pärand” viitab ka tulevikule ja kestlikkusele. Pärand on see vara, mida on edasi pärandatud ning mis aitab tulevastel põlvedel toime tulla. Mõnikord kurdetakse Eestis, et sõdade tõttu on meie esivanematel olnud vähe, mida oma järeltulijatele pärandada. Kultuuri mõttes ei ole see kindlasti nii. Pärand võib aga ajaloo drastiliste keerdkäikude tõttu jääda edasi andmata, see tuleb üles leida ning ka selle väärtusest aru saada, eriti kultuuriväärtuste puhul. Nii tundub lugu olevat ka liivi pärandiga Eestis ja väikerahvaste pärandiga mitmel pool Euroopas ja mujal maailmas.

Unustatud vaimse kultuuripärandi kuuldavaks ja nähtavaks tegemise võimaluste selgitamisega tegeleb rahvusvaheline projekt „Kultuurimaastike hääle taasleidmine: marginaliseeritud vaimse kultuuripärandi narratiivid,

väljavaated ja toimimine“ (2021–2023)¹. Projektis osalevad neli Euroopa ülikooli (Falmouthi, Groningeni, Läti ja Tartu ülikool), mille teadlased uurivad, kuidas suhestuvad omavahel enamus- ja vähemuskultuur, mil viisil vähemuse vaimne kultuuripärand avaldub ja kuidas seda nähtavamaks muuta ja rohkem esile tõsta. Pärandi avaldumisviiside kaardistamiseks kasutatakse mitut uurimismeetodit, ent projekti keskmes on mitmesugused eri tähenduse ja osalejaskonnaga sündmused (festivalid ja etendused), mille puhul uuritakse pärandi avaldumist ja kasutamist. Falmouthi ülikool tegeleb korni, Groningeni ülikool friisi ning Läti ja Tartu ülikool liivi kultuuripärandi seisundi uurimisega.

Korni keel ja friisi keeled kuuluvad vastavalt keldi ja läänegermaani keelte hulka. Keldi keeli räägiti valdavas osas Lääne-Euroopas juba eelrooma ja rooma ajal, kuid nüüdseks on nende kõnelejaskond taandunud peamiselt Briti saarte äärealadele ja Bretagne'i poolsaarele. Korni (*Kernewek*) ja eriti mänksi (*Manx*) keelt eristatakse teistest keldi keeltest (bretooni (*Brezhoneg*), gaeli (*Gàidhlig*), iiri (*Gaeilge*), kõmri (*Cymraeg*)) kui varausajal hääbunud, kuid taas elustatud keeli (George, Broderick 2009)². Korni keele taassünni (Dasserghe *Kernewek* või *Cornish Revival*) alguseks peetakse Henry Jenneri „Handbook of the Cornish Language“ (1904) ilmumist³. Korni keelt on taastatud väheste kirjalike allikate toel ja seda oskab nüüdisajal umbes viissada inimest peamiselt Cornwallis, aga ka Scilly saartel (Sayers jt 2019; vt ka Ferdinand 2013, 2019). Korni pärand on muutunud aktuaalseks 19. ja 20. sajandi keldi taassünni liikumise taustal (vt lisaks Leersen 1996).

Friisikeelsed alad ulatusid Madalmaade põhjaosast Loode-Saksamaale. Friisi keeled on lääne-, põhja- ja idafriisi keel; umbes pool miljonit inimest kõnelevad läänefriisi keelt (*Frysk*), nad elavad peamiselt Friisimaa provintsis (*Fryslân*) (Riemersma, de Jong 2007)⁴. Põhja- ja idafriisi keele rääkijaid on tunduvalt vähem. Juba varakeskajal iseloomustas friislaste elukorraldust läänikorra puudumine, vabadus ja autonoomia, mis kadus Madalmaade kuningriigi loomisega 19. sajandi algul ja seitsaadik omistatakse friislaste-

¹“Re-voicing cultural landscapes: narratives, perspectives, and performances of marginalised intangible cultural heritage” (vastutav täitja Eestis Tartu ülikooli kaasprof Kadri Koreinik, rahastab ETAg JPI Cultural Heritage meetme kaudu).

²Gaeli, iiri ja mänksi keeled on goideli keeled; bretooni, kõmri ja korni keeled on briti keeled.

³Vt korni keele taassünni kohta <https://www.dasserghekernewek.org.uk/timeline.html>.

⁴Põhjafriisi ja idafriisi (ka saterfriisi) keeli kõneldakse Saksamaal (ja Taanis) vastavalt Schleswig-Holsteini ja Alam-Saksi liidumaal. Seal on vastavalt umbes 10 000 ja 2000 kõnelejat.

le teatavat vabaduseiha (Jensma 2012: 232–233). Friisi identiteedi olulisim marker on keel ning kuigi ka selle keele kõnelejaskonna vähenemine ja keelekadu on märgatav (*ibid.*), pole erinevalt korni ja liivi keelest läänefriisi keele puhul põhjust pidada arvestust “viimase kõneleja” üle. Nii friise, korne kui ka liivlasi seob mereäärne eluviis, elamine oma riigi äärealal ning väljaränne (nt Leersen 1996: 8; Jensma 2012: 237, 239, 241).

Kõigil uuritavatel juhtudel on tegemist marginaliseeritud vähemuskultuuridega, ehkki kornide ja friiside kultuuriline seisund on – nähtavasti mitmekülgsema toetuse tõttu – mõneti parem kui liivlastel. Projekti tulemustest võiks kasu olla nii riigi, kohaliku omavalitsuse kui miks mitte ka rahvusvahelisel tasandil – uusi teadmisi saaks rakendada kaasavama ja vähemusrahva kultuuripärandit rohkem väärtustava kultuuripoliitika loomisel.

Sellel artiklil on kaks eesmärki. Esimene neist on anda ülevaade liivi vaimse kultuuripärandi avaldumisviisidest Lätis ja Eestis. Ülevaate keskmes on just Eesti, kus praegu on märgata väiksemaid teadmisi liivlaste pärandist kui Lätis. Teine eesmärk on pakkuda välja võimalusi, kuidas vaimset pärandit paremini tutvustada, esile tõsta ja kasutada – kuidas teha nii, et vaimne pärand poleks vaid lõik ajalooõpikus. Selleks kirjeldame esmalt põgusalt, mida näitasid varasemate uuringute andmed ja analüüs, välitöödel tehtud vaatlused ja intervjuud kümnekonna liivi alaga seotud ja liivi pärandi vastu huvi üles näidanud inimesega, kelle seas oli nii kultuuri- kui haridustegelasi, piirkonnas aastaringelt elavaid inimesi kui ka suvitajaid.

Vaimse kultuuripärandi mõistest

UNESCO 2003. aasta konventsiooni järgi tähistab vaimne kultuuripärand praktikaid, representatsioone, teadmisi ja oskusi ning samas ka objekte, artefakte ja nendega seotud kultuurimaastikke, mida kogukonnad, inimeste rühmad ja vahel ka üksikisikud peavad oma kultuuripärandi osaks (UNESCO 2003: 5). Tavaliselt peetakse mittemateriaalseks kultuuriväärtuseks suulist traditsiooni, rituaale, aga ka muud loometegevust, kujutavat kunsti ja muusikat ning etenduskunste. Nimekirja tegemine pole arusaadavalt parim viis vaimset kultuuripärandit defineerida, sest ükski loetelu ei pruugi olla ammendav, eriti kui pärand ja selle tähendus teisenevad. Pealegi kinnistab nimekiri teatava hierarhia: mis on sees, mis väljas, mis oli enne, mis lisati hiljem. Ühiskondlikud muutused toovad esile esimese kitsaskoha

pärandi defineerimisel: mil määral võib pärand muutuda, et seda peetakse veel pärandiks (vrd Meissner 2018).

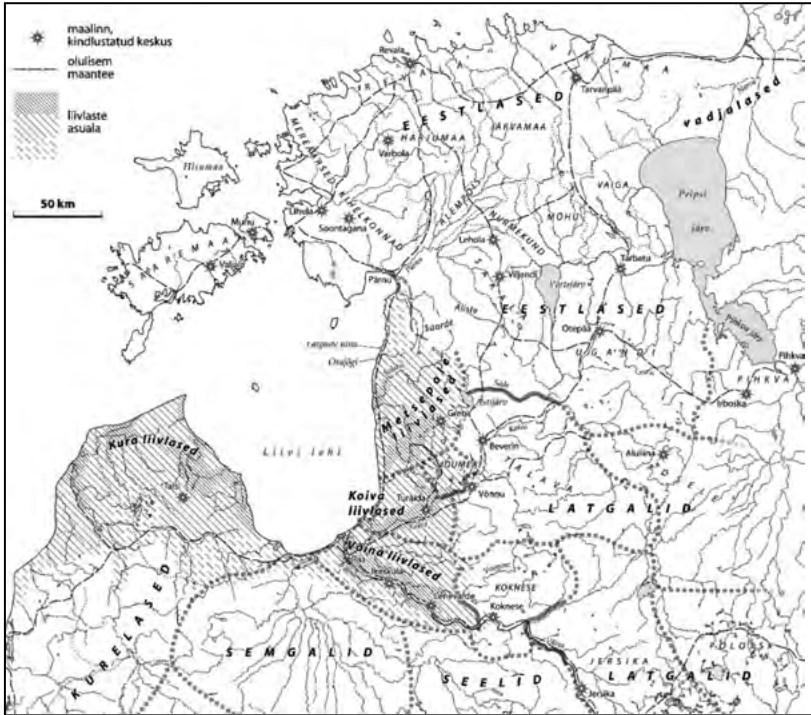
Ühelt poolt on vaimne kultuuripärand oluline nüüdisaegse ühiskonna sidujana, kuid selle pärandi praktiseerijad ja traditsiooni järgijad on moodustanud ja moodustavad oma identiteedi ja ühiste väärtustega grupid, kelle vahel võis ja võib esineda suuremaid või väiksemaid konflikte (Meissner 2018: 239–240). Pärandi uurijate jaoks on tekitanud küsimusi see, kuidas piiritleda (vaimse) pärandi kogukonda (Blake 2009; Adell jt 2015; Waterton, Smith 2010). Igal juhul on pärandi mis tahes määratlus põimunud tihedalt läbi võimusuhetega. Pärandiuuringute ja -uurijate kriitiline koolkond rõhutab, et pärandit kujundab hegemooniline või domineeriv diskursus, mis määrab, mida peetakse pärandiks, mida mitte (vrd Smith 2006; Waterton 2010; Melis, Chambers 2021).

Liivi pärandist Lätis ja Eestis

Kui küsida suvaliselt eestlaselt, mida ta liivi keelest või kultuurist teab, siis enamasti eriti sisukat vastust ei saa. Kuigi Liivimaa ajaloolise mõistena on tuntud (ja igal õhtul räägitakse Eesti televisiooni ilmteates ka Liivi lahe ilmast), peetakse liivi keelt ja kultuuri tänapäeval pahatihti täielikult unustatuks. Ometi teame, et päris nii see ei ole: kuni huvilisi veel leidub, on vara võtta kogu liivi vaimne kultuuripärand kokku paari lausega ajalooõpiku leheküljel ja siis õpik tolmu koguma jätta. Mida liivi kultuur tänapäeval siis ikkagi endast kujutab? Ja miks võiks olla tähtis seda uurida, tundma õppida ja populariseerida? Neile küsimustele ei ole lihtne anda triviaalseid vastuseid, kuid süvenedes on võimalik leida liivi jäljed üles Eestistki.

Ühendades eri teadusalade uurimistulemusi, on alust arvata, et läänemeresoomlased jõudsid ida poolt Balti aladele 3000 kuni 2500 aastat tagasi; nende üks põhilisi rännuteid Läänemere äärde kulges tõenäoliselt piki Väina (Daugava) jõge; edasi suunduti põhja poole, aga liivlaste esivanemad jäidki Väina jõe ja Liivi lahe randadele elama (vt Lang 2018). Liivi keele ja kultuuri omapära kujunes esimese aastatuhande jooksul, tähtis osa oli siin kontaktidel balti jt naaberrahvastega. Nõnda on ka liivi kultuuripärandi juured sügaval minevikus.

Liivlastest kujunes muinasaja lõpul Kesk-Balti aladel domineeriv etnos, kes suhtles nii ülemerenaabritega Lääne-Euroopas kui ka itta viivaid veeteid

Balti ala rahvad muinasaja lõpul (Sutrop 2011, juunis 7).

mööda Bütsantsi ja Aasia rahvastega, mida näitavad omapärased laensõnad liivi keeles. Muinasliivi-ainelisest kultuurist on päris palju teada tänu arheoloogide uurimistööle Turaidas ja mujal. Liivi ehetes ja ornamentides on mõjutusi Skandinaaviast ja balti naabritelt, samas on näha ka iidsete soome-ugri motiivide püsimist (vt Tõnisson 1997). Näiteks Turaidast leitud liivi ehted ja karjala nn Kalevala ehted on üllatavalt sarnased ning muinasliivi rahvarõivastel on mitmeid ühiselemente mordva jt idapoolsete soome-ugrilaste rahvarõivastega.

Uuesti hakati liivi kultuuri vastu huvi tundma valgustuse ja romantismi ajajärgul. Selleks ajaks olid liivlased muutunud juba väikesearvuliseks vähemusrahvaks, kes elasid Liivi lahe ja Kuramaa randadel ning määratlesid ennast kui *kalamied* 'kalamehed' ja *raandalist* 'randlased', kelle igapäevaellu tõi sära omapärane meresidus rahvakultuur, näiteks lood merelehmdest, kombestik, mille hulka kuulus kevadine lindude äratamine jms. See kõik andis Oskar Looritsale veel 1920. aastatel võimaluse kirjutada rahvusvahelist

tähelepanu äratanud doktoritöö liivi rahvausundist (vt Loorits 1926–1928).

1920. aastate algust võib pidada liivi rahvuslikuks ärkamisajaks. Sada aastat tagasi, aastal 1923 loodi Kuramaa liivlasi ühendav Liivi selts, võeti kasutusele liivi hümn ja liivi lipp, pandi alus mitmele uuele liivi traditsioonile, mis kestavad tänaseni. Põhja-Läti Liivimaa ehk muistse Metsapoole alade liivlasteni tookordne moodsa liivluse tõusulaine ei ulatunud. Selle piirkonna liivi juurtega inimesed muutusid aktiivseks aga peagi pärast Läti taasiseisvumist 1990. aastatel, asutades liivi muuseumid Päles ja Staiceles ning hakates korraldama mitmeid liivi traditsioone toetavaid ettevõtmisi.

Muistne liivi asuala põhjaserv küündis ka Eesti edelanurka hilisemate Häädemeeste ja Saarde kihelkonna aladele. Seda tõsiasja teadvustati mõnevõrra 1920.–1930. aastate hõimuliikumise aegadel, üheks selle väljenduseks oli näiteks Ikla-Treimani piirkonna uuele koolile Metsapoole nime andmine. 1990. aastatel hakati kodu-uurija Sulev Kasvandiku toimetatud Häädemeeste Elu kogumikes tutvustama Häädemeeste kandi liivlastega seotud ajalugu, osa võeti ka Staiceles jm toimunud liivi päevadest. 2005. aastal pandi Häädemeestel alus Põhja-Liivimaa festivalile, seda on järjepidevalt peetud tänaseni, kuigi liivi temaatika on jäänud seal tagaplaanile.

Üheks sammuks liivi pärandi Eestis nähtavaks tegemisel on 2020. aastast tegutsev liivi kohvik Iklas, mis tutvustab liivi pärandit ja mida praegu kujundatakse ümber liivi keskuseks. Juba saab seal teavet liivlaste kohta ja on võimalus lugeda liivikeelset kirjandust, ka luulet kohalikus liivi keeles. Liivi kultuuri tutvustavaid ettevõtmisi on kahel viimasel aastal korralda-

tud Treimanis jm. Livonia Mõtteklubi on kohale kutsunud teatri- ja filmiiniimesi, kes on etendanud ja ekraniseerinud nii Läänemere ristsõdade aegseid kui ka hilisemaid Kuramaa liivlaste lugusid, seda ka koos aktiivsete kohalike inimestega.

Ikla liivi keskus.
Foto: Renate Pajusalu

Rohkesti liivi mõjutusi on Häädemeeste ja Saarde murdekeeles, liivilike joonte pärast määratletaksegi selle piirkonna murdekeelt omaette läänemurde lõunarühmana. Peaaegu kõik Häädemeeste rannaala maastikusõnad on sarnased liivi keelega, sarnased on ka ilmakaarte nimetused jne. Ajalooline liivi pärand ilmneb mitmes erinevas vaimse kultuuripärandi valdkonnas alates rahvaluulest ja lõpetades pühadepidamise kommetega.

Arengut liivi pärandi teadvustamisel näitab viimastel aastatel nähtavasti seegi, et uue Häädemeeste vallalehe nimeks on saanud Liiviranna. Paraku Eesti kultuuripiirkondade kaardil on piirkond Kihnu ja Mulgimaa vahel määratletud kui Luitemaa (Viita 2022); siin võib näha teatavat paralleeli Soomaaga, kus kohanimeks on valitud loodusnimi, mitte etnonüüm või etnonüümil põhinev toponüüm. Eesti liivi pärandile uue hääle andmisel on veel palju teha, praegu ollakse alles teel hääleproovi.

Liivi vaimsele pärandile uue hääle ja elu andmise võimalustest

Kõigepealt anname intervjuude põhjal ülevaate, mida teatakse ja arvatakse liivi pärandist. Isegi küsitatud kümne inimese teadmised varieeruvad tublisti. Domineeriv arvamus on, et sellest eriti ei teata või on see ähmane: *ega sellest liivi [vaimsest pärandist] liiga palju ei teata; liivi [pärand] on olnud väga-väga segane ja abstraktne ja võibolla isegi nagu mütolooiline mõiste*. Samas on mõni vastanutest lugenud Oskar Looritsa *asju* või õppinud natukene liivi keelt. Keelt peetakse kultuuri vahendajana oluliseks ja mitmed mainisid ka eesti keele sarnasust liivi keelega: *ma sain nendest [liivikeelse laulu „Sadā vi'mō“] sõnadest algusest lõpuni aru*. Ometi paistab mõnele vastajale keele kandepind kitsuke: *vaata, see liivi keel, vaat see on ikka ajalugu [minevik], aga maa on alles, Liivimaa on alles, Liivimaal on tulevikku, /-/-/ aga keel, siimaani pole midagi suurt temaga suudetud teha, noh paar lauluansamblit, mõni heliplaat*.

Samas arvatakse, et Eestimaale ulatuval liivi alal elavad *ikkagi need inimesed, kes teavad, et nad on liivlased ja see piirkond, ta on nagu liivi ala; meie külasid elasid ka liivlased*. Kuid sageli ei tule lätlaste, ammugi siis eestlaste, liivi identiteet kohe esile: *aga selgus hoopis, et tema [läti päritolu tudengi] vanaema ja vanaisa olid liivlased*. Miks liivi pärand on oluline? Vastati, et

ühelt poolt on tegemist /--/ meie sugulasrahvaga, aga seda enam tekib teatud niukene kas või see vanapõhjaline solidaarsus, teisalt [pärand] aitab meil endast paremini aru saada. Kui uurisime, kellele liivi pärand võiks kuuluda, saime vastuseks, et nii kogu inimkonnale kui ka meile kõigile, et me oleme ju liivlased või siis kas eestlastele või lätlastele. Siiski mainiti ka ebalevalt, et kas nemad [liivlased] on nõus sellega [liivi pärandi nähtavaks tegemisega] ja peaks ikkagi hakkama nende Läti Salatsi, nende liivlastega, nende entusiastidega siis läbi rääkima.

Selleski, kuidas võiks liivi vaimset pärandit paremini Ikla ja Treimani kandis eksponeerida, lahknesid arvamused omajagu. Arvati, et võiks nagu mingisugune teemapark olla või peaks Salacgriva kokku selle tõmbama [=koostööd tegema] või Metsapoole kandis, siin võiks olla liivi kultuurikeskus, /--/ ta [pärand] teeb inimese vaimselt rikkamaks. Siiski tundub, et kohalikud loodavad sageli, et liivi pärandi tutvustamise võtavad enda peale teadlased või inimesed, kel on ses osas sügavam teadmine, kes tunnevad allikaid. Piirkonna alalised elanikud tunnevad liivi pärandit napilt.

Kuidas anda „hää!“ pärandile, mida kohalikud inimesed hästi ei tunne, kui on aset leidnud katkestus pärandi edasiandmisel? Pärandi elushoidmiseks on reeglina vaja inimesi, kellel oleks selleks vajalikud teadmised ja oskused, näiteks selleks, et osata teha traditsioonilist käsitööd, aga ka pärandi mõtestamiseks ja analüüsimiseks. Enamasti antakse teadmisi ja oskusi edasi põlvest põlve ja nende abil taasluuakse vaimset kultuuripärandit vastavalt muutuvale keskkonnale. Kui teadmisi ja oskusi pärandada pidevalt, siis katkestust ei teki, sest vaimne kultuuripärand on küllalt tugevalt seotud selle viljelejatega. Järjepidevuse kadudes kipub hääbuma ka traditsioon. (Meissner 2018: 238–239).

Eesti liivi alal on püsinud fragmendid liivlaste lugudest. Läänemere ristsõdade aegsed ja Kuramaa liivlaste lood on need, mis ka Eesti aladel mh kirjanduse ja etenduskunstide vahendusel ringlevad (Ozoliņa jt 2022: 249–250). Omandatud on ka n-õ enamuse narratiiv viimasest liivlasest, millele on antud kohalik sisu. Vanemate inimeste mälus on „viimase liivlase“ narratiiv: *Kristopi mäel elas kunagi Kristop ja ja tema oli liivlane, /--/ see liivi naine rääkis nii huvitavat keelt, et meie ei saanud üldse aru, ja tema perekonnanimi oli Lund, ja Kristop [Kristoph Lund 1868–1942] oli mees tal, /--/kes oli viimane liivlane meie kandis.*

Teadmine, et kellegi suguvõsas oli liivlasi või lätlasi, on enamasti ähmane; enam ei osata seda kindlalt öelda ja võib-olla polnudki etniline kuuluvus kohalikus elus võtmeküsimus. Üldiselt eeldatakse, et vaimne kultuuripärand on seotud kindla paigaga ja et seda kannab edasi kohalik kogukond (Ozoliņa jt 2022: 240). Paraku Eesti ajaloolisel liivi alal puuduvad maastikul mingidki viited, et tegemist on olnud liivlaste alaga. Kuigi piirkonnas ja ka Eesti-Läti piiri ületades on püstitatud mitmeid turismikaarte ja -viitaid, ei anna need kohalikele elanikele ega turistile aimu, milline on selle paiga minevik. Liivi aladel ei ole praegu ka kohta, kuhu võiks huviline täiendada teadmise saamiseks pöörduda, kui ta on mingil põhjusel näiteks teadlik salatsiliivi keele ja Häädemeeste murraku kontaktist ja rannarahvaste jagatud kultuuriteadetest. Sellise koha vajalikkusele viitavad ka intervjuueeritavad, ehkki nad ei olnud kindlad, kes või milline asutus seda rolli võiks täita. Kolmas pakutud võimalus on luua virtuaalmeedia sisu Eestisse ulatuvate liivi alade ja ennekõike salatsiliivi pärandi kohta ning teha see võimalikult kättesaadavaks. Neljas ning kohalike elanike ja eestlaste jaoks ehk mitmeti huvipakkuv väljakutse on teha koostööd Läti kodu- ja suguvõsauurijatega, kes on liivi juurte uurimisega algust teinud ja leidnud neid olevat nii mõnelgi tuntud Läti avaliku elu tegelasel, kellest esimesena mainitakse ikka Läti praegust peaministrit Arturs Krišjānis Kariņšit.

Kokkuvõtteks

Liivi vaimse pärandi edasiandmisel on vahepeal toimunud katkestuse olukorras esmaseks ülesandeks tutvustada liivi traditsiooni ning selle väljendusviise eriti nendel aladel, kus liivlased on kunagi elanud ja liivi keel kõlanud. Olukorras, kus ülikoolidesse ja teistesse teadusasutustesse on kogunenud omajagu teadmisi liivi keelest ja kultuurist, valdavalt küll Kuramaa liivlaste omast, peaks olema teadlaste kohustus seda ka Eesti liivi alade kogukonnani viia, isegi juhul, kui liivi päritolu inimesed on enamuskultuuri assimileerunud ja liivi asustust ajaloolises mõttes enam ei ole. On teadlaste hulgaski ju sellest piirkonnast pärit inimesi. Ennekõike tuleb elavdada koostööd piirkonna kultuuri- ja ajaloo huviliste elanike, õpetajate ja õpilaste, ettevõtjate jt vahel. Inimlik huvi oma juurte ja piirkonna minevikusündmuste vastu ning ka piiriülene koostöö on võtmetegurid, mis aitavad Eestis liivi

pärandit paremini nähtavaks muuta, samas tugevdades kohalikku identiteeti ja suurendades piirkonna atraktiivsust nii elu- kui ka puhkekohana.

Anni Leena Kolk, Kadri Koreinik, Karl Pajusalu
Tartu ülikool

Kirjandus

- Adell, Nicolas; Bendix, Regina F.; Bortolotto, Chiara; Tauschek, Markus (eds.) 2017. *Between Imagined Communities of Practice. Participation, Territory and the Making of Heritage*. Göttingen: Göttingen Studies in Cultural Property.
- Blake, William 2009. *The Critical Heritage*, 1st edition. Routledge.
- Ferdinand, Siarl 2013. A Brief History of the Cornish Language, its Revival and its Current Status. – *e-Keltoi: Journal of Interdisciplinary Celtic Studies*: Vol. 2, Article 6. <https://dc.uwm.edu/ekeltoi/vol2/iss1/6>
- Ferdinand, Siarl 2019. The promotion of Cornish in Cornwall and the Isles of Scilly: attitudes towards the language and recommendations for policy. *Studia Celtica Fennica* 16: 107–130.
- George, Ken; Broderick, George 2009. The revived languages – Cornish and Manx. – M. J. Ball, N. Müller (eds.), *The Celtic Languages*. 2nd edition. London and New York: Routledge, 753–769.
- Greene, David 2022. Celtic languages. *Encyclopedia Britannica*, 7 Nov. 2022. <https://www.britannica.com/topic/Celtic-languages> (vaadatud 6. jaanuaril 2023).
- Jenner, Henry 1904. *Handbook of the Cornish Language*. London: David Nutt.
- Jensma, Goffe T. 2012. The Consequences of Transport by Steam: Dutch Nationalism and Frisian Regionalism in the Nineteenth Century. – J. Augusteijn, E. Storm (eds.), *Region and State in Nineteenth-Century Europe: Nation-Building, Regional Identities and Separatism*. Palgrave MacMillan, 229–245.
- Lang, Valter 2018. *Läänemeresoome tulemised*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Leersen, Joep 1996. *Celticism*. – T. Brown (ed.), *Celticism*. Amsterdam: Rodopi, 1–20.
- Ozoliņa, Lolita; Ernštreits, Valts; Koreinik, Kadri; Vitola, Ieva 2022. The manifestations of Livonian intangible cultural heritage across the Latvian and Estonian Border: framing early field notes from research sites. – *Eesti ja Soome-Ugri Keeleteaduse Ajakiri. Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics*, 13(1), 233–256.
- Meissner, Marlen 2018. Between social cohesion and social distinction. Intangible Cultural Heritage and Sustainable Development. – *HERITAGE 2018*, 234–244.
- Melis, Claudia; Chambers, Donna 2021. The construction of intangible cultural heritage: A Foucauldian critique. – *Annals of Tourism Research*, Vol. 89.
- Neyrinck, Jorijn 2017. Intangible Cultural Heritage in Times of 'Superdiversity': Exploring Ways of Transformation. – *International Journal of Intangible Heritage*, 12, 158–174.

- Riemersma, Alex; de Jong, Sikko 2007. *The Frisian language in education in the Netherlands*. 4th edition. (Mercator Regional Dossiers).
- Sayers, Dave; Davies-Deacon, Merry; Croome, Sarah 2019. *The Cornish language in education in the UK*. 2nd edition. (Mercator Regional Dossiers).
- Smith, Laurajane 2006. *Uses of Heritage*. London: Routledge.
- Tõnisson, Evald 1997. Liivi muinaskultuuri kujunemisest. – *Õdagumeresoomõ lõunapiif. Läänemesoomõ lõunapiir*. Võro Instituudi Toimõitseq 1. Võru: Võru Instituut, 104–112.
- UNESCO 2003. Basic Texts of the 2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. – *Living Heritage Entity*.
- Viita, Leelo 2022. Uuringust “Pärandturism Eestis: potentsiaal ja arenguvõimalused” 2021. – *Rahvakultuuri Aastaraamat 2021*, 34–40.
- Waterton, Emma 2010. *Politics, Policy and the Discourses of Heritage in Britain*. Palgrave Macmillan.
- Waterton, Emma; Smith, Laurajane 2010. The recognition and misrecognition of community heritage. – *International Journal of Heritage Studies* 16: 1, 4–15.

Igor Tõnuristi pärand ja killuke mälestusi

2021. aasta jaanuaris lahkus meie seast legendaarne rahvakultuuri uurija ja pillimees Igor Tõnurist. Laia ampluaaga ajaloolase ja etnograafina pööras ta ühtviisi suurt tähelepanu nii materiaalse kui vaimse kultuuri sfääride uurimisele.

Kui rahvakultuuri on ikka käsitletud kui sünkreetilist nähtust, siis see sama mõiste – omavaheline läbipõimitus, valdkondade eritasandiline koostöö – viitab hästi ka Igori tegevusele. Rahvakultuuris on võimatu nimetada valdkonda, mille vastu Igor huvi poleks tundnud! Lemmikteemaks kujunesid loomulikult muusikaga, eeskätt pillimuusikaga seotud kultuuritekstid – üks põhjus seisnes Igori enda kiindumuses kandlemängu vastu. Aga tema kultuuriline jalajälg on palju laiem.

Teemade rohkus ja kaliiber

Igor Tõnuristi tegevuse kohta eesti kultuuriruumis on hea ülevaate kirjutanud Taive Särg 2021. aasta aprillis ajakirjas Muusika: „Igor Tõnurist – pärimusmuusika taasavastamine“. Ilmselt nii Igorit mittetundnud kui ka teda tundnud artiklit lugevale kultuurisõbrale tekitab hämmastust teemade rohkus ja kaliiber, millisega Igor silmapaistev oli, ja seda ka rahvusvahelises

mõõtnes. Igal juhul võib täie kindlusega väita, et Igor on olnud 20. sajandi Eesti silmapaistvaim rahvapillide uurija, seistes samas reas valdkonna tippnimede kõrval, kellega ta koostööd tegi. Olgu nimetatud läänepoolt pilliurija Jeremy Montagu või idapoolt organoloog Igor Matsijevski.

Kõigil, kel oli Igoriga kokkupuudet, on kindlasti oma lugu rääkida. Suutis ta oma asjatundlikkusega üsna kiiresti tekitada siira kadedustunde valdkonna ülihea tundmise mõttes.

1990ndatest mäletan mingit sõitu Tartust Värska, nn vanale jüripäevale – mis iganes folkloristide üritus see ka polnud –, kus hakkasime kahekesi bussis võidu laulma, ikka üks üks rida ja teine teine rida juurde. No ei saanud ju Igorile alla jääda, uhkus ei lubanud... „Nu i baaba“, ütles Igor lõpuks ja pistis mulle suure tüki seto lihapiirukat suhu: „Söö ka vahepeal, mis sa laulad kogu aeg!“ Aga laulsime me ikka koos, kui võimalusi tekkis, segiläbi eesti, vene, läti ja seto keeles. Vahel koguni nii, et mina laulsin eesti või lõunaeesti keeles ja Igor laulis sedasama laulu vene või läti keeles ja siis refrääni ajal saime kenasti kokku. Nimetasime seda näitlikuks õppetunniks armsale eesti rahvale meie muusikalise folkloori rahvusvahelisest levikust.“ (Marju Kõivupuu, 2021)

Kiht kihi haaval kooruvad teadmised

Milline on Igori pärand ehk milline nägi välja tema töölaud ja millised vahendid talle tegevuses abiks olid? Vaatame, millised kultuuritekstid temast füüsiliselt maha jäid ning kuidas mahajäänust veel meie kultuuriruumi olulist kogutud, süstematiseeritud teadmist parimal viisil rakendada.

Enne kurnavat haigust, kümnendijagu tagasi, oli Igor äärmiselt lennukas, kohati võib öelda isegi rahutu tegutseja.

Kuna tema kogutud vaimne pagas oli hoomamatult suur, siis võis olla tavaline, et näiteks rahvariidekoolitusel kulges tema tee mõne väljaande esitlusele või festivali korraldamise arutelult oli kiire minna mõne käsikirja korrektuuri nõustamisele või hoopis raamatuesitlusele pilli mängima. Tabavalt on Igori sügavaid teadmisi peegeldanud kandlemängija ja -õpetaja Tuule Kann, kes on maininud, et ükskõik, mitmendat korda Igori samanimelist loengut sai väisatud mõne festivali või õppepäeva raames, igal korral poetus lauale uusi, senikuulmata fakte ja kirjeldusi.

„Samal augustikuu õhtul tagasi Tallinna poole sõites märkas Igor aga kraavikaldal kasvamas putkesid. Neist jutustamise käigus peatasime auto, Igor

hüppas kraavi, sasis veidi taimede vahel ja tõi välja mõned varred. Talle isoleerimulikul kasvav sellest välja peaaegu õpituba autos viibijale, kuidas üht head putkepilli valmistada.

Sellised peatused ei olnud üldsegi erandlikud. Pikki vahemaid sõites tegi Igor meile mõnest teele jäävast kirikust, linnusevaremeist või muust olulisest paigast Eestimaa ajaloos ikka lühiloenguid ja väikeseid jalutusretki.“ (Laura Liinat, 2021)

Kuivõrd Igoril puudusid järeltulijad ja vennaperepoolsed sugulased on venekeelsed, siis eluliste asjaolude tõttu, sai tema raamatukogu, käsikirjakogu ja üksikud pillid turvaliselt ära kolinud ning ootavad aega ja võimalust, et suur tehtud elutöö ei jääks lihtsalt tolmuma, vaid saaks hästi hoitud, samas leiaks võimaluse pragmaatiliseks kasutamiseks valdkondlikult. Et füüsilised andmekandjad moodustasid u 80 rasket kasti, siis sisuline ja põhjalik teavikute süstematiseerimine ja korrastamine on äärmiselt ajamahukas ning seisab alles ees.

Kõige olulisem ja esmane ülesanne antud koguga ongi materjalidest originaalse ainese, so näiteks ekspeditsioonimaterjalide väljasõelumine, seejärel erinevate muuseumidega koostöös materjalide originaalsuse hindamine. Paar kastitait teavikuid on ka kirjandusmuuseumis asjatundjate pilgu all läbivaatamisel selgitamaks, kas kogutud aines on muuseumis varasemast olemas.

Päritolu ja huvi Eesti asunduste vastu

Rääkides Igorist kui kultuuriuurijast on tähelepanuväärne tema enese päritolu. Ema poolt valgevene-poola verd, isa poolt Petrogradi kubermangust Eesti asundusest pärit ja põhikoolis venekeelses koolis käinud inimesena oli tal hästi suus vene keel ning kindlasti teatud lähedus leedu ja poola keele suhtes. Viimast luges Igor sõnastiku abiga enda kinnitusel päris kenasti. Head keelelised oskused (Igoril oli ka lõpudiplom Moskva ülikoolist) olid ka nõukogudeaegses teaduses eelduseks tolleaegsete „sõbralike“ maade teadlastega suheldes ja koostööd tehes.

Suure osa tema pärandis järelejäänud raamatutest, konverentsiteesidest ja teistest teavikutest ongi peaaesjalikult venekeelsed, sekka ka leedu-, läti-, ka saksakeelseid. Esindatud on omaaegsed ajakirjad, teiste seas läbi paljude aastakäikude „Sovetskaja etnograafija“. Samuti on säilinud suurel hulgal

omaaegseid etnograafilisi entsüklopeediaid, atlaseid jm nõukogude maade ülevaateid.

Sageli rääkis Igor oma elukäigust, suguvõsast, haridusteest. Piirkonnas, kus Tallinnas elasime (ja kus mina elan siiani), kandsid tänavad nõukogude ajal vene kultuuritegelaste nimetusi, Tuulemaa tänav oli Vissarion Belinski nimeline. Stalini ajal ehitatud mereäärsed korrusmajad kuulusid Balti laevaremonditehasele, ümberringi räägiti peamiselt vene keelt. Igor elas kõrgete lagedega kivimajas sündimisest peale. „Olen selle linnaosa aborigeen,“ mainis ta ükskord meie omavahelises vestluses. Kuna lapsepõlve mängukaaslasteks olid ümbruskonna vene poisid, siis kooliaja kätte jõudes otsustas eesti poisski minna õppima sinna, kuhu suundusid sõbrad. Pealegi asus venekeelne Tallinna 33. Keskkool kõrvalmajas (nüüd on majas Tallinna Vaba Waldorfkool). Vene keele sai ta korralikult selgeks ja seetõttu jätkus tulevikus küllalt palju olulisi tõlketöid. Pealinna vene koolides jagas Igor aastaid ka rahvapillide alast õpetust.“ (Elvi Nassar, 2021)

Igori enda teadusalane tegevus algabki etnograafilise teemakäsitleusega. Juba 1964. aastal Moskvas õppides teeb ta uurimistöo Moloskovitsa Eesti asunduse elamust. Nimetatud joonised ja kogutud etnograafilised kirjeldused on Igori mappides ka ilusti säilinud. Üsna ilmselt oli see Igoril teadlik valik minna oma esivanemate elukohta nimetatud uurimistööd tegema. Mitukümmend aastat hiljem jõuab Igor taas Eesti asunduste temaatikani ja käib mitmetel ekspeditsioonidel, millest on alles hulk kirjeldusi, mitmeid fotosid ja erinevaid märkmeid. Erilise tähelepanu all on tal sel ajal muusikaline folkloor neis paikades.

Folkloorilabor „Leegajus“

Kui kuuekümnendatel oli etnograafiline uurimine Igor Tõnuristi tegevuse alguses põhifookuses, siis peagi süvenes ta kitsamalt muusikainstrumentide uurimisse, lisandusid eri folklooriaspektide uurimine, mh rahvalaul, rahvatants, rahvariided, nendega seotud tavad jt. Aktiivselt ja pidevalt osales Igor ekspeditsioonidel, suuresti olid tähelepanu all rahvapillid, sh kannel, ja pillidega seonduv. Paralleelselt põhitööga alustas ta 1971. aastast folkloori „taaskasutamise“ ehk alustas tööd ansambel „Leegajus“. Alates sellest ajast võib täheldada Igori mitmesuunalist tegevust, mis kajastub ka säilinud süstematiseeritud temaatilistes kaustades, pillilugude

ja folklooritekstide kogumites. Ta kasutas ja integreeris nii enda kogutud ekspeditsioonimaterjale folkloorirühma tegevuses kui ka toimus pidev Eesti Kirjandusmuuseumi ning Teatri- ja muusikamuuseumi seniste kogutud materjalide temaatiline uurimine, välja- ja ümberkirjutamine. Selleaegsetes materjalides on mitmeid erineva teemaga, nt tähtpäevadega seotud jm valmis kontserdikavu, mis said omandatud kunstilise harrastustegevuse käigus „Leegajuse“ poolt ning omas süsteemset teaduslikku tagapõhja.

Kultuuriteoreetik Kristin Kuutma on sellist teaduslikule analüüsile toetuvat folklooriliikumist võrrelnud laboriga, kus prooviti ja katsetati teadlikult eri tekste ja prooviti luua kontekste, et rahvapillid, -laulud, -mängud, jõukatsumised toimiksid loomulikult ja rahvapäraselt. „Leegajusega“ lähemalt seotud inimestest said mitmed innustust oma edaspidiseks teaduslikuks või loovtegevuseks. Siin võib nimetada mitmeid: Jaan Sarv, Vaike Sarv, Mikk Sarv, Ain Sarv, Jaak Johanson, Õie Sarv jpt. Lisaks temaatiliste kavadega säilinud mappidele on säilinud hulk selleaegseid fotojäädvustusi, samuti on alles ajastule omane ringipäevikute arhiiv, mis peegeldab hästi omaaegset toimivat kultuurilise isetegevuse igapäevaolmet.

Folklooriliikumise keskpunkt

Igor Tõnuristi tegevuses võib erinevail aegadel täheldada tähelepanu erinevail kultuurinähtustel. Tema käsikirjade, kirjavahetuste, mustandite, hiljem kõikvõimalike kultuuriprojektide kogust nähtub erinevaid tegevusi ja rõhuasetusi. Siinkohal võib välja tuua järgmisi: uurimistöö kõige laiemas mõttes eri teemadel, konverentsidel osalemine, suhtlemine ja koostöö teiste oma valdkonna uurijatega, folkloori esitamise mõtestamine folklooriliikumise kontekstis, pedagoogiline tegevus (rahvapillid, rahvarõivad), raadio- ja saated rahvamuusikast, uue materjali juurde kogumine, ajakirjanduse süstemaatiline rahvakultuuriliste aspektide jälgimine ja temaatiline kogumine.

Pidevas töös „Leegajuse“ ansambliga, kus esinemisel kanti ka rahvarii-deid, tõusetusid mitmed rahvarii-ete seotud küsimused ja nende kandmise mõtestamist vajavad olukorrad. See lõi Igorile kindla praktilise pagasi nimetatud valdkonnas ja leidis kindla väljundi rahvarii-ete alases pedagoogilises töös, mis kestis kuni tema aktiivse töövoime ajani. Seega on säilinud ja alles palju erinevaid rahvarii-ete kirjeldusi, sellealaseid juhendatavaid töid, lõikeid jm asjassepuutuvat.

Sedelid, teadmiste redelid

Kogu talletunud Igori kirjavarast on suurim hulk kõikvõimalikke sedeleid. Sedelit võib nimetada ajastule omaseks talletamise ja süsteemiloomise töövahendiks. Tekstide, muusikapalade, laulusõnade jpt kultuuriteksti süstemaatiliseks kasutamiseks oli sedeldamine arvutieleelsele ajale ainuvõimalik lahendus. Enamus talletatud mappidest sisaldab sedeldatud kujul infokilde. Olles Igori loengupidamisega hästi kursis, tuleb tunnistada, et ta oli väga osav kujundamaks loengut äärmiselt mitmekesiselt – iga kord oma suurearvulisest tekstikatkete-sedelite kogust kombineeris ta uusi variante. Seeläbi ka eksponeeris uusi teadmisi, mis välja tulnud läbitöötatud materjalidest. Sellega muutis ta oma ettekanded alati unustamatuks ja värvikaks.

Täpselt kokku lugemata võib öelda, et sedeldusi ja kartoteegi sedeleid on kümneid tuhandeid.

Lugu ja laul alati taskust võtta

Kui vaadata Igori tööde bibliograafiat, siis hakkab selgelt silma, et eelkõige on ülekaalus artiklid, mida on üle 130. Tervikliku raamatu autorina leiame tema nime vaid tema magistritööle toetavas raamatus „Pillimäng ja pillid Eesti külaelus“ ning käsiraamatus „Rahvariidekandja abiline“. Seevastu paljudes teatmeteostes ja leksikonides (nt „Eesti rahvakultuuri leksikon“, „The Red Book of The Peoples of The Russian Empire“) on esindatud tema kaastöö, mille taga on aastatepikkune vaev ja ammutatud tohtu teadmine, mida Igor temale omasel humoorikal ja haaraval moel oskas edasi anda.

Igor oli fanaatiline teadasaaja, otsiv vaim, kes tahtis alati olla allikal, samas aga hõiskav pillimees, kellel oli lugu ja laul alati taskust võtta. Taskust võtta seda, mida oli gramm haaval oma töölaualt sinna poetanud. On olnud tohutult rikastav kõigile, kes tema vaimust ja teadmistest osa on saanud!

Tarmo Kivisilla
rahvamuusik

Huvitav inimene

2022. aasta sügisel kutsus mu hea kolleeg mind kultuurijuhtidega kohtuma. Ettepanek oli väga tore ja kohtumine venis kohe mitme tunni pikkuseks. Rääkisime Facebooki algoritmidest, rahvakultuuri andmebaasi arendustest, autoriõigustest ja paljust muust. Ühtlasi olin õnnelik, et sain kohtuda ka kunagiste töökaaslaste ja koostööpartneritega.

Kohtumise lõpus ütles kolleeg, et tegelikult oli mind välja reklaamitud kui huvitavat inimest ja ootus oli kuulda minu tegemistest laiemalt. Nimelt olen palju reisinud ja kokku puutunud väga huvitavate inimeste ning asutustega. Koju sõites hakkasin sellele sõnapaarile aga mõtlema ja jõudsin järeldusele, et mitte mina, vaid kõik kultuuritööd tegevad inimesed on huvitavad inimesed.

Nüüdseks pole enam uudis, et pikemat aega oleme kulgenud kriisist kriisi. Alguses ehmatas paljusid haldusreform ja sellega paralleelset sammu astuv riigireform, mille käigus paljud riigiasutused oma asukohta muutsid. Sellele järgnesid koroonakriis, elektrikriis, sõda, valitsuskriis ja inflatsioon.

Kuidas selle kõige juures on aga vastu pidanud meie kultuurimajad ja kohaliku omavalitsuse kultuuritöötajad?

Kõigi kriiside juures pean ütlema, et tegelikult olete te hästi hakkama saanud, sest te pole jätnud jonni ning veate kõige kiuste seda kultuuriatra meie emakesel maal. Kes ei teaks Jakob Hurda ütlust: „Kui me ei saa suureks rahvaarvult, peame saama suureks vaimult!“ ning mulle isiklikult tundub, et inspiratsioon ei jäta teid kunagi maha.

Teame ju kõik, et kui on vaja kulusid kokku hoida, siis tehakse seda tihti pehmete valdkondade arvelt ja üheks selliseks on kahjuks kultuur. Ikka kuuleme, kuidas öeldakse, et las kultuuri veab kodanikuühiskond, sest kui nad taidlust tahavad, siis tehku inimesed seda ise oma raha eest või siis vabatahtlikult. Kuivõrd jätkusuutlik see aga on?

Põhiseaduse koostamisel lisati just rahvalt laekunud ettepaneku alusel preambulile uus lõik, mille Põhiseaduse Assamblee sõnastas nii, et Eesti riik peab tagama eesti rahva ja kultuuri säilimise läbi aegade. Hiljem lisandus siia ritta ka „keel“, sest meie kultuurist ei saa rääkida ilma eesti keeleta. Seega ei saa kogu kultuuritoimimist kodanikuühiskonna kaela suruda ning seda peaks silmas pidama nii valitsus, riigikogu kui kohalikud omavalitsused. Me kõik peame seisma hea selle eest, et tagada põhiseaduse preambulas

sätestatu – Eesti riigi olemasolu mõte on eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade. Kui me seda vastutust ei võta, siis ühel hetkel kukub projektipõhine kogukondlik tegevus kummuli. Mitte et kultuurijuhid ei tahaks enam kultuuri oma südames kanda ja selle eest hea seista, aga ka nemad väsivad. Meie kultuurivedurid väsivad.

Minu hea kolleeg vedas aastakümneid kultuuritegevust mittetulundusühinguna, aga hiljuti teatas, et ta enam ei jõua. Pidevad läbirääkimised kohaliku omavalitsusega, projektide kirjutamine projektide järgi, eestvedamine, kohapealsed toimetused ja seda kõike kuni koristamiseni välja. Praktiliselt lihtsalt „aitäh“ sõna eest, sest omavalitsuse poolt saadud paarsada eurot ei kata kulusid. Ta loobus ja astus tagasi ning nüüd ollakse olukorras, kus justkui ei toimugi midagi. Siinjuures tuleb aru saada ka omavalitsusest, sest nende rahalised vahendid on tõesti piiratud ja ilmselgelt tuleb seada prioriteete. Lisaks oleneb üsna palju ka sellest, kas omavalitsusjuhid on ettevõtte-, spordi-, kultuuri- või mõne muu valdkonna pooldajad.

Või võtame ühe üle-eestilise keskseltsi, mis on avalikes huvides tegutsev mittetulunduslik ühendus ja millele riik annab toetust, et organisatsioon saaks ellu viia oma arengukavast lähtuvat tegevuskava. Vaatamata sellele teatas tegevjuht, et ta enam ei jõua, ning otsib endale mantlipärijat. Seadus ütleb, et mittetulundusühing on isikute vabatahtlik ühendus ja on taas arusaadav, et ka nende tegevust juhtivad inimesed väsivad. Mis saab aga siis, kui nad otsustavad ühel heal päeval tegevuse üldse lõpetada, sest motivatsiooni ja tuge enam pole?

Kord viibisin ühel kohtumisel koos kultuurimaja juhatajaga, kes on samal ajal ka volikogu liige. Ta ütles, et istub kahel toolil ja see on väga väsitav, sest ühelt poolt juhib ta kultuurimaja, aga teiselt poolt peab otsustama, millised kultuurimajad tuleb sulgeda või ühendada. Ilmselgelt lõhestab see teda.

Võimalik, et just nende näidete ja olukorra tõttu on vähemalt 15-aastaste noorte kultuurielus osalemine viimase 12 kuu jooksul võrreldes varasemate aastatega langenud. Ei tea, aga küllap saame varsti statistikaameti lehelte uued andmed 2022. aasta kohta.

Vaatamata koondamistele kultuurisektoris, mis on toimunud juba pikemat aega, rühivad kultuuritöötajad, kes eesti kultuuri eest hea seisavad, ikka edasi. Seega ei pea ma mitte ennast huvitavaks inimeseks, vaid teid, sest kõigele vaatamata taote te ikka kultuurialasit ja otsite võimalusi, et omavalitsuses kultuur, täpsemalt rahvakultuur, ei hääbuks.

Vastutus rahvakultuuri, üldisemalt kultuuri eest, ei lasu ainult kohalikul tasandil. Riigivalitsejad ja üldisemalt meie kõik peame siinjuures selle vastutuse võtma ning panustama kultuuri säilimise eest, meie esivanemate juurte hoidmise ja rahvakultuuri edasikandmise eest põlvest põlve.

Minu jaoks on huvitav inimene kultuuritöötaja ja ma tänan ning kumardan teie töö ja panuse eest meie rahvakultuuri hoidmisel.

Kaja Liivak

Eesti Rahvakultuuri Keskuse kommunikatsiooni- ja personalijuht

Tagasivaade 2022. aastale

2022. aastal lõppes folkloorifestivalide, Setomaa pärimuskultuuri ja Kihnu kultuuriruumi toetusmeetmete nelja-aastane periood. Allpool on nimetatud toetusmeetmete kokkuvõtted lugejale huvi äratamiseks ning miks mitte ka uute ideede leidmiseks.

Folkloorifestivalide toetusmeede perioodil 2019–2022

Folkloorifestivalide toetamise eesmärgiks on toetada Eestis toimuvate folkloorifestivalide ja -sündmuste kaudu pärimuskultuuri viljelemist, aidates kaasa pärimuse säilimisele, hoidmisele ja edasi kandmisele.

Folkloorifestivali määratlus toetusmeetme kontekstis on kultuuripärandit tutvustav avalik kultuurisündmus, kus osalevad pärimuskultuuri kandjad, folkloorset repertuaari viljelevad harrastusrühmad (folkloorirühmad) ja üksikesinejad. Esitatakse eelkõige rahvalaule, -tantse ja -pillimuusikat, kuid tutvustatakse ka rahvakombestikku, sõnalist pärimust ning rahvusliku käsitööd. Folkloorifestival võib olla kohalik, piirkondlik, üleriigiline või rahvusvaheline ning koosneda erinevatest tegevustest (nt õpitoad, kontserdid, tutvustused, näitused).

Toetatakse Eesti pärimuskultuuril põhinevate folkloori ühte või mitut alaliiki (tants, laul, muusika, käsitöö, jutuvestmine, toidukultuur)

tutvustavate festivalide ja sündmuste korraldamist ning nende raames toimuvaid täiendavaid tegevusi.

Toetusmeetme eelarve maht oli perioodil 2019–2022 kokku 107 320 eurot. Nelja aasta jooksul toetati kokku **28 eri taotleja 71 projekti kogusummas 123 491 eurot.**

Tabel 1. Taotletud summad ja rahastatud projektide summad ning rahastatud projektide protsent

Aasta	Taotlusi kokku	Summas	Rahastatud projekte	Summas	Rahastatud projektide protsent	Rahastuse protsent
2019	23	61 167	17	30 630	74%	50%
2020	22	64 234	18	26 830	82%	42%
2021	20	63 961	19	37 984	95%	59%
2022	17	70 271	17	28 047	100%	40%
Kokku	82	259 633	71	123 491		
Perioodi keskmine protsent					87%	48%

Vastavalt määrusele lähtutakse toetuse eraldamisel folkloorifestivalide ja -sündmuste määratlemisel CIOFF®-i (International Council of Organizations of Folklore Festivals and Folk Arts) kultuurikomisjoni poolt kehtestatud rahvusvaheliste folkloorifestivalide liigitustest: autentne folkloorifestival, seatud ja töödeldud folkloorifestival või stiliseeritud folkloorifestival.

Autentne folkloorifestival põhineb materjalil, mis on omandatud otse pärimuse kandjatelt või saadud mäluasutustest ja eri väljaannetest, ja mida esitatakse võimalikult originaalilähedaselt. Festivalil esitavat tugineb mingi paikkonna (kihelkond, maakond, rahvusvähemuse asuala) traditsioonil.

Seatud ja töödeldud folkloorifestival põhineb materjalil, mida esitatakse tänapäevases vormis, kuid pärimuslik algaines on selgelt äratuntav.

Stiliseeritud folkloorifestival põhineb traditsiooniliste folkloorielementide ja kaasaegsete kunstiliikide sünteesil või pärimusel põhineval uusloomingul, mille puhul ei tarvitse säilida algmaterjali terviklikkus.

Toimus nii kohaliku, piirkondliku, üleriigilise kui rahvusvahelise tähtsusega festivale. Enam toetati üleriigilisi festivale – 35% kõikidest toetatud

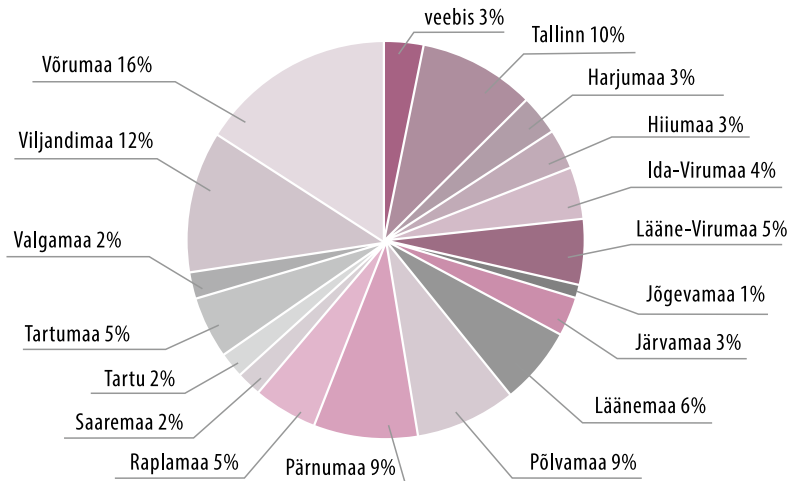
festivalidest. Veel toetati piirkondlikke festivale (30%), rahvusvahelisi festivale (30%) ning kohaliku tähtsusega festivale (5%). Kohaliku festivalina on käsitletud sündmust, mis on kodanikualgatuse korras korraldatud eelkõige kohaliku elanikkonna jaoks. Piirkondlik festival annab kohalikele inimestele võimaluse tutvuda teise kogukonna/piirkonna pärimusega. Üleriigiline festival on sündmus, kuhu on kaasatud kollektiive üle Eesti. Rahvusvahelisele festivalile on kaasatud väljaspool Eestit tegutsevad kollektiivid.

Vaadeldaval perioodil toetati arvuliselt kokku:

- lastele ja noortele suunatud festivalid – 20
- kohalikud festivalid – 3
- piirkondlikud festivalid – 19
- üleriigilised festivalid – 21
- rahvusvahelised festivalid – 19

Enamik folkloorifestivale põhineb üheaegselt mitmel alaliigil: nii tants, laul kui ka muusika. Käsitööd tutvustavaid festivale toetati 2 korral, jutuvestmise festivale 2 korral ning toidukultuuri tutvustavaid festivale 3 korral. Eri liiki festivalide osakaal moodustab kõigest läbiviidud festivalidest 11%.

Joonis 1. Toetatud festivalide osakaal maakondade lõikes

Uute algatustena toetati festivali „Hakkame santima“, toidukultuurifestivali „Maaslenitsa“, ning künni- ja regilaulupäeva Mihkli talumuuseumis.

Perioodi on mõjutanud COVID-19 mõjudest tingitud piirangud, seetõttu viidi osa tegevusi ja sündmusi läbi interneti vahendusel, otsides ja leides uusi nutikaid lahendusi projektide elluviimisel.

Sündmused olid valdavalt seotud tantsu, laulu ja muusikaga. Vaid üksikud festivalid olid seotud käsitöövaldkonnaga, juttude vestmise või toidukultuuriga. Tegelikult võiks eriilmelisemaid festivale olla rohkem, kuid tagasihoidlik eelarve ei võimalda taotlejate ringi oluliselt laiendada. Projekte rahastati vaid 48% ulatuses. Olemasoleva eelarve maht ei soosi folkloorifestivalide toetusmeetet laiemalt propageerima ega innusta uusi taotlejaid uusi erinevate ideedega projekte esitama.

Täispikka versiooni folkloorifestivalide toetusmeetme perioodi 2019–2022 kokkuvõttest saate lugeda Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehelt.

Setomaa pärimuskultuuri toetusmeetme perioodil 2019–2022

Setomaa pärimuskultuuri toetamise eesmärk on väärtustada Setomaa pärimuskultuuri ja seeläbi taaselustada Setomaale omast elulaadi, tavasid ja kombeid, oskusi ja keelelist eripära, mis on eri inimrühmadele nende igapäevaelu ja identiteedi osana omased ja olulised. Toetuse andmisega aidatakse kaasa vaimse kultuuripärandi väärtustamisele ja säilimisele ning püsimisele elavas kasutuses, sidudes noori esivanemate keele ja kultuuripärandiga ning laiendades kohalikus kultuuris osalejate ringi.

Setod on Pihkva ja Peipsi järve rannikul ning Pihkva järvest lõunas ning idas asunud idapoolse läänemeresoome hõimu järeltulijad, kelle algupärasest asualast on säilinud väike osa. Samas on setodel alles märkimisväärne hulk omanäolist pärimuskultuuri, mis läänepoolsetel soome-ugri rahvastel on elavast traditsioonist kadunud.

Toetusmeetme eelarve maht oli perioodil 2019–2022 kokku 674 640 eurot. Nelja aasta jooksul toetati kokku **58 erineva taotleva organisatsiooni 316 projekti kogusummas 687 115 eurot**. Perioodil 2014–2018 toetati kokku 66 erineva taotleva organisatsiooni 461 projekti kogusummas 881 460 eurot.

Tabel 2. Taotletud summad ja rahastatud projektide summad ning rahastatud projektide protsent

Aasta	Taotlusi kokku	Summas	Rahastatud projekte	Summas	Rahastatud projektide protsent	Rahastuse protsent
2019	93	236 516	80	141 820	86%	60%
2020	79	190 123	76	162 820	96%	86%
2021	88	236 538	84	191 875	95%	81%
2022	83	267 098	76	190 600	92%	71%
Kokku	343	930 275	316	687 115		
Perioodi keskmine protsent					92%	74%

Vaadeldava perioodi jooksul esitatud taotluste hulgast sai ligi 92% taotlustest rahastatud, mis on üks kõrgemaid näitajaid võrreldes teiste pärimuskultuuri toetusmeetmetega. Summaliselt on projektide rahastus 74%. Eelmisel perioodil rahastati 86% esitatud taotluste arvust, summaliselt oli projektide rahastus 68%.

Toetusmeetmest eraldatakse toetusi järgmistele valdkondadele: seto leelo jätkusuutlikkuse edendamine; pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine; pärimusel põhinevad kunstid; keel ja haridus; teadus; meedia ja mainekujundus; arendustegevus. (Tabel 3)

Perioodi 2019–2022 arvuline toetus kordades

(loetelus võib projekt kuuluda üheaegselt mitmese jaotusesse):

- leelokoordine arendustegevus – 24
- pärimuskultuuril põhinevaid sündmused – 117
- lastele ja noortele suunatud sündmused – 71
- kultuuri- ja koduloolised uuringuid – 56
- trükiste väljaandmine – 28
- audiovisuaalsed digitaalväljaanded – 12
- seto keele, kultuuri ja koduloo koolitused – 54
- seto keelt ja kultuuri käsitlevate õppematerjalide väljaandmine – 28
- teaduslikud uurimused, artiklid ja väljaanded – 14
- setokeelse ajalehe ilmumissagedus – üks kord kuus

**Tabel 3. Rahastatud projektide summad valdkondade kaupa
(sulgudes rahastatud projektide arv)**

Valdkond	2019	2020	2021	2022	kokku
Seto leelo jätkusuutlikkuse edendamine	19 790	18 581	20 890	26 670	85 931
(rahastatud projektide arv)	23	24	22	24	93
Pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine	28 100	25 131	41 351	39 572	134 154
(rahastatud projektide arv)	29	23	34	30	116
Pärimusel põhinevad kunstid	12 297	9 764	15 460	14 800	52 321
(rahastatud projektide arv)	5	4	5	5	19
Keel ja haridus	12 303	19 187	18 510	7 530	57 530
(rahastatud projektide arv)	11	12	12	7	42
Teadus	22 250	30 082	48 864	44 128	145 324
(rahastatud projektide arv)	4	6	5	3	18
Meedia ja mainekujundus	47 080	48 200	46 200	57 600	199 080
(rahastatud projektide arv)	8	5	5	6	24
Arendustegevus	Leelokooride arendustegevuse projektid on seto leelo jätkusuutlikkuse edendamise valdkonnas; rahvatantsurühmade arendustegevuse projektid on pärimuse jätkusuutlikkuse edendamise valdkonnas ning Sihtasutuse Seto Instituudi arendustegevus on valdkonnas Teadus.				
(rahastatud projektide arv kokku)	80	74	83	75	312
KOKKU	141 820	150 945	191 275	190 300	674 340

Käesoleval perioodil on toimunud pidev ja järjekindel areng seto keele ja pärimuskultuuri tuntuse suurenemisel. Tegutsemist jätkasid seto leelokoorid. Leelokooride tegevuste toetamine on aidanud kaasa UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja kantud seto leelotraditsiooni püsimisele. Pärimuskultuuri sündmused on aidanud tugevdada kogukondlikke sidemeid ja identiteeti. Lasteaegades tegutsevad keelepesad, välja antakse setokeelset õppematerjali, koolides toimub pärimuskultuuri õpe. Meediaväljaandena aitab ajaleht Setomaa hoida ja arendada setode rahvuslikku identiteeti. Oluline on, et senitehtu ei kaotaks järjepidevust, ja käivitatud protsesside tulemusena säiliks seto kultuuripärand. Kultuuriline eripära on ka üheks väljundiks piirkonna mainekujunduses, turundamisel ja majanduselu mitmekesistamisel. Setode aktiivsus oma pärimuskultuuri hoidmisel on heaks eeskjukuks ka teistele piirkondadele.

Täispikka versiooni Setomaa pärimuskultuuri toetusmeetme perioodi 2019–2022 kokkuvõttest saate lugeda Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehelt.

Kihnu kultuuriruumi toetusmeede perioodil 2019–2022

Kihnu Kultuuriruum on kantud UNESCO inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja. Nimekirja kandmisega võttis eelkõige Kihnu kogukond ja sealhulgas riik kohustuse kaitsta Kihnu kultuurikooslust kui inimkonna unikaalset ühishäärtust, ja aidata kaasa selle omanäolisele arengule.

Toetuse andmise eesmärk on väärtustada Kihnu ja Manija saare ning nende lähedal asuvate asustatud laidude ja väikesaarte pärimuskultuuri ja seeläbi taaselustada sellele piirkonnale omast elulaadi, tavasid ja kombeid, oskusi ning keelelist eripära, mis on eri inimrühmadele nende igapäevaelu ja identiteedi osana omased ja olulised.

Toetuse andmisega aidatakse kaasa vaimse kultuuripärandi väärtustamisele ja säilimisele ning püsimisele elavas kasutuses, sidudes noori esivanemate keele ja kultuuripärandiga ning laiendades kohalikus kultuuris osalejate ringi, sealhulgas toetades seda soodustavaid tegevusi väljaspool Kihnut.

Toetusmeetme eelarve maht oli perioodil 2019–2022 kokku 419 172 eurot. Nelja aasta jooksul toetati kokku **14 erineva taotleva organisatsiooni 75 projekti kogusummas 429 572 eurot**. Perioodil 2014–2018 toetati kokku 16 erineva taotleja 82 projekti kogusummas 350 601 eurot.

Vaadeldava perioodi jooksul sai rahastatud ligi 78% esitatud taotlustest,

Tabel 4. Taotletud summad ja rahastatud projektide summad ning rahastatud projektide protsent

Aasta	Taotlusi kokku	Summas	Rahastatud projekte	Summas	Rahastatud projektide protsent	Rahastuse protsent
2019	23	186 349	17	104 793	74%	56%
2020	20	165 196	16	105 193	80%	64%
2021	30	199 365	22	108 638	73%	54%
2022	23	182 467	20	110 948	87%	61%
Kokku	96	733 377	75	429 572		
Perioodi keskmine protsent					78%	59%

eelmisel perioodil rahastati 70% esitatud taotlustest. Summaliselt oli projektide rahastus vaid ligi 59%, toetusmeetme eelmisel perioodil oli see 61%.

Toetusmeetmest eraldatakse toetusi järgmistele valdkondadele: pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine; pärimusel põhinevad kunstid; keel ja haridus; teadus; meedia ja mainekujundus; arendustegevus.

Tabel 5. Teostunud projektide summad valdkondade kaupa (sulgudes teostatud projektide arv)

Valdkond	2019	2020	2021	2022	kokku
Pärimuse jätkusuutlikkuse edendamine	20 494	14 085	13 126	21 639	69 344
(rahastatud projektide arv)	10	8	11	10	39
Pärimusel põhinevad kunstid	0	1000	0	825	1825
(rahastatud projektide arv)	0	1	0	1	2
Keel ja haridus	4 350	27 200	25 000	28 784	85 334
(rahastatud projektide arv)	2	3	2	4	11
Teadus	0	0	0	0	0
(rahastatud projektide arv)	0	0	0	0	0
Meedia ja mainekujundus	3060	3060	8704	6700	21 524
(rahastatud projektide arv)	1	1	4	3	9
Arendustegevus	76 500	59 348	52 031	53 000	240 879
(rahastatud projektide arv)	4	3	3	2	12
(rahastatud projektide arv kokku)	17	16	22	20	73
KOKKU	104 404	104 693	98 861	110 948	418 906

Perioodi 2019–2022 arvuline toetus kordades

(loetelus võib projekt kuuluda üheaegselt mitmese jaotusesse):

- pärimuskultuuril põhinevaid sündmused – 43
- lastele ja noortele suunatud sündmused – 30
- kultuuri- ja koduloolised uuringud – 4
- trükiste väljaandmine – 10
- audiovisuaalsed digitaalväljaanded – 7
- kihnu keele, kultuuri ja koduloo koolitused – 28
- kihnu keelt ja kultuuri käsitlevate õppematerjalide väljaandmine – 4
- teaduslikud uurimused, artiklid ja väljaandeid – mitte kordagi

Kihnu kultuuriruum on kantud UNESCO inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja. Kihnu on tugeva identiteediga piirkond ning selle elanikud tunnevad ennast paikkondlike vaimsete väärtuste ja eripära säilitajate ning edasikandjatena. Toetusmeetme kaudu on loodud tingimused kihnu keele ja kultuuripärandi uurimiseks, kasutamiseks ja arendamiseks. Kihnu kõrdi kandmine laste seas on muutunud populaarsemaks ning kihnu keel ja haridus on kogukonna auasi. Kihnu pärimuskultuuri edasine toetamine on vajalik, sest pärimuskultuur püsib ainult elavas kasutuses. Kohaliku pärimuskultuuri toetamine aitab hoida piirkonna mälu ja traditsioone, säilitada kohalikke kogukondi ja soodustada sellise kultuurikihi teket, mis seob omavahel erinevaid põlvkondi.

Täispikka versiooni Kihnu kultuuriruumi toetusmeetme perioodi 2019–2022 kokkuvõtet saate lugeda Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehelt.

Laulu- ja tantsupeo liikumises osalevate kollektiivide juhendajate tööjõukulu toetus

Laulu- ja tantsupeo liikumises (LPT) osalevate kollektiivide juhendajate tööjõukulude toetus kehtestati kultuuriministri 12.01.2021 määrusega nr 1. Määrusega kehtestati laulu- ja tantsupeo liikumises osalevate harrastuskollektiivide juhendamise vahetult seotud isiku või isikute tööjõukulu toetuse määramise tingimused ja kord. 12.07.2022 kinnitati määruse muudatused (jõustusid 15.07.2022, osaliselt jõustusid 01.01.2023), mille käigus viidi määrusesse sisse alljärgnevad täiendused:

- täiendati sõnastust toetuse maksmise perioodi kohta (§2 lg1);
- taotlejate ja toetuse saajate ring laienes võimlemisrühmadele, kes osalevad LPT protsessis ning kehtestati nõuded võimlemisrühma kollektiivile (tegutsemise aeg, liikmete arv, sündmustel osalemine §4 lg1, lg2, lg3) ja kollektiivi juhile (kollektiivi juht ei tohi olla seotud sporditreeneri palgatoetusega §5 lg1; lg2);
- täpsustati töölepingu kehtivust taotletava perioodi osas (§5 lg4);
- täpsustati TALO ja Kultuuriministeeriumi vahelise palgakokkuleppe seost taotlusvooru avamise päevaga (§6 lg1);
- täpsustati toetuse taotlemisel töölepingus kohustuslike andmete loetelu (§ 8 lg13);

- kehtestati kohustus pidada eraldi raamatupidamisarvestust kulude osas (§13 lg3);
- täpsustati toetuse kasutamise kontrolli (§13 lg2);
- täpsustati aruande esitamise seotud kohustusi (§15 lg 2);
- täpsustati toetuse tagasimakse nõudmisel toetuse saaja kohustusi (§16 lg2 lg3).

2022. aasta toetuse taotlemiseks viidi läbi taotlusvoor 01.–31. oktoobril 2021 ning täiendav taotlusvoor 15.–31. augustil 2022. Taotlusvooru 2022. aasta eelarve oli **2 410 000 eurot**. Kokku laekus 505 taotlust summas **1 634**

Tabel 6. Eraldatud toetused tööandjatele maakondade kaupa

Maakond	Eraldatud toetuse suurus (eurodes)	Toetatud taotluste arv
Tallinn	577 675	130
Tartu	221 032	72
Harju	121 537	55
Pärnu	118 487	40
Viljandi	88 781	28
Järva	87 434	28
Saare	76 822	34
Lääne-Viru	71 512	25
Rapla	41 239	18
Ida-Viru	41 211	7
Jõgeva	39 295	14
Hiiu	26 417	7
Võru	22 154	9
Põlva	20 355	5
Valga	15 925	5
Üleriigiline kollektiiv	13 694	5

568 eurot (sh täiendav taotlusvoor 99 taotlust summas 209 930 eurot).

Taotlejate poolt esitatud taotlustest võeti menetlemise käigus tagasi 15 taotlust summas **33 167 eurot**. Taotlusvooru tingimustele ei vastanud 6 taotlust summas **10 593 eurot**.

Menetleti 484 taotlust summas **1 590 808 eurot** (sh täiendav taotlusvoor 87 taotlust summas 186 329 eurot).

Taotlusi esitati 15 maakonnast. Maakondlikus jaotuses on eraldi välja toodud Tallinn ning üleriigilised kollektiivid. Enam esitati taotlusi Tallinnast – kokku 130 taotlust, kõige vähem esitati taotlusi Lääne maakonnast – 2 taotlust.

Summaliselt toetati enam Tallinna, Tartu, Pärnu ja Harju maakondade kollektiivide juhendajate tööandjaid.

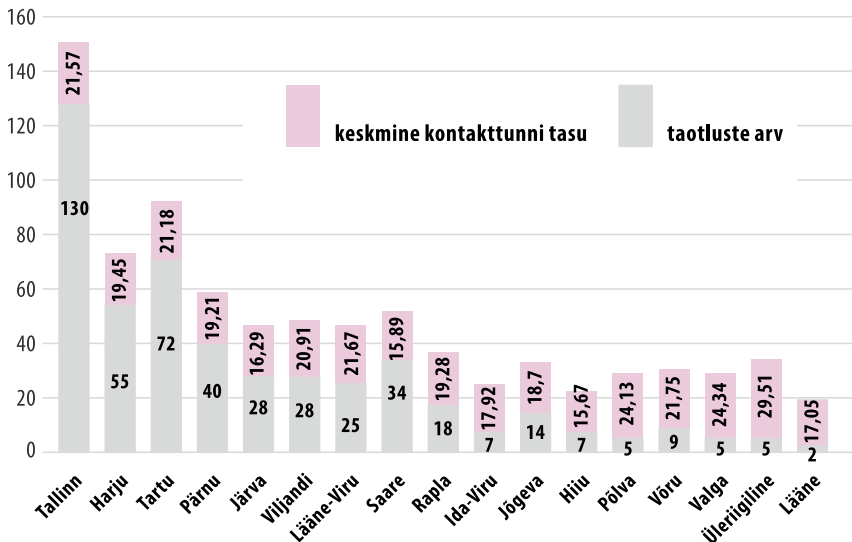
Tabel 7. Toetatud kollektiivi liikide jagunemine summaliselt, arvuliselt ja liikmete arvu järgi

Jrk nr	Kollektiivi liik	Toetussumma	Kollektiivide arv	Kollektiivi liikmete arv
1	koor	731 722	337	11 652
2	rahvatantsurühm	726 869	393	6 403
3	puhkpilli-, sümfonia-, sümfonieta- ja keelpilliorkester	89 972	32	943
4	rahvamuusikakollektiiv	31 255	23	266
5	võimlemisrühm	10 990	20	255

Määruses kehtestatud kollektiivjuhi palgamäär on seotud kultuuritöötaja brutotöötasu alammääraga. Taotluste esitamise hetkel oli minimaalseks kontakttunni maksumuseks 15,50 eurot ning maksimaalseks kahekordne kontakttunni maksumus ehk 31,00 eurot.

Kõigi 484 toetust saanud kollektiivide juhendajate keskmiseks kontakttunni brutomaksumuseks kujunes 20,27 eurot.

Joonis 2. Keskmine kontakttunni maksumus maakonniti

Tabel 8. Kokkuvõtlik palgatoetuse, taotluste, kollektiivide ja kontakttundide arvu ning keskmise kontakttunni maksumuse võrdlustabel maakondade lõikes

Maakond	Keskmine kontakttunni maksumus (eurodes)	Kollektiivide arv	Taotlusperioodi kontakttundide arv	Palgatoetus (eurodes)
Üleriigiline kollektiiv	29,51	5	614	13 694
Valga	24,34	9	846,5	15 925
Põlva	24,13	11	1 054,6	20 355
Võru	21,75	9	1 248,59	22 154
Lääne-Viru	21,67	35	4 536,5	71 512
Tallinn	21,57	247	33 828,56	577 675
Tartu	21,18	99	13 130,74	221 032
Viljandi	20,91	51	5 351,9	88 781
Harju	19,45	89	8 234,7	121 537
Rapla	19,28	21	2 693	41 239
Pärnu	19,21	61	7 836,34	118 487
Jõgeva	18,70	21	2 855	39 295
Ida-Viru	17,92	9	3 426,4	41 211
Lääne	17,05	4	545	7 238
Järva	16,29	61	7 008,68	87 434
Saare	15,89	57	6 417	76 822
Hiiu	15,67	16	2 103	26 417

2021. ja 2022. aasta toetuse kasutamine kollektiivi liikide lõikes on välja toodud alljärgnevas tabelis. Tabeli info põhjal näeme, et kollektiivide juhendajatele eraldatud riigipoolne palgatoetus on suurenenud.

Tabel 9. Palgatoetuse 2021. ja 2022. aasta võrdlustabel kollektiivi liikide lõikes

Kollektiivi liik	2021 palgatoetus (eurodes)	2022 palgatoetus (eurodes)	2021/2022 muutus (eurodes)	2021/2022 muutus (protsentides)
koor	421 384	731 722	310 338	73,6
rahvatantsurühm	341 865	726 869	385 004	112,6
rahvamuusikakollektiiv	14 264	31 255	16 991	119,1
orkester	79 994	89 972	9 978	12,4
võimlemisrühm	-	10 990	10 990	100
KOKKU	857 507	1 590 808	733 301	85,5

Laulu- ja tantsupidude traditsioon on 2003. aastal kantud UNESCO suulise ja vaimse pärandi meistriteoste nimekirja. 2008. aastal liideti see traditsioon inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja.

Laulu- ja tantsupidude kollektiivide juhendajate palgatoetus aitab tagada Eesti laulu- ja tantsupeo traditsiooni jätkusuutlikkust ning seeläbi on tagatud kollektiivide juhendajatele stabiilne sissetulek ning sotsiaalsed garantiid. Laulu- ja tantsupidude traditsioon tugineb koostööl ja on sõltuvuses paljude osapoolte panusest laulu- ja tantsupeo liikumisse. LTP kollektiivide juhendajate riiklik palgatoetus on heaks võimaluseks oma kollektiivi juhtide väärtustamiseks.

Meenutuseks, et enne taotluse kirjutamist tuleb läbi lugeda määrus, mille alusel üldse on võimalik toetust küsida. Kuna määruste lugemine ei ole paljudele taotlejatele igapäevane tegevus, siis oleme määruse tutvustamiseks infopäevi korraldanud. Jätkame ka edaspidi infopäevade korraldamist nii veebi vahendusel kui kohapeal käies. Ikka selleks, et olla taotlejale, kes kord aastas toetust küsib, toeks ja abiks määruse selgitamisel ning vajadusel ka taotlusprotsessi muudatuste/uuenduste tutvustamisel.

Täispikka versiooni laulu- ja tantsupeo liikumises osalevate kollektiivide juhendajate tööjõukulu toetuse 2022. aasta kokkuvõttest saate lugeda Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehelt.

Eesti Rahvakultuuri Keskuse kodulehelt leiate veel aastase kokkuvõtte regionaalse kultuuritegevuse toetusmeetmest ning programmi „Etenduskunstide regionaalse kättesaadavuse toetused „Teater maal“ tegevustest (selle kokkuvõtte kirjutamise ajal olid nimetatud kokkuvõtted alles koostamisel).

Kasutan jälle võimalust trükikunsti vahendusel tänada koostööpartnereid, komisjoniliikmeid, kolleege Eesti Rahvakultuuri Keskusest ja toetusmeetmete osakonna töökaid naisi: Piret Koorep, Marika Kutser, Kersti Sillaots ja Merike Soomets (nimed mitte tähtsuse, vaid ikka perekonnanimetähestikulises järjekorras), kes igapäevaselt suhtlevad taotlejatega ja tegelevad taotluste-aruannete menetlemisega ning seisavad hea selle eest, et taotlused jõuaksid hindamisele ja toetused projektide elluviijatele. Säravaid ideid projektkirjutajale ning sitkust kultuurisündmuse korraldajale ja jõudu-jaksu meile kõigile! Aitäh, et lõpuni lugesid!

Margit Salmar

Eesti Rahvakultuuri Keskuse toetusmeetmete osakonna juhataja

VAIMNE PÄRAND

Folklooriliikumine – iseenesestmõistetav või teadlikult märgatav?

2022. aasta oli Eesti Folkloorinõukogu jaoks märgiline – tähistasime oma 30. sünnipäeva. Sellises vanuses tuleb võtta aega, et mõtestada oma tegevusi ja seada uusi sihte, mis toetaksid ja arendaksid jätkuvalt kogu valdkonda. Milline on see teekond, mida mööda folklooriliikumine kõnnib?

Folkloor ühendab paljusid erinevaid valdkondi ning on märkamatult läbipõimunud meie igapäevaeluga. Seetõttu võetakse seda tihtipeale iseenesestmõistetavalt. Kui aga soovime, et pärimus jääks püsima, tuleb seda süsteemselt arendada ja toetada. See ongi Eesti Folkloorinõukogu roll.

Liigpalju omaette tegutsemist

Oleme tugevalt võtnud oma tulevikusihtide fookusesse valdkondliku huvikaitse – oluline on seista nii uurijatele, õpetajatele kui harrastajatele olulise eest. Selleks, et valdkonnas tegijate huvid oleksid esindatud ka kohalikul tasandil, oleme tugevdamas ja ümber vaatamas vabatahtlike folkloorikuraatorite võrgustikku. Meie soov on, et igas maakonnas kujuneks ühe kontaktisiku asemel välja kohalik toetusvõrgustik, kuhu on kaasatud nii rühmajuhendajad, üksikharrastajad kui teised pärimushuvilised, ning kes koos toimides aitab kuraatorite töö muuta jätkusuutlikuks. Niisamuti ei saa pikas perspektiivis vaadata mööda sellestki, kuidas võrgustike eestvedajaid tasustada – see, mis oluline, peab olema väärtustatud ka rahaliselt.

Kohalike võrgustike tekkimise ja püsimise seisukohast on oluline, et ka neis piirides asuvad omavalitsused seda vajalikuks peaksid. Pärast haldusreformi on eelnevalt toimiv süsteem segi paisatud ning uute suhete loomine võtab aega ja tööd. Kogemus on näidanud, et igas omavalitsuses on erinevad toetussüsteemid nii kogukonnategevustele kui ka projektidele. Kuidas aga saaks nad toetada folkloorivaldkonna tegijaid ja liikumist?

Kuidas tuua neile välja valdkonna olulisus ja koostöökohad? Lähenemisviise on erinevaid, kuid üksikud senised katsed on näidanud, et tahet koostöök on vähe – alati on ees midagi tähtsamat...

Eesti Folkloorinõukogu jaoks ei ole „koostöö“ aga ainult sõnakõlks, me tegutseme sisulise, mõtestatud ja valdkonda edasiviiva ühise toimimise nimel. Lisaks omavalitsustele otsime pidevalt koostöökohti ka Eesti Rahvakultuuri Keskuse ja Kultuuriministeeriumi partnerorganisatsioonidega, samuti teiste valdkondlike ühenduste ja seltsidega. Rahvakultuurivaldkond ei ole suur – selle arendamiseks tuleb ühiselt tegeleda nii kaardistamise kui eesmärkide püstitamise ja nende täitmisega. Liiga palju on omaette tegutsemist, kuid koostöös jõuaksime rohkem ja kaugemale, meie kõigi töö omaks suuremat mõju.

Omasid tuleb märgata

Nii, nagu püüame hoida silmad lahti uute koostööpunktide osas, on oluline tõsta esile ka seda, mis valdkonnas juba toimiv ja hästi. See väljendub ikka ja ainult folklooriliikumises osalejate tegude kaudu! Erinevaid aastaauhindu jagatakse üle Eesti mitmel pool, kuid need ei kata kõiki folklooriliikumise olulisi osapooli. Folkloorinõukogu ümmarguse aastapäeva puhul parandasime selle vea. Aasta tegijate tiitlitega on võimalus tõsta esile neid (folkloorirühm, juhendaja, noor tegija, korraldaja), kes meie pärimuspilti oma tegevusega rikastavad. Kõikide preemiasaajatega ilmusid meie kuukirjas ka toredad intervjuud, millest mitmedki leidsid laiemat meediakajastust. Uutele preemiatele on võimalik hakata esitama kandidaate juba märtsist, seega märgake ja tooge esile väärt inimesi enda ümber!

Rohkelt on neid, kes panustavad lõputuid tunde folklooriliikumise arengusse, tehes seda kõike vabatahtlikult või vähese töötasu eest, aga uskumatu entusiasmiga. Kui laulu-, tantsu- ja rahvamuusikepeo liikumises osalevate juhendajate töötasud on riiklikult toetatud, siis paljud folkloorirühmade juhendajad teevad seda kõike ainult õhinapõhiselt. Me ei väsi toomast esile ebavõrdsust, mida nägime Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuuri valdkonna juhendajate palgatoetuse kriisiabi meetme komisjonis osaledes. Olgugi, et folkloorirühmi oli taotlejate hulgas vähe, saab tuua välja ühe näite Saaremaalt, kus folkloorirühma juhendaja töötasu oli 3,5 eurot bruto 60-minutilise tunni eest. Võrdluseks, laulu- ja tantsupeo protsessis osalevate

õpetajate tasu ideaalstsenaariumi järgi (kõikjal see ei kehti) on miinimum 15.50 eurot bruto 45 minuti eest. Maksimum ulatub aga 31 euroni, kui õpetajal on kutse kaheksas tase, ja sellele lisandub koorijuhtide puhul tasu ka ettelaulmise kategooria eest. (2023. aastal on tasu tõusnud, kuna see on seotud riikliku kultuuritöötaja miinimumpalgaga.)

Huvihariduse rahastamise teemadel vestlesime 2022. aastal ka Eesti Tantsuhuvihariduse Liidu juhatuse esimehe Jane Miller-Pärnamägiga: sellest sündis ülevaatlik artikkel kultuurilehes Sirp, milles toodud välja ka eelpool mainitud valdkondlikud kitsaskohad ning mõtted, kuidas luua võimalusi huvihariduse toetamiseks. Niisamuti kirjutasime Folkloorinõukogu poolt alla töötasu toetusele Kultuuriministeeriumiga seotud allasutustele. Loodame, et toetus jõuab ka meieni, et saada maksta omagi töötajatele vääriolist tasu ning leida lisajõudu tegelemaks veelgi sihipärasemalt arendustegevustega. Väikesed ja järjekindlad sammud viivad meid aina edasi. Hoiame sihti silme ees ja püüame leida erinevaid võimalusi, et jätkuvalt tõsta esile folkloorivaldkonna tasustamise teemat.

Kõige oleva kõrval on oluline meeles pidada ka meie seast lahkunud valdkonna tegijaid. Nii tähistasime koos Folkloorinõukogu 30. sünnipäevaga ka Igor Tõnuristi 75. ja Kristjan Toropi 88. sünniaastapäeva. Mõlemat meest saab pidada valdkonna kaardistajaks ja kaardilugejaks – nad on tõstnud esile pärimuse väärtust, õpetanud ja mõtestanud, inimesi selle juurde toonud ning andnud kätte juhtlõngad, kuidas esivanemate pärandis olulist märgata. Nad on Õpetajad suure algustähega. Nende väärikate aastapäevade tähistamiseks sündiski terve päeva kestnud pärimuspidu “Kaardistajad ja kaardilugejad”, mis koondas endas mälestusi, esitlusi, rahvamuusikat, -tantsu, -rõivaste esitlust ja palju muud. Soovi korral on kõik esitlused ja esinemised järelvaadatavad Folkloorinõukogu Facebookis.

Milline on folklooriliikumise mõju?

Kultuurivaldkonnas on mõju väga keeruline mõõta, kuid aina enam on seda vaja näidata erinevate projektide aruandlustes. Sellest on saanud ka võtmeküsimus meie endi tegemistes. Kuidas otsustada, millistel meie tegemistel on kaalu ja kuidas seda hinnata? Oleme võtnud eesmärgiks korraldada vähem, kuid suurema mõjuga tegevusi.

- Viimased viis aastat oleme püüdnud loetleda kokku kõik Eestimaal liikuvad mardi- ja kadrisandid, et hinnata traditsiooni elujõulisust. 2022. aastal pani end kirja 2717 mardi- ja 1544 kadrisanti, mida on rohkem, kui ühelgi varasemal aastal. See annab tõestust, et vahepealsed piiranguaastad ja teiste kultuuride mõju ei ole suretanud sante välja, vaid vastupidi. Niisamuti annavad numbrid märku, et mardipäev on tähtpäevana populaarsem kui kadripäev. Seega ei tasuks karta meedias süvendatud võistlust halloweeniga, vaid hoopis mõelda sellele, kuidas kadrisante enne jõuluhooaega mitte ära unustada!
- Lisaks santimisele annab ülevaate folkloorimaastikul toimuvast ka iga kolme aasta tagant toimuv rahvusvaheline pärimuspidu Baltica. 2023. aastal juba 35. korda toimuv pidustus leiab aset 1. juunil Rāpinas ja Vargamäel ning 2.-4. juunil Tallinnas Tornide väljakul. Loodame, et kõik folkloorimaastikul tegutsejad panevad ennast kirja ja saame taas kohtuda!
- Kolmandat aastat viime ka oma liikmete seas läbi küsitlust, mis aitab meil seada sihte nii Folkloorinõukogule kui ka laiemalt valdkonna jaoks, samuti saada tagasisidet rühmade ja nende tegemiste kohta. Küsitlusest selgub seegi, kuidas Folkloorinõukogu liikmed näevad meie töö mõju.

Kui 2022. aasta tõmbas joone alla Folkloorinõukogu pulmapärimuse tööühma toimetamistele, siis sellevõrra hoogustus värskelt loodud torupilli tööühma tegevus. Nii sai kuulutatud välja Eesti torupilli aasta – 2022. aastal möödus 50 aastat eesti kuulsaima torupillimeistri Ants Tauli esimese torupilli valmistamisest, millest sai alguse ka Eesti torupilli taassünd. Sel puhul toimus Riidajas Torupilli talus seminar ja kontsert „Tauli torupill 50“. Torupilliga seotud tegevused (ajaloo kaardistamine ja uurimused) jätkuvad ka edaspidi, sest eesmärgiks on anda välja ülevaatlik teos „Eesti torupill“.

Tegevuste ja mõju kaardistamisel ei saa vaadata mööda ka sellest, mis leiab aset maailmas. Rahvusvahelisel tasandil on Eesti Folkloorinõukogu seotud Rahvusvahelise Folkloorifestivalide ja Rahvakunstiorganisatsioonide Nõukoguga (CIOFF®). See tähendab võimalust kaasa rääkida ülemaailmsetes trendides, õppida teiste riikide praktikast, leida meie folkloorirühmadele välisfestivale ning tuua ka noorteliikumisse värsked mõtteid

ja tuuli. 2022. aasta 24. veebruar, mil Venemaa tungis Ukrainasse, lõi aga ka sellel areenil mõned suhted sassi ja muutis koostöö keerulisemaks. Eesti Folkloorinõukogu esitas CIOFF*ile resolutsiooni Venemaa liikmelisuse peatamiseks ja neilt 2024. aastal toimuva Laste Folkloriada korraldusõiguse äravõtmiseks. Sellega seoses teatasime, et ei vahenda rühmi Venemaale ega võõrusta sealseid rühmi meie festivalidel. Mõistame üheselt hukka Venemaa jõhkra agressiooni Ukraina vastu. Selle resolutsiooniga liitunutes nägime selgesti neid, kes on meiega ühisest väärtusruumist ning kahjuks neidki, kes ei ole valmis kandma vastutust maailmas aset leidva osas või kelle jaoks jääb siinkandis toimuv emotsionaalselt, kultuuriliselt ja poliitiliselt kaugeks.

Nagu näha, on valdkonnas palju väljakutseid, millele proovime igati tähelepanu juhtida ning nende arengule kaasa aidata. Tööpõld on lai ja tegevusi jagub, meie väike büroo ja toetav juhatus on teekonnal, et muuta folklooriliikumine suuremaks ja nähtavamaks. Seejuures on meil ootus, et kõik valdkonnas tegutsejad ühistesse eesmärkidesse koos panustaksid. Piisab väikestest sammudest, kui see annab kokku suure terviku!

Monika Tomingas

Eesti Folkloorinõukogu tegevjuht

Jutuvestmisfestival Ööbikuööd 2022

Jutuvestmisfestival Ööbikuööd toimus Eesti Rahvakultuuri Keskuse (ERK) eestvedamisel 2022. aastal teist korda. Festival tõi 17.–21. mail kokku sadu jutuhuvilisi Eestimaa eri paikadesse, kus ERK-i ja kohalike koostööpartnerite juhtimisel avanesid jutupesad nii väikestele kui suurtele jutusõpradele.

Ööbikuööde festivali idee on jutuvestmise kui ajatu ja olulise kultuurilise nähtuse tähelepanu keskpunkti toomine ja elava pärandi vahetu kogemine jutuvestmise kõikvõimalikes vormides. Elamust ja osalust pakkusid eriilmelised lood, muusika, etendused, vestlused ja loodusretked. Lugudest südamesse helisema jääv jutusumin saab julgustada meid kõiki, nii lapsi kui suuri jutusõpru, ka ise lugusid oma igapäevaellu kaasama ning jutte pajatama.

Jutuvestmisfestivaliga otsisime vastuseid küsimustele, mis on need ajatud väärtused, mida lood kannavad ja annavad, milline on jutuvestmise tähendus tänapäeval, kes üldse on jutuvestja ja kes elava pärandi kandja,

ning kuidas on jutuvestmine kui tava aegade jooksul muutunud.

Festival sai hoo sisse 17. mail Viljandis lastehommikuga ja õhtuse linnaretkega. Järgmisi päevi katsid kirju tekina eriilmelised sündmused nii väikestele kui suurtele jutusõpradele: jutupesad, etendused, jutukohtumised ja suulise pärandi loengud, õhtud lugude, muusika ja tantsuga, jutuvestmise töötoad ning rahvapärimslikud loodusretked. Festival tõi rahva kokku raamatukogudesse, koolidesse, lasteaedadesse, rahva-, seltsi- ja kultuurimajadesse, muuseumidesse, laululavadele, kõlakodadesse, loodusesse ning lossi- ja mõisaparkidesse. Loodus pakkus ööbikutega kahasse ka muidugi nii vihma, tuult kui päikest.

Teise festivaliaastaga liitusid Pärnumaa, Saaremaa, Hiiumaa, Harjumaa, Lääne-Virumaa, Jõgevamaa, Tartumaa, Põlvamaa, Valgamaa ja Viljandi linn. Tallinnas toimusid jutukohtumised nii lastele kui suurtele, näiteks jutuendus Eesti Lastekirjanduse Keskuses ja vestlusring jutuvestmise tähendusest tänapäeval koos taskuhäälingu salvestamisega Fotografiskas, mida saab kuulata Eesti Rahvakultuuri Keskuse taskuhäälingus „Kõugujõmin“ Spotify keskkonnas. Festivali viimane päev pakkus mitmeid jutusündmusi Ukraina Kultuurikeskuses: lastehommik lugudega, Polina Tšerkassova jutuvestmise töötuba ning õhtu muusika ja jutuvestmisega.

Lugude kõrvale tehti nii mõnelgi pool ühiselt jututeed ja pakuti kõhutäidet. Näiteks Raja Vabaajakeskuses Peipsimaal maiustati kohalike küpsetistega – porgandi- ja kapsapirukatega ning joodi samovarist teed. Ukraina Kultuurikeskuses valmistas keskuse süda ja hing – Anatoli Ljutjuk koos abilistega elaval tuel ukraina rahvusrooga *kulishit*, mis maitses oiavaliselt.

Ööbikuöodel jutustasid koos ööbikutega lugusid Piret Päär, Polina Tšerkassova, Anatoli Ljutjuk, Erki Kaikkonen, Ülle Toomla, Maili Metssalu,

Ööbikuööd 2022. Avatud Jutupesa Pärnu muuseumis. Foto: Aire Koop

Kairi Leivo, Aire Koop, Liia Kanemägi, Katrin Sisask, Ena Mets, Ivar Lett, Anne Pai, Peep Veedla, Sirje Võsa, Juhan Suits, Vahur Sepp, Tammeougu Oliver ja Mari Sõrvest, Riina Kangro, Ester Kose, Krista Mustonen, Jaana Hinno, Mart Laidroo ja veel teisedki jutustajad.

Kokku oli festivalist osasaajaid 1350 ringis, esinejaid ja korraldajad 200 ringis. Kuulajaid ja osalejaid jagus kõikjale.

Olles äsja kuulnud, jagatud ja räägitud lugude lummuses, on mõnus tunda, et lood kuuluvad inimeseks olemise juurde, aitavad mõista paremini teisi rahvaid ja kultuure, toovad meid lähemale üksteisele ja loodusele, toovad meid lähemale ka iseendale, et olla parem inimene.

Küllastajate ja jutuvestjate tagasiside

Ööbikuööde festivalil on väga avar kontseptsioon, mis on põiming vanast tarkusest ja romantilisest kammerlikkusest. Nendel sündmustel on võime tuua tagasi iidne elava tule ääres juttude jagamise komme.

Leiti vastused järgmistele küsimustele: miks kõik lood väärivad säilitamist ja kuidas aitavad need meil leida, hoida ja ära tunda iseenda identiteeti; kui oluline on oma pereliikmetega lapsepõlvest ja möödunud aegadest vestelda, kuna kui me ei tee seda täna, siis homme võib juhtuda, et pole enam kelleltki küsida; milliseid põnevaid ühisosasid võib leida erinevates kohapärimuslugudes ja eri piirkondade rahvauskumustes – näiteks kalapüügiiga seotud uskumused, kuidas on need ajas muutunud.

“Ja kui pillid olid pakitud, istusin autosse ning kõik külalised, helendavad laternad käes, lehvitasid mulle tee ääres nagu päkapikud.”

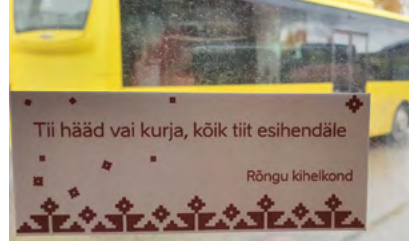
Täname südamest ja teeme sügava kummarduse kõigile kaasteeliste sellel kaunil lugude teekonnal: loojatele, tegijatele ja osasaajatele! Nagu ütles üks eestvedaja: „Usun, et see festival on oma emotsiooni väärt, vaja on anda tuge, et see kinnitaks oma imeõrnat juured ja et inimesed hakkaksid üha enam väärtustama oma elu, lugu ja kuuldot. See toob äratundmist ja hingerikkust, vaja on vaid aega, rahulikult antud aega – ega muidu meie peakangelane ei sosistaks meile toomingast: „Öö on pikk, öö on pikk.““

Maili Metssalu ja Leelo Viita

Eesti Rahvakultuuri Keskuse vaimse kultuuripärandi osakond

Tartumaa vaimne kultuuripärand nähtavaks vanasõnade kaudu

Tartumaa kultuurinädala raames toimusid mitmed vanasõnade talgud. 19.–20. oktoobril said kõik Tartu maakonna bussiliinide siseaknad kleebised Tartumaa kihelkondade kindamustritega kujundatud vanasõnadega. Kogu projekti ettevalmistus toimus terve aasta ning kaasatud olid kõik Tartumaa omavalitsused.

Vanasõna busiaknal.

Foto: Kati Grauberg-Longhurst

Idee vanasõnade jõudmiseks bussidesse sündis 2021. aasta Tartumaa loometalgutel vaimse kultuuripärandi tööühmas, mille liikmed idee koos mitme osapoolega ka teostasid. Ideed aitas rahastada Eesti Kultuurkapitali Tartumaa ekspertgrupp.

Tartumaa vaimse kultuuripärandi tööühmas osalevad ühtekokku kolm Eesti Rahvakultuuri Keskuse töötajat: Kati Grauberg-Longhurst regionaalosakonnast, Leelo Viita ja Epp Tamm vaimse kultuuripärandi osakonnast. Lisaks kuuluvad töögruppi Eha Jakobson Unipiha algkoolist, Viive Vink Rannu raamatukogust, Tartumaa pärandihoidja Tiina Konsen ning Indrek Mustimets Tartu linnavalitsusest.

Jõud ja vägi peitub ikka koostöös ja nii jõudsid ka vanasõnad bussidesse. Tartumaa kihelkondade vanasõnasid aitasid kokku koguda ning neist parimad vaimse kultuuripärandi töögrupile saata Tartumaa kultuuritöötajad. 2022. aasta oli raamatukogude teema-aasta ning nii mitmedki omavalitsuste esindajad otsisid oma kihelkondade vanasõnad välja koos raamatukogu töötajatega, valisid oma lemmikud ning edastasid need maakonna rahvakultuurispetsialistile. Seejärel valis Tartumaa vaimse kultuuripärandi töögrupp igast omavalitsuse saadetisest välja vähemalt kolm vanasõna. Mõne omavalitsuse puhul isegi rohkem, kui vald oli kihelkondade poolest väga rikkalik, näiteks nagu Elva või Tartu vald. Kõik Tartumaa kihelkonnad said esindatud. Lisaväärtuse andis vanasõnale veel see, kui vanasõna oli sama kihelkonna murdes. Näiteks Kodavere kandi vanasõnad olid kõik kodavere keeles.

Vanasõnad kujundas pilkupüüdvaks kujundaja Meelika Kaarna. Koos Reet Piiri ja Age Raudsepaga Eesti Rahva Muuseumist otsiti sealsetest kogudest välja Tartumaa kihelkondade kindamustrid. Iga kihelkonna vanasõna juurde lisati vastava kihelkonna kindamuster, nii et iga nobenäpp võis just kodukihelkonna kindamustri oma talvekäpikutele kududa.

Olulisteks partneriteks olid Tartumaa Ühistranspordikeskus ning samuti AS Go Bus, kelle bussides need toredad vanasõnad Tartumaal ringi sõidavad.

“Ei pea otsima raamatust, ei pea otsima nutiseadmest, vaid kui sa istud bussi, ehk tõstad korra pilgu ja vaatad aknast välja, siis sa saad lugeda seda kena vanasõna ja seda rahvatarkust! Vanasõnad on meie oma vaimne kultuuripärand. Kui me toome selle vaimse kultuuripärandi rahvale lähemale, siis me teemeги selle nähtavamaks. See oli ka Tartumaa vaimse kultuuripärandi töögrupi põhiidee – tuua vaimne kultuuripärand rahvale lähemale ja nähtavamaks,” ütles Kati Grauberg-Longhurst saates „Maa elu“.

Samal ajal toimus paralleelselt veel teinegi vanasõnadega seotud projekt, mille ideed vedas Eesti Rahvakultuuri Keskuse Tartumaa rahvakultuuri-spetsialist. Koostöös Tartumaa kultuuritöötajatega kirjutati vanasõnu Tartumaa omavalitsuste kergliiklus- ja kõnniteedele. Kaasatud olid koolid, lasteaiad, kogukonnad, omavalitsuse töötajad, kultuuritöötajad jne. Tegemist oli küll kiirelt kaduva visuaaliga, kuid seda märgati. Kutsusime inimesi üles pildistama ja märku andma sotsiaalmeedias viitega #tartumaavanasõnad.

Vanasõnad nii tänavatel kui ka bussides on pannud kogukonnad kiha- ning äratanud ellu teisigi vanasõnadega seotud projekte. Näiteks pani Kodavere Pärimuskeskus kokku virtuaalse jõulukalendri kodaverekeelsete vanasõnadega, kus iga päev avanes uus kodaverekeelne vanasõna. Puhja rahvamaja avaldas iga kuu oma sotsiaalmeedia kontol ühe Puhja vanasõna. Inimeste sõnavõttudes oli kuulda rohkem kõnekäändusid ja vanasõnade kasutamist.

Kõik om hää, mis hästi tetas (Kambja kihelkond). Suur-suur tänu kõigile osapooltele toreda koostöö eest ja kõigile abilistele nii vanasõnade leidmisel, valimisel, tänavatele kirjutamisel, joonistamisel kui ka bussidesse kleepimisel!

Vanasõnade talgutest kajastati ka Postmehes:

<https://tartu.postimees.ee/7630213/maal-soidavad-juulikuuni-ringi-vanasonastatud-liinibussid>

Kuku raadio „Maa elu“ saatest 23. oktoobril (alates 36:50):

<https://kuku.pleier.ee/podcast/maaelu>

Sotisaalmeedias leiab infot viitega #tartumaavanasõnad

Kati Grauberg-Longhurst

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Tartumaal

Noarootsi kooli projekt „Rannarootsi radadel“

Noarootsi kodukandipäevad

Käesoleval suvel peeti Noarootsis taas kodukandipäevi, mis toimusid peale aastakümnete möödumist. Kodukandipäevade taaselustamine oli eriti vajalik selleks, et anda noortele edasi rannarootsi kultuuripärandit. Tähtsal kohal oli rannarootsi kommete tutvustamine ja rannarootslaste elu meenu-tamine. Põhiline tegevus toimus Pürksis, eestirootslaste kodukandiühingule kuuluvas Mikågårdenis – Miku talus, kus oli käsitöölaad ja töötoad. Talu-hoovil sai tutvuda kirivöö valmistamisega, pärimustantsude ja -muusikaga. Uudistada sai ka esimese tikitud 20-meetrise rannavaiba koopiat. Kodukan-dipäevade raames sai külastada kaheksat erinevat näitust. Küllastajad said tutvuda rannarootsi eluoluga 19. sajandi keskpaigas, Noarootsi haridus-eluga, Noarootsi riietumistavadega, Rooslepa kabeli kirikuvaradega. Saadi teadmisi Noarootsi aladest, küladest ja vaadata fotosid esimestest kodukan-dipäevadest.

Riguldi-Noarootsi kodukandiühing andis rannarootsi kultuuri edenda-mise eest üle Mats Ekmani preemiad. Riguldist pärit Ekman kajastas oma kohalikus murdes kirjutatud luuletustes, millest on suur osa ka viisistatud, just rannarootslaste igapäevaelu. Kuna koroonaaastatel auhinda välja ei antud, andis kodukandiühing tänavu välja kaks preemiat: eestirootslaste laevaehitustraditsioonide taaselustamise eest sai selle Rannarootsi muuseu-mi teadur Jorma Friberg ja rannarootslaste muusika tutvustamise eest Sofia Joons.

Noarootsi kooli ja Rannarootsi muuseumi koostöö rannarootsi kultuuripärandi tutvustamiseks

Väike rootsi rahvakild on elanud Eesti rannikualadel ja väikesaartel ammustest aegadest alates, kirjalike teadete järgi juba 13. sajandist. Kuid seda eestlastest erinevat rahvakultuuri tuntakse suhteliselt vähe. Meie eesmärgiks on väärtustada rannarootsi aladele omaseid tavasid ja kombeid.

Selle aasta kevadel alustati Noarootsi koolis rannarootsi kultuuripärandit tutvustava õppetegevusega. Õppesari „Rannarootsi radadel“ saab teoks tänu väga heale koostööle Rannarootsi muuseumiga. Kevadel kohtusid õpetajad ja muuseumi töötajad, tutvuti Rannarootsi muuseumi väljapanekutega ja arutati edasist tegevuskava. Koostöös muuseumi ja Noarootsi kogudusega toimus kevadel Noarootsi haridus-, kultuuri- ja kirikutegelase Johan Nymani Kõstri talu varemete juures talgupäev. Alustuseks tutvustas Rannarootsi muuseumi direktor Ülo Kalm Noarootsi Kõstri talu tähtsust rannarootslaste jaoks. Õpilased riisusid kulu, täitsid maapinnas olevaid lohke mätastega, puhastasid talu vundamenti. Peale talgutöö lõppemist käisime õpilastega Noarootsi kalmistul J. Nymani haual, kuhu õpilased ja õpetajad asetasid küün-

lad. Päev kulmineerus Noarootsi pastoraadi juures rannarootslaste ringmängude ja tantsudega ning traditsioonilise rannarootsi klimbisupi söömisega.

Maikuu oli meil külas ansambel Puuluup. Rannarootsi aladel pidi iga peremees oskama valmistada Hiiu kannelt ja pidi oskama seda ka mängida. Just mehed mängisid vanasti Hiiu kannelt. Me soovime edendada rannarootsi kultuuripärandit ja muuhulgas

soovime, et meie lastel tekiks võimalus õppida Hiiu kannelt ehk talharpat. Pärast kontserti said lapsed lisaks luuperile, mida Puuluup esinemistel kasutab, proovida mängida ka ise Hiiu kannelt.

Enne uue kooliaasta algust kohtusime Rannarootsi muuseumis Johan

Puuluup – võimalus proovida hiiukannelt.
Foto: Maie Arro

Nymani järeltulijatega, tegime plaane edaspidiste tegevuste läbiviimiseks. Septembris jätkasime õppesarjaga „Rannarootsi radadel“, mille esimene osa sisaldas paadisõitu Österbyst Haapsalusse Rannarootsi muuseumisse. Muuseumis tutvusid õpilased rannarootslaste ajaloo, näituste ja paatidega. Väga hea ülevaate rannarootslaste ajaloost, nende tegemistest andis neljapäeva-memmede tikitud piltvaip. Lisaks tutvustati õpilastele rannarootslaste rahvamuusikat. Õpilased said proovida mängida talharpat ehk Hiiu kannelt. Septembris oli meil külas ka rahvatantsukollektiiv Leesikad, mille liikmed tutvustasid rannarootsi pärimustantse ja õpetasid neid ka meie õpilastele.

Detsembris ootab meid taas Rannarootsi muuseum, seekord oma jõulutöötoaga. Kõik lapsed hakkavad valmistama rannarootsi jõulukroone. Jõulukroonid on erinevad ja ka erineva raskusastmega. Algklasside õpilased teevad lihtsamaid jõulukroone ja vanemad klassid päris keerukaid, aga väga huvitavaid ning ilusaid jõulukroone.

Kevadel läheb asi põnevaks, kui meie õpilased saavad muuseumis osa kala suitsutamisest ja puupaatide tõrvamisest. Kevadhooaja lõpetame taas talgupäevaga Köstri talu juures, kuhu seekord lubas tulla ka J. Nymani lapselaps Ingrid Nyman-Karlsson.

Projekti „Rannarootsi radadel“ raames on meil plaanis lastele tutvustada ka Noarootsi rahvarõivaid, õpetada kuduma Noarootsi kirivööd ja hakata õpetama Hiiu kannelt, tutvustada ka rannarootsi toite. Mõtted liiguvad selles suunas, et võiks valmistada rannarootslaste ajalooaiba eeskujul Noarootsi kooli hariduselu vaiba. Selle teostamiseks käivad läbirääkimised Rannarootsi muuseumi teaduri Jorma Fribergiga. Unistustes ja mõtetes on ka rootsi keele õpetamine Noarootsi koolis.

Oleme väga tänulikud Rannarootsi muuseumi direktorile Ülo Kalmule ja kõigile muuseumi töötajatele, kelle abiga on meil olnud võimalus saada teada uut ja põnevat rannarootslaste ajaloost. Ka järgmisel õppeaastal ootab lapsi ees põnev rännak rannarootslaste maailma.

Tiiu Tulvik

Projekti „Rannarootsi radadel“ projektijuht,
Noarootsi kooli muusikaõpetaja

Ülemaaline Jõuluvanade konverents. Foto: Toomas Mitt

Jõuluvana Korstna talu lugu

Just siis, kui maale oli saabunud uus sajand, lonkis jõuluvana Äрни mööda Pärnu linna. Jõulud olid möödunud. Aga et uue aasta alguses tehakse ikka uusi plaane, siis tuli Äرنil mõtte kutsuda kokku kõik Eestimaa jõuluvanad. Oli just selline aeg, kui värskest olid moodi tulnud kõikvõimalikud konverentsid. Siis oligi selge, et tuleb korraldada jõuluvanadele oma konverents.

Jõuluvana Äрни kutsus appi jõuluvana Erni ja Tinnu-memme ning hakati suuri ettevalmistusi tegema. Esimene ülemaaline jõuluvanade konverents toimuski 2001. aasta esimesel advendil. See kestis kohe mitu päeva ja haaras enda alla pea terve Pärnu linna. Kokku tulnud ligi 30 memme-taati said lisaks koosolemise rõõmule ka palju õpetust ja praktilisi kogemusi.

Nii hakkaski jõuluvanade konverents toimuma igal aastal esimese adventi aegu. Esimesed kaheksa konverentsi olid Pärnus ja siis läks konverents rändama üle Eesti: Paide, Tartu, Võrumaa, Rakvere, Kadrina, Jõhvi, Saaremaa, Muhumaa, Vormsi, Haapsalu, Kihnu... Kui toimus juba üheteistkümnes konverents, taas Pärnus, siis ühel suure ringi arutelul Maria talus tuli jutuks, et jõuluvanadele oleks vaja oma kodu. Vestlusringis oli ka Maria

talu peremees Enn Rand, kes lahkelt pakkus jõuluvanadele oma teist talu – Korstna talu. Suurepärane! Isegi talu iidne nimi – Korstna – sobis jõuluvanadele hästi.

Oh-oh-hoo! Suure õhinaga saigi alustatud jõuluvanade talu renoveerimisega.

2014. aastal toimus Jõuluvana Korstna talu torni suurejooneline avapidu.

Jõuluvana Korstna talus elavad koos jõuluvanade ja memmedega päkapikud, hobused, kitsed, lambad, kutsud, kiisud, kärbsed, ämblikud, jänkud ja muinasjutud. Koos luuakse helget lugu, kus ei ole kurjust.

Aastaringelt saab jõuluvanade külla tulla, hobusega sõita ja kitsedele pai teha ning jänkudele porgandit sööta. Iga kuu ühel pühapäeval ootavad jõulutaadid-memmed kõiki külla, et mõnusalt aega veeta, lugusid rääkida ja koos talutöid teha. Korstna talu peavad enda päriskoduks jõuluvana Äрни, Tinnu-memm, jõuluvana Vidi, Riina-memmed, jõulumees Enn, suur päkapikk Kun ja rodu väikseid päkapikke. Aga ikka tulevad vahel teisedki jõuluvanad külla ja appi ning mõnikord ka õppima. Jõuluvanade konverentside üks olulisemaid tegevusi ongi jõuluvanade koolitus, kus saab palju tarkusi. Usinamad taadid läbivad igal aastal põhjalikud kursused ja õpetused.

Jõuluvana Korstna talus peetakse väga lugu eesti rahva kommetest ja tavadest. Rahvakultuuri hoitakse aus. Peetakse kõiki rahvakalendri tähtpäevi ja õpetatakse iidseid töid ja tavaid.

Tihti astuvad talu vabaõhulaval üles esinejad laulude, tantsude ja pillilugudega. Eelmisel suvel etendus Korstna talu laval lustlik lauludega näitemäng „Onu Remuse lood“. Etendust mängiti paljude vaatajate rõõmuks kümnel õhtul.

Jõuluvana talus on hoiul traditsioonid ja muinasjutud, mida lahkesti ja gatakse kõigile lapsemeelsetele.

Jõuluvana Korstna talu asub Pärnumaal – ca 40 km Pärnu linnast edela suunas.

Tiina Tõnismäe
Eestimaa Jõuluvanade Ühendus

Raamatukogud hoiavad rahvakultuuri. Järvamaa keskraamatukogu

Kadripäeva hommikul kogunesid Järvamaa raamatukoguhoidjad arvamusrännaku arutelule. Pärast kaks tundi kestnud ideede kogumist valdas meid rahulolu intensiivsest tegevusest. Ukse taga kostus koputus ja lauluviis „Laske kadrid sisse tulla“. Inimeste silmad löid särama ja meeli tabas põnevus.

Meile tulid külla kadrid, kaenlas kadrihani ja kadrititt. Kohe hakati usinalt lahendama mõistatusi. Oh seda rõõmu, kui õiged vastused tulid kiiresti, valesti vastanud aga said sugeda kardihane nokast. Aeg oli ühiselt tantsida ja laulda. Kadrisandid vitsutasid meie raamatukoguhoidjaid, et järgmiseks aastaks jaguks tervist, positiivset meelt ja energiat. Veel viskas kadriema laiali peotäie herneid, et raamatukogusid tabaks ikka küllus, oleks palju lugejaid ning rohkelt üritusi. Kui kott oli saaki täis, tuli jälle teele asuda.

Just selliseid toredaid tegevusi tehes on möödunud raamatukogudes veel nuudipäev, madisepäev, vastlapäev, jüripäev ja mardipäev.

Raamatukogud hoiavad rahvakultuuri. Meie tegevused on seotud rahvakultuuri tähtpäevadega ja traditsioonidega. Alati on võimalik lugeda lastega raamatuid või korraldada erinevaid sündmusi ja siduda neid rahvakalendri

tähtpäevadega. Meie folkloor on täis fantaasiarikkaid lugusid, lõbusaid kostüüme, mõistujutte ning küllastajatele pakutavaid põnevaid käelisi tegevusi.

Et pöörata raamatukogus toimuvale rohkem mõtestatud tähelepanu, osalesid maakonna raamatukoguhoidjad kevadel Eesti Rahvakultuuri Keskuse korraldatud koolitusel „Elav pärand raamatukogutöös“. Koolituse käigus tõesime, et raamatukogu kui kogukonnakeskus osaleb elava pärandi hoidmise ja jätkusuutlikkuse toetamise protsessis rohkem, kui seda ise arvasime. Rahvakalendri tähtpäevade tähistamisel ei ole me osanud seda seostada vaimse pärandi hoidmisega. See tegevus on olnud raamatukoguhoidjate igapäevatöö osa. Edaspidi oskame vaimse pärandi ettevõtmisi raamatukogudes rohkem märgata ja algatada. Me kõik pingutame selle nimel, et raamatukogud paistaksid silma mitmekesiste ja põnevate ürituste poolest ja et küllastajad mõistaksid raamatukogude muutunud suuremat rolli.

2022. aasta oli raamatukogude aasta. Tähistasime seda loovalt ja väarikalt, hoides ning säilitades meie kirevat rahvakultuuri!

Jane Kiristaja
Järvamaa keskraamatukogu
direktor

Raamatukogude aasta sündmused
Järvamaa Keskraamatukogu kogust.
Fotod: Järvamaa Keskraamatukogu

Unikaalne Raplamaa Mälukeskus

Ideest teostuseni

Võrgustiku põhimõttel, digikeskkonnas materjale kättesaadavana hoidva mälukeskuse loomise idee on toonud lahenduse paarikümneaastasessse ummikseisu. Hävinemisohus mäluvara päästmiseks on loodud lahendus – Raplamaa Mälukeskus. Mälukeskus on loodud Rapla keskraamatukogu juurde toimeüksusena ja on koostööpartneriks omavalitsustele, kolmandale sektorile, haridusasutustele, arhiividele, muuseumidele ning üksikisikutele. Raplamaa Mälukeskus kannab, säilitab, loob ja edastab mõjupiirkonna identiteeti, korraldab väljapanekuid ja näitusi ning kaasab ettevalmistamise ja läbiviimisesse aktiivselt ka kogukonda. Asjatundlikud ja entusiastlikud inimesed loovad koostöös võrgustiku, mis hõlmab terviklikult ajaloolisi kihelkondi ning erinevaid kultuuriloolisi piirkondi.

Mälukeskuse ülesanne on ühiskonnas teadmiste ning kogemuste talletamine, korrastamine ja kättesaadavaks tegemine. Tehnoloogia arenguga on digitaalsel informatsioonil üha suurenev tähendus ühiskonna haridus-, majandus- ja kultuurisüsteemis. Oluline on digitaalse informatsiooni kasutamise, töötlemise ja kättesaadavuse kiirus ning lai levik. Raplamaa Mälukeskus võimaldab pakkuda üksikisikule, sotsiaalsele grupile ja ühiskonnale tervikuna pidepunkte, mis annavad tunnistust väärtuste kestmisest ja aitavad teha valikuid, tagades võimaluse toetuda aegade kogutud tarkusele.

Mälukeskus ei jää digitaalse infohalduse tingimustes üksnes passiivseks info kogujaks, vaid vastupidi, omandab uusi rolle ja ülesandeid ühiskonna paremal teenindamisel, olles aktiivne digitaalse info säilitaja ja kaitsja ning selle kasutamise korraldaja.

Mälukeskuse esimene aasta

Mälukeskuse käimalükkamiseks taotleti Raplamaa Omavalitsuste Liidu vahendusel riigipoolset rahalist toetust, mille abil soetati esmane inventar ja tehnika. Mälukeskus kogub ja digib füüsilisel andmekandjal olevaid koduloolisi materjale. Peamiselt on need fotod, dokumendid, publikatsioonid, käsikirjad jms. Vastu võetakse ka juba digitaalsena sündinud dokumente. Materjalide digimiseks kasutatakse skannerit, mis võimaldab skaneerida maksimaalselt A3-suurusel dokumente, ja fotokaamerat.

Digitud materjalide kättesaadavaks tegemiseks oli oluline kasutusele võtta kasutajasõbralik, kuid piisavalt võimekas veebikeskkond. Mälukeskuse digikogu on ehitatud vabavaralisele veebirakendusele DSpace, mis loodi paarkümmend aastat tagasi Ameerika Ühendriikides ning on tänapäeval aktiivselt kasutusel paljudes mäluasutustes üle maailma. Eestis on DSpace kasutajate hulgas ka Tartu Ülikooli ja Sisekaitseakadeemia raamatukogud, kes jagasid oma kogemusi perioodil, kui mälukeskusele tarkvara otsiti. Mälukeskuse digikogus (digikogu.raplakrk.ee) on materjalid jaotatud valdkondadesse ja kollektioonidesse; materjale saab leida teemasid sirvides, otsingut sooritades või süsteemi poolt loodud märksõnastikku kasutades.

Mälukeskuses on võimalik vaadata tagasi. Foto: Jaana Tõnnisson

Raamatukogu roll

Rapla keskraamatukogus on tehtud aktiivset kodulootööd: traditsiooniliselt on korraldatud temaatilisi üritusi, läbi viidud materjalide kogumiskampaniaid ning koostatud näituseid nii füüsilisel kujul kui virtuaalselt. Esimene virtuaalnäitus „Noppeid ettevõtlusest Raplamaal“ valmis 2008. aastal. Raamatukokku on üle antud mitmeid kogukonnale väärtuslikke mäluvara materjale: Ermi Littoveri eksliibrised, Alu Eesti põllumajandustehnika (EPT) ajalugu kajastavad materjalid, Rapla Rotary koosolekute protokollid, hulk fotomaterjale piirkonna eri ajastustest jne. Pidevalt on täiendatud raplamaalaste tähtpäevade, kirjarahva ja teatritegelaste kalendreid jne.

Raamatukogu oma kogukonna mäluvara kogumise ja talletamisega oli valmis Raplamaa Mälukeskuse loomiseks. Meie igapäevased võimalused jäid kitsaks ja otsisime uut väljakutset ja võimalusi koduloo teemaga tegelemiseks. Raplamaa Mälukeskuse toimetamise dokumendi töötas välja Creativity Lab OÜ eesotsas Ragnar Siiliga ja kaasa aitasid mitmed meie maakonna kultuurilugu väärtustavad inimesed.

Jüri Vaher, Rapla abivallavanem
Jaana Tõnnisson, Raplamaa Mälukeskuse spetsialist
Õie Paaslepp, Rapla keskraamatukogu direktor

***Kodavere kiil eelä ja tänä* ehk Kodavere murraku elavdamisest aastatel 2020–2022**

Sissekanne Kodavere murraku kohta on olnud Eesti vaimse kultuuripärandi nimekirjas nüüdseks kümme aastat.¹ Võrreldes 2013. aastaga, mil Liivi muuseumi juhataja Mari Niitra esmase sissekande koostas, on *kodavere kiäle* elavdamise vallas tehtud päris palju. Näiteks on Liivi muuseumi väljaandel ilmunud „Kodavere uavits“ (2015) ja „Kodavere tüüruamat“ (2020). Assikvere külateater on järjepidevalt lavale toonud kodaverekeelseid näitemänge, mille on teatritrupi jaoks kokku seadnud Ann Kilk. Samuti on Ann Kilk koostanud tekstid CD-plaadi „Kodavere-kiilsed mälessused: Ku vanaemä veike öli“ (2016) jaoks, mille salvestamisel löid kaasa Pala kooli õpilased ja õpetajad. Assikvere Haridusseltsi kirjastusel ilmus 2022. aasta kohta ka esimene kodaverekeelne seinakalender.

Uue ühendusena on selle aja sees *kodavere kiäle* teemaga tegelema asunud Kodavere Pärimuskeskus, mis on tegutsenud alates 2019. aastast endises Pala vallamajas.

2020. aasta suvel avasime keskuse ruumides Ann Kilgi koostatud näituse „Kodavere kiil eelä ja tänä“, mis annab ülevaate Kodavere murraku eripäradest ja koondab näiteid kodaverekeelsest folkloorist. Veel tutvustab näitus Kodavere murrakus luulet kirjutanud Mari Vallisoo (1950–2013) elu ja loomingut ning jagab teavet murdekeele kogujate ja uurijate kohta.

Sama aasta sügisel esitas pärimuskeskus murdekeele elavdamise teema Tartumaa loometalgutele, mille arutelude käigus sündis rida uusi algatusi, kuidas *kodavere kiäle* kasutusala laiendada, seda avalikus ruumis rohkem nähtavaks muuta ja noorematele edasi anda. Nii löime talgutel murraku populariseerimiseks Facebooki grupi „Kodavere kiil“ ning alustasime valdalahes Peipsiääre Teataja murdekeelse rubriigiga „Kodavere kiälerruasuke“.² Olulisima ideena sõnastas loometalgutel kokku saanud Kiäleköja töörühm (koosseisus Kadi Kivilo, Mari Niitra, Reet Kruup ja Ergo-Hart Västrik) Kodavere keele- ja filmilaagri ning kodaverekeelse miniseriaali idee, mille elluviimist toetas 2021. aasta vältel Tartu Loomemajanduskeskuse eriauhind – inkubatsioon loomemajanduskeskuses.

¹ Vt <https://rahvakultuur.ee/2020/03/18/kodavere-murrak/>

² Vt <https://www.facebook.com/groups/469782480649768>. 2022. aasta lõpu seisuga oli grupis 342 liiget ja valla-lehes oli selleks ajaks ilmunud 24 „keeleraasukest“.

Kodavere kiilt suab õppi kua kandekoti vai käterätku piält. Foto: Reet Kruup

Kodavere keele- ja filmilaager „Kinu piäb suama“ korraldati 2021. aasta juulis Liivi muuseumis. Laagris osalesid 20 Alatskivi ja Pala kandi last ning noort, kes said nädala jooksul õppida nii *kodavere kiilt* kui ka kuhjaga kogemusi selle kohta, kuidas käib filmi tegemine. Laagri tulemusena valmis 2022. aasta emakeelepäevaks kodaverekeelne noorteseriaal „Kodavere vaim Peipsi kõhal“ (stsenaristid Anna Hints ja Kadi Kivilo, režissöör Tushar Prakash), mis on tänaseni järelvaadatav ERR-i Lasteekraani lehel.³

Keele- ja filmilaagri kogemus oli sedavõrd innustav, et 2022. aasta juulis korraldasime Kiälekõja töörühmaga Liivi muuseumis lastele Kodavere keele- ja teatrilaagri „Tulga püüne piäle!“. Seekordses laagris oli keeletundide kõrval keskseks tegevuseks lavastuse „Veealused“ ettevalmistamine, mis põhines Jakob Kõrvi samanimelise muistendikogumiku juttude põhjal (lavastaja Reet Kruup). Liivi muuseumi rehealuses mängitud etenduses kõnelesid osatäitjad *kodavere kiilt* ning lugusid raamisid kodaverekeelsed regilaulud.

Viiimastel aastatel toimunud Kodavere murraku elavdamise teekonnale tagasi vaadates võib tõdeda, et 2020. aasta loometalgutel sai hoo sisse ka kodavere keele kooli ehk *kiäle kvali* idee. Algselt paari nädala tagant

³ Vt <https://lasteekraan.err.ee/kodavere-vaim-peipsi-kohal>. Laagri ja filmiprojekti teemaviideteks sotsiaalmeedias on #kinupiäbsuama ja #kodaverifilm. Lähemalt vt laagrist Reet Kruup, „Kodaverekeelse filmi idee sündis Tartumaa loometalgutel“ – Peipsiääre Teataja, 2021, nr 7 (40), lk 1.

toimuvate silmast-silma kohtumistena plaanitud keelekooli tundidega alustasime koroonapiirangute tõttu 2021. aasta märtsis hoopis veebis. Zoomi keskkonnas läbi viidud tunde oleme üle kandnud Facebooki grupis „Kodavere kiil“, kus saab tundide salvestusi järele vaadata ja sealtsamast leiab ka tundides kasutatud slaidid.

Õppijateks on pärimuskeskuse korraldatud keeletundides olnud 10–20 praeguses Peipsiääre vallas elavat või siinsete juurtega huvilist – veebisuhtlus on lubanud liituda neilgi, kes elavad kaugemal, nt Tartus, Tallinnas, Kiviõlis või Helsingis. Õpetajateks on olnud Kodavere murraku head tundjad Ann Kilk, Juta Laasma, Liia Mägi, Mare Nõmm ja Eevi Treial, kes on vapralt tehnilisi viperusi trotsinud ning 2022. aasta jõuludeks visalt kolm semestrit keeletunde läbi viinud (kokku 3×10 tundi). 2021. aasta kevadel toimus keeletundides lihtsama sõnavara omandamine ja teemadeks olid näiteks teretamine ja enda tutvustamine, ajamääratlused ja numbrid, söögikraam ja söögid, inimese keha ja suguselts. Teisel semestril sama aasta sügisel olid teemadeks aga näiteks pulmad ja matused, katsikud ja ristimine, koduloomad ning haigused ja nende ravimine. Kui esimesel kahel semestril käis keelõppimine rohkem õpetajate kirja pandud keelenäidete lugemise ja järeleütlemise kaudu, siis kolmandal semestril 2022. aasta sügisel tuli kõigil õppijatel hakata iseseisvalt murdekeelseid lauseid sõnastama. Nii kujunesid need keeletunnid põnevate lugude jutustamiseks – kõnelesime oma esivanematest, lapsepõlvest, kooliajast, täisealiseks saamisest, sekka ka vaimu- ja tondijutte ning lugusid lapsea hirmudest ja täiskasvanuea äpardustest.

2022. aasta algupoolel, mil koroonapiirangud olid juba lõdvemad, katsetasime keeleõppe edendamiseks ka muid formaate. Nii korraldas Kodavere Pärimuskeskus jaanuarist maini viis *laalulõõnat* ehk laululõunat – kohtusime kord kuus selleks, et laulda tuntud eesti laule, mille Eevi Treial on Kodavere murrakusse ümber pannud. Sama aasta suvekuudel viisime aga läbi sündmuste sarja „Kodavere kiil õman kodon“, mille käigus külastasime *kodavere kiäle kvali* õpetajaid nende endi kodudes Säärtsal, Sassukveres, Äteniidil, Palukülas ja Omedus. Kõik need avalikud keeletunnid kujunesid mõnusateks vestlusringideks vabas õhus. Keeletundide keskmes oli võõrustaja isik, tema majapidamine ja koduümbrus, mille kohta kohaletulnud huvilised said küsida küsimusi ning jagada oma teadmisi ja kogemusi.

Kodavere kiäle kasutusala laiendamiseks saab kindlasti veel palju ära teha. Kuna suur osa suhtlusest käib tänapäeval veebis ja sotsiaalmeedia

vahendusel, siis on oluline murdekeelt nendeski kanalites nähtavaks ja kuuldavaks muuta. Nii leiab Facebookis kodavere kiäle elavdamise teemalised postitused teemaviidete *#kodaverekiil* ja *#uugujuure* abil. Üks õnnestunud murdekeelsetest digilahendustest oli 2022. aasta detsembris veebis üleval olnud Kodavere vanasõnadest kokku pandud adventikalender calendar.myadvent.net keskkonnas (koostaja Reet Kruup).

Kodavere keelelaagreid ja keeletundide läbiviimist on kõigil neil aastatel toetatud Kultuuriministeeriumi Peipsiveere pärimuskultuuri toetamise meetmest. Suur tänu toetajatele, kõigile õpetajatele - juhendajatele ning osalejatele!

Ergo-Hart Västrik

Kodavere Pärimuskeskuse juhatuse esimees

Võru esimene kirjandustänav „Katariinast Kreutzwaldini“

19. augustil 2022. aastal avati Võrus linnapäevade ajal esimest korda kirjandustänav, mis kandis oma asukoha tõttu nime „Katariinast Kreutzwaldini“. Katariina II käsul rajati 1784. aastal Võru linn. Katariina kuju (Jaak Soans, 2003) juurest kulgeb mööda allee, mis viib F. R. Kreutzwaldi monumenti juurde (Amandus Adamson, 1926). Kreutzwald oma loominguga tegi Võru tuntuks kirjanduslinnana.

Eeskujuks korraldamisel oli traditsioonidega Tallinna kirjandustänav. Võrus seadsime eesmärgiks tõmmata tähelepanu Võrumaaga seotud kirjanikele ja nende rikkalikule loomingule.

Võrukeelse videoläkitusega avas kirjanike esinemised **Kauksi Ülle**: „*Võro kirändüs om Eesti Vabariigi lõunahummogu osan elävät võro kiilt kõnõlava rahva kirändüs ütten rahvaluulega.*“ Nii määratles Kauksi Ülle võru kirjanduse tähendusliku olemuse.

Oma võrukeelset luulet luges nelja luulekogu autor **Hänilane** ning **Jan Rahman**, luuletaja ja muusik, kelle laul „Määne om seo maa“ kõlas ka kirjandustänaval. **Triinu Laan** tutvustas oma loomingut lastetelgis, kus Marika Sepp ja Evelyn Haug juhendasid kollaažitehnika töötuba.

Pikemalt peatus võru kirjanduse olulistel autoritel kirjandusteadlane **Janika Kronberg**, kes tutvustas ka selleteemalisi enda koostatud raamatuid. **Heiki Kelp**, Kangro kirjanduspreemia laureaat, rääkis paeluvalt oma loomingus tõsielul põhinevate lugude sünnist.

Kuna 2022. aastal möödus 160 aastat Võrus kirjutatud eepose rahvaväljaande ilmumisest, siis oli kirjandustänaval olulisel kohal „Kalevipoja“ temaatika. **Urmas Kalla** tutvustas võru keelde tõlgitud „Kalevipoega“ ja võrukeelseid muinasjutte. Ka **Raul Annioni** pildinäitus keskendus Kalevipoja ja Suure Tõllu loole.

Noored, kes ei ole veel jõudnud raamatut kirjutada, esitasid suure kaasa-
elamisega oma ja teiste loomingut: Maara Parhomenko, Katrinka Josephine Savimägi, Eliisabet Raju, Aadi Parhomenko. Vootele Ruusmaa (Kangro preemia laureaat 2022) luulehelinduse esitlus paelus oma uudsusega. Kandel ja lõõtsal musitseeris **Kristin Avans**.

Kirjanike ja publiku vahel hoidis sidet võru kirjanduse üks paremaid tundjaid **Tiia Allas**.

Inga Kuljus tõi kirjandustänavale oma 113. tegevusaastat tähistava Võrumaa keskraamatukogu. Pakuti sünnipäevakohvi, tunnustati lugemisprogrammist „Raamatuga suvesse“ osavõtjaid ja oldi „ratastel“, see tähendab, et sai ka raamatuid laenutada. Avatud ajaloopannoo andis hea ülevaate raamatukogu ettevõtmistest läbi aastate. Kirjandustänaval oli külalisi pea kõigist Võrumaa raamatukogudest, aga ka Tartust ja Tallinnast.

Raamatuid pakuti igale maitsele: oma letiga oli väljas Contra, Inga Raitar, Ivari Padar, Võru instituut (Annika Teppo), muuseumid (Margit Pensa) ja kõige noorem autor Silvia Kronberg. Raamatuid müüdi ja jagati tasuta, tühjade kätega ei jäänud keegi. Isegi need, kes olid endale andnud lubaduse, et ei muretse juurde enam ühtegi raamatut, lahkusid siiski raamatutega.

Võrulastel on pikaajaline traditsioon pildistada ennast koos pere või sõpruskonnaga Kreutzwaldi mälestussamba juures. **Ago Ruusi** koostatud fotonäitus „Kohtume Kreutzwaldi juures“ tutvustas samba 96 aasta pikkust ajalugu ja seal tehtud fotosid. Kirjandustänaval oli kõigil võimalik ennast jäädvustada fotoboksis ja saada pilt kohe kaasa. Muuseumi fotokogu jaoks pildistas ajaloolise sündmuse **Malle Avans**.

Päeva lõpetas meeleolukas kontsert „Pargiviisid“, kus esines **Meelis ja Katrin Duo** (Meelis Maran ja Katrin Tamberg). Kirjandushuvilisi jätkus ka jalutuskäigule **Contraga**: „Uma liin, uma kiil“.

Vasakul ülal: Võru kirjandustänav, esineb Tiia Allas. Vasakul all: Võru kirjandustänav, raamatute laenutamine. Paremal: Võru kirjandustänav, Aimi Hollo. Fotod: Malle Avans

Vana-Võrumaa kultuurikojas oli avatud kunstniku, kirjaniku ja õpetaja Jaan Vahtra 140. sünniaastapäeva tähistav näitus, mille koostas muuseumi kunstikogu põhjal **Tiia Haug**.

Kirjandustänavaga kordamineku tagas kümnete inimeste mõtteergas tegetsemine ühise eesmärgi nimel. See kinnitas Kreutzwaldi 1841. aastal öeldud sõnu: „Meie isamaal pole puudu mitte niipalju vaimsest liikuvusest kui heast tahtest – ü h i s e tegevuse poole.“

Kuna 2023. aastal möödub F. R. Kreutzwaldi sünnist 220 aastat, siis viib Võru II kirjandustänav ajarännakule F. R. Kreutzwaldi juurde.

Täna toetajaid: Eesti Rahvakultuuri Keskus; Võru linnavalitsus; August Teppo Löötsatalu.

Aimi Hollo
Kirjandustänavaga mõtte algataja

Laat igapähe jaoks, eranditeta

Maardu Etnolaat, täna tuntud kui Harjumaa suurim sügislaat, on traditsiooniline sügist kuulutatav üritus, mis koondab igal aastal tuhandeid inimesi nii Eestist kui välismaalt, ja seda selleks, et kogeda oma kodulinna rahvaga üheskoos erilist atmosfääri, maitsta eri maade sööki, soetada endale käsitöö- ja moetooteid ning keerutada jalga kontserdilava ees. Etnolaat ei ole mõnetunnine koosolemine, vaid kestab igal septembril tervet kaks päeva ning iga päev erineb teisest oma võrtsika kultuuriprogrammi poolest. Sügislaada külaliste seas on alati palju noori ja lapsi, kes teavad, et etnolaada päevadel on ka nende peale mõeldud – käest kinni ema kõrval talveks käpikuid või toidulauale aromaatselt suitsuvorsti valida on ütle mata tore, kuid ka batuudid, suhkruvatilet, karussellid, noortetelk ja ponidega sõit on sügislaada kogemuse lahutamatu osa meie pisemate kodanike jaoks.

20 aastat kultuuripärandi edasikandmist

Maardu linn on seotud Ukraina maailmakuulsa Sorotšinskaja külaga, sest seal on pärit meie tänane Maardu Etnolaat. Sügislaada ajalugu ulatub käesoleva sajandi algusesse, kui 2002. aastal rändas Maardu sõpruslinna Mirgorodi traditsiooniline Sorotšinskaja köögiviljamess esmakordselt Ukrainas piiridest väljapoole, meile Eestisse. Laada edasikandmist hinnati Ukrainas kõrgelt, sest see oli võimalus jagada oma kultuuripärandit ning ühtlasi tugevdada sõprus- ja partnersuhteid Maardu ning Mirgorodi vahel. 2012. aastal kanti Maardus toimuv „Sorotšinskaja laat“ isegi Ukraina rekordiraamatusse. Selliselt sai Maardust uus Sorotšinskaja laada ja pidustuste pealinn ning ühtlasi Ukraina ja Eesti omavahelise kaubavahetuse tugipunkt, sest paljud ettevõtjad ja ärimehed esitlesid Ukrainas toodetud kaupu ja olid huvitatud kahe riigi vahelisest kaubavahetusest. Lisaks ühendas Sorotšinskaja laat maardulasi Eestis elavate ukrainlastega, sest traditsiooniliselt algas igal aastal laat rahvaste ühise rongkäiguga mööda Maardu linna. Rongkäik võimaldas ukrainlastel ja Maardu rahval tunda end ühtse tervikuna ning jagada omavahel laada pidustuserõõmu.

2002. aastal osales Sorotšinskaja köögiviljamessil Maardus vaid 10–20 müügiinimest, kuid see väiksem kogunemine pani alguse suurele Maardu laadakultuurile. Tänavu, 2022. aasta traditsioonilisel laadal kogunes

Maardusse 500 kaupmeest Lätist, Leedust ja Ukrainast ning samapalju oli ka külalisesinejaid. Maardu sügislaat on läbi aastate arenenud, täiustanud oma kultuuriprogrammi ja suurendanud võimalusi kõigil soovijatel oma lett Kellamäe parki püsti panna. Lisaks sisulistele muudatustele on ajaga lihvitud ka laada nime, sest Maardu sügislaat muutus iga aastaga üha omamäolisemaks ja mitmekülgsemaks. Teiseks laada ametlikuks nimeks kujunes „Sügiskarusell“, seejärel „Sügispärg“ ja täna kannab Maardu sügislaat „Etnolaada“ nime.

„Maardu etnolaat“.
Foto: Jelizaveta Martjanova

Etnolaada juubel

Sellel aastal sai Maardu Etnolaat 20-aastaseks ning kuigi igal aastal on sügislaat suutnud pakkuda oma külalistele enneolematu kogemuse, siis sel aastal tuli juubelilaat pidada eriti väarikalt. Programm üllatas oma mitmekesisusega, Maardus said kokku 500 artisti Tallinnast, Pärnust, Sillamäelt, Narvast, Kohtla-Järvelt ja Sindist. Osalejate seas oli ka seto rahvalaulu ansambel, eesti rahvatantsuansambel Kandali, Ingerisoomlaste Tallinna Seltsi tantsurühm Kataja, eesti-ukraina folkmuusikat mängiv Svjata Vatra ja legendaarne Tõnis Mägi. Maardu sügislaat lõpeb traditsiooniliselt ilutulestikuga, kuid sel aastal läheneti innovaatsiliselt – Maardu Etnolaat lõppes laser-valgussõuga, mis pakkus värvielamust ja visuaalset esteetikat igale silmapaarile.

Laadal oli väga lai tootevalik kohalikest ja külalismiüjatelt: köögiviljad, mesi, pähklid, liha, kala, käsitöö, majapidamistooted, aiasaadused, maitseained, tee, käsitööna valminud maiustused, keraamika ja palju muud. 500 kaupmehe konkurentideks tulid arvukad tänavakohvikud, mis hellitasid laadakülalisi laia ja maitstva toiduvalikuga. Külastajatele pakuti originaalseid Ida-Aasia roogasid, maiustusi ja erinevaid hõrgutisi. Kohapeal sai proovida erinevat toitu, alustades Euroopa köögist kuni eksootiliste Türgi roogadeni

välja. Nälga sai kustutada ka mahlaste ja aromaatsete šašlõkkidega, mida valmistasid Armeenia kokad. Moearmastajad said oma sügisgarderoobi täiendada Läti disaineri ainulaadsete kleitide ja ülikondadega. Kõik soovijad said mängida veepallidega ja võtta osa sky-jump atraktsioonist.

Maardu sügislaad jätab jälje südamesse

Tänapäeva inimesel on suur valik, kuidas oma vaba aega veeta. Vaatamata valikute üleküllusele on Maardu linnas suudetud säilitada traditsioone, kultuurilisi väärtuseid ja siirast soovi saada koos ühel sügisel nädalavahetusel kokku, et kõikide kaaslinlastega nautida etnolaada rõõmu. Kui traditsioon kestab endiselt aastast-aastasse, tähendab see vaid üht – laad meie linnas tõeliselt armastatud ja väga oodatud sündmus, mis on pugunud kodanikele ja teistele külalistele sügavalt hinge.

Kohtumiseni, ja seda muidugi Maardu Etnolaadal!

Claudia Robin Andros

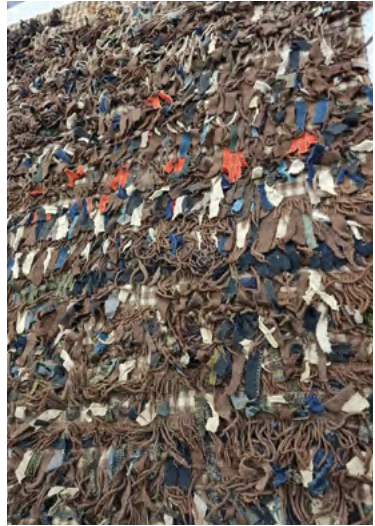
Maardu linnavalitsuse pressiesindaja

Hiidlaste rüi ehk nukkudega tekk

Hiiumaa omakultuuri kujunemises on võrdlemisi olulist rolli etendanud saare asukoht. Kaugus mandrist, sellega ka suurematest keskustest, on soodustanud siin mõnede esemete ja nähtuste pikaagset püsimist. Olgu näitena toodud rõhud naiste riietuses või torupillimäng. Laiaistmelisi kiiktoole ja Pühalepas tehtud heegelpitse ei leia samuti mujalt Eestist. Samasse seltskonda saame paigutada ka hiidlaste rüi ehk nukkudega teki. Sellise tekitüübi saarele jõudmist on aga ilmselt soodustanud ühtne kultuuriruum ja lähedus Skandinaavia maadega. Tõsi, rüitekkide tegemise ja kasutamise aeg Hiiumaal sai 19. sajandi lõpus otsa, kuid 20. sajandi alguses oskasid veel paljud inimesed sellest erilisest reisi-, rännu- ja pulmatekist rääkida.

Nii on Eesti Rahva Muuseumisse (ERM) kogunenud üksjagu kirjeldusi. Just neist innustatuna võtsime Hiiumaa muuseumis uue aastatuhande alguses ette katsetuse üht sarnast tekki teha. 2001. aasta käsitöölaadal said paljud selle vanaaegse tehnikaga tutvuda ja ka ise rüitegemises näppu proovida. Tollaseid tegemisi jäi meenutama väike voldik. Ega päris tekki polnudki ees-

kujuks võtta, sest ERM-is olev üksik näide (ERM A 332:4, nime all „rüüuvaip“) oli kaotanud pea kõik omaaegsele rüile iseloomulikud tunnused ning nimigi andmebaasis on hiidlase jaoks eksitav. Rüüu ei ole tehnika mõttes sama, mis rüi ehk rüü. Rüütehnika all mõeldakse ennekõike kangakudumise viisi, kus kootavale tekstiilile lisatakse juba kudumise ajal teatud pikkusega lõngadest narmad. Rüi puhul ei ole aga alustekile kudumise ajal narmaid sisse põimitud, vaid alustekile õmmeldakse hiljem peale eri pikkusega kaltsuribad (nukud) või vanutatud kangalõime otsad (tutkamid) ja lõngajupid.

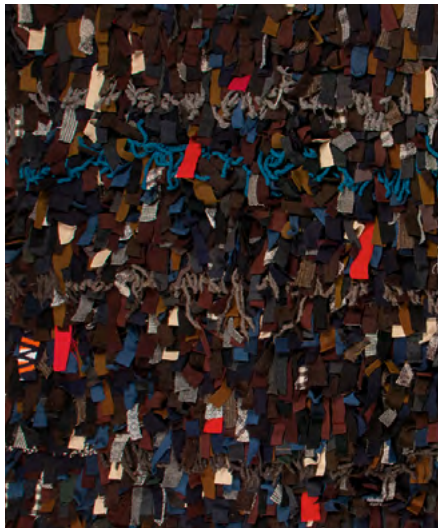
Soome Rahvusmuuseumis üle saja aasta hoiul olnud Hiiumaa rüi.
Foto: Helgi Põllo

Milline üks tõeline rüi välja näeb, sain teada 2022. aasta märtsis Vantaas Soome muuseumide ühishoidlas kogudega tutvudes.

Tõsi, mõningast aimu andis andmebaasist Finna.fi juba veidi varem avastatud foto Hiiumaa rüist ning sealt see uus projekt algaski. Pääs tekini võttis aega viis kuud. Aga ootamine oli seda väärt. Soome rahvusmuuseumisse sattus Käina kandist pärit rüi juba 1901. aastal ja näeb hoolimata mööda lennanud sajandist uskumatult hea välja. Eestimaal käis kogumisretkel tuntud Soome etnoloog Axel Olai Heikel (1851–1924), kelle vahendusel on üle lahe jõudnud hulgaliselt Eesti muinasvara, ükski Hiiumaalt üle saja eseme. Kahjuks ei ole ta ei sellele ega teistele esemetele lisanud täpsemat päritoluteavet kihelkonna kohta.

Meie plaan seisis vana eeskujul uue rüi tegemises. Sellest sai Viljandi kultuuriakadeemias magistriõppes oleva kolleegi, SA Hiiumaa Muuseumid peavarahoidja Kadri Kuuse praktikaülesanne.

Nüüd siis asjast pisut lähemalt. Üsna suurele (185 × 155 cm), kolmest laiust kokkuõmmeldud ja vanutatud ruudulisele sõbale on peale õmmeldud kõikvõimalikke, enamasti villasest riidest ribasid ja kangalõpetusi, narmaid, üksikuid silmuskudumite tükke ja isegi paar heegelpitsikillukest ning puuvillakangariba. Kokku loob see pildi justkui mingist eelajaloolise looma nahast. Ega muidu poleks hiidlased öelnud, et *maga nagu kotumehe naha all*.

Ülal: Lähivõtte vana rüi nukkudest.

Foto: Helgi Põllo

Vasakul: Rüi rekonstruktsioon, valminud
2022. aasta suvel. Foto: Urmas Liit

Ja magati nende paksude karusnahka meenutavate tekkidega laevas, kütamata ruumides, väliolukorras, pikkadel reisidel. Teki pealispind hülgas oma kihilisuse tõttu niiskust ja hoidis seetõttu selle all magaja soojas. Noored pruudieas tüdrukud valmistasid rüiteki endale kaasavaraks ja just seepärast kuulusid nukud ehk riideribad, kaltsud ja narmad hiiu pruudi andide hulka. ERM-is leiduvates kirjeldustes mainitakse, et rikkamad pruudid sättisid kangaribasid ka muustrisse ning lisasid võimalusel rohkem värvilisi tükke. Soomes oleva rüi üldmulje oli ikkagi pruunivõitu. Tõsi, imestama pani valgete villaste kangatükkide rohkus, sest heledast villasest riidest esemeid polnud Hiiumaal sel ajal meile teadaolevalt just kuigi palju kasutuses.

Üheks eriti intrigeerivaks faktiks kujunes teki kaal. Eesti Rahva Muuseumi Etnograafilises arhiivis leidub vihje, et rüitekk kaalus puuda (ERM EA 16:375). Soomes olles püüdsin leida võimalust teki kaalumiseks, kuid see ei õnnestunud sobiva kaalu puudumise tõttu. Kui meie rekonstruktsioon 2022. aasta suve lõpuks valmis sai ja kaal andis tulemuseks 8,1 kg, kasvas tekkide raskuste võrdlemise soov uuesti. Lõpuks kaaluti Soomes olev tekk sellise kaaluga, millel oli 1-kilogrammiline eksimisvõimalus. Tulemuseks saadi 7 kg. Igal juhul on need andmed võrreldavad ja see lubab arvata, et tavapärane nukkudega tekk kaalus pigem pool puuda ehk 8 kg. Seegi on öökatte jaoks üsna suur kaal, kuid selgitab hästi mälestusi, kus öeldakse, et

selle all magamine väsitas, eriti lapsi ja haigeid inimesi.

Uusloomelise rüiga oli Kadriil kavandatud mitmeid sotsiaalseid tegevusi, nagu avalikud tutvustused ja töötoad. Üks elamuslikumaid neist oli sõit parvlaevaga mandrile ja tagasi. Pika sõidu kestel said reisijad tekile kangatükke lisada. Sama toimus ka suvisel käsitöolaadal Kärddlas. Juulist septembrini õmblesid rüile oma punase riideriba kümme pruuti, üks neist abielutöötuse kinnituseks 45 aastat kestnud kooselu järel. Erikohtlemise osaliseks said ka TS laevad, kus õmmeldi sõbale oma logoga kampsunitükk. Kui tekk lõpuks päris valmis oli, said kolm meest võimaluse selle all öö veeta. Üks neist tegi seda purjelaeval Hiiu Ingel, teine koduõue batuudil ja kolmas Saaremaa rannas. Tänapäev on rüitekk leidnud koha SA Hiiumaa Muuseumid kollekttsioonis (HKM 6648:1 Tst8:22). Täpsemat infot saab juurde lugeda Kadri Kuuse eksperimentaalpraktika aruandest, mis samuti Hiiumaa muuseumi arhiivis hoiul (HKM 6648:2 A6303). Nii see pärandihoidmine ja pärandi tundmaõppimine kogukonnaga tiheidalt seotud muuseumis käib.

Helgi Põllo
teadusdirektor
SA Hiiumaa Muuseumid

Ülal: Rüi nukkude õmblemine.

All: Rüi alusteki vanutamine Mihkli muuseumi õuel 2022. aasta kevadel.
Fotol Kadri Kuusk ja Maria Merimaa.
Fotod: Urmas Liit

KOORIMUUSIKA

Mõtteid koorimuusika-aastast 2022

2022. aasta jääb koorimuusikas meelde taastumise aastana. „Lapsed, kes kui vangis eland, pole ammu murul käind...“ – selline tunne oli, kui koroonapiirangud lõpuks otsa said. Vähehaaval algas kooride töö uuesti, taas hakati andma kontserte ning tasapisi planeerima välisreise. Festivalikonkursse toimus küll vähem kui koroonaeelsetel aegadel, aga neid ikkagi korraldati, ehkki osavõtjate arv olid algul samuti varasemast väiksem. Paljud koorid avastasid, et muusikaline vorm on vahepealse kodusistumise ja/või Zoomi-proovidega kannatada saanud ja taastumine võtab aega. Sellele vaatamata on suurepärase, et paljud tulid taas proovisaalidest välja ja hakkasid esinema – mida rutem oma traditsioonide juurde tagasi tulla, seda parem.

Teiseks oli 2022. aasta paljude vahepeal ärajäänud koorisündmuste toimumise aasta. Peaaegu kõik, mis oli ära jäänud või jäetud 2020. või 2021. aastal, sai nüüd ära korraldatud. Nii juhtusid ka Eesti Kooriühingul 2022. aastasse dirigentide baasoskuste kursused Tallinnas, lastekooride konkurss-festival Keilas ja mudilaskooride festival MudiFest Kosel (mõlemad pidid algselt toimuma 2020. aastal).

Kooriühingu aasta esimene sündmus oli traditsiooniliselt aastagala Estonia kontserdisaalis, mille seekord kujundasid kunstiline juht Küllike Joosing, lavastaja Mirko Rajas, stenarist Andri Luup, videoklippide autor Laura Lisete Roosaar, heliklippide autor Tõnis Leemets, videokunstnik Piibe Piirma ja valguskunstnik Priidu Adlas. Õhtujuht oli Riina Maidre. Kontserdi salvestas Klassikaraadio.

Vaatamata keerulisele koroonaaastale oli aastapremiatele esitatud 86 nominenti – isegi rohkem kui kunagi varem. Lisaks kooriühingu aastapremiatele anti kontserdil üle Uno Järvela fondi ja Martha Johansonini fondi stipendiumid. 2021. aastal pälvis peastipendiumi Kuldar Schüts ning Martha Johansonini stipendiumifondi preemia Silvia Mellik.

Kultuuriminister Tiit Terik andis üle kultuuriministeeriumi tänukirjad

dirigentidele, kes on aasta jooksul saanud auhindu vabariiklikel ja rahvusvahelistel konkurssidel. Möödunud aastal oli võidukaid koori- ja orkestrijuhte 13, mida on küll tunduvalt vähem kui varem, aga konkursse toimus ka oluliselt väiksemal hulgal.

14. mail toimus lõpuks ometi VII Eesti lastekooride konkurss-festival Keilas, mis oli algselt plaanitud juba 2020. aastasse. Osales 10 koori Tallinnast, Keilast, Kuusalust, Narvast, Paidest, Tartust ja Türiilt. Oleme väga rõõmsad, et koorid tulid kokku üle Eesti ning konkurss-festivali õhkkond oli lapsekeskne ja sõbralik. Žürii liikmed (Triini Ella, Aarne Saluveer, Maarja Soone, Merike Toro ja Pärt Uusberg) rääkisid pärast konkursi kooride dirigentidega, andsid head nõu ja tagasisidet konkursikava osas. Lapsed aga said osaleda ka meisterdamise töötubades ning maastikumängus, tantsida rahvalikke tantse, külastada Arvo Pärdi Keskust ning anda üksteisele väikesse kontserdi.

Eesti mudilaskooride festival MudiFest „Pisike puu“ toimus möödunud aastal 3.–4. juunil Kosel. Kahe festivali tegemine kolmenädalase vahega oli kooriühingu meeskonnale paras väljakutse, aga nii laste- kui mudilaskooride lauljad lustisid Keilas ja Kosel suure rõõmuga.

Mudilaskooride lauljaid tuli kohale algselt planeeritud kuuesajast veidi vähem – 17 koori 465 lauljaga Abjast, Koselt, Kose-Uuemõisast, Kuressaarest, Orult, Paidest, Tartust, Viljandist, Haabneemelt, Tallinnast, Olustverest, Püünsist ja Tarvastust. Kahe päeva jooksul õpiti ühislause vabaõhukontserdiks, mängiti loodusmänge, istutati taimi ja tantsiti. Suurel kontserdil Kose laululaval esinesid lapsed koos Birgiti, klounide Piibu ja Tuudu ning bändiga, soovijad laulsid oma kooridega eraldi ka kontserdil Kose kirikus. Esimene ööbimisega festival üle pika aja tekitas rõõmsat elevust ning loomulikult olime korraldajatena ka ärevil, ega osalejate hulgast ometi keegi haigeks ei jää. Aga seda õnneks ei juhtunud.

Juuli lõpus sõitsid 14 Eesti koorijuhti kaua oodatud rahvusvahelisele õppereisile Utrechti Euroopa koorimuusika päevadele „Leading Voices“. 34 erinevat loengut, 34 õpituba, 10 ümarlauadiskussiooni, 7 meistriklassi (nii arranzjeerimine, improvisatsioon, dirigeerimine kui ka kompositsioon), 3 repertuaaritutvustus-sessiooni ja 3 vestlusringi olid mõeldud koorijuhitidele, muusikaõpetajatele, hääleseadjatele, heliloojatele ja korraldajatele. Kuna valik oli nii rikkalik, sai iga osaleja kokku panna oma isikliku koolitusprogrammi ja seega paljusid eestlasi enne õhtuseid kontserte ei näinudki

– kõik olid erinevates õpitubades laiali. Mul oli au osaleda kutsutud panelistina ümarlauas „The status of singing in European school curricula”, kus tekkis väga huvitav arutelu koorilaulu rollist Euroopa koolides ning sellest, milline see tegelikult osalejate arvates olema peaks.

4.–7. augustil toimus kooriühingu teine kultuurilooline rattaretk, endiselt Riina Roose eestvedamisel ja seekord „Mart Saar 140“ ning „Johannes Jürisson 100“ tähe all. Kokku läbisime nelja päeva jooksul 160 kilomeetrit marsruudil Olustvere – Suure-Jaani – Hüpasaare – Kaansoo – Jüriõue – Suurejõe – Väandra – Rõusa – Kurgja – Särghaua – Särevere – Türi-Alliku – Pala – Väätša – Türi – Kärü. Ööbisime Suurejõe puhkekeskuses, Samliku matkamajas ja Väätša Vanas Tallis, kus ootasid lahke vastuvõtt, suurepärase söök, soe saun ja jahe kümblustünn. Eredalt jäid meelde Kappide majamuuseum, rabamatk ja laukas ujumine Hüpasaares; kaunis orelikõla Suure-Jaani ja Väandra kirikutes; Lydia Koidula, Lilly Suburgi ja Jaan Eilarti kunagised elukohad; Kurgja; jalgrattamuuseum Väätšal ja ringhäälingumuuseum Türi-Allikus; arvukad ujumiskohad, vanad külakalmistud jne. Matka tegi kaasa üheksa inimest väga erinevatest muusikavaldkondadest.

Neli päeva Eesti kultuuriloo suurkujude radadel osutusid nii huvitavaks, et tahame selliste retkedega ka edaspidi jätkata. Järgmisel suvel toimub rattamatk Hiiu maal „Rudolf Tobias 150“ tähe all.

Traditsiooniline, möödunud aastal juba **39. korda korraldatud koorijuhtide ja muusikaõpetajate suveseminar toimus seekord 15.–19. augustil Haapsalus**. Osales kokku 131 inimest: 107 seminaristi ning 24 koolitajat-korraldajat. Möödunud aasta programmi (nagu ka mitmel varasemal aastal) panime kokku eelmise aasta osalejate tagasiside põhjal. Toimused dirigeerimise rühmatunnid laulupeo laulude baasil (kõigile kooriliikidele), seminarikooris õpetas Heli Jürgenson eri ajastute koorimuusika interpreteerimist ning vokaalset juhendamist, oma loomingut tutvustasid Juhan Trump ja Robert Jürjendal. Väga populaarseks osutus Ene Seidla juhtimise ja meeskonnatöö koolitus, mis oli mõeldud spetsiaalselt koorijuhtidele. Riina Roose pidas loenguid Mart Saarest ning temaegsest kultuurielust, samuti Beethoveni seostest Eestiga. Märt Agu õpetas koorijuhtidele rühmatantse ja liikumismänge, Arete Kerge viis läbi praktilise töötoa vokaalsest tööst kooriga, lahtilaulmisest ning häälehoiust. Lisaks said osalejad nädala jooksul individuaalseid hääleseade- ja dirigeerimistunde ning laagri raames toimus ka neli kontserti ja filmiõhtu.

24. septembril tähistasime Mart Saare sünniaastapäeva koorikontserdiga Hüpasaares, millele eelnes MUBA klaveriõpilaste kontsert Mart Saare majamuuseumis ning järgnes Mart Saare mälestuspingi avamine muuseumi ees. Esinesid Tallinna Kammerkoor, noorte segakoor Vox Populi, MUBA neidudekoor, Tartu Noortekoor ja Tartu Ülikooli Kammerkoor. Vald pakkus suppi nii esinejatele kui ka publikule ning osavõtjad käisid lisaks rabamaikal. Kontserdi kunstilised juhid Triin Koch, Riina Roose ja Heli Jürgenson olid kokku pannud paraja pikkusega kava, kus M. Saare muusikat esitati ühendkoosseisudega – nii pääses selle monumentaalsus paremini mõjule.

14.–16. oktoobril 2022 toimus esimene üle-eestiline noortekooride festival Tallinnas, mis oli ühtlasi UNESCO muusikalinna Tallinna esimene suurem sündmus. Osales 24 neidudekoori Tallinnast, Tartust, Pärnust, Paidest, Loksalt, Kehrast, Sakust, Türitl, Elvast ja Ülenurmelt kokku 700 lauljaga.

Kolme päeva jooksul osaleti Kadri Vooranna vokaalimprovisatsiooni õpitoas, tehti hääleharjutusi eri vokaalõpetajate (Egle Veltmann, Anu Aimla, Kristine Muldma, Külli Kiivet) juhendamisel, õpiti laulupeo laule ning anti ja kuulati kontserte. Lisaks väga professionaalsele ja meeleolukale Estonian Voicesele esines osalejatele ka Eesti neidudekooride paremik: ETV, Ellerhein, Vanalinna Muusikamaja, Eesti Raadio, MUBA, Musamari Koorikooli tütarlastekoorid, neidudekoorid Leelo ja Kevad.

Laulupeo laulude õpitube vedasid järgmise noorte laulupeo neidudekooride dirigendid Arne Saluveer, Ingrid Kõrvits, Külli Kiivet ja Maarja Soone. Festivali raames toimus ka kolm kontserti: Vene Kultuurikeskuses, Jaani kirikus ning EMTA kontserdi-ja teatrimajas.

„Te ei kujuta ette kui motiveeritud on koolikoori lauljad pärast sellist kokkusaamist. Kõik tahavad harjutada!“ kirjutas üks osalenud koori dirigent pärast neidudekoori festivali tagasisidesse. Just see oligi meie jaoks üks festivali käivitamise eesmärk – anda hooaja alguses hea annus inspiratsiooni, mille toel tööle hakata – ja oleme väga rõõmsad, et see õnnestus. Järgmisel sügisel ootame festivalile juba noorte segakoore.

6. novembril tähistasime Mart Saare 140. sünniaastapäeva ning Eesti Kooriühingu 40. aastapäeva piduliku galakontserdiga Estonia kontserdisaalis. Kaks aastapäeva klappisid hästi kokku – kelle loomingu siis Eesti Kooriühingu sünnipäeva puhul veel esitada kui mitte ühe meie koorimuuksika suurkuju oma!

Nagu ka Hüpasaares, esinesid kõik koorid kontserdil ühendkoosseisudena ning nii sai ette kanda ka keerukamaid ja suuremat kõlajõudu kandvaid teoseid. Esindatud olid kõik kooriliigid lastekooridest meeskoorini: Kuusalu Keskkooli lastekoor, Keila Kooli lastekoor, Eesti Raadio Laulustudio lastekoor, ETV lastekoor, kammernaiskoor LU, naiskoor Gaudete, Tartu Ülikooli Akadeemiline Naiskoor, Tartu Tervishoiu Kõrgkooli naiskoor Emajõe Laulikud, segakoor HUIK!, Tallinna Kammerkoor, noorte segakoor Vox Populi, Tartu Noortekoor, Tartu Ülikooli Kammerkoor ja Eesti Rahvusmeeskoor – kokku esines ligi 500 lauljat, mis tegi sellest viimaste aastate suurima esitajate arvuga kontserdi. M. Saare koorilaulude orkestritranskriptsioone esitas Vanalinna Hariduskollegiumi keelpilliorkester Rasmus Puuri juhatusel, heliloojast kõneles Riina Roose.

M. Saare kontserti sai järele kuulata ka Klassikaraadiost, ometi oli saal publikust tulvil. Ühendkoori „Leelo“ kontserdi lõpul tõi paljudele kuulajatele pisarad silma.

Kokkuvõtteks – 2022. aasta oli koorimuusika taaselustumise aasta, kontserdid ja festivalid said taas hoo sisse ja publik jõudis samuti saalidesse tagasi. Lisaks kooriühingu senistele kontserdisarjadele Mustpeade Majas, Rootsi-Mihkli kirikus ja Hopneri majas lisandus koostööleping Tallinna Lauluväljakuga, kus edaspidi saavad koorid soodustingimustel kontserte anda, ning aasta lõpus ka Teatri-ja Muusikamuuseumiga, mille uude saali (endine Otsa-kooli saal) oodatakse samuti koore esinema.

Kui 2021. aastal tõi Eesti ja rahvusvahelistelt festivalidelt-konkurssidelt auhinnalisi kohti 13 koori, siis möödunud aastal juba 43 – koorid on lisaks kontserttegevusele ka konkursisaalidesse tagasi jõudnud ning reisivad taas ringi. Julgus taas alustada on tohutult oluline ning ootame rõõmuga ka käesoleval aastal eesolevat noorte laulupidu.

Kaie Tanner
Eesti Kooriühingu tegevjuht

Soliidses keskeas ja viie lapsega: 45-aastane kammerkoor Solare

Kas need kümmekond laulusõpra, kes kunagi Solareks kokku said ja taidlusülevaastustelt auhindu kogusid, oleksid toona osanud ette kujutada, et seesama kollektiiv asutab kunagi kooristuudio oma järelkasvu koolitamiseks ning kogub tunnustust rahvusvahelistel konkurssidel? Või kas maestro Aksel Pajupuu, kes 1986. aastal ütles, et Solare laulab „lausa professionaalsel tasemel“, võis ette aimata, et kunagi esitab see koor Puccini „Messa di Gloria“, Pärdi teoseid ja Tormise „Sügismaastikke“?

Ei tea. Ometi näib üks asi selge olevat – kõik, mida ansambli ja koorina läbi aegade tehti, töötas selle nimel, et meil oleks täna just selline kammerkoor Solare, nagu on.

Alguses oli ... mitte ühtki kergemuusikakoori Lääne-Virumaal

Nõukogude ajal toimus arvestatav osa rahvakultuurilisest tegevusest ettevõtetes ja asutustes, sealhulgas kolhoosisüsteemis, kuhu kuulusid ka kolhoosidevahelised ehituskontorid (KEK).

Kammerkoor Solare ja vilistlased. Foto: Rain Rähn

Rakvere KEK-is löödi mees- ja naisansambel 1977. aastal kokku seagaansambliks. Nimeks sai „Solare“, mis tulenes nootide nimedest (Sol, La, Re). Ansamblit hakkas juhendama Jarmo Kiik. Kontsertmeistriks sai Aime Rahula, kes töötas kooris enam kui 25 aastat. Nelja aastaga kasvas Solare ainsaks kergemuusikakooriks kogu maakonnas (tollases Rakvere rajoonis) ning sai esialgu tuntuks pigem mujal kui oma kodukandis.

Peagi sai teiseks dirigendiks Anneli Riim. Repertuaari lisandus klassikalismat sisu, kuid kergemuusikakoori tiitel jäi mõneks ajaks veel alles. „Kerge muusika“ aga pole koorile mingi mugavustsoon. Ja Solares võeti seda seisukohta tõsiselt.

1986. aasta 15. juunit võib pidada Solare esimeseks kohalikuks tähetunniks. Rakveres toimus koori- ja puhkpillimuusikapäev. Aksel Pajupuu eksperthinnang tõstis Solare eraldi esile. Esmakordselt ilmus koorist ajaleheartikkel („Muusikapäeval „Solaret“ avastamas“, Punane Täht, 05.07.1986).

Eesti hümnit tagasitoojad ja Sigtuna sõbrad

Vabadusetuuled tugevnesid. Lubatud isamaalisuse piire muudkui kombati ja nihutati. 14. juunil 1988 kell 20 toimus Rakvere Vallimäel juuniküüditamise aastapäeva mälestuskontsert. Esinejate hulgas oli ka Solare. Kergemuusikakoori sildi tagant kostis aga midagi hoopis ootamatut: Frederik Paciuse „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“. Esimene avalik ettekanne Eestis pärast aastakümnetepikkust keeluaega. Juhatas Jarmo Kiik. Kuid ENSV ladvikus oli selleks päevaks veel „tropp eest lõõmata“. Kohalik leht oma ülevaates hümnit ei maininud. Mõni nädal hiljem kõlas Paciuse hümn Saaremaal meestelaulupäeval juba hoopis uutest oludes.

Eesti sai vabaks, Solare kehastus kammerkooriks ja „reisid nagu jaksan“ muutus koorielu normaalsuseks. Varem olid Solaret kuulnud Gruusia (Abhaasia eesti külad), Läti, Valgevene, Ida-Saksamaa ja Ungari. 1990. aastatel aga oldi vaata et iga-aastased külalised Soomes ja Rootsis: Lapuas ja Sigtuna (Rakvere sõpruslinnad) ning Äänekoskis.

Uus sajand algas pööretega. Kadus Rakvere KEK, sündis MTÜ Kammerkoor Solare. Jarmo Kiik oli juba varem (vigastuse tõttu) taandunud ning kui Solare sai 25, pani ka Anneli Riim dirigendikepi maha. Villem Freimani koorijuhitööd hakkas segama logistika (Hiiumaa – Rakvere – Hiiumaa).

Juhtumisi aga oli oma elu äsja Lääne-Virumaaga sidunud Elo Üleoja, kes avastas end peagi Solare peadirigendi rollis. Oli veebruar 2004.

Rahutu katselabor, lapsed ja meestelaul

Solare ellu tulid märksõnad nagu „veelgi nõudlikum repertuaar“, „uue otsingud“, „katselabor“ ja „heliloojad oma ridadest“. Viimatimainitu käib ka CD „Looda ja armasta“ (2012) kohta, kus kõlab Kristo Matsoni „Ave Maria“, ning nimilaul, mis pärineb siinkirjutajalt. Olemas on noodikogu kuue Solarele loodud teosega. Ligi kümme aastat tegutses sama „laborilaadne“ meeslauljate kvartett HaLe MaJa (Hannes, Lembit, Margus, Jaanus, kes on muuhulgas paljuski „süüdi“ Eesti meesansamblite laulupäeva traditsiooni sünnis.

2017. aastal Bratislavas advendi- ja jõululaulude festivalil, kus Elo Üleoja tunnistati parimaks dirigendiks, osales Solare juba „perega“. Nimelt oli neli aastat varem järelkasvu koolitamiseks loodud kooristuudio So-La-Re. Nüüdseks on selles kaks lasteaiakoori, mudilaskoor, lastekoor ja noortekoor. Mõnigi on stuudiost leidnud tee „suurde“ Solaresse.

Pandeemia segas, kuid ei suutnud kontserttegevust ära hoida. „Maskis lauljad“ Solarest ja Lehtse Kammerkoorist kandsid 2020. aasta detsembris Rakveres, Kadrinas ja Türil ette Giacomo Puccini „Messa di Gloria“.

Pandeemia on möödas, sünnipäev tähistatud ja Solare jätkab teed.

Jaanus Nurmoja

Solare laulja aastast 2009

Kooriga töötasid:

Jarmo Kiik (1977–1990. aastad), Anneli Riim (1980. aastate I pool – 2002), Villem Freiman (2002–2004), Elo Üleoja (al 2004), Aime Rahula (1977–2006, kontsertmeister, abidirigent), Marge Matson (2008–2010), Keio Soomelt (2010–2014), Ka Bo Chan (al 2016, koormeister), Leelo Talvik (2016–2020, hääleseadja).

Kuuldi väljaspool Eestit

Enne Eesti taasiseseisvumist: Lätis, Valgevenes, Gruusias (Abhaasia eestlaste külad), Saksa DV-s, Ungaris; pärast Eesti taasiseseisvumist: Soomes, Rootsis, Norras, Venemaal, Hispaanias (Kataloonias), Tšehhis, Slovakkias.

Võistles ja sai tunnustatud

- Tegutsemise ajal Rakvere KEK-i all: 5 võitu EKE-süsteemi taidluskonkurssidel kergetuusikakooride kategoorias.
- Eesti kammerkooride festival: C 3. koht (2004), C 1. koht (2006), B 3. koht (2008, 2012, 2016), B 6. koht (2010).
- Segakooride võistulaulmine „Tuljak“: A 3. koht (2011), A 6. koht (2015), A 4. koht (2017), Elo Üleoja: parim dirigent (2011, 2015).
- 8. rahvusvaheline koorifestival „Tallinn 2013“, kammerkooride kategooria 4. koht.
- 3. E. Griegi nimeline rahvusvaheline koorifestival (2009, Bergen, Norra): vaimuliku muusika kategooria 7. koht, folkmuusika kategooria 4. koht.
- 26. rahvusvaheline koorifestival Praga Cantat (2012, Praha, Tšehhi): folkloori kategooria 1. koht ja kulddiplom, segakooride kategooria kulddiplom, parim kohustusliku laulu esitus segakooride kategoorias, eriauhind kava eest.
- 4. rahvusvaheline koorifestival Canta al Mar (2015, Calella, Hispaania): segakooride kategooria 2. koht ja hõbediplom, folkloori kategooria hõbediplom, vaimuliku muusika kategooria kulddiplom.
- 12. Advendi- ja jõululaulude festival (2017, Bratislava, Slovakkia): segakooride kategooria 2. koht ja kuldmedal, Elo Üleoja: festivali parim dirigent; lisaks So-La-Re tütarlastekoor (lastekoorid kuni 16-aastaste laste arvestuses): 1. koht ja kuldmedal; lastekoor (lastekoorid kuni 12-aastaste laste arvestuses): kuldmedal; noortekoor (noortekooride kategoorias): hõbemedal.
- Eesti Kooriühingu aastapreemiad: Aasta koor, Panuse Eest Kultuuriruumi (2012), Elo Üleoja: Aasta koorijuht-muusikaõpetaja (2012, 2014).

„Viis last“: Kooristuudio SO-LA-RE tegutseb viie kooriga

Lasteaiakoor MUK1 (3–5-aastased), lasteaiakoor MUK2 (6–7-aastased), mudilaskoor (1.–5. klass), lastekoor (6.–12. kl), noortekoor (8.–12. kl); juhendajad: Elo Üleoja, Keio Soomelt, Ly Hiire, Liina Lippasaar, Erika Kalamees.

Kas teadsid, et...

- Solarel on lauljad sama palju kui eluaastaid? 2022: 45 lauljat, sh 31 naist ja 14 meest.
- Solares oli 1980. aastatel keskel võrdselt naisi ja mehi? 1986: 10+10
- Solaret kutsuti „juhtide kooriks“ ning 1990. aastatel oli see ka linnapeaga koor? 1986: 20-st 4 lauljat asutuste tippjuhid/asetäitjad; 1988–1996: tollane laulja Tiit Kullerkupp oli Rakvere linnapea.
- Kui Solare sai 25-aastaseks, oli repertuaarist läbi käinud 250 laulu?
- Solare asutas poliitvangi minevikuga dirigent? Jarmo Kiik arreteeriti 1957. aastal ning oli 1958–1960 vangis nõukogudevastase tegevuse eest. Tema pääs Saksa DV-sse 1986. aastal oli ime.

I Tallinna noortekooride festival „Neidudekooride teekond laulupeole“

Tallinn on alates 2022. aastast UNESCO muusikalinn. UNESCO loovlinnade võrgustik käivitati 2004. aastal eesmärgiga tähtsustada kultuuri ja loovuse rolli linnade jätkusuutlikus arengus. Võrgustikus on seitse kategooriat: disainilinnad, filmilinnad, gastronoomialinnad, kirjanduslinnad, käsitöö- ja rahvakultuurilinnad, muusikalinnad ning meediakultuurilinnad. Üks linn saab kuuluda vaid ühte kategooriasse. Eestist kuulub võrgustikku kirjanduslinn Tartu ning käsitöö- ja rahvakunstilinn Viljandi. Muusikalinna Tallinna strateegia keskne visioon on pakkuda muusika loomiseks ja nautimiseks täiendavaid võimalusi. Strateegia peamine fookus on suunatud linna muusikavaldkonna järjepideva arengu ja järelkasvu toetamisele. „Tallinna muusikastrateegia 2022–2025“ elluviimist juhib Tallinna Kultuuri- ja Spordiamet.

Üks muusikalinna koorimuusika tippündmisi on Tallinna noortekooride festival, mis toimus esmakordselt 2022. aastal. Eesootavale noorte laulupeole valmistudes võeti fookusesse neidudekoorid.

Kõik on tegijad I Tallinna Noortekooride Festivalil. Foto: Vahur Lõhmus

Mõtiskleb peakorraldaja, maestro Aarne Saluveer.

Mis on Tallinna Noortekooride Festival?

Kui sain Pärt Uusbergilt kutse tulla XIII noorte laulupeo „Püha on maa“ kunstitoimkonda neidudekoori liigijuhiks, tekkis inspireeriv võimalus luua tema sügavamõttelist ideekavandit toetav kava. Kaaslasteks said kutsutud noorte laulupeo neidudekooride dirigendid Ingrid Kõrvits, Maarja Soone ja Külli Kiivet. Festivali korraldamise tegevusse oli loomulik kaasata valdkonna suurim põhikirjaline katusorganisatsioon Eesti Kooriühing Kaie Tanneri juhtimisel. Koos harjutasime 2023. aasta noortepeo liigilaule ja uusi ühendkoori lugusid, hääli laulsid lahti hääleseadjad Anu Aimla, Kristine Muldma, Egle Veltmann ja Külli Kiivet, osalesime vokaalimprovisatsiooni õpitubades Kadri Voorandi eestvedamisel, kuulasime kontserte, esinesime ise ning tundsim rõõmu koosolemisest.

Festival sai läbi viidud 14. ja 15. oktoobril. Huvi festivali vastu oli suur ja õnneks olid meie kasutuses sobivad saalid Tallinna eri kontserdipaikades, sh Tallinna Reaalkoolis, Vene Kultuurikeskuses, Jaani kirikus, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (EMTA) kontserdi- ja teatrimajas. Osales 26 koori ligi 800 lauljaga üle Eesti. Kõik, kes olid huvitatud, said osaleda.

Neidudekoorid on pakkunud väga kõrgetasemelist ja nauditavat muusikalist elamust, kuid olnud pigem väikesearvulised. Uurides, milline on olnud neidudekooride hulk ja osavõtjate arvu dünaamika, tabas meid esimehe külm dušš – kooride ja lauljate osakaal on viimastel pidudel vähenenud ning olnud oodatust oluliselt väiksem. Põhjusi selleks on mitmeid, muuhulgas haldusreform ja seoses sellega koolide arvukuse vähenemine, koolijuhitide ebapiisav huvi ja vastutustunne kooli kui rahvuskultuuri aluskeskkonna loojaks olemisse, samuti dirigentide madalad palgad. Märkasime kahetsusväärset, et kooriliikumise katusorganisatsioonides Eesti Kooriühingus ja Eesti Naislaulu Seltsis pole noortekooridele piisavat tähelepanu pööratud ning puudus olukorra analüüs ja tegevusplan.

Olime korraldusmeeskonnaga veendunud et peame kahanemise pöörama pigem kasvuks, selgitades, kuivõrd oluline on, et just gümnaasiumiealised neiud, kes on laulupeol osalenud mudilas- ja lastekoorides, jätkaksid laulmist nii, et laulmisest saaks elukestev harjumus, mis innustaks ka nende lapsi ja lapselapsi laulma.

Uute neidudekooride loomine on võimalus luua uusi töökohti ning väga hea algus noortele dirigentidele, seetõttu tegime Eesti Muusika- ja

ETV tütarlastekoori dirigeerib I Tallinna noortekooride Festivalil Aarne Saluveer.
Foto: Vahur Lõhmus

Teatriakadeemia dirigeerimisosakonna üliõpilastele ning Eesti Koorijuhtide Liidule üleskutse luua uusi neidudekoore ning kutsusime koolijuhte neid igakülgsest toetama.

Mille poolest erineb see festival teistest?

Sellist festivali, mis aitaks kooriliigil laulupeoks valmistuda ja annaks võimaluse esitada oma huvitavaid kontserdiprogramme, pole varem Eestis toimunud. Hea meel on olnud olla teenäitajaks ning luua valdkonda uusi arenguvõimalusi.

Pakkusin idee kutsuda koorid ja dirigendid sügise algul Tallinnasse koolitus- ja motivatsioonisündmusele, et õpetada intensiivsete häälerühma-proovidega eesootava laulupeo repertuaari ning saada ka esimene kogemus, kuidas laulud suure kooriga kokku kõlama hakkavad.

Eelkõige soovisime muuta laulupeo repertuaari õppimist ühiseks meeldivaks kogemuseks ja saada kinnitust, et just see muusika ja sõnumid kõnetaavad lauljaid ja dirigente. Väga väärtuslikud olid kaks festivalikontserti, kus kõigil osalenud kooridel oli võimalus üles astuda kas Jaani kirikus või EMTA kontserdisaalis. Lauljate jaoks oli ette valmistatud ka mitmekülgne ja hariv kultuuriprogramm, seda näitas osalejate tagasiside ja hulgaliselt küsimusi Kadri Voorandi töötoas ning maruline aplaus Estonian Voicesi kontserdil.

Oleme õnnelikud et noortekooride festival on esimene suur muusikasündmus UNESCO muusikalinn Tallinn kavas. Tagasiside on väga positiivne. Oleks igati hea, kui festival leiaks edaspidi aset üleriigiliste laulupidude vahelisel ajal.

Täname kõiki, kes toetasid ja osalesid ning kutsume koos lauljatega lauluväljakule, et üheskoos tunda ja kinnitada – „püha on maa...“.

Mis veel oleks südamel ja vajaks avalikustamist?

Kuna laulmisharjumusele tuleb panna alus võimalikult noorena, siis tuleks eelkõige tegeleda mudilaskooridega. 2007. aastal toimunud X noorte laulupeol „Ilmapuu“ kavas tulid esimest korda laulukaare alla 1. ja 2. klassi mudilaskoorid. Näeme, et just neist kasvas kümne aastaga uus kõrgetasemeline lauljate põlvkond ning tänu neile tajusime laulupidudel muusikalise kvaliteedi tõusu. Kuna kodustel koosviibimistel enam ei laulda, on eriti tähtis just algklassides lapsi koorilaulu suunata. See on laiapõhjaline vundament laulupidude kestvuse tagamiseks.

Dirigent Aarne Saluveeri mõtteid suunas

Riin Kivinurm

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Tallinnas

Võru väarikad ja väsimatud laulukoorid

Laulud elavad nii kaua, kuni maal on veel inimesi, kelle elav hingus paberile pandud noodid äratav või kuulnud viisid üles võtab. Laulud elavad kauem kui laulude loojad, koorid kauem kui nende asutajaliikmed. Järjepidevalt tegutsevad laulukoorid edastavad põlvest põlve eluterveid sõnumeid.

Võru kolme koori juubelikontsert 30. detsembril 2022 algas 19. sajandil 44 aastat Võrus elanud Märtn Mohni loodud „Meie elu” sõnadega. Esitus lõi emotsionaalse kultuurisilla kolme sajandi vahele. Kooride aastapäevade tähistamine ongi vaimse sideme hoidmine oma esivanematega.

21. sajandil jätkavad Võru linnas koorilaulutraditsioone viis väarikat kooslust: aastast 1927 Võru meeskoor, 1938 Võruhõimu naiskoor (naiskoor Kannel, nimi muudetud aastal 1964), 1947 segakoor Tervis, 1991 segakoor Hilaro ja 2002 koor Tempera.

95-aastane Võru meeskoor. Dirigent Signe Rõõmus. Meeskoori peadirigentide hulgas on pikima staažiga juhid Karl Püttsepp (10 aastat), Paul-Valter Elken (28 aastat), Heino Pehk (53 aastat). Alahinnata ei saa kuidagi abidirigentide Jaan Prügi, Herman Kändi, Ako Tamra, Ülo Semjonovi, Üllar Palumetsa ja Andres Määri tööpanust. Võru meeskoor on tunnustanud Paul-Valter Elkenit mälestustahvliga Tartu tänav 42 maja seinal. Pool sajandit meeskoori Eesti harrastuskooride tiipitasemel hoidnud

Võru koorid, Näärrioratoorium 30.12.2022, kõik esinejad. Foto: Diana Ruitlane-Rüütli

Heino Pehkile avasid laulumehed 2022. a detsembris Võru Kandle maja ees nimelise pingi. Pingi avamisel viibis Heino koos abikaasa Liidaga. Üritusel laulis ka Võru seniormeeskoor Ara Banderi ja Andres Määri juhatusel. Heino Pehk loobus tervislikel põhjustel dirigendi ametist aastal 2018. 2019. a laulupeo ettevalmistused kooriga tegi Tiit Raud, kellega liitus hiljem Signe Rõõmus.

Praegune Võru meeskoori ja Tempera dirigent Signe Rõõmus oli üks aktiivsemaid kooride ühisprojekti kontserdi „Las vihistab” korraldajaid. Suurepärasest koostööst Tervise (dirigent Tiit Raud) ja Hilaro kooriga (dirigent Silja Otsar) valmis nauditav kontsertprogramm. Esimeses osas kõlasid juubelikoorida Tempera, Tervise ja Võru meeskoori lemmiklaulud, teises osas liitus nimetatud kooridega Hilaro, ja kõlas võimsalt Urmas Sisaski „Näärrioratoorium”. Kaasatud olid veel Võru muusikakooli õpetajate instrumentaalansambel ja võimlemisklubi Sirutus liikumisrühm. 30. detsember Võrus ja 7. jaanuar Räpinas oli paslik aeg nii uue kui vana kalendri järgi näärilaulude esitamiseks. „Näärrioratoorium” andis hea elamuse ka Võrumaa kultuuritöötajate tänuõhtul. Kiita said kõik esinejad. Silma paistsid muidugi vokaalsolistid: Kaari Kattai, nääriaega nautiv laps ja Tiit Raud näärivanana.

Ebatavaline kooride koostöö pärast koroonajärgset keerulist aega vääriski publiku suurt tähelepanu. Kolmsada kuulajat saalis, see oli midagi erakordset harrastuskoorida ajaloos, kuigi kogemusi suurvormide esitamisest ja osalemisest lavastustest on pea kõikidel Võru kooridel olemas varasematestki aegadest. Midagi neist on meenutada nii Hilarol, Tervisel kui teistelgi. Aga suurim viimase viie aasta ühistöödest on siiski „Näärrioratoorium”.

75-aastane segakoor Tervis. Dirigent Tiit Raud. Kuna koori liikmed olid koori loomisaastal ja pikka aega hiljemgi kõik tervishoiutöötajad, ristiti koor nimega Tervis. Kooril on alati olnud tugev ja kindla sõnaga juhatus, kes valinud endale ka koorijuhte, korraldanud erilisi ettevõtmisi ja reise.

Koori esimene dirigent oli Paul-Valter Elken. Pikemat aega on koori ees vastu pidanud ka Aleksander Krull, Ako Tamra, Lembit Tammemägi, Mare Visnapuu, Arvo Sikk, Lilia Vildo, Ara Bander, Linda Kasak, Elise Vösu. 2020. a Võrumaa Arenduskeskuse tunnustatud koorilaulutraditsioonide hoidja ja Võru linna 2021. a kultuuritegelane Tiit Raud on koori juhatanud tosin aastat. Tervise koorimeister on Lilia Vildo.

20-aastane koor Tempera. Dirigent Signe Rõõmus. Kooriga alustasid tööd aastal 2002 dirigendid Mare Visnapuu ja Signe Rõõmus. 2008. aastast on jäänud koori juurde Signe Rõõmus, Riho Pätsi koolimuusika fondi laureaat (2021) Vaike Pajupuu sihtkapitali stipendiumi saaja (2017) ja Võru linna 2019. aasta kultuuritegelane. Tempera koor on 2016. a Petseri rahvusvahelise konkurss-festivali „Konsonants” laureaat. Tallinnas 2018. a toimunud naiskooride võistulaulmisel saavutati C kategoorias kolmas koht. Samal aastal tunnustas Eesti Naislaulu Selts Temperat aasta koori tiitliga panuse eest kohalikku kultuuriellu. Koori tunnuslaulu „Rõõmu retsept” on loonud hea koostööpartner-kontsertmeister Piret Rips-Laul. Sõnade kaasautor on koorilaulja Raili Leesalu.

32-aastane segakoor Hilario. Dirigent Silja Otsar. Oma 30. aastapäeva tähistamise ühendas Hilario Kandle Seltsi 140. sünnipäevaga. 20. novembril 2021 tehti kummardus rahvamuusikale ja heale kaasteelisele helilooja Piret Rips-Laulule. Kontsert toimus koostöös Võru muusikakooli sümfooniaorkestriga. 2022. a Hilario tegevuskavast tõuseb „Näärioratooriumi” esituse kõrvale aprillikuine heategevuskontsert Ukraina toetuseks, ikka koos sümfooniaorkestriga. Dirigent Silja Otsar on võtnud enda kõrvale koori juhatama noore Kaari Kattai.

84-aastane Võru naiskoor Kannel. Dirigendid Helga Ilves ja Erja Arop. 1938. a loodud Võruhõimu naiskoori esimene dirigent kuni 1950. aastani oli Paul-Valter Elken. Seejärel juhatas koori Aleksander Krull. 1979. a tuli abidirigendiks Helga Ilves, kellest sai 1992. a koori peadirigent. Helga Ilves tähistas Võru Kandle 24. septembril 2022 oma 75. sünnipäeva ja 55. muusika-alast tööaastat kontserdiga „Lauluga läbi elu”. Eesti Kultuurkapitali Võrumaa ekspertgrupp tunnustas Helga Ilvest elutööpreemiaga pikaajalise

panuse eest Võrumaa koorilaulutraditsiooni hoidmisel ja edasikandmisel ning järeltuleva põlve õpetamisel.

Võru väarikad koorid tegutsesid väsimatult viimaste keeruliste aastate tingimustes. Nad andsid kontserte kodulinnas ja käisid esinemas nii mujal Eestis kui välismaal. Tänapäevaste lauljatele on endiste koosseisude taseme ja väärtuste hoidmine parajaks proovikiviks. F. R. Kreutzwaldi mõtet kasutades mööngem, et me kõik seisame siin elus „eelkäijate õlgadel”. Sellest johtuvalt sai siingi palju nimesid üksteise järele lükitud ja erinevates seostes mainitud. Inimene elab nii kaua, kui tema nime meeles peetakse ja mainitakse. Meie tänased teod ja toimetused võrsuvad enne meid elanud inimeste külvimaalt. Ärgem laskem ühtki lapikest sellest maast kaotsi minna.

Silvi Jansons

vabakutseline kultuuritöötaja

Rapla koorimuusika eestvedaja – Thea Paluoja 60

Raplamaa armastatud dirigent, mitmete Raplamaa laulu- ja tantsupidude kooride liigijuht, Rapla Laulustuudio juhendaja ning juht ühes isikus.

Kohtume Theaga laulustuudio puhtas ja avaras ruumis, mille seinu katavad noote täis riivlid ning tänu- ja tunnustuskirjad eri konkurssidelt ja eri keelteski.

Thea tähistas sel suvel oma 60 aasta juubelit ja lauluõpetajana on ta tegutsenud 41 aastat. Igati väarikad numbrid ja üht kokkuvõtvat intervjuud väärt. Intervjuud kokku leppides muidugi Thea kahtleb, kas on mõtet: nii palju on juba küsitud ja vastused ei ole ju muutunud – „*ma olen kõik ära öelnud, ei midagi uut*“.

Õnnestunud kontsert teeb lõpuks kõigi õpetajate silmad niiseks.

Foto: Jaan Kurm

Siiski leiame, et Thea koorijuhi ja lauluõpetaja panus Raplamaal on olnud ülimalt oluline ja just selles võtmes meie vestlus toimubki.

Thea, sa oled olnud koorijuht ja lauluõpetaja juba pikka aega, kus sulle rohkem meeldib olla: kas koori ees juhatamas või klaveri taga lastega tunnis?

Klaveri taga on ikka turvalisem. Aga koori ees meeldib ka. Vahepõikeks selline lugu – me abikaasaga peame oma suuremaid sünnipäevi koos. Minu täiskasvanute segakoor käib igal aastal ka sünnipäeval ja olid kohal sellelgi aastal. Ühel hetkel olen mina klaveri taga, koor laval ja näen: minu mees on koori ees, annab kahvliga häält ja dirigeerib. Ja siis ta pärast ütleb: „Sa ei kujuta ette, mis nägudega nad mind vaatasid!“ Vat, koor vaatab sulle säravil silmil vastu, muidugi on tore tunne koori ees olla.

Rapla Laulustuudios on sinu juhataja ja juhendada mudilaskoor ja mudilaskoori eelkoor, lastekoor, neidudekoor, lisaks poistekoor, Noorte Meeskoor ja ka täiskasvanute segakoor Märjamaal. Samas tegeled sa ka solistidega ja kõik Rapla Kultuurikeskuse muusikalid ja suuremad kontserdid on sinu kaasabil lavale jõudnud. Kas need on kaks väga erinevat maailma?

Ma hakkasin tööle solistide ja ansamblitega ja pundid läksid ühel hetkel nii suureks, et tekkisidki koorid. Maailm on aga üha muutumas, nii on hetkel ka koorid jälle väiksemaks jäänud, eks neid ahvatlusi on ümberringi ikka palju... Lapsed on ka väga hõivatud, aga kes teeb, see jõuab. Mul on ju selline süsteem, et kõik lapsed käivad kooris kaks korda nädalas (poisid üks kord) ja soolotund on alati lisatund sellele, kes soovib. Samuti ka ansambelitund.

Me laulame koorimuusikat, aga n-õ nuusutame ka kõiki teisi stiile. Laulame läbi palju Eesti muusikat, ja just seepärast, et lapsed oleksid kuulnud meie heliloojatest, teaksid laule. Räägin neist lugusid, vahel isegi imestan, et kust ma neid kõike asju tean. No näiteks Uno Naissoost ja Olav Ehalast ei saa ma veel aastakümneid üle ega ümber. Lauluga tegelenud inimene ikka peab ju teadma Eesti muusikaloost ka üht-teist.

Nii et põhitöö on hetkel ikkagi kooridega?

Jah, koorid on ikka alustala. Solistid on lisa ja soovijaid on rohkem, kui mu tunniplaani mahub.

Sinu tööpäevad on siis väga pikad?

Päevad venivad pikaks jah, ikka poole üheksani või nii. Kui on täiskasvanute koori päev, siis jõuan koju 21.30 paiku. Ja õhtul saavad solistitundi tulla ainult suured. Väiksed kohe peale kooli. Aga tööle tulen üheksaks. Siis valmistan tunde ette, kirjutan seadeid, aga tegelen ka kirjavahetusega.

Sinu juurde tulevad juba väga väikesed laululapsed. Kuidas sulle sobivad väikesed mudilased? Kui vanad lapsed sul mudilaskooris on?

Kõige väiksem on kolmene, käib mudilaskoori eelkooris. Tund on kell viis õhtul. Emad toovad lapsed lasteaiast. Täna näiteks läheme nendega salvestama. Mudilaskooriga juba käisime. Meil on üks lastelaulude projekt käsil, millest saab ühe noore helilooja plaat. Juba eelmisel aastal õppisime laule. Mis seal stuudios täpselt juhtuma hakkab, ei tea, eks vaatame. (Samas majas on Rapla Kultuurkeskuse Susi stuudio.)

Sul on lisaks kooride iganädalastele tundidele ka palju laululaagreid.

Jah, ikka. Laagris on nad mul kompaktselt koos. Ja siis salvestub ka lauljale rohkem ja töö on tulemuslikum. Poistekooriga käime aga alati peale pikemat proovi ujumas – präänikut on ju ka vaja.

Sinu koorid on kõik kõrgel tasemel, sa oled saanud aasta dirigendi tiitli ja konkurssidel kõrgeid kohti. Sa oled ise ka Eesti Kooriühingu mentor ja teiste dirigentide õpetaja. Kust sa ise inspiratsiooni ja jõudu juurde saad?

Inspiratsiooni annab näiteks teiste kuulamine. Olen palju osalenud ka žüriides, kuigi viimastel aastatel olen pidanud suurema osa pakkumistest ära ütleva, sest aega ei ole.

Küll olen korduvalt osalenud nii Euroopa, kui ka maailma koorimuusika suurüritustel, kust ikka väge ja inspiratsiooni lausa voolab su sisse. Iga kord piirid aina avarduvad. Sel suvel Amsterdamis keskenduti inimhääle

võimalustele. Ja leiadki end mõttelt, et nii ka võib... Ja miks ka mitte. Nii alguse kui lõpu defilee oli imeline, läbipõimitud, iga järgmine number oli eelmisega seotud. Jah, sellised sündmused toidavad ja aitavad oma tiheda töö juures pinnal püsida. Samuti olen aastaid osalenud Poolas ühe koorikonkursi rahvusvahelise žürii töös, mis on väga hariv ja inspireeriv.

Kas sa peale esinemisi, kontserte analüüsid, kuidas läks?

Mul on selle pingelangusega raske. Mul on olemas kontsertide salvestusi, aga ma ei saa neid vaadata, kui siis ainult suurelt distantsilt, aga siis lähe meelest ära, tulevad uued asjad peale. Üldjuhul ma ju tean, mis oli ja kuidas läks, kõike ma ei taha teada ka. Eks mul peas ikka toimub analüüs ja mul on selleks omad mehhanismid. Ma olen ju see, kes näeb igal öösel und. Lisa-traumasid ei ole vaja.

Meie muus jutust tuleb välja, et Thea sai oma esimeses laulutunnis konservatooriumis kohe õpetaja käest pragada, kui ta ema tehtud viltsussides tundi tuli. „Ühel õigel lauljal on alati väike konts all. Ja teiseks, miks sul ei ole puudritoosi? Seal on peegel ja peegel on laulja kõige olulisem töövahend.“ Seda järgib Thea ka oma töös täna. Teiseks oluliseks töövahendiks Thea klassis on sein, kus laulutundi tulev noor saab end korralikult välja sirutada, et hääl täiel määral kõlada saaks.

Thea Paluoja tunnustati Eesti Kultuurkapitali Raplamaa ekspertgrupi poolt elutööpreemiaga.

Palju tänu Sulle, Thea, suure töö eest meie maakonnas!

Anne Ummalas

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Raplamaal

RAHVATANTS

III Eesti Naiste Tantsupidu Jõgeval. Foto: Ellar Sügiste

Kolmas naiste tantsupidu on ajalugu

Naised on põlvkondade kaupa jõudnud lisaks igapäevatöödele ja tegevustele ka laulda ja tantsida. Päevatööde järel minnakse täna kultuuri- või rahvamajja, et koos tantsumustreid harjutada. Ometigi võib minna nii, et päris suurele peole tantsima ei pääse, sest naisrühmi on palju ja konkurents väga suur. Seepärast tuligi mõtte korraldada naistele oma pidu, kus kõik naisrühmad suure peo tunde kätte saaksid.

Tuntud tantsujuhi Airi Rütterri mõttest on saanud alguse ilus traditsioon – naiste tantsupidu. Tänavu toimus pidu juba kolmandat korda.

12. juunil 2022 toimunud pidu Jõgeval kandis nime „PereLugu“, varasemad olid „NaiseLugu“(2011) ja „MeheLugu“(2016).

Igal perel on oma lugu. Pereloos tantsisid koos kolme põlvkonna naised. Üheks looks oli kokku põimitud laste mängurõõm, pereema argipäev ja vanaema asjatamised. Nad teavad, et perega koos veedetud aeg on parim aeg...

III Eesti Naiste Tantsupidu Jõgeval. Foto: Ellar Sügiste

Iga tantsupeoga on osalejate huvi ja peole soovijate arv suurenenud, tänavu tantsis Jõgeva linna staadionil 347 tantsurühma (registreerus 383 rühma 5360 tantsijaga). Tantsupeo repertuaari tarbeks toimus eelneval aastal uute tantsude konkurss, kust lavastustoimkond valis välja uued tantsud, mis Jõgeval ka esitusele tulid.

Ainar Ojasaar, peo peakorraldaja: „*Oleme kõigi kolme peo puhul lähtunud sellest, et nii liigijuhtide meeskond kui lavastustoimkond koosneks meie maakonna tantsujuhtidest. Seekord olid pealavastaja Ave Anslan ja muusikajuht Ago Niglas. Lisaks meie maakonna jõududele oli kaasatud ka Marek Sadam, kelle sulest pärines tantsudevaheline sõnaline osa, ja Laikrete perebänd, kes oli peo tunnusloo autor.*“

Kõigil kolmel tantsupeol on olnud kaastegev kahe eelmise peo pealavastaja Ülo Luht, seekord oli ta konsultandi rollis.

Peo põhipäev oli 12. juuni, kuid meeolust saadi osa juba varasematel päevadel. Nedsaja Küla Bänd ja Kiiora andsid Jõgeva linnastaadionil toimunud simmanitel peoks hea sissejuhatuse.

Võib öelda, et naiste tantsupidu on üks Jõgevamaa märkidest. Taaskord täitis väike Jõgeva tuhandetest rõõmsameelsetest tantsijatest, kes tulid oma tantsurõõmu kõigiga jagama.

Tänukummardus Airi Rütterile

Oktoobris tehti tänukummardus Airi Rütterile ja rahvatantsule. Avati näitus „Airi Rütter – Jõgevamaa kultuuripärl ja kolm Eesti Naiste Tantsupidu”. Näituse mõte sai alguse Jõgeva kultuurikeskuse kunstilise juhi ja naiste tantsupeo korraldaja Marika Järveti jutuajamisest Tantsupeomuuseumi

töötajate Ülo Luhti ja Angela Arrastega. Tänavu septembris oleks Airi Rütter tähistanud oma 75. sünnipäeva. Temale kui naiste tantsupidude ellukutsujale oli näitusel pühendatud kolm stendi, ülejäänud kolm kajastavad kolme naiste tantsupidu. Näituse on kujundanud Katrin Koitla, kaasa aitasid ka Ülle Lääne, Tiit Lind ja Eesti Kultuurkapitali Jõgevamaa ekspertgrupp.

Tantsulaager Torontos

Kanada on tuntud eestlaste kogukonna aktiivse tegutsemise poolest, kus tähelepanelikult jälgitakse ka Eestis toimuvat. Nii jäi sealse kogukonna aktiivsele liikmele Ellen Valterile sotsiaalmeediast silma naiste tantsupidu ja sellega seonduv. „Aasta algul märgatud reklaam viis mõttele, et kui me seekord tantsupeole ei jõua, ehk siis oleksid kogenud juhendajad nõus tulema meid järgmiseks peoks ette valmistama.“ Nii sõitsidki meie folklooriselti Jõgevahe Pere tantsujuhid Marika Järvet ja Ave Anslan septembri teisel nädalal Torontosse, et sealsetele eestlastele rahvatantse õpetada.

Tantsulaager toimus Kanada eestlastele koduses ja tuttavas kohas. Jõekäärul on Eesti laste suvelaagrite ja ürituste toimumispaik, Torontost umbes tunniajase autosõidu kaugusel.

„Laager õnnestus üle lootuste hästi, eranditult tuli laagri suhtes positiivne tagasiside. Seltskond oli hästi soe, kogu see energia, mis tekkis, oli vapustav. Selline tunne oli, et oleme kõik juba varem kohtunud ja omavahel tuttavad. Meie siin Eestis peaksime õppima, kuidas kokku hoida ja üksteist, teineteist hoida,“ ütles Marika Järvet.

Praeguste plaanide kohaselt jätkub edasine tantsude õppimine interneti abil ning järgmine laager Jõekäärul toimub juba septembris 2023. Kanada tantsurühmade eesmärk on esineda kui mitte 2025. aastal Tallinnas toimival tantsupeol, siis 2026. aastal toimival IV Eesti Naiste Tantsupeol kindlasti.

Tiina Säälük

Ajaleht „Vooremaa“ ajakirjanik

Meeste tantsupidu 4 VENDA kunstiline meeskond (vasakult paremale): Dagmar Aus, Kadri Tiis, Erika Pölenik, Ülle Feršel, Maie Orav, Märt Agu, Marina Kuznetsova, Liina Eero, Aveli Asber, Helena-Mariana Reimann. Foto: Kalle Veesaar

Meeste tantsupidu – meeste kestev vägi

Juuli alguses sõitsid neljandat korda Rakverre kokku Eesti mehed, et tantsida ja tähistada meeste väge. Meeste tantsupeo idee autor ja pealavastaja Maie Orav selgitab: „Ajalooliselt on mehed tantsinud enne naisi: nad tantsisid sõja- ja jahiretkele minnes. See ürgne energia on meestes senini olemas. Mehed on omavahel pingevabad, siirad ja loomulikud. Mõjule pääseb mehelik mõttelaad, tegutsemine ja seesmine väärikus.“

Algselt 2021. aastale planeeritud, kuid pandeemia tõttu edasi lükkunud pidu toimus 2.–3. juulil 2022. Kui varasemal kolmel peol on osalejate arv järjest tõusnud (2006. aastal 2200 osalejat, 2010. aastal 3000 ja 2015. aastal 3330 tantsijat), siis neljandal peol tunnistasime pandeemia tõttu osalejate langust, eriti tugevalt laste- ja noorterühmade, aga tuntavalt ka täiskasvanute rühmade hulgas. Vaatamata vahepealsele keerulisele olukorrale jõudis tantsumurule 2220 meest. Rõõm on aga tõdeda, et jätkuvas kasvutrendis on osalejate arv lihtsama repertuaariga E-rühmade hulgas. Need on meeste tantsupeoks spetsiaalselt kokku pandud projektrühmad, kus võivad osaleda tantsijad, kes pidevalt rahvatantsu treeningutes käivad, kuid selles rühmas osaleb järjest rohkem ka selliseid sõpruskondi või töökollektiive, mille liikmetest nii mõnigi mees pole kunagi varem tantsinud.

Meeste tantsupeod sünnivad Maie Orava algideest ning lavastuslikust nägemusest. On tähelepanuväärne, et esimesel kohtumisel jaotab Maie lavastusmeeskonna liikmetele laiali lühidalt ja selgelt sõnastatud peo lähteidee, tantsupeo ülesehituse ja kavajärjekorra ning proloogi ja finaali väljakulavastuse kavandid. Muusika, tantsude ja hiljem väljakumustrite loomine võib alata.

Pidude algideedest esimene pealiin oli mehe sirgumine ja tema rollid elus. Teine pidu kandis pealkirja „Elementaalne“ ning oli üles ehitatud alg-elementide õhu, vee, tule ja maa kooslusele. Kolmandal peol ühendati tantsides tervikuks keha, hing ja vaim.

Meeste tantsupidu „4 venda“ tõi vaatajateni loo neljast vennast, kellest igaüks esindab ühte ajajärku Eesti kujunemisloos. Lavastuslikus kompositsioonis esindasid rühmaliigid oma tantsudega igaüks ühte venda. Vend Iko (1.–2. kl ja D-rühmad) oli iidse ajajoone esindaja, Ati (3.–4. kl, 7.–9. kl ja E-rühmad) võõraste mõjude, Loo (5.–6 kl ja B-rühmad) rahvuse loomise ning Räni (C- ja A-rühmad) tulevikku vaatava ajajoone esindaja.

Tantsijatelt saadud tagasiside põhjal oli selline peo ülesehitus mugav ja meeltemööda: „*See on parim pidu, sest plokk käib väljakul oma osas ära ja siis on vaba aeg kuni finaalinii.*“ Kava lõpu pool märkis osaleja: „*Hästi tehtud pidu, lähed ühe korra väljakule, tantsid kõik oma tantsud ära ja valmis!*“ Tulevikku vaatavalt võiks analoogset plokkide jaotust veelgi kasutada, kui peo algidee seda vähegi toetab.

Selle peo tantsude hulgas oli palju koreograafilisi pärle, mis on mõjusad laval nii ühe rühma esituses kui ka väljakule seatuna. Eriti tõstaksin esile pealavastaja Maie Orava loodud tantsu „Veskari voor“, kus kohtuvad koreograafiline „Eesti alge“, ja 7/4 taktimõõdus, esialgu keerulisena tunduv muusika, millest kokku sünnib moodsana mõjuv ning voolav tervik. Helen Reimandi „Hobumängus“ on ühendatud rahvamäng ning modernne liikumiskeel. Väga nauditava terviku moodustab Ivo Linna lauldud „Meeste meri“ ja Elo Undi loodud tantsutehniliselt nõudlik, kuid äärmiselt hästi muusikasse sobituv koreograafia. Helena-Mariana Reimanni tants „Põhjapöörd“ avaldas oma suurepärase energiaga mõju juba ühe rühma esituses, kuid väljakul C- ja A- rühmade esituses mõjus kohe eriti võimsalt. Selle peo lõppakord oli Aveli Asberi loodud „Mehe mõõt“: sisult tõsine, kuid otsustavust ja meeste eneseteadvust täis. Ka väljakulavastuses pälvisid igal etendusel kaks üksteisest kiiresti läbiliikuvat ringi publiku vaimustuse.

Ükski tants ei sünni aga ilma muusikata. Kahe viimase peo jaoks on terve lavastuse ulatuses uued muusikapalad loonud muusikakooslus Helikond, millele panid 2014. aastal aluse Madis Orav, Ago Niglas, Peep Pihlak ja Kadri Mägi. Helikond tegutseb eelkõige stuudiopõhise produktsioonitiimina, kaasates erineva taustaga muusikuid. Muusikaliselt põimitakse rahva- ja akustilisi pille elektroonilise helikeelega. Helikond on nagu helidest koosnev ülikond, millele võib žanrimääratluse järgi panna nimeks ka folktroonika. Helikonna eelkäijaks oli esimese ja teise Eesti meeste tantsupeo muusikatiim.

Maie Orava tants „Igapidi edasi“.
Foto: Martin Piir

Esimesest peost alates on lavastuste lahutamatuks, aga ka palju kõneainet pakkunud osaks olnud poplauljate osalemine lavastuste jaoks loodud lauludega. Meeste tantsupeole „4 venda“ andsid tantsude saateks oma hääle Ivo Linna, Karl-Erik Taukar, Franz Malmsten, väljakul laulsid Ott Lepland, Robert Linna, Marten Kuningas ning noored superstaarid Märten

Männiste, Ingmar Kiviloo, Andreas Pall ja Marten Põldmets.

Alates 2010. aastast on lavastuse täiendavaks elemendiks olnud väljaku tagaküljele paigutatud ekraanid koos sinna spetsiaalselt loodud ekraanigraafika ja videotega. Ekraanidelt nähtav aitab publikule avada nii lavastuse erinevate osade kui ka tantsude sisu.

Maie Orav on meeste pidude korraldamise kõrval korduvalt maininud: „Oluline on, et mehed oleksid õnnelikud, et mehed saaksid olla mehed!“ *Hea meel on kuulda, et see tõepoolest nii oligi. A-rühma tantsijana peol osalenud Kenneth Tuul kirjutab: „2016. aastal rahvatantsu alustades kuulsin ma meeste tantsupeost kui mõneti müitoloogilisest sündmusest. Teistel meestel oli sellest jagada palju häid lugusid ning emotsioone. Kujuta ette – terve tantsupidu täis mehi! See kõlab nagu üritus, mis hõlmab väega ja lahedaid meeste tantsu (kes ei armastaks meeste tantsu?) ning tohutut melu nii platsil kui selle ümber suures meeste seltskonnas. Pärast kuut aastat ootamist jõudsin lõpuks oma esimesele meeste tantsupeole ning sellest sai üks väga haruldane sündmus – kõik, mida ma ootasin, ning veel enamgi. Ei olnud poolt päevagi nalja, naeru*

ja tantsuta ning üksteist kuumadel suvepäevadel proovides toetamata. Kirsiks tordil jääb alati „Mehe mõõt“, kus juba eelmäng toob välja kõige mehelikumad tantsusammud, mida ühelgi tantsuplatsil seni nähtud.“ „Alustades tantsudest ja lõpetades melu, ühtsustunde ning üleüldisemalt korraldusega oli meeste tantsupidu täpselt selline üritus, nagu ma ootasin. Veel pikalt meenutan nii paljajalu proove soojal ning pehmel Rakvere linnastaadioni murul kui ka öist laulmist linnamäel. Iga tantsumees peab vähemalt ühel meeste tantsupeol käima, sest seal antakse mehele lusti ikka mehe mõõdu järgi. Igaüks peaks Rakveres kohapeal kogema, mida tähendab päev läbi ringi käia lai naeratus näol, olguigi et jalad on valusad, keha hell ning lõõskav päike paistab lagipähe – see kõik valmistab rõõmu.“

Aveli Asber

Meeste tantsupeo kunstilise meeskonna liige

Paunvere Tootsid-Teeled pool sajandit tantsulainel

Palamuse segarahvatantsurühm, mis kannab Oskar Lutsu loomingust inspireeritud nime Paunvere Tootsid-Teeled, tähistas 2022. aasta novembris poole sajandi juubelit. Selle tantsukollektiivi lugu on osa kohaliku kogukonna rikkast kultuuriloost.

Viiekümneaastase ajalooa heal tasemel segarühm on midagi sellist, mille üle kogukond oskab uhke olla. Tootsidel-Teeledel on, tõsi küll, olnud ka tegutsemispause, ent siis on jälle leitud jaksu uueks alguseks ning rõõmutatud oma etteastetega kohalikku ja kaugemat publikut.

Tantsurühma Paunvere Tootsid-Teeled sünnipäevaks loetakse 14. oktoobrit 1972, kui seltskond tantsuhuvilisi mehi-naisi kokku tuli, et hakata läheneva X üldtantsupeo repertuaari õppima. Kokkukutsujaiks olid Palamuse keskkooli emakeeleõpetaja ja tantsujuht Evi Lestal ning kohaliku kultuurimaja juhataja Vaike Lapp.

„Mina olin 22-aastane ja värskest Palamuse kooli tööle tulnud. Mulle öeldi lihtsalt, et homme on tantsuproov ja tuleb kohal olla,“ meenutas üks rühma asutajaliikmeid Lea Isotamm. 1973. aasta tantsupeole tookord ka jõuti. Ja hiljem veel paljudele tantsupidudele.

Ilusaimad tantsuaastad

Lea Isotamme jaoks olid ilusaimad tantsuaastad 1970. aastate lõpus ja 1980. aastate esimesel poolel. Toonane koosseis oli hästi ühteoidev. Proov algas rivistusega ja soojendusharjutustega, mida tehti rühmaliikme Martin Liiva juhtimisel. Evi Lestali läbi viidud tantsutund lõppes aga lennuka valsi-ga värvika kontsertmeistri Tiiu Kolgi – põhiametilt apteekri – klaverimängu saatel. Ning siis tuli veel sõprusring, kus otsustati kõik tähtsamad rühma elu puudutavad küsimused. „*Kui jutud sõprusringis räägitud said, oli kahju kätest lahti lasta ja ära minna. Olime saanud end maandada, tundnud rõõmu liikumisest ja üksteisest,*“ meenutas Lea Isotamm. Tema sõnul ei jäänud rühmal proovid ära ka siis, kui juhendaja kursuste tõttu või muul põhjusel ära oli: siis tegid kogenud tantsijad proovi iseseisvalt.

Evi Lestali vaimseks emaks tantsu vallas oli Helju Mikkkel, kelle juhendamisel Evi Tartu Õpetajate Seminari ajal oli tantsinud. Palamuse segarühma omaaegsed tantsijad mäletavad ühe erilise seigana külaskäiku Helju Mikkeli juurde Haldja tallu ja legendaarse tantsumemme Palamuse-visiiti. Neil kor-dadel tunti tõelist tantsuhaldja puudutust.

Rühma ajaloos on olnud oluline roll ka sidemetel Lätimaal Cesises tegut-seva rahvatantsurühmaga Sadancis. Ülesastumised läti sõprade juures on olnud Palamuse tantsijatele alati meeldivaks väljakutseks. Suheldakse oma-vahel tänini: see sõprus on üle elanud mitme aastakümne jooksul ühiskon-naelus toimunud tormid.

Nõudlik, aga toetav

Evi Lestal oli nõudlik, aga samas toetav tantsujuht. Ta tahtis, et kõik oleks puhtalt välja tantsitud ega jäänud enne rahule, kui maksimum oli saavuta-tud. Ta oskas tantsijaid ka motiveerida ja neis ühtset vaimu hoida. Tantsijad tahtsid tõepoolest koos olla ka väljaspool prooviaega. Näiteks peeti ühiseid meeleolukaid sünnipäevapidusid. Üks selliseid leidis aset perekond Trak-si poolelioleva eramu teisel korrusel. Tantsiti, lauldi ja visati nalja, tuju oli laineharjal, kuni perenaine Silvi ütles, et tehku teised, mida tahavad, tema peab igatahes lehma lüpsma minema. Selgus, et kell oli juba kuus hommikul.

Evi Lestal juhendas Palamuse segarühma 2006. aastani ja tema käe alt käis 34 aasta jooksul läbi üle 100 tantsija. Rühma juubelitepe ajal põlesid

tema hauld Palamuse kalmistul tänu- ja mälestusküünlad. Pärast Evi võttis üheks aastaks juhendaja rolli üle Merleen Läänemägi, viimased 15 aastat on aga rühma juhendanud Virve Muser. Kui Valdi Reinas, toonane Palamuse rahvamaja juhataja, Virvele juhendajaks tuleku ettepaneku tegi, päris Virve Valdilt, kas ta on oma ettepaneku ikka põhjalikult läbi mõelnud: Virvel oli Evi Lestali tehtud töö ees päris suur aukartus, seda enam, et segarühma juhendamise kogemus oli tal üsna napp. Rohkem oli ta tööd teinud naisrühmaga. Aga koostöö hakkas ruttu sujuma ja segarühma tase on püsinud endiselt kõrge.

„Huvitav aeg on olnud. Ja tore aeg, sest rühma tantsijad on väga toredad inimesed,“ ütles Virve Muser 15 aastale tagasi vaadates. Selle aja jooksul on käidud kolmel üldtantsupeol, kolmel naiste ja kahel meeste tantsupeol,

Ülal vasakul: Paunvere Tootsid-Teeled kaasa löömas 2019. aastal Sadalas teoks saanud Jõgeva maakonna tantsupeol. Ülal paremal: Aasta rahvarohkeim sündmus on Palamusel suur Paunvere väljanäitus ja laad. Laada kultuuriprogrammis astuvad ikka üles ka Tootsid-Teeled ja vihm neid ei sega. Fotod: Riina Mägi All: Segarühm Paunvere Tootsid-Teeled oma 50. sünnipäeva tähistamisel Palamuse rahvamajas. Foto: Sven Heinola

maakondlikest tantsupidudest ja oma valla üritustest rääkimata. Suviti on Tootsid-Teeled aga üheskoos jalgratastel Eestimaad avastamas käinud.

Tantsurühma edu aluseks on distsipliin. Tootsides-Teeledes on distsiplineeritud tantsijad, kes kergekäeliselt proovi tulemata ei jäta. Paraku on mõnelgi inimesel töögraafik selline, et iga kord kohal olla pole võimalik. Koroonakriisi tõttu tuli muidugi tervel rühmal tantsupausi pidada. „Viieteistkümne aasta üks suuremaid väljakutseid ongi vist olnud see, kuidas rühm pärast koroonakriisi uuesti käivitada,“ ütles Virve Muser.

Tants pakases

Üks meeldejäävamaid esinemisi oli tema meelest tosin aastat tagasi ühel Viljandi talvisel tantsupeol. Peopäeva hommikul oli väljas 37 külmakraadi ning bussijuht helistas ja uuris, kas pidu ikka toimub. Aga toimus. Päeva peale tõusis temperatuur 23 miinuskraadi peale ning vaprad tantsijad tegid kaasa nii rongkäigu kui ka ühistantsimise Vabaduse platsil, aga seejärel mindi heal meelel pärimusmuusika aita sooja.

Tootside-Teelede juubelipeol andis Jõgevamaa rahvakultuurispetsialist Pille Tutt kuuele tantsijale üle Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi tunnustusmärgid. Kõige väarikama, musta parmupilliga staažimärgi sai Margus Kaasik, kes on tantsinud rühmas 33 aastat. Partneriks on talle abikaasa Lea, kelle tantsustaaž on samuti muljetavaldav – 21 aastat. „Kuna olen töö tõttu palju kodunt ära, on see igati teretulnud, et kaks korda nädalas tantsutrennis koos olla saame,“ ütles Margus Kaasik.

Tantsutrennis saab hing kosutust ja keha mõnusa koormuse. Kõige motiveeritumalt tehakse tööd muidugi enne suuri tantsupidusid. Margus Kaasiku mällu on eredaima peohetkena talletunud see, kuidas segarühmade mehed 2009. aasta tantsupeol „Meri“ neid väljakul juba ootavate naiste juurde jooksid. „Kogu lavastus toetas seda kulminatsioonihetke ja kui mehed siis tõesti n-ö merelt naiste juurde tagasi jõudsid, olid paljudel tantsijatel silmad märjad,“ meenutas Margus Kaasik ja tõdes, et sellised hetked on tantsijale justkui tasuks trennis tehtud töö eest. „Aga seda, mis tantsupeo proovide ja etenduste ajal toimub, on keeruline sõnadega edasi anda, seda peab ise kogema,“ ütles ta.

Juubelipeol näitasid Tootsid-Teeled, nagu ikka, head tantsuvormi. Kohal oli ka terve rida rühma endisi tantsijaid. „Perekonnavalsi ajal olid lavale

oodatud ka rühma vilistlased. Tore oli jälgida, kuidas paarilise vahetudes kostis kõigepealt rõõmus hüüatus „Oi, tere!“ ja siis tehti ära valsipoognad. Hästi emotsionaalne hetk oli,“ sõnas Virve Muser.

Nii endistel kui ka praegustel segarühma tantsijatel oli tore vaadata Palamuse rahvamajja üles pandud näitust rühma ajaloost ning ringvaadet viimase 23 aasta esinemistest. Paunvere Tootsid-Teeled oskavad peale tantsimise ka oma ajalugu väärtustada.

Riina Mägi
Jõgeva valla spetsialist

I Põlvamaa Noorte Laulu- ja Tantsupidu „Olõs mul üts...“

13. mail 2022 toimus Põlvamaal Intsikurmus maakonna esimene noorte laulu- ja tantsupidu „Olõs mul üts...“, kus osales ligi 700 väikest ja suurt tantsijat, lauljat ja pillimängijat. Peole olid tulnud Põlva maakonna lasteaedade ja põhikoolide koorid ning tantsurühmad, Räpina ja Põlva muusikakooli solistide ansambel, Mooste rahvamuusikakooli ansambel, Põlva kooli puhkpilliorkester, Riivo Jõgi saateansambel ja Mooste külateater Virvendus.

Peo stsenarist oli Triinu Laan, lavastaja Kristo Toots, kunstnik Daana-Loreen Kägra, liigijuhid Katrin Peil, Krista Salf, Eda Heinaste, Nele Ristee, teadustajad Anna Cordey ja Markus Villako, projektijuhid Sigrid Avald ja Evelyn Grzinich. Pidude helindas Tauno Pettai (Stagetech OÜ). Peo korraldas Põlvamaa Arenduskeskus koostöös Street Dancers MTÜ-ga. Pidude rahastasid Põlvamaa Omavalitsuste Liit, Eesti Rahvakultuuri Keskus ja Eesti Kultuurkapital.

Ajalooallikate väitel toimus 1855. aastal Põlvas laste laulupüha, mida võib tinglikult pidada ka Eesti laulupeoliikumise alguseks. Kuni tänaseni on praeguse Põlva maakonna territooriumil olenemata riigikorrast ja kehtivast ideoloogiast peetud erineva sageduse ning mastaabiga laulu- ja tantsupidusid.

Idee korraldada ainult noortele mõeldud pidu ei tekkinud tühjale kohale. Põlva maakonnas on aastaid korraldatud mudilastele mõeldud laulu- ja tantsupäevi ning pidusid. 1988. aastal pani Põlva lasteaias Mesimumm muusikaõpetaja **Ülle Põdekrat** aluse mudilaste folklooripeole, millest

hiljem kujunes Lõuna-Eesti lasteaedade folklooripeo traditsioon. Pärast Ülle Podekrati lahkumist igavikuteele jätkas Põlva maakonnas lasteaialaste mõeldud pidude traditsiooni **Katrin Peil**, kelle eestvõtmisel kutsuti 2017. aastal Vastse-Kuustes ellu Põlvamaa lasteaedade laulupäevad. Sellest kasvaski välja mõte korraldada maakondlik, ainult lastekollektiividele mõeldud laulu- ja tantsupidu. 2020. aastal jäi pidu koroonaviirusest tingitud eriolukorra tõttu küll ära, aga 2021. aasta augustis otsustati jätkata ettevalmistustega sealt, kus varem pooleli jäädi. Lisaks lasteaedade vanemate rühmade lastele otsustati laiendada osavõtjate ringi põhikooli vanema astmeni.

Korraldajad pidasid kõige olulisemaks, et **peo keskmes on osaleja, et peol kaasalöömine pakuks osalejale rõõmu**. Tulgu see rõõm siis laulmise, tantsimise, pillimängimise või hoopis millegi muu kaudu... Seda eesmärki peeti silmas stsenaariumi loomisel, repertuaari valikul, üldkorraldusel, aga ka peoplatsi kujundamisel. Mõeldi, kus ja kuidas saaksid 6–16-aastased peolised end mõnusalt tunda. Otsiti võimalusi, kuidas tuua noori tegijaid ka peo korraldusmeeskonda, n-ö kõögipoolle. Erinevalt vabariiklikest suurpidudest oodati kohalikule peole ka väikesearvuliste koosseisudega kollektiive ja projektirühmi – nii anti võimalus osaleda ka näiteks väikekooli viiest lapsest koosneval lauluansamblil või tantsugrupil. Peo repertuaari valikul peeti silmas seda, et see oleks jõukohane kõigile soovijatele, kunstiliselt haakuv ja sisaldaks võrukeelseid laule. Saatemuusika puhul seati tingimuseks, et see peab olema sajaprotsendiliselt elavas ettekandes ja pakkuma nii esinevõimalust ka maakonna noortele pillimängijatele.

Peo teema oli inspireeritud tuntud lastelaulust „Olõs mul üts väiku veli”. Laulud, tantsud ja pillilood põimusid **Triinu Laane** kirjutatud stsenaariumi alusel ja lavastaja **Kristo Tootsi** juhtimise all ühtseks etenduseks. Võrukeelne stsenaarium pakkus lavastuslikke vahepalasid, mis olid omavahel narratiivselt seotud ja moodustasid nii väikeste kui suurte jaoks lõbusa ja jälgitava terviku. Neid etendas **külateater Virvendus**, näidates, et võru keel on elujõuline ja mänguline ning vajab julgemat kasutamist. Etendust täiendasid helidega **Mooste rahvamuusikakooli ansambel Kert Grüsbandi** ja **Põlva kooli puhkpilliorkester Mihkel Kallipi** eestvedamisel. Stsenaariumi lõpuosa nägi ette pannkoogiküpsetamist, mis lahendati koostöös toitlustajaga nii, et kõik peol kaasalöönud noored said pannkooke moosiga.

Ühe 12-aastase koorilaulja sõnul oli Põlvamaa noorte laulu- ja tantsupidu üks tema parimaid mälestusi aastast 2022. „*Väga hästi korraldatud pidu, kõik*

Ülal: Õnneseed Vikerkaare lasteaiast Räpinas.
All: Naksitrallid ja Mesimummud laulmas. Fotod: Sander Silm

oli käe-jala juures ja etendus oli vahva.” Ehteestlaslikult lisas ta: „Ainult et pannkoogid oleksid võinud olla jäätisega.”

Lapsevanema meenutus: „*Pidu sujus algusest lõpuni väga tempokalt, kor-rakski ei hakanud igav. Kogu repertuaar oli hästi sobilik, puudutas hinge! Las-tele meedisid laulud nii väga, et pidevalt lauldi ka kodus.*“

Peo kordamineku alus oli mõnusalt üles ehitatud stsenaarium, läbimõel-dud kunstnikutöö, põhjalik eeltöö repertuaari koostamisel, liigijuhtide abi selle õppimisel, pidev suhtlus juhendajatega ja pühendunud toimkond, mis

koosnes professionaalidest ning kogunud asjaarmastajatest. Kõige olulisemad olid kindlasti pühendunud muusika-, tantsu- ja pilliõpetajad ning lapsed ja noored – ilma kelleta ei oleks see pidu sündinud.

Kogemus näitas, et maakondlikku, noortele suunatud pidu on väga vaja. Järgmine Põlvamaa noortepidu tuleb 2024. aastal.

Evelyn Grzinich

Põlvamaa Arenduskeskuse kultuuri- ja kommunikatsioonispetsialist, noortepo organisaator

Lääne tantsi lennatie

„*Ka sisaliku tee kivil jätab jälje..*“, kirjutas Karl Ristikivi. Me kõik jätame elus rohkem või vähem jälgi. Kas need on nähtavad? Näevad neid kõik või ainult meiega kokku juhtunud?

Läänemaa tantsujalg on nähtavaks ja katsutavaks tehtud. Aastatepikkused uurimised on kaante vahele kokku kogutud. Lõpuks on kõik teadaolevad Läänemaal tegutsenud tantsujuhid „üles kirjutatud“. Ilmavalgust nägi väljaanne „Lääne tantsi lennatie... Kogumik Läänemaa rahvatantsust“, mille kaanepilt on Lihula lilltikandiga raamitud.

Raamatu koostajateks on Helgi Miller ja Liia Lees. Kujunduse tegi Egon Erkmann ja keeleteoimetuse Mall Kahar. Rahaliselt toetas ilmumist Eesti Kultuurkapital.

Mõte sai alguse aastaid tagasi koos Valdo Rebasega. Oli aasta 2003, kui Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi (ERRS) Teatajas nr 2 (aprill) ilmus küsimustik (esimene küsimustik ilmus septembris 1997). Keegi juhtidest eriti vedu ei võtnud. Läks veel aastaid ja ERRS-i Kullaterade klubi esotsas Ilma Adamsoniga võttis teema uuesti üles.

Tegutsemine läks hoo ja vaidlustega lahti. Ilma Adamson määras Kullaterade klubis maakondlikud vastutajad. Algas vaevaline töö. Oli aktiivseid, kes tegid kokkuvõtte vabariiklikest pidudest osavõtnud rühmade kohta paari aastaga valmis (see oligi esmane eesmärk – koguda kokku info nendel pidudel osalenud juhtide kohta). Meie Läänemaal aga otsustasime kirja panna kogu Läänemaa rahvatantsuajaloo: kõik rahvatantsujuhid ja rühmad ning

tantsuelu sündmused alates 1947. aastast (varasema kohta infot ei leidnud). Ega me siis osanud arvata, kui kaua see kõik võib aega võtta ja kas raamatuni üldse jõuame. Aga unistus ja usk oli, et ükskord see siiski valmis saab.

Kuidas ja kust sai materjali kogutud? Seda sai tehtud proovide ajal lossipargis, palju infot koguti telefoni teel, meilide kaudu kirjavahetust pidades. Mõned asjad küsiti ja täpsustati mitu korda üle. Palju materjali kogus Helgi Miller esinemiste kavadel, proovide graafikutest, ajalehtedest, ajakirjadest, teatmikest. Infot on aidanud koguda endiste rahvatantsujuhtide sugulased. Üles on püütud otsida mujale elama asunud rahvatantsujuhte, leida kontakte – nende telefoninumbreid, meiliaadresse.

Aeg aina veeres. Ikka tundus, et midagi on puudu, info pole piisavalt täpne või on vähene. Ootasime infot tantsurühmades toimud erelistest hetkedest, aga sageli oli see kas ununenud või ei soovitud seda jagada.

Ja siis ühel hetkel tundus, et ega rohkem midagi juurde ei tule. Tuli! Tulid koroonaaastad ja tantsuelu jäi justkui pausile. Tugevamad ja julgemad tegutsesid edasi, teised jäid ootama. Ka maakonnapeod lükkusid edasi. See aga oligi hea aeg raamatule punkti panemiseks.

Meie kogumik on omamoodi järjeks 15 aastat varem ilmunud Heljo Talmeti elu ja loomingut kajastanud raamatule, seda nii kaanepildi kui sisu poolest.

Millest nende kaante vahelt lugeda võib? Raamat jaguneb kolmeks osaks. Esimesse, entsüklopeedilisse osasse on koondatud info kõigi Läänemaa tantsueluga rohkem või vähem seotud isikute kohta. Ära ei unustanud me ka muusikuid, kes on tantsurühmi saatnud, või helitehnikuid, kes õigel ajal saatemuusika käima pannud. Püüdsime leida ka fotosid, kuid kahjuks see alati ei õnnestunud. Loodame, et kogutud info on siiski õige, sest sageli polnud faktide täpsustamiseks või fotodel olnud isikute tuvastamiseks kellelki

Lääne tantsi lennatie. Kaas.
Foto ja kujundus: Egon Erkmann

üle küsida. Teine osa on pühendatud tantsurühmadele, kes oma tegemisi lugejatele avama nõustused. Teadlikult jätsime välja koolide lasterühmad, sest neis vahetub tihti koosseis. Kolmas osa võtab kokku tantsuelu pidupäevaseema poole. Meil on eriilmelisi tantsupidusid, olgu need siis maakonna- peod, nelja maakonna peod, mis omal ajal menukad olid, või hoopis rannarootslaste kultuuri tähtsündmused. Ära on märgitud meie tantsujuhtide tunnustus – Heljo Talmeti nimeline rahvatantsupreemia. Ka Haapsalu pitsiliste tantsude konkurss ja Heljo Talmeti tantsude võistutantsimised on esitletud ning ülevaate saab ka rahvatantsijate päevade kõrvale tekkinud ning veerand sajandit vastu pidanud väga populaarsest taidlejate kohtumisest „vähegi viitsijate päevadest“. Omamoodi vürtsi lisab artikkel omaaegsest vanimast rahvatantsijast, mille kirjutas Maalehe ajakirjanik Rein Sikk, ja Haapsalu praeguse linnapea Urmas Suklese meenutus, kuidas malevlasena laulu- ja tantsupeo rongkäiku sattuti, olemata peoga kuidagigi seotud.

Seda, kui palju aega on kulunud, kui mitmeid telefonikõnesid ning meilivahetusi on raamatu õnnestumise jaoks peetud, teavad vaid vähesed. Raamatu ilmumisse on oma panuse andnud väga paljud. Iga inimene, kellest selles raamatus juttu on, on jätnud jälje Läänemaa tantsuella. Me oleme suutnud 320 leheküljele koondada 75 aastat Läänemaa tantsuelust.

Läänemaa on tantsulembene ja meil on järelkasvu noorte juhtide näol. Ehk ilmub kunagi järg ka sellele raamatule.

Liia Lees

Raamatu „Lääne tantsi lennatie“ koostaja

*Rõõm, mida sa kinni püüda ei teadnud,
jääb igavesti ootama.
Isegi ütlemata jäänud sõnad
on mõtteis öeldud
ja kuhugi tallele pandud ...*

Karl Ristikivi

RAHVAMUUSIKA

Torupillipäev, torupilliaasta, torupillisajand

Kõik, kes on puutunud kokku eesti rahvamuusikaga, teavad mõistagi torupilli. Kuulsat instrumenti oma kapriisidega, ent ka ainulaadse kõla ja väljanägemisega rahvapärast muusikariista, ilma milleta ei peetud keskaegses Eestimaa külas ühtegi korralikku pulma ega pidu. Sellegipoolest juhtus 20. sajandi keskel nõnda, et vaatamata korduvatele taaselusustamiskatsetele pidi meie vana külameeste peopill taanduma ning andma teed uuematele ja moodsamatele muusikainstrumentidele. Tõenäoliselt olekski Eesti torupill tasapisi unustuse hõlma vajunud, kui poleks toimunud midagi märkimisväärtset: 1972. aastal valmistas Riidaja külas Valgamaal oma esimese torupilli Torupillitalu pidav Ants Taul. Tänu Antsu meelekindlusele ja insenerinutikusele sai Tauli torupillist alguse Eesti torupilli taassünd. Seda uut pilli tüüpi võiks tänaseks nimetada „Tauli torupilliks”, kuna Taulid, nii Ants kui ka tema poeg Andrus, on pilli poole sajandi jooksul kaunis palju täiendanud, lisanud täiendavaid sõrmeavasid, võtnud kasutusele uusi tuulekotimaterjale, vahetanud kapriissed roost pillikeeled süsinikkiust trostide vastu, täiustanud pilli ehitust. Tänu sellele on Tauli torupill eesti rahvamuusika üheks asendamatuks instrumendiks. Raske on kujutada ette eesti muusikat ilma maailmakuulsate ansambliteta nagu Metsatöll, Trad.Attack või Svjata Vatra, nende omanäolisus ning kuulsus seisab kahtlemata ka Tauli torupilli kasutamise taga.

Sajad torupillid, mis Taulide pillitöökojast poole sajandi jooksul väljunud, on tuntud kogu maailmas. Selle juures teab iga mängija, et need pillid on Eesti torupillid, sarnased neile, mida just siin Eesti külades mängiti sadu aastaid tagasi.

Eesti torupilli taassünni, võiks isegi öelda: taasleiutamise aastapäeva tähistamiseks peeti 16. oktoobril 2022 Mulgimaal Riidaja külas Torupillitalus torupillipäeva, mille korraldajaks oli Eesti Folkloorinõukogu (EFN) torupilli tööühm. Torupilli tööühm loodi 2021. aastal EFN-i juurde ning selle liikmeiks on Lauri Õunapuu, Indrek Park, Leanne Barbo ja Cätlin Mägi.

Üks töörühma suuremaid korraldatud üritusi ongi „Eesti torupilli aasta”, mis tipnes torupillipäevaga Riidajas.

Viimatine torupillipäev, mida külastas kokku ligikaudu 120 rahvamuusikahuvilist üle Eesti, avati torupillide ühismänguga, järgnesid tervitussõnad, juubilari – Tauli torupilli – õnnitlemine ning loomulikult Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia kingitud uhke tordi lahti lõikamine. Oma tervitused andis video teel edasi ka teenekas folklorist, EFN-i auliige Ingrid Rüütel, ning kultuuriminister Piret Hartman. Päev oli jagatud kaheks ploki: konverents/seminar ning kontsert. Esimeses osas võtsid sõna Leanne Barbo, Lauri Õunapuu, Helen Kõmmus, Ants Taul, Gonçalo Cruz, Ando Kiviberg ja Sandra Vabarna.

Vabarna tutvustas 2015. aastal alustatud videoblogi, mille ideeks oli sajale tuntud inimesele õpetada selgeks kiirõppe käigus üks lugu Eesti torupillil.

Kivibergi häälekas esitlus koos pillimänguga tutvustas Eesti Kaitseliidu Sakala maleva juurde loodud „sõjatorupillide” rühma ning loomulikult pille endid. „Sõjatorupilli” idee pärines president Lennart Merilt, kes olla 2001. aasta Viljandi pärimusmuusika festivalil küsinud Ando Kivibergilt, miks ei võiks olla Eesti kaitsevael oma torupilliüksus. Sama ideed kordas Andole üheksa aastat hiljem ka president Toomas Hendrik Ilves. Ando võttiski „sõjatorupillide” üksuse loomise südameasjaks ning pillimeister Andrus Tauli aastatepikkuse töö tulemusena on juba üsna mitu head aega ilmastikukindlad väga tugeva häälega torupillid Kaitseliidu Sakala maleva pillirühma käsutuses.

Gonçalo Cruz, Portugalist pärit Soomes resideeruv doktoriõppel torupillimeister, tutvustas lühidalt Soome torupillimaterjali ning isiklikke otsinguid ja sihte Soome torupilli rekonstrueerimisel. Gonçalo motoks on, et kultuurid ei tunne riigipiire ning seetõttu on Cruz püüdnud leida Soome torupillile ajaloolisi paralleele ka Balti, Soome ja Skandinaavia torupillitüüpidega.

Leanne Barbo, kes on ühtlasi ka Cruze kaastöeline, on püüdnud viia kokku ajaloolisi võtteid ja ultramodernseid võimalusi vanapärase Eesti torupilli rekonstrueerimisel alates tuulekotina kasutusel olnud hülgameo parkimisest kuni 3D-prinditud ülitäpsete torupilli sõrmiliste koopiaste helitehniliste võimaluste analüüsimiseni. Kuna muuseumieksponaadid, muuhulgas purunenud eksemplarid, ei ole mängukõlblikud, avab 3D-tehnoloogia pillimeistritele ennenägematud võimalused.

Peale vanameister Ants Tauli, kes pajatas lugusid oma loodud torupilli saamisloost, ja Helen Kõmmuse, kes tutvustas Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi kogudes olevaid torupillimaterjale, tutvustas allakirjutanu traditsioonilise Eesti torupilli esimesi ning viimaseid mängijaid ja Eesti torupilli taaselustamiskatseid läbi ajaloo. Tõstatasime üles küsimuse, mis õigupoolest on Eesti torupill. Kas sellel on vahe, kui räägime Eesti torupillist või torupillist Eestis? On teada, ehkki samuti erinevalt interpreteeritud, et esimest korda mainitakse torupilli Eestis 16. sajandi keskel, mil Saksa kroonik Johann Renner kirjeldab oma nähtut – Harju- ja Läänemaa talupoegi, kes valisid endile kuninga, kelle ees ratsutas torupillimängija. Milline aga see pill oli ning kas see vastab meie arusaamale „Eesti torupillitüübist”, me ei tea.

Esimene torupilli-illustratsioon Eestis pärineb juba Adam Oleariuse „Uuest Pärsia reisekirjast” (1633), kus näeme arvatavasti Kunda talupojapulma ning seal mängivat torupillimeest. Ehkki me ei saa pidada Oleariuse kirjelduse või joonise järgi tehtud Christian Lorenzen Rothgiesseri gravüüri 100% täpseks, võime siiski aimata, et tõenäoliselt on pildil kujutatud pill pigem Lääne-Euroopa tüüpi sackpipe kui meile tuntud Eesti torupillitüüp. Seetõttu on mõttekas vaadata Eesti torupilli ajalugu natuke laiemalt, asetades kultuurikonteksti ka näiteks 13. sajandi lõpust, 14. sajandi algusest pärit Gotlandi torupillikujutise Martebo kirikus või 2015. aastal Novgorodi alalt väljakaevamistel leitud 14. sajandi torupilli sõrmilised. Ei saa mööda vaadata tõsiasjast, et Gotlandi ja Novgorodiga olid meil tihedad kultuuriseosed, mida tõestavad kasvõi Carl Linné ja Matthew Guthrie reisikirjeldused Gotlandist ja Novgorodist, saarlasest torupillimängijast ning „soomlaste” torupillist nimega „pilai”.

Esimestest meie torupillimängijatest jõudsime sujuvalt viimasteni ning huvilistel oli võimalus vaadata ja kuulata torupilli tööruhma kahte uniikaalseimat avastust: ainsat säilinud torupillisalvestust Torupilli-Peetrist ehk Peeter Piilpärkist 1936. aastal, mis on hoiul Šveitsis Genfi etnograafiamuuseumi heliarhiivis, ning filmilõiku 1939. aasta II Eesti mängudest, kus vilksatavad läbi juba tuttav Peeter Piilpärk ning Eesti „viimane traditsiooniline” torupillimängija Voldemar Varik. Ühtlasi oli tegu esimese Eesti värvifilmiga.

On kurioosne tõik, et juba sajandeid on kirjutatud Eesti torupillist kui kaduvast kultuurinähtusest, millestki, mida tuleb uuesti elule äratada.

Seetõttu ei ole üllatuseks, et selles vallas on entusiaste tegutsenud samuti juba pikalt. Eelpool mainitud Ants Tauli teene on see, et tema oli mees, kes selle elule äratamise lõpuks teoks tegi, ent plaane on tehtud varemgi. Näiteks koguti 1936. aastal Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse (ÜENÜ) ja Peeter Piilpärki eestvedamisel hülgeomagusid, et hakata loodavale torupilliorkestrile valmistama uusi pille. 1941. aastal plaanis Rahva Kunstilise Isetegevuse Keskmaja hakata koolitama rahvapillimängijaid, sealhulgas torupillimehi. Sama plaani peeti ka 1944. aastal, kui mõeldi koolitada muuhulgas torupilli-instruktooreid. 1945–1947 peeti korduvalt plaani luua ENSV Riikliku Filharmoonia juurde rahvapillide orkester koos torupillidega. Kui kaugel toonased plaanid tegelikult jõudsid, ei ole teada. Ka Kanadas plaanis hakata uusi Eesti torupille valmistama Voldemar Varik, ent kahjuks ei ole nendest tulemustest tänaseks midagi teada. 1969–1970 valmistati Olev Roometi ja Voldemar Süda eestvõttel 25 uut torupilli ning 1970. aastal astus toonasel Komsomoli staadionil peetud tantsupeol nendega üles terve torupilliorkester. Orkestripillid ei olnud aga kuigi töökindlad, seetõttu asus uusi pille täiustama orkestris mänginud rahvapillimees Alfred Nurmik, ja inspiratsiooni sai muidugi Ants Taul, kelle elutöö üht vaheetappi saime omas hiilguses tähistada just tolsamal torupillipäeval Riidajas Torupillitalus.

Eesti torupilli aasta ning selle tähtsündmuse, torupillipäeva korraldamise üheks eesmärgiks oli avaliku tähelepanu suunamine Eesti torupillile, mis toetaks ning inspireeriks huvilisi selle rahvapilli kohta rohkem uurima ja teada saama. On ju kummaline, et ehkki torupill on üsna omapärane ja tuntud pill, on tema ajalugu Eestis jäänud küllalt hämaraks. Meil on sel teemal küll väiksemahulisi väga häid uurimusi, millest ei saa kindlasti mainimata jätta Karl Leichter, Igor Tõnurisi ja Cätlin Mägi töid, samuti Krista Sildoja koostatud raamatut „Äratismäng uinuvale rahvamuusikale”, mille aluseks olevad August Pulsti mälestused sisaldavad ka meenutusi omaaegsetest torupillimängijatest, siiski peab nentima, et suur osa informatsiooni Eesti torupilli päritolust, mängijatest, samuti repertuaarist, foto- ja videomaterjalist on laiemale huviringile ikka veel kättesaamatu.

Seda lünka on EFN-i torupilli töörühm otsustanud hakata jõudumööda täitma, Eesti torupilli ajalugu väärrib taasavastamist. Samuti on tarvilik koguda ja arhiveerida materjale praeguse aja torupillimängu tegemistest, sest ka sellest saab ühel hetkel ajalugu. Torupilliaasta käigus on kogutud uut materjali, täpsustatud kümnete ajalooliste külapillimeeste eludaatumid, nimed

ja elulood. On mõõdistatud ja analüüsitud museaalset materjali nii erakogudes kui muuseumides.

Torupillipäev sai läbi, ka torupilliaasta möödus märkamatult, ent torupillisajand on veel ees. Avaldame lootust, et kogutud materjalile on nõudlust nii trükise kui artiklitena.

Lauri Õunapuu

Eesti Folkloorinõukogu

torupilli tööühma eestvedaja ja torupillimängija

Tauli torupill 50

Minu torupilli teekond

Aeg lendab kiirelt, ei tahaks nagu uskuda, et sellest saab juba 50 aastat, kui ma esimese torupilli valmistasin. Ei olnud mul siis aimugi, milleni see minu esimene torupill võib viia. Teame ju öeldut „paha aimamata”, aga väljendit „head aimamata” nagu ei osatagi kasutada. Ja tõesti – seda head, mis siis järgnema hakkas, ei osanud ma uneski näha ega ette aimata, et avasin enda torupilliga torupillitraditsiooni uue ärkamise Eestimaal. Minu esimese torupilli valmistamise tekkelool ma pikemalt ei peatuks, sest sellest on nii palju räägitud ja kirjutatud ning iga torupillihuviline on arvatavasti mu torupilli tekkelooga seetõttu juba kursis.

Oli ääretult võimas tunne puhuda endavalmistatud kaheburdoonilist torupilli 1972. aasta Võrtsjärve mängudel, kui mind ümbritsesid fotograafid ja ma neile Võrtsjärve rannakõrkjates torupilli puhudes poseerisin. Minu pilt pandi siis ajakirja Kultuur ja Elu esikaanele. Peale pingsat ning suurt kannatust nõudvat, aga samas väga huvitavat valmimisprotsessi oli suur väljakutse – valmistada endale torupill – teoks saanud.

Olen väga tänulik oma isale Johannes Taulile, kes mind selles ettevõtmises väga innustas ja igati kaasa aitas, ning mul on hea meel, et ta õpetas mind mängima just Polli torupillimeistri Peeter Silla torupillist järgi jäänud sõrmilisel, millest sai ka minu torupilli sõrmiline.

Siis alles kõik õieti algas. Tegin isa juhendamisel tegutsevale ansamblile kolm torupilli, millest sai alguse rahvamuusikaansambel Torupill. Tänu nii

Ansambel Torupill. Jaak Raudsepp, Tiiu Taul, Ants Taul, Olav Napritson
Torupillipäeval 16.10.2022. Foto: Ülar Mändmets

erilisele pillile algas meie kuulsusrikas tee mööda maailma. Isa hoolitses ansambli repertuaari eest, mina pillide korrasoleku eest. Poolenisti naljatades olen torupilli iseloomustamiseks öelnud, et see pill teeb sind kuulsaks, ilma et sa oskaksid seda mängidagi. Aga tõesti, ehk ikkagi ilma naljata, ansambli Torupill põhituumik: minu isa Johannes Taul, elukutselt saksa keele õpetaja; mina Ants Taul, hariduselt hüdrotehnika insener; Olav Napritson, elektritööde juhataja; Endel Arak, kolhoosi traktorist. Juhatasime sisse Anton Hansen Tammsaare 100. sünniaastapäevale pühendatud piduliku kontserti Moskva Suure Teatri laval Neeme Järvi taktikepi all. Maailmakuulsale ooperilauljale Enrico Carusole kuldsete tähtedega pühendatud garderoobis valmistus etteasteks ka meie kuulus traktorist, miks ka siis mitte maailmakuulus torupillimängija Endel Arak. Kui naasin järjekordselt kontsertreisilt Sri Lankalt, ütles Tallinna lennujaamas legendaarne muusik Peeter Saul, kallistades abikaasa Heli Lääts, et meie töö muusikutena on nüüd selle reisi näol tõeliselt vilja kandnud. Nende kõrval seisin reisikaaslasena mina, kes ka kui-gipalju nooti tunneb. Almatõs jäi Tiit Kuusik minu pärast enda pooletunnise ooperiaaria ettekandeks lavale hiljaks, arvates, et enne tema etteastet karvase torupilliga korra üle lava kõndimine ainult natuke aega võtab. Mul oli siis au nii kuulsa mehe kerge noomitus vastu võtta. Nende kõige säravamate näidetege ma siinkohal piirduksin, peatumata lähemalt küll Jaapani reisidel, küll esinemistel kõikides nõukogude vennasvabariikides, Soomes, Rootsis, Austrias, Saksamaal, Prantsusmaal jne. Lisaks nimetatutele käisin paljudes maades üksinda torupilli mängimas.

Ma ei ole keskmine inimene, kellel peab olema parem auto kui naabril, ehk ma ei ole kade. Kui minu juurde tuli Eve Vähi ja ansambli Linnutaja juht Helgi Sildever palvega ka Linnutajale torupillid valmistada, siis ma need ka

tegin – 8 torupilli. Kui minu juurde tuli Viivi Voorand Lahemaa ansamblist sama sooviga, tegin ka temale torupillid. Tegin kõigile, kes soovisid. Ja nii oligi minust saanud torupillimeister ja õieti tänu sellele saigi torupilli taassünd õige hoo sisse. Tekkis järjest rohkem uusi mängijaid, torupilli hakati kasutama erinevates koosseisudes. Helilooja Margo Kõlar kirjutas teose kahele torupillile ja keelpilliorkestrile, käisin seda Torontos ette kandmas. Mind oldi märgatud ka välismaal. Pille telliti paljudest maadest. Minult on ikka küsitud pillide arvu kohta, palju ma neid teinud olen. Täpset vastust ma ei suuda anda, pakun umbmäärase vastusena alati: 400–500.

Väga suureks tõukeks torupillitraditsiooni elavdamisel sai muidugi torupilli õpetuse sisseviimine Viljandi kultuurikolledžisse (hilisem TÜ Viljandi kultuuriakadeemia), kuhu paluti mind seda pilli õpetama. Tundsin, et ma ei ole piisavalt pädev, et seda ametit vastu võtta. Mul on küll magistrikraad, aga seda mitte muusika alal. Läksin siiski. See oli see aeg (analoogne Skandinaavia maades käidud teega), kus kõrgkoolide juurde rahvamuusika osakondi luues komplekteeriti need muusikalise hariduseta rahvamuusikutega, kes siis teiste – erialase haridusega õppejõudude – abiga koolitasid kõrgelt haritud muusikuid. Mind polnud ju keegi torupilli mängima õpetanud. Oskasin mängida ainult torupilli sõrmilisel, mida isa mulle õpetanud oli.

Minu esimeseks õpilaseks oli Ando Kiviberg, siis Cätlin Jaago (Mägi), Katariin Raska, Juhan Suits ja paljud teised. Sandra Vabarna kohta ütlen ma uhkustundest naljatades, et tema on minu õpilase õpilane: Sandra on Cätlini õpilane.

Endast veel ja minu perest: minu isapoolsed eelkäijad on kõik üles kasvanud Helme kihelkonnas Matu-Tõnise talus Mulgimaal. Minu isapoolne vanavanaisa Hans Taul oli talumees, rahvatohter-ravitseja, temalt pärisin enda nime. Vanaisa Eduard Taul mängis kannelt, oli kandlemeister ja kuldsete kätega mees. Ta oli möödunud sajandi algul Riidajas üks Vambola seltsi eestvedajaid ja laulukoori asutajaid. Minu isa Johannes Taul oli õpetaja, vedas kohalikku kultuurielu, lõi mitmeid ansambleid (kõige kuulsam nendest ansambel Torupill), ehitas viiuleid, mängis viiulit ja torupilli. Minu ema Lehte Taul oli maalikunstnik. Kuna minu eellaste tegemiste ühiseks nimetajaks võib pidada kultuurialast tegevust, siis on need omadused ka minusse kandunud, mida olen edasi andnud ka oma järglastele.

Minu abikaasa Tiiu Taul on elukutselt mesinik, mängib torupilli, oskab väga hästi joonistada ja süüa teha ja kõike muud, mida perenaiseks olemine

nõuab. Meie tütreid Anu ja Triinu on elukutselised lauljad-rahvamuusikud, Tõnis tegeleb turismindusega, mängib eri löötspille ja häälestab neid. Vanem poeg Andrus on minu tee jätkajana ka torupillimeister. Ta on täiendanud torupilli innovaatiliste lahendustega, viies meie torupilli uuele tasemele. Tuulekottide valmistamisel kasutab ta kaasaegseid materjale, mis annavad pillidele parema õhupidamise, lastes samal ajal niiskusel kergemini eemalduda. Pillidel on paremad keelematerjalid, mille tõttu need püsivad paremini hääles. Andrus ei oska ka täpselt öelda, kui palju torupille ta valmistanud on, ütleb ka, et umbes 400–500.

Eks ma õpetasin oma lapsi juba maast madalast torupilli mängima. See oli nagu kerge kohustus, millest pääsu polnud. Laste torupillimänguiskus pani aluse meie pereansamblile Tuulepill. Jällegi viis see imeline instrument torupill ka meie pereansambli laia maailma. 1996. aastal lähetas Ingrid Rüütel, kellega koos olime juba varem meie rahvuskultuuri maailma eri paigus tutvustanud, meid Hollandisse Brunssumi linnas toimuvale folkloorifestivalile Folkrariada. Seal märkasid meid jaapanlased ja korraldasid meile reisi Lõuna-Jaapanis Kozenakuni linnas toimunud rahvapäraste puhkpillide festivalile.

Meie pereansambel on tegus seniajani. Nüüd on ansambli juhtimise üle võtnud Anu ja Triinu. Traditsiooniks on saanud meie talus toimuvad iga-aastased pööripäevakontserdid. Möödunud suvel esinesime Hiiu Folgil.

Olen tihti tabanud end mõttes küsimast, miks just minu tegemiste abil toimus torupilli taassünd. Samuti on minult küsitud, kas olen nüüd enda elutöö teinud. Mingi töö tegemine tähendab ju aga etteavatsetud tegevust, tegutsemist püstitatud eesmärgi elluviimise nimel. Aga nagu ma juba algul mainisin, ei osanud ma uneski ette näha, mis hakkab juhtuma peale minu esimese torupilli valmimist. Mul on tunne, et seda juhtunut viis minu kaudu ellu mingi seletamatu üleloomulik jõud, kes õnnistas mind võimega kõike seda teha, õnnistas meid kõiki imelise muusikainstrumendiga torupill, mis on meie kultuurielu väga palju rikastanud. Seetõttu tänud temale selle õnnistuse eest!

Ants Taul
rahvamuusik ja torupillimängija

Minu teekond torupillimänguni

Minu esimene kokkupuude torupilliga on juba hetkedest, mil end mäletan. Isal oli ühes toas puutöökoda, mida me lapsed kutsusime pillitoaks, sest seal ta treis ja meisterdas torupille ning mängis aeg-ajalt Teppo tüüpi lõõtsa. Mul on siiani meeles see läbilõikav vinguv heli, mis vahel treimisega kaasneb, ja saepuru lõhn ning torupilli häälestamise tuututamine. Kui kostma hakkasid kiired viisikeerutused, siis see oli märk, et pillile sai hing sisse puhutud. Isa ja vanaisa olid ansambli Torupill eestvedajateks ning mõnikord võeti meid, lapsi, proovidesse kaasa. Jooksime mööda Tõrva KEK-i pikki linoleumiga kaetud koridore ja sellest ajast on kogu nende ansambli reper tuaar meile nii muuseas pähe jäänud.

Kui olin 7-aastane, pandi ka mind ja mu venda torupilli mängima, et ühel festivalil paari looga koos suure ansambliga suurel laval üles astuda. Algas polnud kerge, sest pill oli lapse kohta suur ja see nõudis kõvasti puhumist, nii et pea käis ringi. Esimesed noodid olid koledad ja kiuksuvad, kuid kui lugu hakkas juba loo moodi välja tulema, siis tekkis natuke hasarti ja põnevust ka. Premiaks meisterdas isa meile jänesenahksed pillid – mina sain musta jänkutorupilli ja vend Andrus valge jänkutorupilli. Need olid päris armsad...

Hiljem hakkasime isa eestvõtmisel mängima Taulide pereansambelis Tuulepill, kus tutvusin esimest korda regilauludega ning mängisin peale torupilli veel teisigi rahvapille: Eesti lõõtsa, kannelt, parmupilli jm. Tänu rahvamuusikale saime palju reisida, mis oli väga põnev, ning seeläbi hakkasin enam hindama ja väärtustama ka meie oma pärimusmuusikat.

Pärast Tartu kunstigümnaasiumi lõpetamist otsustasin pühenduda täielikult muusikale. Kuna mul oli olemas kokkupuude pärimusmuusikaga, tundus edasiõppimiseks õige valikuna TÜ Viljandi kultuuriakadeemia (tol ajal Viljandi kultuurikolledž), sest sealne atmosfäär oli igati lahe ja inspireeriv. Kultuuriakadeemia oli ühe minusuguse noore inimese jaoks tõeline eneseleidmise katseruum – elus, voolav, loov, vaba... Oli ääretult põnev süveneda regilaulumaailma ja õppida tundma oma juuri – omakultuuri. See kõik kokku lõi viljaka pinnase, millest sai alguse päris minu oma muusikutee. Hakkasin kirjutama oma laule.

Pärast TÜ Viljandi kultuuriakadeemia lõpetamist 2002. aastal valmiski mu esimene album „Tähe tüdär” (2003), mis oli muusikaline sulam

pärimusmuusikast ja autoriloomingust. Edasi suundus minu tee üha rohkem autorilaulu suunas, kuid kindlasti on pärimusmuusika seda tugevalt mõjutanud. Enamikul minu plaatidel kõlab ikka torupill või mõni muu rahvapill. Minu viimasel albumil „Metskass” (2022) torupilli küll otseselt ei kuule, kuid võin öelda, et torupilli vaim hõljub sellegi albumi kohal, mida tundlik kuulaja võib kuulda.

Anu Taul

rahvamuusik ja torupillimängija

Rasmus Kadaja – 2022. aasta lõõtsakuningas

Et kõik ausalt ära rääkida, nagu oli, pean alustama sellest, kui väike Rasmus Kadaja tipa-tapa vanematega üle Karksi-Nuia muusikakooli läve astus. Aasta oli siis 2009. Loodan, et talle ei olnud see väga hirmutav samm, kuna ta kaks venda olid juba seda teed käinud või käimas. Valituks osutus akordion, mis saigi ta põhipilliks. Karmoška valis ta 3. klassis. Rasmus ise väidab, et see pill hakkas teda huvitama minu eeskujul. Ju see elus ikka tavaliselt nii käibki. Ka minul endal. Või siis loodusliku valiku alusel, mille esindajateks on näiteks lapsevanemad. Õppimine kulges edukalt ja juba aasta pärast avas ta oma saavutuste ja auhindade skoori, mis tänu kõigevägevemale ja ta enda tohutule õpivõimele kestab siiani.

Usun, et ka ansambel Lõõtsavägilased sai suure tõuke tänu Rasmusele. Seda siis niimoodi, et ka koolivennad nägid, et karmoška on üks tore pill. Eduelamuse saab muusika vallas juba suhteliselt väikese vaevaga. Siis tekkiski mulle Rasmuse eeskujul veel kaks õpilast. Ja kuna mäletasin väga hästi Väikeste Lõõtspillide Ühingu algusaastate kõlavärvi, siis otsustasingi, et iga uus on hästi unustatud vana ja panin aastal 2014 kokku ansambli Lõõtsavägilased. Nendega oli väga tore koos musitseerida (on siiani). Nagu öeldakse, et vahel elavad lapsevanemad oma laste peal välja enda elus täitumata unistusi, siis sama võin vabalt ka enda kohta öelda. See oli tore vaheldus muule kärtsule-mürtsule, mis mul teiste kollektiividega on tulnud teha. Praeguseks on see mölluvärk jõudnud ka selle bändini, mis on olnud poiste enda valik.

Rääkisid bändist palju sellepärast, et see on olnud ka Rasmuse elus täht-

sal kohal, Kuid ka soolopillimehena on tema elus olnud palju saavutusi, isegi rohkem veel. See algas kõik sellest, kui 2014. a suvel sai Rasmus endale päris oma Eesti Võru tüüpi lõõtspilli. Pillimeistriks Heino Tartes, kes talle ka esimesed näpunäited jagas. Suur oli mu rõõm, kui sügisel tuli Rasmus just Eesti lõõtsaga mu õpilaseks. Siis oli kohe tunda, et poiss on oma pilli leidnud.

Edasi on juba nagu Ameerika filmis – auhinnad, esikohad jne. Olen alati püüdnud arendada ja toetada õpilaste õpingutes just oma näo ja stiili leidmist. Mäletan, et ükskord marssisin isegi ühe konkursi arutelult välja, kui öeldi, et Rasmus on oma pillimänguga liiga oma õpetaja nägu. Ise tean hästi, et see nii polnud, ta oli juba täitsa teadlikult oma stiili kujundamas. Aga teisalt, kelle nägu peaks siis õpilane olema? Naabri-mehe nägu?

Rasmusele on väga suurt mõju avaldanud legendaarne eesti lõõtspillimängija, Valgjärvelt pärit Karl Kikas (1914–1992), tema puhas ja oskuslik mängustiil. Karl Kikka plaadi pealt on tal vist kõik lood selged. Üldse on Rasmusel kirjas kõik lood, mida ta oskab. Ta ise ütles hiljuti, et pole ammu seda nimekirja täiendanud, aga 300+ pillilugu on seal praegu olemas.

Viimasel ajal on teda hakanud köitma Richard Reino (1914–2004) pillimäng, kes oma virtuoossuselt ei jää Kikkast grammigi maha, vaata et on veel mõnes aspektis ülegi. Tänapäeval võib tagantjärei öelda, et Kikas sai rohkem „promo”. Kas ta seda ise teadlikult tegi, ei oska mina kahjuks öelda. Tema mängu on palju salvestatud Eesti rahvusringhäälingus (ERR). Saadetes nagu „Põllumehe tund” jne.

Rasmus Kadaja. Foto: Raivo Laidma

Aga ka Reino lõõtspillimäng kõlab nt mängufilmis „Ukuaru” (küll mitte see tunnusmeloodia, mis on mängitud akordioniga) ja veel multifilmis „Verine John”. Aga üldse see võrdlemine on üks mittetänuväärne ja minu meelest ka mõtetu asi. Igas tuntud mängijas on alati midagi, mida tasub hinnata, kuulata ja õppida.

Väga tore Rasmuse puhul on ka see, et temas on pilliõpetaja andi. Selle loomuomadusega pole pärjatud just paljusid. Õpetajana on ta väga rahulik, loov ja ka nõudlik, ilma milleta poleks ju arengut. Aga nagu minulgi, on ka tema õpetamise põhimõtteks see, et õpilane peab ise seda pilli väga tahtma õppida, mis on ju kõige alus siin ilmas! Ta õpetab Karksi-Nuia muusikakoolis, Viljandi muusikakoolis, Tartu ülikooli Viljandi kultuuriakadeemias. Lisaks projektid igasugustes pillilaagrites ja õpitubades üle Eesti.

Uuest aastast on ta üks Viljandi Lõõtsaklubi eestvedajatest. Lisaks on ta koos minuga ansambli Lõõtsanoobid kaasjuhendaja. Need muusikud on põhimõtteliselt Lõõtsavägilaste uus põlvkond noori, kes on ka juba vägagi tähelepanuväärsed pillimehed. Kaks poissi võitsid 2021. aasta üleriiklikul võistumängimisel Viljandis Pärimusmuusika Aidas karmoškadel oma vanuseklassides esikohad. Nii et ka nende start on juba muljetavaldav.

Rasmus otsib ka ise pillilugusid ja laule. On neid käinud salvestamas elavate pillimeeste käest ja otsinud ka Eesti kirjandusmuuseumi veebikeskon-nast Kivike. Nii on saanud täiendust ta enda ja Lõõtsavägilaste repertuaar. Palju huvitavat on ka ERR-i arhiivis.

Rasmusega oleme nüüd kolleegid, bändikaaslased ja sõbrad. Helistame vahest ka öösiti, et asju arutada. Tihti mängime koos pilli, teeme plaane, viime neid ellu. Viimane koostööprojekt oli toetusavaldu-s Ukrainale, kuhu kaasasime palju oma sõpru-muusikuid (40 inimest sai kokku). Detsembri algul avaldasime Youtube’is ja Facebookis video „Ukraina sõjahümn „Lod-jaruuke” / „Ой, у лузі червона калина”“. Tegelesime selle looga neli kuud, enne kui lõplik tulemus meid rahuldas. Seda näidati isegi Ukraina rahvus-televisioonis 1. programmis.

Ühesõnaga, Rasmus Kadaja on üks väärt pillimees, õpetaja ja sõber.

Margus Põldsepp

Karksi-Nuia Muusikakooli direktor

Rasmus Kadaja muusikaline CV on väga muljetavaldav. Kui iga võidu või saavutuste eest oleks medal antud, siis võiks ta endale ümber rinna panna auhinnavöö, mis oleks sama kirju nagu kunagi tsaariaegsetel maadlejatel Lurichil, Abergil jne.

- Üleriigiline pärimusmuusika võistumängimine Viljandis 2013. a – eripreemia grupis Lõõtsalised I veenva ja mehise esituse eest;
- üleriigiline pärimusmuusika võistumängimine Viljandis 2014. a – parim mängija pilligrupis Lõõtsalised I;
- Teppo tüüpi lõõtspillide võistumängimine Võrus 2015. a – I koht noorte klassis;
- üleriigiline pärimusmuusika võistumängimine Viljandis 2016. a – parim mängija pilligrupis Lõõtsalised I;
- Teppo tüüpi lõõtspillide võistumängimine Võrus 2016. a – I koht noorte klassis;
- üleriigiline pärimusmuusika võistumängimine Viljandis 2017. a – grand prix ehk peapreemia;
- Teppo tüüpi lõõtspillide võistumängimine Võrus 2017. a – I koht noorte klassis;
- Rannalõõts 2017 – võistumängimise võitja;
- Rahva Lõõts 2017 – publiku preemia;
- Teppo tüüpi lõõtspillide võistumängimine Võrus 2018. a – publiku lemmik;
- Teppo tüüpi lõõtspillide võistumängimine Võrus 2018. a – I koht noorte klassis;
- Teppo tüüpi lõõtspillide võistumängimine Võrus 2019. a – publiku lemmik;
- Teppo tüüpi lõõtspillide võistumängimine Võrus 2019. a – I koht ässade klassis;
- Viljandimaa rahvakultuuri auhind 2019. a – aktiivne noor lõõtsakultuuri edendaja;
- uute lõõtspillilugude konkurss „Ummamuudu lugu 2019“ – rahva lemmik „Nuiamehe reilender“;
- sooloplaadi „Kadajane“ välja andmine 2019. a;
- Kuldne Plaat 2019 – Aasta uustulnuk;
- Teppo tüüpi lõõtspillide võistumängimine Võrus 2021. a – publiku lemmik; Teppo tüüpi lõõtspillide võistumängimine Võrus 2021. a – I koht ässade klassis;
- Teppo tüüpi lõõtspillide võistumängimine Võrus 2022. a – publiku lemmik;
- Teppo tüüpi lõõtspillide võistumängimine Võrus 2022. a – I koht ässade klassis;
- Lõõtsakuningas 2022;
- konkurss „Vabariigi pillimees 2022“ – finalist;
- konkurss „Vabariigi pillimees 2022“ – Eesti Rahvakultuuri Keskuse eriauhind
- Lõõtsavägilased
- Etnokulp 2015 – Uustulnuk pärimusmuusikas;
- Viljandimaa Kultuurkapitali aastapreemia 2015. a;
- Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi Lokulauad – Aasta kollektiiv 2015;
- raadio Elmari Aasta Lugu 2018 – „Kui laubä õhta jõudis“.

Pillipuu juured sügaval maas – suguvõsaorkester Pillipuu 65

*„Enne ma une unustan kui laulu ja pillimängu“
Pillipuu moto*

Ajaloo – kuidas ja kellest sai alguse

Vasakult: tütar Aino, poeg Aku, Eha abikaasa Ants, isa Alfred, poeg Kalle, ema Linda. Foto: Lille Tali

Vasakult: Aku Raudsalu, Eha Viira, Aino Reivelt, Lille Tali ja Kalle Raudsalu 2013. aastal. Foto: Lille Tali

Igal perel on oma tavad, igal sugu-
puul oma juured. Pillipuu muusika
juured ulatuvad eelmise sajandi
algusaega, mil muusika tõi kokku
Alfredi ja Linda. Sõna otseses mõttes.
Alfred oli kirglik lõõtsamees ning
töötades samas talus, kus Lindagi,
võlus mees noore naise ära. Linda
on meenutanud, et lõõtsamäng
ja muusika oli midagi sellist, mis
tema hinge puudutas, ja ta oli alati
mõelnud, et läheb mehele ainult
pillimehele. Aastal 1929 paar abiellus
ning neile sündis viis last, kes kõik
oma vanemate eeskujul hakkasid pilli
mängima.

Aastal 1957 ühines pereorkestriga
vanima tütre abikaasa ning Raudsa-
lude pereorkester sai ametliku algu-
se. See kogus hoolega tuntuks ning
kutseid esinemistele nii pulmades-
se kui sünnipäevadele tuli rohkem,
kui orkester oleks jõudnud ära täita.

Publikule sai Raudsalude orkester laialdasemalt tuntuks, kui neid kut-
suti esinema Vanemuise aastavahetuse ballidele (1972–1978), näidati tele-
saadetes („Aeg luubis”, „Kootud ilu lõngaga”, „Tere, siitpere”) ning vändati

dokumentaalfilm („Pillipuu”, 1976). Peale dokumentaalfilmi filmimist otsustas Raidsalude orkester võtta oma nimeks Pillipuu. Aastal 1978 pärjati „Pillipuu” dokumentaalfilm Moskvast ülemaailmsel folkloorifestivalil „Vikerkaar” II preemiaga.

Liin

Kui Alfred ja Linda siitilmast lahkusid, võtsid muusikatraditsiooni jätkamise väga aktiivselt enda peale poeg Kalle ja tütar Lille. Logistiliste põhjuste tõttu jagunes Pillipuu alates 1980. aastast kaheks: Kalle lõi oma perega Tartus orkestri Perepill ning Lille jätkas Pillipuu nime all orkestriga tegutsemist oma pere, venna ja õdede perega Otepääl. Eks olgem ausad – kui kõik need liikmed oleksid koos iganädalaselt mänginud, oleks tekkinud raskusi leida nii suurt ruumi, et ära mahutada pea 40 liiget. Kui „Suur Pillipuu” kokku saab, on muusikuid ligi 65.

Nii Pillipuu kui Perepill toimetavad tänase päevani ning hea meel on tädeda, et muusikaarmastus ei ole suguvõsas absoluutselt vaibunud – on palju tegevmuusikuid, tantsijaid, muusikapedagooge. Kogu suguvõsaga proovitakse kokku saada nii tihti kui võimalik ning 2013. aastal vändati praegusest koosseisust ka uus dokumentaalfilm „Pillipuu helisevad oksad”.

Pillipuu 65 aasta juubelikontserdil 11.12.2022. Pildil on Lille ja Aino peremuusikud.
Foto: Lille Tali

Saavutused (Lille kirjutatud kroonikaraamatust)

- 1957–1980 – vabariiklikelt ülevaatuselt ja festivalidelt on saadud viis laureaadi tiitlit;
- 1986. aastast on Pillipuu korraldanud pere- ja suguvõsa-ansamblite kokkutulekuid „Perepill”.
- Viis aastat sariüritust „Laulame neid laule jälle“, mille puhuks koostasime laulikud;
- 1976 – dokumentaalfilm „Pillipuu“;
- 1980 – Moskva olümpiamängudel Tallinna purjeregatil esinemine;
- 2011 – Lille tütar Margit: pärandihoidja sõle omanik;
- 2014 – Lille: Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi kuldmärgi omanik;
- 2017 – aasta rahvamuusikakollektiiv ja Lokulaua omanik;
- 2017 – Valgamaa rahvakultuuri pärandihoidjad: Kalle Raidsalu ja Karl August Soonberg;
- 2020 - Lillele elutööpreemia kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupilt;
- 2021 - Merle Soonberg (Lille tütar): aasta rahvamuusik.
- Veel palju kultuurkapitali preemiaid ja Lillele kaks pärandihoidja sõlge.

Äpardustest

Kui võttes arvesse, et tegutsetud on 65 aastat, on loomulik, et mõnikord ei lähe asjad täpselt nii nagu planeeritud. Linda ja Alfredi tütar Lillel on eredalt meeles, kuidas ükskord esinemispaika jõudes selgus, et pool helitehnikast oli maha jäänud ning kaasa oli võetud süntesaator, mida ilma helitehnikata ei olnud võimalik mängida. Nii käidi kogu küla läbi, et leida akordion, ning kui see sai leitud, toimus meeleolukas simman hommikutundideni.

Samuti töid Pillipuu liikmed välja pisut naljaka seiga, et Tallinna olümpiaregatile esinema minekuks oli vaja turvakontrolli tõttu saata kõikidest instrumentidest fotod kolmes eri vaates. Orkestrisisest sai väga palju nalja, kui hakati üles pildistama trianglit kolmest eri nurgast.

Olümpiaregatile esinema minekuga oli veel üks huvitav juhtum. Enne olümpiaspordikeskusesse sisenemist tuli turvaväravast läbi minna. Meie

saime ilusti läbi, aga oh häda, Eha abikaasa Antsul ei läinud nii hästi – turva-värv hakkas piiksuma. Selgus, et taskus olid kodu võtmed. Teine kord jälle piiksus – püksirihmal oli metallist pannel. See tuli ära võtta. No kuidas sa lähed, kui püksid rebadel? Hoidis siis ühe käega pükse üleval ja läbi ta saigi.

Mida tulevik toob, kas puu laieneb?

On näha, et Lindast ja Alfredist alguse saanud muusikatraditsioon ei näita pidurdamisjärki. Orkestris olemist tunnistatakse uhkusega ja suguvõsa on uhke oma ajaloo ning ühtekuulumise pärast. Küll võib juhtuda, et kiire elutempo juures ei saada tihti kokku, kuid üks on selge – muusika selles suguvõsas elab igavesti.

Margit Illingworth
Pillipuu liige ja muusik

Lõõtspill on taas leidnud Saaremaa

Enamasti arvatakse, et lõõtspilli mängimine on olnud rohkem lõunaeestlaste pärusmaa, kuid täna võib julgelt öelda, et ka Saaremaal on viimasel viiel aastal toimunud murranguline areng ning seda nii lõõtspillide valmistamise kui mängijate rohkuse osas.

Veel mõnda aega tagasi veis kurvalt tõdeda, et Teppo tüüpi lõõtspilli mängijaid ei ole Saaremaal palju. Pillimehi, kes söendasid laiema publiku ette astuda, võis ühe käe sõrmedel üles lugeda. Kindlasti leidis lisaks neile mõni selline pillimees, kes võttis kodus iseenda ja oma pere rõõmuks lõõtsa põlvedele ning tegi ehk ka ühislaudude saateks pereringis muusikat. Aga seda võime me tagant järele vaid oletada.

Lõõtspillimängijate hulk Saaremaal pole sedavõrd väike olnud mitte huvi puuduse tõttu rahvamuusika vastu, vaid pigem seepärast, et käsitööna valminud lõõtspilli hankimine on olnud keeruline kui mitte võimatu.

Eri aegadel on Saaremaal mängitud erinevaid Teppo lõõtsale sarnaseid pille. Tuntumaks lõõtsamängijaks võib nimetada Orissaarest pärit Sepa Vassat ehk Vassili Seppa. Tema meeleolukat mängustiili meenutatakse tänapäevani. Varasemast ajast võime nimetada Juhan Paaskivi, kes oli samuti tegus pillimees pulmades, juubelitel ja teistel pidudel, kus aga rahvamuusikat

vajati. Juhan Paaskivi tütar Helga Nurmekann mängib praegugi ainsal teadaoleval August Teppo valmistatud kolmerealisel lõõtspillil, mis asub Saaremaal. Viimase 50 aasta kõige olulisemaks lõõtspillimuusika pärandihoidjaks on kindlasti Lõpi küla lõõtsamees Sulev Mägi. Tema on alles hoidnud ja edasi andnud mitmeid vanu Lõuna-Eesti lõõtspillilugusid, tabades imehästi nende stiili ja tehnikat.

Eks tänapäeva nooremad pillimehed tahavad rohkem möllu ja kärtsu, mis on samuti vajalik, et kaasa haarata nooremad publikut. Just noorte toomine rahvamuusika pilliõppe juurde on Saaremaal veel lapsekingades. Saaremaa muusikakoolides ei ole suurt valikut rahvamuusikapillide õppimiseks. Siiski võib ka selles osas näha rõõmustavaid arenguid ja rahvamuusika üritusel on esiridades lustimas suur hulk üsna noori muusikahuvilisi, kes oskavad lõõtsillimuusika repertuaarist juba mõnda oma lemmiklugu paluda.

Täna on Saaremaal aktiivseid lõõtspillimängijaid kahekümne kanti, nende hulgas nii meistreid, edasijõudnuid kui algajaid. 2021. aastal toimunud lõõtspillide valmistamise kursuse käigus valmis 12 oma kätega valmistatud lõõtspilli, mis nüüd kenasti kõlavad eri paikades üle Saaremaa. Loodetavasti on see piisav, et luua alus kestvaks lõõtspillimuusika arenguks Saare maakonnas.

Tõnu Eermann
lõõtspillimängija

Mooste rahvamuusikakooli 10 aastat

Kümne tegutsemisaasta jooksul on Mooste Rahvamuusikakoolist sirgunud uus rahvamuusikute põlvkond. Kogukonnakoolina tegutsenud ainulaadses eramuusikakoolis on ühtviisi rõõmsalt koos õppinud ja musitseerinud nii lasteaialapsed kui ka nende vanavanemad.

Mooste Rahvamuusikakooli asutas 2012. aastal MTÜ Folgisellide Selts, kutsudes kooli eestvedajateks muusikaõpetajad Krista ja Raivo Sildoja. Kooli asutamise juhtmõte pärineb Krista Sildojalt, tema kirjutas koolile ka õppekava. „Idee oli luua pisikeses maakohas ainulaadne muusikakool, kus õpitakse mängima erinevaid rahvapille ning kus taastatakse pärimusmuusika kaudu külaühiskonnale tavapärane vaba musitseerimisvorm. Ehk et pill võetaks kätte näiteks siis, kui on vaja mõnda tähtsat igapäevaelu toimingut

ilmestada,“ ütleb Krista. „Oleme tänapäeval harjunud, et pillimängu omandatakse lapsest peale hoolikalt muusikakoolides klassikalist pillimängukäsitlust järgides ning mänguvilumuse motivaatoriks on jõudmine kontserdilavadele. Selle kõrval on aga unarusse jäänud kodune rahvapärane musitseerimine, mille esimeseks eesmärgiks ei ole seada kõrgeid kunstilisi sooritusi, kuivõrd olla oma muusikaga õigel ajal õiges kohas. Rahva- või pärimusmuusika pakub lohutust, kui perekonda on tabanud kurb sündmus või hoopis rõõmu hetkel, kui vaja näiteks vanaema juubelil mõnusaidsid rahvaviise mängida või tantsu keerutada.“

Moostes on pillimängu saanud omandada igas vanuses huvilised. Kogu õpe on üles ehitatud elukaarepõhisena: samaaegselt saavad õppida nii ema kui tütar, poeg kui vanaisa. Õpitakse väga erinevaid pille: kandleid, torupilli, rahvapärast viiulit, erinevaid löõtspille, mandoliini, kitarri jm. „Rahvatraditsioonist tulenevalt on kooli õpilaste juhendamisel olnud eesmärgiks treenida end tugevaks üksikmängijaks, kes oleks edaspidi ka hea ansamblimängija,“ sõnab Krista. Väga tähtsal kohal on kuulmise järgi mängimine, mida rahvamuusik peab valdama. Igaüks õpib individuaalselt ja omas tempos ning vastavalt oma võimetele.

Õpetajateks on olnud tõelised oma ala professionaalid ja inspireerivad muusikud. Vägevaid üksikpillimehi on pikkade aastate jooksul kasvatanud õpetajad Raivo Sildoja, Kadri Lepasson, Toomas Ojasaar ja Kert Krüsban. Ansambli- ja koosmängu igas vanuses õpilaste seas on pannud kõlama Krista Sildoja ja Ott Kaasik.

Igal võimalusel esinema

Kümne tegutsemisaasta sisse mahub hulgaliselt kontserte, muusikalaagreid, võistumängimisi, kogukonnapidudel üles astumisi ja välisriikides esinemisi. Esinemas käiakse igal võimalusel, sest rahvamuusik peab olema valmis igal ajal pilli pihku võtma ja rahva ees või tantsuks mängima. Traditsiooniks on kooli õpilaste osalemine iga-aastaselt vabariiklikul pärimusmuusikute võistumängimisel Viljandis, sealt on ära toodud hulgaliselt auhindu (muuhulgas üldvõidud kahel järjestikusel aastal: 2021 - Mihkel Sildoja, 2022 - Uku Zolgo). 2021. aasta e-võistumängimise tulemused olid nii suurepärased, et Mooste Rahvamuusikakool pälvis eriauhinna, kuna pani välja kõige rohkem võistlejaid.

Tihe side on Mooste Rahvamuusikakoolil olnud erinevate festivalidega, näiteks 2016. aasta Rahvusvahelise Pärimuspeo Baltica üks festivalipäevadest toimus rahvamuusikakooli eestvõttel lausa Moostes. 2022. aastal esindas Eestit Baltica folkloorifestivalil Lätis Mooste Rahvamuusikakooli Pilliklubi. Olgu öeldud, et Pilliklubi on sama vana kui kool ning ühendab endas igas vanuses pillimänguhuvilisi, kel meeldib koos mängida ja esineda.

Loomulikult osalevad Mooste rahvamuusikud ka tantsu- ja laulupeoga koos toimival rahvamuusikapeol. Praegu valmistatakse hoolega 2023. suvel toimuvaks rahvapillipeoks „Päriselt“.

Mooste Rahvamuusikakoolis õppimine on avanud mitmeid uksi kooli vanematele õpilastele, kel hea mänguoskus juba omandatud. Nad teevad kaasa vabariiklikes kollektiivides (nt Tradimus, Triuka), samuti on kooli viistlased pääsenud õppima järgmisele õpiastmele.

Mooste rahvamuusikakooli ja Krista Sildoja eestvedamisel on viimasel kolmel aastal toimunud Jaanuarijämmid, kui Moostesse kogunevad rahvamuusikud üle Eesti. Kaks talvapäeva möödub mõnusalt koos pilli mängides ja üksteiselt õppides.

Mooste Rahvamuusikakooli panuse Eesti rahvamuusikalukku 10 aasta jooksul on hästi kokku võtnud muusik ja rahvamuusikapeo eestvedaja Juhan Uppin: „Olete loonud Eestis uue rahvamuusika koolkonna ning viinud Eesti pillimängu täiesti uuele tasemele. Te õpetate inimestele vabadust muusikas!“

Kristina Traks

vabakutseline ajakirjanik

Mooste Rahvamuusikakooli Pilliklubi päkarauakandlemängija

Saku Mandoliinid tähistasid 10. sünnipäeva suure juubelikontserdiga

Orkester Saku Mandoliinid tähistas oktoobris oma 10. sünnipäeva. Val-larahvale pakuti sel puhul kuulamiseks suurejoonelist kontserti. Tähtpäeva eel rääkis orkestrijuhth Joosep Sang lähemalt nii senistest tegemistest kui ka eesootavast.

„Kümme aastat tagasi helistas mulle kohalik mees Arvo Laud, kellel oli juba ammu unistus luua mandoliiniorkester. Tema tegi mulle ettepaneku hakata

orkestrijuhiks. *Mõtlesin siis, et olgu, võib ju proovida. Esmalt tuli kokku seitse huvilist. Hakkasime lugusid harjutama ning astusime juba paari kuu pärast kuulajate ette. Kui olime esimese etteaste ära teinud, siis läks asi juba suurema hooga käima, sest tuli juurde neid, kes soovisid orkestriga liituda. Õige pea oligi koos paarkümmend inimest,*“ meenutab Joosep, kuidas kõik alguse sai.

Parim publik on Sakus

Täna pole enam ilmselt väga palju Saku valla inimesi, kes ei ole Saku Mandoliinidest midagi kuulnud või pole neid vähemalt korra esinemas näinud, sest orkester astub tihti lavale just kohalikel sündmustel. *„Kõige parem ja suurem publik ongi alati Sakus. Kui tuleme uue kavaga välja, siis teeme koduvallas ka kontserdi ning saalid on alati täis olnud,*“ kiidab Joosep.

Kümne aasta jooksul on selgeks õpitud sadu lugusid, esinetud suurematel ja väiksematel lavadel umbes 175 korda ning leitud suurepärane ühine hingamine. *„Orkester on tublisti arenenud. Mängijad on hakanud muusikalisi nüansse rohkem tajuma, nad oskavad mängida keerulisi rütme ja harmooniaid. Oleme oma muusika hästi kõlama saanud ja esitanud stiiliselt väga erinevaid asju,*“ on orkestrijuht rahul. Kui alguses oli ehk eeldus, et hakatakse esitama ainult rahvalikke palasid, siis tegelikkuses mängitakse igasugust muusikat. Nii klassikat, džässi, poppi kui ka eri maade loomingut.

Lugu peab hästi kõlama

Saku Mandoliinide kõige esimene kava kandis nime „Mandoliiniga mööda maailma“ ja viimatine „Lusti ja lauluga!“. Sinna vahele jäävad mitmesugused eripalgelised programmid, alustades krimifilmide muusikast ja lõpetades jõulumuusikaga. Väga mahukas on olnud Itaalia kava koos kolme tenoriga ning Prantsuse programm koos lauljate Ivi Rausi ja Erkki Otsmaniga.

Kõikide kavade taga seisab Joosep, kes valib repertuaari, teeb seaded ja õpetab lood mängijatele selgeks. *„Mina otsustan, mida kavassee võtta. Eelduseks on see, et lugu peab mandoliinil hästi kõlama ning mulle endale peab see meeldima. Muidu ei saa head tulemust,*“ selgitab ta. Tihti eeldatakse, et mandoliiniorkestri tunnuslooks võiks olla Olev Vestmanni poolt tuntuks lauldud „Mandoliinid öös“, aga Joosepi sõnul ei võta nad seda oma repertuaari, sest see lihtsalt ei kõla mandoliinil hästi.

Kui rääkida orkestri pillidest, siis enamik neist on n-ö tavalised mandoliinid, aga koosseisu kuuluvad ka mõned oktavmandoliinid ja üks bassmandoliin. Viimane on Eestis väga haruldane instrument. Mandoliinide kõrval kõlavad vahel laval ka kitarr, viiul, bandžo, puhkpillid ja löökpillid. *„Kuna oleme ikkagi mandoliiniorkester, siis see pill jääb keskseks, aga meil on andekad inimesed, kes oskavad ka muid instrumente mängida. Vahel kasutame neid, sest see rikastab,“* selgitab orkestrijuht.

Mitte ainult orkester

Saku Mandoliinid ei ole aga pelgalt muusikaline kollektiiv, vaid palju enamat, sest pillimehed ja -naised on seltskonnana kõvasti kokku kasvanud. *„Julgelt kaks kolmandikku koosseisust on Saku inimesed ning kuna Saku on väike koht, kus inimesed on niikuinii ninapidi koos, siis orkestri seltsielu on hästi tihe. Juhatan Tallinnas ka ukuleleorkestrit, aga seal tullakse kohale, mängitakse lood ära ja minnakse kohe laiali. Väiksemas kogukonnas toimib asi hoopis teistmoodi ning ka vabal ajal suheldakse omavahel palju. Inimesi hoiabki orkestris muusika ja väga hea seltskond, kellega koos saab Eestis ringi sõita, kontserte anda ja uusi tutvavaid leida. See lisab kõigi elule värvi,“* leiab Joosep.

Seda, et orkestris valitseb suurepärase keemia, on näha ka proovis, mida ühel septembrikuu teisipäeval vaatamas-kuulamas käisin. Kõik, kes kohale saabuvad, on rõõmsas tujus ja viskavad nalja. Kui üks naisterahvas pillab kaaslaste suunas märkuse, kas too on väsinud, saab ta vastuseks, et vastupidi, nüüd alles hakkab elu sisse tulema. Üks härra ütleb mulle, et ilma mandoliini kätte võtmata ei tohi keegi prooviruumist ära minna. Võtan siis pilli kätte ja tõmban trilleriga üle keelte, aga asjatundmatu muusikuna ma sellest muidugi erilist meloodiat välja ei võlu. Pilliomaniik saab oma varanduse tagasi, võtab tagareas koha sisse ja arutab kaaslastega repertuaari üle. Mehed jõuavad üksmeelele, et mõni lugu on ikka pagana raske.

Kui Joosepi juhendamisel mängima hakatakse, saab selgeks, et kuigi toolidel istuvad enamasti harrastajad, on tegu väga professionaalse orkestriga ning vähemalt kõrvalt vaadates ei saa küll aru, et kellelgi raskusi oleks. Orkestrijuhi selgitusi tabatakse lennult ja iga harjutuskorraga hakkab pala paremini kõlama. *„Tilistame kogu aeg. Totaalne parkinson käib,“* õpetab orkestrijuht, kuidas peab õigesti kätt väristama. Või siis: *„Katsuge tõmmata*

Saku Mandoliinid

loodi 2012. aasta oktoobris.

Täna kuulub koosseisu 30 liiget.

Orkestrijuh on Joosep Sang.

Saku Mandoliinid Pruulikojas. Foto: Joosep Sang

hellalt, nagu Vanemuine kannelt.“ Ja näitab ise ette, kui hellalt mandoliini keeli on vaja puudutada. Ja tõepoolest, pärast nimetatud soovitus heliseb pala hoopis teistmoodi.

Suurejooneline juubelikontsert

Kuidas orkester laval kõlas, oli kõikidel võimalik oma kõrvaga kuulata 9. oktoobril, kui toimus Saku Mandoliinide juubelikontsert. Proovis korraldadi salajane hääletus, et teada saada pillimängijate enda lemmiklugu ning see ka kavasse lülitada. „Hääletuse võitis nimilugu legendaarsest prantsuse filmist „Mees ja naine“,“ annab orkestrijuh paar vihjet. Kuna aeg-ajalt on orkester oma kavadesse kaasanud soliste, siis mõned neist olid laval ka 9. oktoobril. „Meie kontserdid on alati tasuta,“ rõhutab Joosep. „Kuulama võiksid tulla kõik, kellele muusika meeldib.“

Merilin Piirsalu
ajakirjanik

PUHKPILLIMUUSIKA

David Otto Wirkhaus.
Foto: Eesti Teatri- ja
Muusikamuuseumi
kogust

David Otto Wirkhausile pühendatud noorte puhkpilli- ja löökpillimängijate igasügisene pillilahing

Tartu vald on muusikaajalooliselt kogu Eesti jaoks oluline paik – on ju siin Kõrvekülas Miina Härma sünnikodu ning Väägvere külast on pärit Eesti tuntuim kontrabassimängija Ludvig Juht. Eesti seltsiliumistegelane, muusik ja dirigent David Otto Wirkhaus asutas 1839. aastal siin Väägveres esimese Eesti pasunakoori, oli selle ja üldlaulupidude pasunakoorida dirigent.

Wirkhaus tegutses ka Vanemuise Seltsis, Tartu Eesti Põllumeeste Seltsis, Aleksandrikooli liikumises. Eesti esimene üldlaulupidu 1869. aastal Tartus sai tänu J. V. Jannsenile ja D. O. Wirkhausile tõuke just sellest vallast.

Tartu valla muusikakool asutati 1998. aastal esimese direktori Vello Volteini ja vallavanem Aivar Soobi eestvedamisel. 2000. aastast töötati juba ametliku koolina. Tartu valla muusikakooli üks visiitkaarte on algusest peale olnud David Otto Wirkhausile pühendatud noorte puhkpilli- ja löökpillimängijate konkurss (algse nimega David Otto Wirkhausi nimeline võistumängimine). Esimene võistumängimine toimus 1997. aastal Vello Volteini eestvedamisel veel enne Tartu valla muusikakooli asutamist. Osalejaid oli 4 ning võisteldi Väägvere vanas koolimajas. Sealt edasi kogus konkurss hoogu ning iga aastaga osalejate arv kasvas, jäädes olenevalt aastast 40–60 kanti. Korraldajaks oli endiselt Tartu valla muusikakool eesotsas direktor Vello Volteiniga ning Tartu vallavalitsus. Lisaks Tartu muusikakoolidele lisandusid ka Tartu maakonna muusikakoolid. Esineti kahel päeval kahes voorus ning eraldi kategooriana katsusid rammu ka puhkpilliansamblid. Võistumängimine viidi läbi muusikakooli saalis ja ruumides, mis asusid vallavalitusega samas majas. 2010. aastaks selline võistumängimise formaat ammen-

dus ning võistumängimisse tuli viieaastane paus. 2014. aastal astus Tartu valla muusikakooli direktori ametisse Ele Sonn. Koos kooli vaskpilliõpetaja ja Väägvere pasunakoori dirigendi Priit Sonniga (kes on ka siiaaani peakorraldaja) kutsuti 2015. aastal võistumängimine taas ellu – nüüd juba nime all David Otto Wirkhausile pühendatud noorte puhkpilli- ja löökpillimängijate konkurs. Üritus laienes ja haaras seekord kõigi Tartu ja Lõuna-Eesti regiooni (Tartumaa, Jõgevamaa, Järvamaa, Viljandimaa, Põlvamaa, Võrumaa, Valgamaa) muusikakoolide noori puhkpilli- ja löökpillimängijaid. Konkurssi korraldatakse kord aastas kolmel päeval vahetult enne sügisvaheaga. Konkurssi toetajateks on lisaks Tartu vallavalitsusele Eesti Kultuurkapital, Sihtasutus Teater Vanemuine, Vanemuise kontserdimaja, Kõrveküla põhikool ja Viande Music OÜ. 2015. aasta konkursile tuli kokku 119 noort muusikut 16 muusikakoolist, 2018. aastal aga juba 130 osalejat 20 muusikakoolist. 2022. aastal kogunes võistlema rekordiliselt suur arv noori: 150 õpilast 24 muusikakoolist, üksikud noored osalesid ka teistest Eesti regioonidest. Konkursil osalejad on jagatud järgmistesse pillirühmadesse: plokkflöödid; flöödid; oboed ja fagotid; klarnetid; saksofonid; trompetid; metsasarved; madalad vaskpillid (aldid, eufoniumid, tromboonid, tuubad); löökpillid. Vanuserühmi on neli (I: kuni 10-aastased, II: 11–12-aastased, III: 13–14-aastased, IV: 15-aastased ja vanemad).

Priit Sonn D. O. Wirkhausi konkursi avamas. Foto: Ele Sonn

Konkurss on omanäoline kahe asja poolest. Esiteks on osalejatel kohustus esitada ühe palana kahest Eesti heliloojate muusikat, lubatud on ka eesti rahvaviisid- ja laulud. Teiseks saavad kaks kõige tublimat oma pillirühmas peaauhinna – päris oma instrumendi. Nii anti 2015. a välja flööt ja trompet, 2016. a pikoloflööt ja flügelhorn, 2017. a flööt ja metsasarv, 2018. a flööt ja klarnet, 2019. a flööt ja saksofon, 2021. a flööt ja soolotrumm. 2022. a olid pillivõitjad **Tristan Pruunsild** (klarnet, Heino Elleri muusikakool, õpetaja Tõnu Kalm, kontsertmeister Ieva Kostanda) ja **Mirjam Vassila** (flööt, Heino Elleri muusikakool, õpetaja Anneli Kuusk, kontsertmeister Külliki Seepter). Lisaks kahele peaauhinnale paneb toredaid auhindu igal aastal välja teater Vanemuine, Vanemuise kontserdimaja ja Viande Music OÜ. Konkurss on õpilastele motivatsiooniks harjutada sihipäraselt juba õppeaasta alguses,

suhelda teiste muusikakoolide õpilaste ja õpetajatega, vahetada kogemusi, esitada Eesti heliloojate loomingut.

Konkursil osalejaid hindab professionaalsetest muusikutest ja instrumendiõpetajatest koosnev žürii. Oma ala parimad muusikud ja pedagoogid on tulnud noori hindama nii Eesti riiklikust sümfooniaorkestrist (ERSO), rahvusoper Estonia sümfooniaorkestrist, Vanemuise sümfooniaorkestrist, Eesti Kaitseväge orkestrist (praegune Sõjaväeorkester), Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiast, Tallinna muusikakeskkoolist (MUBA), Heino Elleri muusikakoolist ja mujalt. Võib välja tuua mõned nimed, kes aastate jooksul konkursi žüriist läbi käinud on: Mari-Liis Vind (ERSO); Toomas Vana (rahvusoper Estonia); Heimo Hodanjonok, Kait Tiitso, Kerstin Laanemets, Ilja Šarapov (teater Vanemuine); Aavo Ots (Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia); Peeter Malkov (MUBA); Mihkel Kallip, Margus Tammemägi (Heino Elleri muusikakool); Valdo Rüütelmaa (Eesti Puhkpillimuusika Ühing) jt. Konkursi kolmanda päeva lõpus toimub traditsiooniline lõppkontsert, kus astuvad üles iga pilli- ja vanuserühma võitjad. Lõppkontsert kogub alati täissaali publikut ning on tore tagasivaade kolmele võistluspäevale.

Wirkhausi konkurss on saanud Lõuna-Eesti noorte puhkpilli- ja löökpillimängijate seas väga populaarseks, seda oodatakse terve aasta ja siia tahetakse tulla. Oleme üritanud luua heatahtliku ja sõbraliku õhkkonna. Iga laps ja noor, kes astub lavale ja esitab oma ettevalmistatud kava, on võitja. Muusikas pingerida moodustada on väga keeruline ning oluline on, et kõik lahkuksid konkursilt hea enesetundega. Võistlus on muidugi võistlus ja parimad tuleb välja selgitada. Võitjad on, aga kaotajaid mitte, lihtsalt ühel õnnestub täna paremini, teisel homme.

David Otto Wirkhausile pühendatud noorte puhkpilli- ja löökpillimängijate konkurss läheb kindlasti hooga edasi, olles suurim ja populaarseim omalaadne üritus Lõuna-Eestis. Kindlasti jääb konkursi tingimuseks ka edaspidi hea tava esitada Eesti muusikat, samuti kingitakse kahele kõige andekamale noorele muusikule oma esimene pill. See motiveerib paljusid ka rohkem harjutama – äkki olen järgmisel aastal mina see tubli õnnelik?

Priit Sonn, konkursi peakorraldaja,
Heino Elleri muusikakooli ja Tartu valla muusikakooli vaskpilliõpetaja,
ansambli- ja orkestrijuh

Halinga puhkpillifestivali rivitrummarid, juhendaja Riina Rüütelmaa.

Foto: Valdo Rüütelmaa

Puhkpillimuusika tulevikust Pärnumaal

Puhkpillimuusikal on kindel osa Eesti rahvuskultuuris ja seda traditsiooni peab hoidma. On ju meie laulupidudel üle 150 aasta vanust ja sama vana on ka puhkpillimuusika kultuur Eestis. Laulupeo liikumine on üks Eesti rahvuskultuuri tugisambaid ja selle säilitamist tuleb pidada väga oluliseks. Sellest osa moodustab ka puhkpillimuusika traditsioon. Kõik sõltub sellest, kuidas läheb puhkpilliorkestritel maakondades, ja see on omakorda seotud sellega, kui palju tuleb uusi õpilasi puhkpillimuusika juurde. Kogu Eestis peab hoidma, et puhkpilliorkestrid säiliks ja toimuks pilliõpe, sest muidu ühel päeval orkestritesse pillimängijaid enam ei jätku.

Pärnumaal on õnneks puhkpillimuusika traditsioonid säilinud. Siin tegutseb tänase seisuga kümnekond puhkpilliorkestrit. Mõned orkestrid töötavad koolide juures, mis on väga hea, sest seal koolitatakse ka uusi mängijaid. Pärnumaa kaitseliidul on oma orkester.

Oluline on õpetajate ja orkestrijuhude roll, et orkestrid tegutseksid, aga vähem tähtis ei ole ka tööandjate ja omavalitsuste roll, et loodaks soodne pinnas orkestrite loomiseks ja tegutsemiseks. Seal, kus orkestritele on loodud eeldused ja leidub ka aktiivne orkestrijuh, on orkester olemas.

Samuti on oluline, et tegutsevatel orkestritel on väljundid. Pärnu-Jaagupis on juba 16 aastat korraldatud Halinga puhkpillifestivali, mille eestvedajateks on olnud Kaido Kivi, Elena Mägi, Katrin Korjus ja paljud teised. Toetus ja tugi on ka Põhja-Pärnumaa vallalt.

Festivali ühendorkester. Foto: Valdo Rüütelmaa

Festivali juures töötavad õpitoad, kus osalevad õpilased saavad pilli- ja ansamblitunde. Meistriklasse viivad läbi kogemustega õpetajad. Traditsiooniliselt toimub festivali raames ansambelite kontsert. Lisaks meistriklassi tundidele on igal aastal moodustatud festivaliorkester, kus kõik festivalil osalejad saavad kaasa mängida. Eriti tore, et alati on olnud eraldi õpituba ka rivitrummaritele, kellele tuleks üldse rohkem tähelepanu pöörata, kuna neid koolitatakse vähe.

Halinga puhkpillifestival on üks olulisemaid Pärnumaa puhkpillisündmusi, mille traditsiooni peaks kindlasti jätkama. Festival on muidugi ammu ületanud Pärnumaa piirid. Külalisesinejaid on olnud paljudest Eesti paikadest ja ka välismaalt. Tihe koostöö on Halinga puhkpillifestivalil Eesti Puhkpillimuusika Ühinguga (EPÜ), mistõttu on Halinga puhkpillifestival EPÜ festivalikalendris Eesti olulisemate puhkpillimuusika sündmuste hulgas.

Tublidest orkestrijuhetidest/juhendajatest Pärnumaal tahaksin välja tuua Kaido Kivi, Rein Vendla, Mati Põdra, Sigrid Hint, Raimond Vendla, Kadri Pöder, Priit Aimla, Taavi Reimets, Emily Nora Elizabeth Urla, Aado Kirsi, Elena Mägi jt. Vanuse tõttu on orkestrijuhimisest kõrvale jäänud kauaaegsed dirigendid Ilmar Tõnisson ja Rein Uusma.

Pärnumaa puhkpillimuusika tulevik on loodetavasti hea, kuni jätkub dirigente ja ametiasutustes tehakse puhkpilliorkestreid toetavaid otsuseid. Noori pillimänguhuvilisi praegu koolides on ja loodame, et see niimoodi jätkub.

Valdo Rüütelmaa

Eesti Puhkpillimuusika Ühingu vastutav sekretär

Pühajärve XXV puhkpillipäevad

*Pühajärve puhkpillipäevad on
suvine puhkpillifestival Otepääl.*

Kuidas sündis selline sündmus?

Aasta oli 1998, kokku said kaks muusikakooli kaaslast: Peep Peterson (Pühajärve puhkpilliorkestri taaselusataja) ja Tiit Veigel (Elva puhkpilliorkester). Vestluses leiti ühine teema, kuidas hoida puhkpillitraditsioone ja elavdada orkestrite elu. Otsustati korraldada puhkpillipäevad, kus väikesed orkestrid Elvast, Kambjast ja Otepäält saaksid nautida koosmängu ja kuulata üksteise esinemisi ning rikastada kohalikku kultuurielu.

Esimised Pühajärve puhkpillipäevad said teoks 1998. aasta suvel – koondproovid Otepää gümnaasiumi saalis, esinemised Otepää Lipuväljakul, Pühajärve puhkekodus ja Otepää kirikus. Muusikalist külakosti pakkus Elva muusikakooli akordionistide ansambel. Pühajärve puhkpilliorkester kutsus endale appi mängima mõned head pillimehed. Üks neist oli Arno Anton, kes tuli ja jäi!

Alates 1999. aastast on puhkpillipäevi organiseeritud Arno Antoni juhtimisel.

Aastal 2022 toimus puhkpillifestival 25. korda.

Meie puhkpillipeost on osa võtnud puhkpilliorkestrid Tallinnast, Keilast, Koselt, Väike-Maarjast, Orissaarest, Tartust, Väägverest, Elvast, Rõngust, Kambjast, Võrust, Aserist, Uhtnast, Tapalt, Valgast, Otepäält, Soomest, Hollandist, Rootsist, Venemaalt, Saksamaalt ja Lätist. Külalisesinejad on alati pakkunud väga suurt rõõmu.

Puhkpillipäevade formaat on läbi aegade olnud sarnane: puhkpilliorkestrite vabaõhukontserdid, kaks koondorkestri kontserti Otepää ja Rõngu kirikutes ning kutseliste ansamblite kontserdid. See on töötanud hästi ning andnud võimaluse tutvustada külalisorkestreid ja võimaldanud koondorkestris ette kanda väga nõudlikku repertuaari. Koondorkestrit on dirigeerinud Arno Anton, Bert Langel, Kahro Kivilo, Aigar Kostabi, Jose Antonio Page Ramirez, Valdo Rüütelmaa, Harry Illak, Ülo Laanesaar, Kalev Laanesaar, Kersti Perandi, John Stanley (USA), Claudio Re (Itaalia). Kava on olnud mitmekesine, repertuaaris on olnud pidulikku, vana ja klassikalist sümfoonilist muusikat kui ka Euroopa rahvamuusika töötlusi.

Suur orkester võimaldab mängida teoseid, mida väikesed orkestrid üksi ei saa esitada. Kava valmistab ette Arno Anton ja noodid on orkestritel juba kevadhooajal käes, toimuvad ka mõned eelproovid. Selline ettevalmistus annab võimaluse mängida eri heliloojate sümfoonilist muusikat. Alati on kõlanud esinemistel 3–8-häälsed puu- ja vaskpilliansamblid.

Professionaalseid kontserte on pakkunud Läti puhkpillikvintett, Belgia tromboonikvartett, Eesti riikliku sümfooniaorkestri fagotiansambel, vaskpilliansamblid Silverbrass ja Tuulisbrass, Tartu metsasarvekvartett, Vane-muise puhkpillikvintett, oktett Stockholmist, madalate vaskpillide ansambel Lätist, naturaalsarvede ansambel Peterburist, löökpillimängijad Eesti muusika- ja teatriakadeemiast.

Puhkpillipäevad on olnud pidevas arengus – oleme saavutanud oma eripära. Traditsiooniks on saanud puhkpillidega ka jumalateenistusel kaasa teenimine.

Pühajärve puhkpillipäevad ühendavad pillimehi – see on meistiklass, kus toimub dirigendi juhendamisel areng, samas pakuvad kontserdid elamu- si kuulajatele ja annavad võimaluse olla tänulik!

Külli Tearu, Arno Anton

Pühajärve puhkpillipäevade korraldajad

Pühajärve puhkpillipäevade saavutused:

- Pühajärve puhkpilliorkestri järjepidev areng;
- Otepää muusikakooli puhkpilliõpilaste muusikalised kogemused;
- kohaliku kultuurielu rikastamine;
- koostöö eri puhkpilliorkestritega;
- mitmekülgse repertuaari mängimine;
- puhkpilliorkestrite musitseerimine tippdirigentide käe all;
- meeldejäädavad kontserdielamused professionaalsete muusikute esituses;
- põnev ansamblimuusika;
- liturgilise muusika ja koraalide mängimine jumalateenistusel;
- ainulaadsed koondorkestri kontserdid Otepää ja Rõngu kirikutes;
- puhkpilliorkestrite vabaõhukontserdid;
- 25 aasta jooksul on kasvanud palju andekaid noori muusikuid, kes õpivad pillimängu kõrgemates muusikakoolides (Imre Leopard – tuuba, Mait Peterson – tromboon, Gertrud Leopard – löökpillid) või kelle hinges heliseb puhkpillimuusika igavesti.

Ülal vasakul: Gertrud Leopard ja Adam Jeffrey marimabel 2022
 Ülal paremal: Trombooniansambel – Arno Anton ja tema õpilased 2022
 All: Pühajärve Puhkpillipäevade koondorkester 2021
 Fotod: Valju Aloel, Otepää Muusikaühing

Pühajärve puhkpillipäevade „tuhat tänu“

- Pillimehed. Siit ja sealt, noored ja vanad, algajad ja kogemustega, aga kõik ilusa puhkpillimuusika austajad.
- Dirigendid. Väga suure panuse meie meeskonda on andnud Bert Langeler, kes on Eesti puhkpillimuusika „maailmamees“ ja kes on toonud meile palju väga häid külalisdirigente, orkestreid ja esinejaid. Jumalateenistused puhkpillimuusikaga – seda ideed arendas Kose kiriku pasunakoori juht Kahro Kivilo. Suur tänu!
- Otepää Maarja kirik ja Rõngu Mihkli kirik, kus toimuvad imelised proovid ja kontserdid.
- Otepää muusikakool, Otepää kultuurimaja, Rõngu rahvamaja, Miia Pallase ja Pühajärve põhikool.
- Otepää vallavalitsus ja Elva vallavalitsus, Eesti Kultuurkapital.
- Kõik Pühajärve puhkpillipäevade toetajad: kuulajaskond (kallid inimesed, kes on puhkpillimuusika traditsiooni nautinud juba üle 20 aasta), meie pered (kes hindavad ja oskavad anda innustust meie tegevusele).

Mäetaguse puhkpilliorkester. Foto: Natalya Boytsova

115 aastat puhkpillimuusikat Mäetagusel

Mäetaguse puhkpilliorkester asutati 1907. aastal, kui Mäetaguse mõisa omanik Konstantin von Rosen ostis mõisale esimesed puhkpillid Poola- maalt saadud suure päranduse eest. Rosen oli muusikat armastav inimene, sest juba varem mängis mõisas kapell. Selle kapelli innustajaks ja juhatajaks oli kohapealne kooliõpetaja Gustav Liim, kes hakkas ka esimeseks puhkpilliorkestri juhiks, ehkki väheseks ajaks. 1908. aastal vabanes tsaararmee ajateenistusest Mäetaguse küla noormees Tiido Tamm, kes oli ajateenistuse kestel sõjaväeorkestris ära õppinud pasunamängu. Koju saabununa võttis ta orkestrijuhi ülesanded ja kohustused enda peale. Sellest ajast algas Mäetaguse talurahva hulgas orkestri pidev arenemine ja puhkpillimuusika viljelemine. Kõik pillid olid tollal pumpadega. Tolle aja kohta on imestama panev see, et mehed õppisid pille käsitsema ning omandasid mängutehnilised saladused väga ruttu. Kõige esimene pala, mille orkester selgeks õppis, oli üks leinamarss. Esimest korda mängisid pasunad avalikult rahva ees 1909. aasta kevadel toimunud matusel.

Harjutused toimusid Mäetaguse valla vanas koolimajas kaks korda nädalas ja nendest võeti osa väga aktiivselt. Kuna vanemad mängijad jäid juba paratamatult vanuse tõttu eemale, tuli hakata mõtlema orkestri edasisele arengule ja koosseisule. Enne 1930. aastat loodigi noorte orkester. Pille oli

aga ainult üks komplekt, nii et pillid rändasid käest kätte. See aga ei takistanud proovide läbiviimist ja esinemisi. 1930. aastal astus orkestrijuhi kohale Evald Valdmaa, kes seni oli tegelenud noorte õpetamisega. Evald Valdmaa tegutses orkestrijuhina 1944. aasta veebruarini. Mobiliseerituna sõjaväkke jäi ta teadmata kadunuks.

1930–1944. aastad oli tegevuse poolest viljakad. Võeti osa Viru maakondlikest laulupidudest, samuti Eesti üldlaulupeost. Puhkpillimuusikat mängisid mehed väga suure innuga. Orkestri keskmine koosseis oli 16 mehe ringis. Teatud mõõnaperioodina võib märkida sõjajärgseid aastaid. Osalt seetõttu, et palju mehi jäi sõjas kadunuks koos pillidega, ning paljud vahetasid elukohta ja lahkusid Mäetagusel. Nende järele jäänud väheste meestega hakkas tööle vana mängumees Karl Valge.

1948. aastal hakkas orkestrijuhiks Kalina ja Atsalama orkestrijuhit Ado Vöhmar, kelle käe all hakkas orkester taas saavutama oma varasemat taset. Suuremateks üritusteks, millest ka orkester täies koosseisus osa võttis, olid vabariiklikud laulupeod Tallinnas 1947. ja 1950. aastal. Vahepeal tabas orkestrit veel üks raske saatuselöök. Nimelt 1. mail 1949. aastal just enne peo algust põles päeval maha Mäetaguse rahvamaja. Tules hävis peaaegu täielikult noodivara, samuti osa pille, mis olid rahvamajas. Kuid pillimeeste visa tahte ja armastusega muusika vastu saadi ka sellest löögist üle ja 1950. aastal käidi siiski laulupeol. Ado Vöhmar juhtis orkestrit kuni 1954. aastani. Orkestrijuhi kohale asus seejärel taas Karl Valge, kes oli innustajaks ja organiseerijaks kuni 1955. aastani.

1955. aastal asus Mäetaguse puhkpilliorkestri etteotsa Otto Osula. Otto töötas masina-traktorijaamas autojuhina ja oli ka kohalike priitahtlike pitsimeeste komando ülem. Osula Ott, nagu teda rahvasuus kutsuti, elas Mäetagusel 38 aastat ning tegeles kultuuri ja puhkpillimuusikaga. Mäetaguse puhkpilliorkestri juhina alustades oli ta 35-aastane. Hakanud juba 13-aastase poisikesena puhkpilli mängima ning praktiseerinud küllaltki nimekais orkestris, hakkas ta Mäetagusel uuesti puhkpillimuusikat au sisse tõstma. Neil aastatel oli nii tõuse kui ka mõõnu. Oli aegu, kus orkestrisse tulid noored ja tublid pillimehed, kes olid muusikast innustunud, kui ka aegu, kus noored lahkusid ja puhkpillimuusikaga ei soovitud tegeleda.

1968. aastal oli Mäetaguse orkester rajoonis ainuke, kus harjutati järjekindlalt ja oldi võimelised üksi esinema. Kõik mängijad said sovhoosi ametiühingukomiteelt esinemiseks ka ühtsed vormid.

Otto Osula koolitas välja noori pasunapoisse ja orkestris hakkasid tema ajal mängima ka trummitüdrukud. Ta oli orkestrijuhina täpne ja väga nõudlik. Otto panustas suure osa oma elust puhkpillimuusikale ning tegi kõik endast oleneva puhkpilliorkestri hüvanguks. Pärast seda, kui Otto endale külgorviga mootorratta sai, sõidutas ta mängijaid isegi tihti proovi. Oti ajal muretseti orkestrile mitmel korral ka uusi pille, mille tarvis koguti sageli raha matusemängudega. Orkester võttis Otto juhtimisel osa ka eri laulupäevadest, vabariiklikest üldlaulupidudest ning rajooni kunstilise isetegevuse ülevaatustest. Ei möödunud kohalikul surnuaial matust, kus Osula Ott oma orkestriga poleks mänginud. Samuti ei möödunud puhkpillimuusikata ka ükski pidu koolis ja sovhoosis. Otto Osula ei olnud mitte ainult orkestri eestvedaja ja dirigent, vaid ka mingi erilise vaimsuse ja puhkpillimängu suhtumise kujundaja Mäetagusel. Tema entusiasm ja järjest uute mängijate koolitamine aitas puhkpillimängu edendada ka edaspidistel aastatel. Otto Osula on jätnud sügava jälje Mäetaguse kultuurilukku. Legendaarse puhkpilliorkestri juhi, rahvamehe ja kohaliku muusikaelu edendaja auks paigaldati 6. mail 2017. aastal Mäetaguse mõisa rõdule Otto Osula nimeline pink, mille tahvlil on kirjas kohaliku poetessi Virve Osila järgnev luuleriida „Puhkpillimuusika oli su elu pühendus, milles armastus töö ja tahtega ühendus. Mäetaguse puhkpilliorkestri dirigent Otto Osula 1920–1993“. Peale Otto Osula surma oodati kaua uut dirigenti ning puhkpilliorkestri töö soikus täielikult. Kuid siis asus orkestrijuhi kohale Enn Varblane ning orkester sai uue hingamise ja uued pillid. Tuli juurde ka uusi mängijaid ja tekkis palju uusi esinemisvõimalusi. Nüüdseks juba manalamehe Enn Varblase järel juhtis lühikest aega orkestrit Mihkel Haljaste ning flöödimängija Eve Avel. Alates 2018. aastast juhatab orkestrit Raivo Kallas, tänu kellele on Mäetaguse puhkpilliorkester taas uue hoo sisse saanud.

Kärolin Kivestu

Alutaguse huvikeskuse juhataja

KÄSITÖÖ

Käsitööaastast 2022

Käsitööliidu aastateema 2022–2023 on „Pealekasv“. Märkame noortele suunatud käsitööettevõtmisi, korraldame neid ise koos noortega ja anname sellest ka teistele teada! Aastateemat toetanud haridusseminaril mardilaa-dal ajal arutasime, miks on käelised oskused inimese elus ja eneseteostami-sel olulisel kohal ning milline roll selles on haridusel. Aasta lõpus valmisid lühiloengud käsitööst, ikka selleks, et käsitöövaldkonda ja selle vajalikkust mõtestada.

Ka taimekasvatuse ei ole meile võõras. Kümme aastat tagasi rääkisime lähemalt taimsetest kiududest. Selle aasta varakevadest saadik oleme põhjalikult süüvinud linakasvatuse ja selle töö etappidesse. Ettevõtmine on ühisprojekt Põhjamaade käsitööliiduga. See lõngakera on veerema lükatud ja võib-olla ka uus alaliitki sündimas.

Keerulised ajad panevad üha enam mõtlema uutele algatustele ja ühissetevõtmistele käsitööliidu toel. Kolmkümmend aastat tegutsemist käsitöövaldkonnas on toonud kaasa palju muutusi ja samas põlistanud ka traditsioone. Täna on eriti oluline toetada ettevõtlust, sh nii koolituskeskus-te, nõuandekodade kui ka tootmise edendamist, pärandi hoidmist. Aastast 2014 annab käsitööliit välja märki Tunnustatud Eesti Käsitöö ja järgmisel aastal loodame välja jagada esimesed kohalikku materjali väärtustavad Oma märgid.

Pärast kahte pandeemia-aastat kogesime mardilaa-dal Saku suurhal-lis taas edu. Plaanime edaspidi ettevõtluspäeva mardilaa-dal korraldada, et mardilaata ettevõtjatele veel olulisemaks kujundada.

Olulised tegijad paikkondade käsitööpärandi hoidmisel on aasta-aas-talt jõudu kogunud rahvarõiva nõuandekojad, kus on ühendatud nii et-tevõtlus kui ka harrastus. Eestimaa uhkuseks on saanud ka järjest enam kohalikke traditsioone tutvustavad omanäolised käsitööpoed, kus huvilisel on võimalus meistrikodades osaleda ja näitusi vaadata. Pärandkultuuri esit-levatest näitustest on saamas uuenev ettevõtmine meie käsitöömaastikul.

Käsitööliidu edu pant lähiaegadel on eripalgeliste ettevõtmiste märkamine ja nende koondamine. Oleme avatud uutele tuultele käsitöömaastikul!

Märka noort käsitöömeistrit

Elmise aasta maikuus korraldas Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit noortele mõttetalgud, kus noored kaardistasid oma soove ja nägemusi. Selgitati välja, milliseid tegevusi noored meie liiduga koostöös teha soovivad ja millistesse ettevõtmistesse panustavad. Lisaks lepiti kokku, et luuakse käsitööliidu noortekogu.

Kevadel toimus Kolga seltsimajas noortelaager, kus fookus oli villal kui materjalil. Noored said ise lammast pügada ja läbi teha etapid, et villast saaks lõng ja vilt. Julika Roos selgitas lamba hingeelu, õpetas, kuidas lammast pügada ja kuidas eri villadest saada parimat lõnga. Teisel päeval utsitas leiutaja Kadi Pajupuu noori „kastist välja“ mõtlema ja oma uuenduslike tööriistadega vildist ja lõngajääkidest loomingulisi töid tegema.

Oktoobris toimus noortelaager Karilatsis, kus tutvuti linatööde ja -materjaliga. Väljend „linal on üheksa surma“ osutus tõeks, sest ühest taimest kiu kättesaamiseks tuleb tõesti läbi teha väga palju töid. Valmis linakiust kedrati lõnga, tehti köit ja pärast ka õmmeldi. Kolme päeva jooksul jagasid Margit Pensa, Kairi Orav ja Heikki Põldma oma teadmisi ning väga huvitav oli jälgida, kuidas noored pakutava omaks võtsid.

Kevade ja sügise vahele jäänud pika suve jooksul said noored osaleda käsitööliidu laatadel ja ettevõtmistel töötubade läbiviijatena ja kaaskorraldajatena ning linaprojekti tutvustajatena laudlina tikkimise juures.

Käsitööliidu noortekogu liikmeid sai näha ka mardilaadal toimetamas. Nüüd peame juba plaane ka 2023. aasta laagrite ja koos noortega korraldatavate ettevõtmiste üle. Oleme väga rõõmsad, et käsitööliit on saanud SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK) arenguhüppe toetust, millest saame katta mitme meie ettevõtmise mentorite ja õpetajate kulud.

Novembris ilmusid eri tegevusala spetsialistidelt lühiloengud, mis keskendusid noortele ja käsitöö olulisusele isiksuse arenemisel ja arendamisel. Rääkisid Jaan Aru, Tanel Veerne, Reet Aus ja Mae Kivilo. Jagasime videoid enda kodulehel ja sotsiaalmeedias, need levisid väga laialdaselt ning said palju positiivset tagasisidet.

Mardilaada ajal toimus Tallinnas Saku suurhalls käsitööhariduse

seminar „Milleks meile käsitöö?!“. Eri elualade esindajad rääkisid, kuidas käeline oskus on nende valdkonnas üliolulise tähtsusega – anesthesioloogiast täppismõõtmiseni. Seminar kujunes väga kirgikütvaks. Kuulajate seas oli õpetajaid, käsitöölisi ja käsitööhariduse spetsialiste, kelle huvi ja soov antud teemadel kaasa rääkida tekitas väga vajalikke diskussioone.

Küll ei ole aga kõik nii lilleline ja üle 30 aasta vanusel käsitööliidu kontoritöötajal on keeruline leida teed noorteni. Meie helesinine mõte, et kui teatame õpetajatele, noortegruppidele ja endi lastele, et käsitööliit pakub tasuta laagreid ning sündmuseid, siis on tulemas suur aktiivne ideedest pakatav kamp, ei olnud päris realistlik. Selleks, et meelitada noori mugavustsoonist välja tulema, on vaja siiski tavapärasest suuremat oskust rääkida, ümber sõnastada ja katsetada. Igal sündmusel oli mitu uut ja erinevat osavõtjat.

Oluline on aga see, et tekkis juba oma pisem kamp, kes käis rõõmuga ka igal järgneval sündmusel kohal. Neist on saanud sõpruskond, kes ka vabal ajal kohtub ja käsitööasju toimetab.

Eestis on tärnanud huvi linakasvatuse vastu

Selle aasta varakevadest saadik oleme põhjalikult süüvinud linakasvatuse ja selle töö etappidesse. Ettevõtmine on ühisprojekt Põhjamaade käsitööliiduga. Kevadel toimus seminar ja laiem teabejagamine, et tekitada huvi ka Eesti inimestes. Oleme väga tänulikud linaurija Margit Pensale, kelle kogemuste ja teadmiste abiga saime ka Eestis nii huvitava projekti ette võtta. Jagasime kevadel välja 300 pakki linaseemneid, mida jagus 1 ruutmeetrile maale. Suvel imetlesime kõigi linataimede tärkamist, kasvamist ja siniste õite ilu. Sügisel algas kitkumine ja nüüd ka linatööd. Oktoobris toimusid Karilatsi ja Kolga seltsimajas linapäevakud, kuhu kõik huvilised said koguneda. Tänu Eesti Kultuurkapitali toetusele saime lasta valmistada linatööriistu. Kogu aasta filmis linatööde toimetusi Raul Valgiste, kelle abiga valmib lina kasvatamisest ja sellega seotud töödest ülevaatlik film.

Osavõtjatel on suur huvi jätkata linakasvatuse ja kogemuste saamisega ka uuel aastal. Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit nüüd enam projekti ei vea. On aga lootust, et sündimas on linakasvatajate alaliit, mida Margit Pensa on valmis eest vedama.

Liina Veskimägi-Illiste
Liis Burk

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit

Karilatsi linapäev.

Foto: Liina Veskimägi-Illiste

Märk Oma

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu, TÜ Viljandi kultuuriakadeemia, Eesti Jahimeeste Seltsi koostööprojekt. Märk Oma tähistab Eesti loodusest pärit eetilisel kogutud ja töödeldud materjali.

Märgi Oma eesmärk on

- toetada kohalike loodusmaterjalide eetilise kasutamise ja väärindamise kaudu
- kestlikku eluviisi;
- julgustada loojaid ja tarbijaid jälgima teadlikult materjali elukaart ja selle kestel
- tehtud valikuid;
- suunata tarbijaid nende tarbimisvalikutel toetama kohalikku loodust, pärandit ja meistreid.

Märki Oma kandev loodusmaterjal on

- Eestis kasvanud või siit pärit;
- kasvatatud, kogutud ja töödeldud eetilisel kultuuri- ja looduspärandit hoides;
- jälgitava päritolu ja elukaarega.

Anna oma panus ning räägi kaasa!

Loe märgi kohta rohkem ka siit: folkart.ee/ettevotlus/mark-oma

Püksipaikamise konkurss ja paigatud pükste näitus ERM-i Heimtali muuseumis

2022. a. suve alguses kuulutas Heimtali Muuseumi Sõprade Selts MTÜ koostöös Eesti Rahva Muuseumi, Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu ning Viljandi Kultuuria-kadeemia rahvusliku tekstiili erialaga välja püksipaikamise konkursi. Konkursi idee pärines Anu Raualt, kes kirjutas teema sissejuhatareks ka humoorika üleskutse:

„Mood on selleks, et kord tulla, ennast ilmutada ja siis kaduda igaveseks kui ühepäevaliblikas tiigivee kohalt. Mood on selleks, et moest minna. Ja kui mõni mood ei saa kuidagi moest mindud ja jääb liiga kauaks ilma peale vinduma, on midagi korrast ära. Nüüdsama on see juhtunud lõhkiste teksapükstega. Teismelised, kelle ajal see mood end ilmutas, on juba hallipäised härrasmehed, aga mood kestab ikka edasi. Tahaks uuendust, lahendust, innovatsiooni - nii nagu moodsal ajal räägitakse.

Kõik katkised püksid peaks ära parandatama. Kutsume lõhkiste pükste kandjaid või nende näpuosavaid lähisugulasi võistunõelumisele, üldrahalikele püksiparandustalgudele. Selleks on just praegu paras aeg. Talv on tulekul ja energiakriis ukse ees. Iga soojanatuke on kulla alusel. Ei sobi ju sellisel ajal sooja püksituult ja muidu ihusooja õhku kintsude ja säärtede ümbert nelja tuule poole minna lasta.

Need ihukillukesed, kes on seni elanud lõhki kärjastatud püksimulgu kohal, on ära teeninud ju ennast soojendama ja varjama midagi eriti pehmet, sooja ja ilusat. Nii, et jõudu tööle.“

Konkursi laiemaks eesmärgiks oli populariseerida asjade pikemaajalist

Näitus „Lipp lipi peal, lapp lapi peal“. Foto: Anu Ansu

Tiiu Jalaka püksid „Saagem moodsaks“ ja Aina Ennuse „Sidrunipüksid“. Foto: Arp Karm

Detail Kairi Getmani pükstelt „Ristist võetud“.

Foto: Tuuli Tubin McGinley

kasutamist ja kinnistada Anu Raua keskusele omast alalhoidlikku ja säästlikku elustiili, võttes eeskujuks meie esiemade parandamis- ja paikamisoskused. Kõne all olev teema haakus ka samal aastal Eesti Rahva Muuseumi üleskutsega jagada oma kogemusi ja lugusid teemal „Asjad, taaskasutus ja prügi“ ning Viljandis toimunud Eesti esimese parandusfestivali sisuga, mis pühendus laialdaselt kogu paranduskultuurile.

Püksipaikamise konkursil osalemise vastu oli väga suur huvi ning kokku saadeti konkursile 55 püksipaari koos toredate lugudega üle terve Eesti. Saabunud pükstest valmis ERM-i Heimtali muuseumi rahvamajas näitus „Lipp lipi peal, lapp lapi peal“, mis oli avatud 29.10.2022–06.01.2023. Iga püksipaariga tuli kaasa põnev lugu, mis pajatas lähedasest seosest püksipaari omaniku või parandaja ning konkreetse püksipaari vahel, samuti saabus lugusid pükste ajaloost. Ära märkimist väärib veel asjaolu, et konkursile saadeti ka mitmeid paigatud lastepükse, ning see annab lootusrikkalt alust arvata, et paljudes kodudes on ka lastel, meie järeltulevatel põlvedel, võimalus vanemate kõrval endiselt kogeda, et asju parandatakse, ja et see on igati normaalne.

Konkursile saadetud töid hindas žürii koosseisus: Anu Raud (tekstiilnik, püksipaikamise konkursi idee autor), Ave Matsin (TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia pärandtehnoloogia programmijuht, rahvusliku tekstiili lektor), Liina Veskimägi-Iliste (Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liidu juhatuse esimees), Tenno Teidearu (Eesti Rahva Muuseumi teadur), Marta Kononov (Viljandi linnameister, Eesti Kunstiakadeemia lektor), Alar Karu (Viljandi vallavanem) ja Anu Kotli (arhitekt, käsitöömeister). Žürii valis välja oma kolm lemmikpüksipaari, mille autoriteks olid Aivi Tamm, Ene Kivisild ja Kairi Getman. Lisaks määrati mitmeid eripreemiaid. Preemiate väljaandmist toetasid Eesti Kultuurkapital ja Heimtali Muuseumi Sõprade Selts.

Loodame, et püksipaikamise konkurss ning konkursile saadetud tööd inspireerivad ka teisi oma pükse ja üldse rõivaid ning ka muid esemeid kauem kasutama ja neid loominguiliselt parandama ning lappima. Siis on ka lootust, et peagi asendub lõhkiste teksapükste mood lapitud teksapükste moega.

Tuuli Tubin McGinley

ERM-i Heimtali muuseumi näituste- ja programmijuht

Ainulaadne Narva pitsikool

Narva niplispits on äratuntav Narva linna ja Eesti tootemark, mida teavad kogu pitsikudujad üle maailma. Pitse kootakse usinalt Hispaanias, Portugalis, Itaalias, Prantsusmaal, Brasiilias, Taanis, Rootsis ja teistes maades ning kontinentidel. Seda ainulaadset tehnikat antakse põlvest-põlve edasi Narva pitsikoolis, mille looja ja juhendaja on Olga Kublitskaja. See on ainuke kool Eestis, kus õpetatakse traditsioonilist niplispitsi.

2016. aastal avati Narva Laste Loomemajas (NLL) pitsikool eesmärgiga arendada ja säilitada Narva niplispitsi traditsioone.

Narva pitsikoolis saab õppida

- *torchon*-pitsi (käterätipitsi) põhialuseid;
- meetripitsi põhialuseid;
- pitsijooniste väljatöötamise põhitõdesid;
- pitsesemete disaini (rõivad, rõivaaksessuaarid, interjööriesemed jne).

Igal aastal avatakse mitu rühma 6–26-aastastele õpilastele, pitsikudumisega tegelevad nii poisid kui tüdrukud. Tunnid toimuvad algajate ja edasijõudnute õpitubadena. Õppe kestus on õppekava alusel kaks aastat, edasi õppida soovijatele on olemas ka meisterlikkuse rühm. Pitsikudumist õppida soovivate õpilaste hulk suureneb iga aastaga.

Narva pitsikool teeb koostööd Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liiduga, Integratsiooni Sihtasutusega ja Eesti Pitsikudujate Gildiga. Igal aastal võetakse osa rahvusvahelistest pitsifestivalidest Prantsusmaal, Hispaanias, Itaalias, Portugalis, Saksamaal, Hollandis, Soomes, Horvaatias, Poolas, Venemaal ja teistes maades.

Lapsed ja täiskasvanud on osa võtnud avatud õpitubadest Jõhvi kontserdimajas, Eesti Käsitöö Majas Tallinnas, Saku suurhallis, Narva keskraamatukogus ning osalenud linna üritustel.

2016–2021 korraldas Narva pitsikool Jõhvis (koostöös käsitöölaadaga Viru Nikerdaja) ning Narva Laste Loomemajas viis rahvusvahelist pitsifestivali.

2020. a septembris esitleti XXIX pitsifestivalil, mille teemaks oligi Narva pits, Olga Kublitskaja raamatut „Niplispits Eestis. Narva niplispits“.

Festivalist võtsid osa pitsikoolid Venemaalt, Lätist, Valgevenest, Soomest

ja kolleegid teistest Eesti maakondadest. Õpilased said hea kogemuse oma edasise potentsiaali arendamiseks ning kuulsid palju huvitavat teiste maade pitsikudumise ajaloost. Osavõtt rahvusvahelistest konkurssidest ja näitustest aitab kaasa huvi tekitamisele. Narva pitsikooli õpilased on olnud korduvalt rahvusvaheliste niplispitsikonkursside võitjate ja nominentide hulgas.

Lasterühmade kuue tegevusaasta jooksul on korraldatud kaheksa näitust:

- Olga Kublitskaja personaalnäitus „Pits kui kunst“;
- näitus Eesti Käsitööõpetajate Seltsi „Aita“ rahvusvahelise konverentsi raames: „Pits piiri peal“;
- näitus „Eesti 100“;
- näitus „Niplispits interjööris“;
- näitus „Niplispits rõivastuses“;
- näitus „Pitsirütmid“;
- näitus „Pits 2D- ja 3D-formaadis“;
- Narva Laste Loomemaja 70. aastapäevale pühendatud õpilaste näitus.

On korraldatud 20 vabariiklikku näitust. Pitsikool on osa võtnud 22 rahvusvahelisest näitusest 22 eri riigis: Prantsusmaal, Hispaanias, Itaalias, Portugalis, Poolas ja mujal.

Läbi on viidud palju muid üritusi, millest võiks esile tuua:

- suur moenäitus (pits rõivastuses) Hopneri Majas, autor Olga Kublitskaja;
- 3D pitsikonverents Eesti Käsitöö Majas;
- pitsipäev NLL-is, ühised õpitoad käsitööõpetajatega teistest Eesti linnadest: Jõhvi, Pärnu, Peipsiveer, Sillamäe, Kohtla-Järve.

2021. aasta oktoobris viidi läbi laager NLL-i pitsikooli õpilastele. Laagri kavas oli sõit Eesti Rahva Muuseumisse; teemaatiline pitsiteemaline ekskursioon muuseumis; sõit Räpina muuseumisse ja Setu muuseumisse; retk Narva muuseumisse ja noortekeskusesse; osalemine pitsiõpitubades jne.

2022. aasta oktoobris oli laagri tegevuskavas sõit Peipsiveerde, tutvumaks Peipsi-äärsete külade eluoluga; ekskursioon Iisaku muuseumisse, Narva

Narva pitsikooli õpilased niplispitsitunnis. Pitsikool tegutseb Narva Laste Loomemajas niplispitsimeistri Olga Kublitskaja käe all. Õpe toimub pitsipunumise õpitubades algajatele ja edasijõudnutele, korraldatakse nii personaal- kui ühisenäitusi, laagreid, konkursse ja festivale. Fotod: Olga Kublitskaja

kunstigaleriisse ja kunstiresidentuuri; Narva linna raamatukogu külastus ning osalemine erinevates õpitubades.

Tänu Narva pitsikooli tegevusele ja Eesti Pitsikudujate Gildi pitsikudujatele on Eesti tuntud kogu Euroopas ja maailmas kui unikaalsete traditsioonidega pitsimaa.

Olga Kublitskaja
Narva pitsikooli juht

Kas maakera on kummist?

Intervjuu SaviUkuMaja looja Marko Kikkaga

Millest sa poisina unistasid?

Ringikolamisest ja seiklemisest. Need piirid on kogu aeg laienenud. Just jagasin lastele ka, et mul on meeles minu esimene vana maja külastamine, kus ma käisin tõukerattaga. Nüüd on see asendunud maailmas ringi kolamisega.

Kas see huvi ongi sind juhtinud?

Järgnesin südame kutsele, lihtsalt tegin mõtlemata. Sealt ongi jäänud ka see, millega ma tegelen – arhitektuur.

Olen õppinud ehitajaks, aga kui savipisikuga nakatusin, vaatasin, kuidas neid savi- kivi-, ja palkhooneid vanasti on ehitatud. Mu pilk läks väga teravaks, õppisin, mis on ajaga neis hoonetes juhtunud – millal elu sealt ära läheb? Kust see lagunemine hakkab, kui pole enam peremeest, kes eterniidi ära paikaks. Väljaehitused katusel, mädad aknaalused või savihoonete vundamendid, mis vajuvad. Sealt on tekkinud teadmine, mida maja ehitamisel vältida.

Kas vana aja ehitusel on tänasega võrreldes erisusi?

Ma ei usu, et vanasti iga kord veesooni vaadati, popsitalude puhul näiteks. Ka täna mitte. On meistrite ehitatud kui ka väiksemate kogemustega tehtud majasid. Materjalivalikud on erinevad. Palk- ja saviehitus on ökoloogilised, nii ka põhk- ja puitsõrestik – kõik vajavad tegelikult kõrgemat soklit. Täna me tahame, et toa põrand ja õue muru on samal tasandil: kaasaegsete materjalidega on see võimalik. Vanasti isoleeriti puhta saviga, et vesi majale peale ei valguks. Ehitati sellest, mida kohapeal oli. Puhtalt loovehitus.

Mis loob sinu jaoks kodu?

Kunagi ma uskusin, et mees peab ise endale maja ehitama. Ma olen kogu aeg onne ehitanud. Oma esimese, saunamaja-suvila ehitasin ise – 100% looduslikest materjalidest.

Kodutunde lood oma energiaga. Inimestel on nagu loomadel-lindudel – mees loob karkassi, pärast tuleb naine, vooderdab seest. Küll mitte alati, kõik naised ei kannu seda. Ja mõnes kodus ei olegi kodusoojust.

Mul on olnud soov ehitada oma maja teadlike inimestega, kes suudavad tööd tehes olla südameühenduses, loovas seisundis. Kuni selleni, et nad häälestuvad koos enne tööle asumist. Mulle endale meeldib töö ajal olla täielikus fookuses, raadio ja muu müra ei sobi sinna kõrvale.

Kust tuleb sinu jaoks materjalide valik?

See on ökoloogiline mõtlemine. Vanasti tehti elu- ja lisahooned tihti taaskasutatud puidust. 100 aastat vanad sarikad on ka järgmised 100 aastat head, kui nad on olnud heades tingimustes.

Mul on suur soov inimesi aidata, näidata, kuidas teha elamine odavalt. Minu sauna näitel on näha, et saab 6000 euroga maja ehitada, kui sul on oskused olemas. Hästi tugev soov oli just niimoodi ehitada – maakivid tõin 200 meetri raadiusest talu maadelt, ladusin vundamendi. Karkassi sain kolme kilomeetri kauguselt. Sõbral jäi palkmaja üle – ladusin siis karkassi püsti. Samast ka nõukaaegsed puitaknad. Vanad ukсед. Seina vahele hakkepuiduga hõõrutud savi. Pakkudest põrand liiva peale. Aasta oli 2006, kõike visati minema. Vedasin „kastikaga“ telliseid – tegin nendest pliidi, soojamüüri ja vaheseinad. Katusekivid vedelesid ka niisama. Kompliment oli, kui sõbrad küsisid – sa siin renoveerid vana hoonet või? Aga mega aeg läheb niimoodi ehitamiseks. Mingil hetkel tuli mul sellest kopp ette. Lõpuks jõudsin aga ringiga tagasi, enne kui uusi maju ehitama hakkasin – jube äge, see ongi päris luksus – elada vanade akendega majas! See on nagu päris, plekiga õun... Oma uusima eluhoone olen teinud parimatest teadaolevatest materjalidest, aga ikka võimalikult looduslikult.

Kas maakera on kummist?

Minu tunne on, et me võtame rohkem, kui anname. See võib väga valu saks muutuda. Ma hindan jätkusuutlikku elu – mõistan, mida ma tarbin. Kui minu saunamaja maha jääb, siis tekib sinna aja jooksul lihtsalt kõdunev hunnik. Mõni torujupp lisaks.

Ma ei usu, et me puu otsa tagasi peame ronima, aga ilmselgelt me väga tuleviku peale ei mõtle. Liigume maa-tunnetusest üha kaugemale. Me oleme kohanejad. Planeedil aga on isepuhastusvõime.

Oma ettevõttes hoiame elus kümme tuhat aastat vana tehnoloogiat, lisame tänapäevast. Aga hoiame elus vanu retsepte ja oskust, kuidas neid kasutada. Nagu regilauljad ja tantsu-laulupeod – nad hoiavad koodi, ehk sügavalt teadmata, mis see täpselt on. Võibolla kunagi keegi oskab selle koodi lahti murda. Meie teeme seda krohviga.

www.uku.eu

Taisto Uuslail

Eesti Rahvakultuuri Keskuse rahvakultuurispetsialist Põlvamaal

Traditsiooniliste puutööoskuste õpetamine Avinurmes

Avinurme Ajavaka pärandikool jätkas 2022. aastal Avinurme piirkonnale omaste käsitööoskuste õpetamist. Põhiline tähelepanu oli taas traditsioonilisel puukäsitööl ja lõimeripstehnikas Avinurme niidivaibal, ent õppisime ka rahvuslikku käsitööd ja linase kanga kudumist.

Ajalooliselt on Avinurme tuntud ennekõike laudnõude: kappade, kannude, pangede, astjate, tünnide, vaatide jmt valmistamise poolest, aga olulisel kohal oli ka peergkorvide valmistamine. Uuemal ajal, 20. sajandi alguses lisandusid avinurmikute pakutavaks laadakaubaks toolid.

Kui 2021. aasta puukäsitöö kursusel oli eesmärgiks traditsiooniliste puutööriistade ja -tehnikate tundmaõppimine, siis 2022. aastal keskenduti selliste kohalike pärandpuuriistade valmistamisele nagu laudnõud ja peergkorv. Lisaks sellele õppisime valmistama ka talupojatooli ja männijuurekorvi.

2022. aasta puukäsitöökursus, mida juhendas taas Meelis Kihulane, algas materjali ettevalmistamisest – metsast toodud sobiva anumapuu riistalaudadeks lõhkumisest. Avinurmes on laudnõusid valmistatud traditsiooniliselt kuusepuust, väiksemaid eriotstarbelisi riistu ka sanglepast. Pärandikoolis õppisime kuusest lauamaterjali ette valmistama. Riistalaudade lõhkumisel kasutati siinkandis spetsiaalset kõverat lõhkumisrauda, ent koolitusel alustasime õppimist lihtsamate vahenditega. Üldisemaks eesmärgiks oli õppida aasta jooksul kahe erineva väiksema laudnõu valmistamist, milleks oli sirgete küljelaudadega või pealt laienev kapp ning pealt kitsenev kann, täpsemalt õllekann. Avinurmes nimetati neid uuratud puuriistadeks erinevalt kahe põhjaga laudnõudest, nagu tünnid ja vaadid, mida nimetati sirkli nõudeks.

Nii kapid kui kannud on oma põhitehnoloogialt uuratud puuriistad, st küljelauad kinnitatakse põhja külge laudadesse löigatud uurete abil. Ent mõlemal on loomulikult ka omad eripärad. Pärandikoolis kasutasime võimalust proovida nende valmistamiseks eri puuliike: kapa valmistamiseks sangleppa ja õllekannu valmistamiseks enda ette valmistatud kuusematerjali. Õllekannu valmistamisega tähistasime ka puutöömeistri Madis Kalause 100. sünniaastapäeva. Väiksemate laudnõude valmistamise oskuse omandamine on ettevalmistuseks suuremate laudnõude valmistamiseks tulevikus.

Traditsiooniliste puutööskuste õpetamine Avinurmes. Foto: Katre Pärn

Kursuse käigus õppisime ka peergorvi valmistamist. Kursuse üldiseks juhendajaks oli Meelis Kihulane, aga peergorvi valmistamist kutsusime näitama ka Kodassaare külast pärit Haljen Paju. Kodassaare küla oligi traditsiooniliselt üheks peamiseks peergorvide valmistamise keskuseks Avinurmes ning ka 91-aastane Haljen oli seda oskust õppinud nooruses oma pereliikmetelt. Peergorvide valmistamisega hakkas ta taas tegelema pensioniikka jõudes. Nii oli meil erakordne võimalus uurida, kuidas siinkandis traditsiooniliselt peergorve valmistati, ning saada meistrilt juhiseid ja näpunäiteid. Algse kava väliselt, ent koostöös Piilsi Külade Seltsiga käis meile aasta lõpus männijuurekorvi valmistamist õpetamas ka Piilsi elav korvi-meister Jaak.

Traditsioonilise puukäsitöö kursuse teine kursus lõppes talupojatooli valmistamisega. Toolide valmistamine oli 20. sajandi alguses Avinurmes üks oluline puutöövorm, ent kursusel ei õppinud me tegema tiseritööna valmistatud laadatoole, vaid vanemat tüüpi traditsioonilisi talupojatoole, mille valmistamiseks kasutatakse lihtsamaid tööriistu ja töövõtteid.

Ka seekord avaldasime Avinurme Ajavaka kodulehel www.ajavakk.ee pärandesemeid ja -oskuseid tutvustavaid lugusid materjali ettevalmistamisest, laudnõudest, õllekannudest, peergorvidest ja talupojatoolidest.

2022. aasta traditsioonilise puukäsitöö kursus oli varasemast enam keskendunud Avinurme piirkonna pärandoskuste õppimisele ning eriliseks tegi seekordse kursuse ka kohalike meistrite osalemine juhendamises. 2023. aastal plaanime jätkata nii piirkonnale omaste pärandoskuste kui ka üldisemalt talupojakultuuri osaks olnud puutööoskuste õppimisega.

Lisaks puutööle õppisime pärandkoolis Veinika Västriku juhendamisel Avinurme pärandvaipade muustrite lugemist ja kirjanemist ning koostöös MTÜ AKHS Nurmetuledega toimus Virve Valtmann-Valdsoni juhendamisel rahvusliku käsitöö kursus. Tähistasime ka pärandihoidja Ilse Rummeli 100. sünniaastapäeva vaimse pärandi nimekirja kuuluva põlise kapsapiiraka valmistamise koolitusega ning linase leivaräti kudumisega. 2023. aastal jätkame pärandkoolis ka niidivaipade ja muu traditsioonilise käsitöö tutvustamist.

Katre Pärn
Avinurme Ajavakk projektijuht

Suurrätide sajandivanune soojus

Suurrätt ehk ruudukujuline villane narmastega suur rätik on olnud Eestis oluline osa naiste rõivastusest 19. sajandi teisel ja 20. sajandi esimesel poolel. Erinevalt rahvarõivastest polnud sel rõivaesemel piirkondlikke erinevusi. Suurrätte osteti algselt lähemast linnast või toodi kaugemalt. Mõne teate põhjal kasutati suurrätte Saaremaal juba 1830. aastatel.

Kuressaare Ametikooli kangakudumise eriala vilistlastele, kes olid koonduvad käsitööselti Lõimik, tuli 2021. aasta kevadel mõte uurida Saaremaal säilinud suurrätte. Tahtsime neid jäädvustada ja uuesti kududa, et traditsioon ei katkeks.

Alustasime üleskutsega kohalikus lehes. Meile saatis oma vanavanaemad ja vanaemad rätide pilte ja lugusid 36 inimest. Kui vähegi võimalik, koostasime rätide kohta tehnoloogilised kirjeldused. Vaatasime üle ka Saaremaa muuseumis ja Eesti Rahva Muuseumis olevad Saaremaa suurrätid.

2021. aasta suvel valmisid esimesed uued rätid. Meie eesmärk ei olnud kududa koopiaid. Inspiratsioon tuli rätist, mis köitis oma päritolu, legendi või muustriga. Küll aga proovisime kasutada just peenemaid lõngu ja kududa vastavalt originaali tihedusele. Siin oli abiks Sørve Villaveski, kus meie tellimusel kedrati sobivat peenikest villast lõnga. Uute rätide jaoks koostati samuti kudumisjuhendid.

2022. aasta kevadel toimus Saaremaa kaubamajas uute ja vanade suurrätide näitus, mille avamisel sai kuulata ettekannet rätide ajaloost ja kudumisest. Selleks ajaks oli meil juba toetajaid ja abilisi – Keskkonnaamet, Saarte Koostöökogu, Matsalu ja Vilsandi rahvuspark. Abi läks vaja, sest projekti lõplik eesmärk oli koostada kogutud materjali põhjal teemat tutvustav trükk.

Raamatu „Saaremaa suurrätid ja nende kudumine“ esitlus toimuski 2022. aasta sügisel. Valisime välja ligi 30 vana suurräti lood, fotod ja põhjalikud kirjeldused, lisasime uute rätide kirjeldused. Raamatu kujundus ja osa fotosid valmisid Kuressaare Ametikooli kujundusgraafika eriala õpilase Mari-Liis Nellise praktikatööna.

Raamatu lõpus on kokkuvõte 1976. aastal ERM-i küsitluslehtedele Saaremaalt kogutud vastustest suurrätide kandmise ja kudumise kohta. Siit saame teada, et vanemad suurrätid olid ostetud Riist või Peterburist, ja meremehed või kodust väljas tööl käivad mehed tõid neid oma naistele

kingituseks. 19.–20. sajandi vahetusel tellisid jõukamad neid juba küla-kangrutelt või ostsid kaupmeestelt, laatadelt ja poest (näiteks Valdmanni pood Kuressaares). Ostetud rättide eeskujul hakati neid ka kodus kuduma või telliti külakangrutelt kingituseks tütrele, pruudile või ämmale.

Vabrikurätil ja kodus kootud rätil pole kerge vahet teha: ühtmoodi peenelt on kootud mõlemad. Üks kodustel telgedel kootud räti tunnus on õmb-lus räti keskel või ebaühtlase koega keskjoon. Mõlemal juhul on rätt kootud kitsastel telgedel. 1920.–1930. aastatel aga töid kodumajanduskoolides õp-pinud peretütred koju laiad teljed ja kudasid täislaiauses rätte. Eesti vabariigi esimestel aastakümnetel ilmus näiteks ajakirjas Taluperenaine aeg-ajalt ka suurrättide kudumisõpetusi.

Rätikud olevat olnud laiad, enamasti täisvillased ja lihttoimse sidusega. Rättide küljepikkus oli keskmiselt 165–170 cm, lisaks veel 10–12 cm pik-kused kokku keerutatud narmad. Valmis rätik olevat pestud, kuivatatud poolniiskeks, pandud neljaks kokku, linane riie ümber ja siis ahjust võetud leibade alla, kuni leivad ära jahtusid. Sai ilus sile.

Vanemad suurrätid, mida kooti ka kodus, olid ühevärvilise keskosa ja ää-retriipudega. Neid kooti veel 19.–20. sajandi vahetusel. Keskosa oli enamasti hall, mõnikord kooti valge lõime sisse must kude. Hilisemad olid ruudulise-d, mitmevärvilised. Ruudulistest vabrikurättidest eelistati tumedamaid ja suurema ruuduga suurrätte.

Suurrätikuid kandsid omal ajal kõik naised – nii vanad kui noored naised ja tüdrukud. 20. sajandi algul olnud suurrätt väga moes. Talunaised kand-sid suurrätte aasta ringi, isegi mõisaproua võis kodus jahedas toas suurrätti kanda. Peale Esimest maailmasõda oli suurrätik ikka veel väga populaarne. Viimati kandsid neid veel ainult vanad inimesed 1950. aastatel kül-maga nt kirikus või seoti väiksemale koolilapsele talvel külma kaitseks ümber. 1970. aastatel kandsid üksikuid veel säilinud rätikuid vanad inimesed kodus, kar-jas või sauna minnes.

Olenevalt ilmast kanti suurrätti nii toarõivaste kui ka mantli peal. Räti alla pähe seoti sitsirätt. Talvel linnateel reel istudes, kui seljas oli palitu või kasukas, võeti suurrätik üle pea. Kui oli vaja, et käed oleksid vabad (näiteks hobust juhtides), seoti kolmnurksena pähe pandud räti otsad rinna eest risti selja taha sõlme. Ka mõnede tööde juures, nagu talvel rannast muda vedades või palgiveol, oli suurrätik väga otstarbekas. Matustel peale söömist olevat istunud pikkadel pinkidel, suurrätid ümber õlgade, ja lauldud kirikulaule.

Suvel kirikusse või jaanipäeva paiku surnuaiapühale sõites, kui teel liikus palju vankreid, võeti suurrätt pikuti kokku murtuna õlgadele tolmuriideks kleidi või pluusi peale. Tüdrukud heitsid suurrätiku üle, kui nad läksid kerge riidega külasse tantsuõhtule või vahel õhtul naaberperesse videvikku pidama.

Kui rätikut polnud vaja ümber võtta, hoiti seda käe peal või kokkupan-duna kaenlas. Käies käe peal kandmiseks pandi rätik pikuti neljaks kokku, kanti paremal käel, nii et narmad olid sõrmede poole. Kokku pandi nii, et mõlema külje narmad paistaksid (pealmise poole narmad algavad sealt, kus alumise poole narmad lõpevad). Rätt oli käe peal näiteks kirikus teenistuse ajal. Leerilastel oli kombeks jutluse ajal kanda õlgadel suurrätti. Enne ja pärast jutlust hoidis suurrätti leerilapse ema või mõni lähedane.

Ülaltoodust on näha, et suurrätt oli mitmeotstarbeline rõivaese ja sellisena ta säilis. Paljudel meist on mälestusi sellest, kuidas vanaema suurrätt oli veel kaua toolikatteks, leivanõu soojendajaks, lapsele varjuks vihma või tuule eest, vahel veel majapidamises diivanikatteks või triikimislaua pehmenduseks. Mõnd rätti hoiavad alles vanade majade uued omanikud. Praeguste omanikele seostuvad mälestused suurrättide kasutamisest alati turvatunde ja soojusega.

Suurrätti uurijad ja kudujad näituse avamisel. Foto: Krista Kallavus

Kõigile rättidele annavad lisaväärtuse ja tähenduse nendega kaasnevad lood. Nende taga on inimsaatused, rõõmud ja mured. Rättidega on mindud Siberisse ja sealt tagasi tulnud, nende varjus on istunud paadipõgenikud. Talude rajamised, külapeod, pulmad ja matused, sõjad ja küüditamised, laadad ja talgud... Kõikjal oli saare naise saatjaks suurrätt.

Veel on viimane aeg jäädvustada suurrätte ja teisi pärandtekstiile ning nende praeguste omanike mälestustes olevaid lugusid.

Kaie Kesküla

Kuressaare Ametikooli õpetaja

2022. aasta käsitööettevõtja auhinna võitja ja Kihnu troide meister ELLY KARJAM: „Ole lahke ja inimesed tulevad ise sinu juurde!”

Elly Karjam (47) on sooja käsitööenergiaga ja jutustab rõõmuga oma ettevõtmistest. Tal on kliente ja õpilasi nii Eestis kui ka laias maailmas ning tema tegemisi käiakse filmimas ka piiri tagant.

Õnnitluste vastuvõtmisel jääb Elly tagasihoidlikuks ja ütleb, et ta ei tee käsitööd auhinna pärast. „Käsitöö on minu elu ja mul on väga uhke tunne nii enda kui ka Kihnu saare pärast,“ rõõmustab ta.

Oma esimese käsitöötellimuse täitis Elly juba põhikoolis ning oma perele ja sõpradele on ta kudunud kogu oma täiskasvanuea.

Esimene troi läheb ikka aia taha või siiski sõbrale

Elly oli 6-aastane, kui vanaema teda kuduma õpetas, kuid kodust ta troide kudumiseks eeskujuga ei saanud. Oma esimese troi kudus Elly 2004. aastal ja esimene tellija oli Elly õemes. „Ma ei osanud esimese troi jaoks üldse silmuseid arvutada ja see tuli täiesti vales mõõdus,“ räägib Elly. Ta müüs oma esimese troi 3000 krooni eest heale tuttavale.

„2000. aastate algus oli raske. Ma käisin ainult suvel tööl. Lisaks juhtus mu peres väga traagiline sündmus,“ räägib Elly ning lisab, et on tagantjärele arvamisel, et see kõik oli ka millekski hea. Ta sai olla kodus laste juures ja kududa ning tänu sellele alustada oma ettevõtlusega. Elly on kindel, et keerulised ajad aitavad inimestel asju ümber hinnata ja näha, mis on elus päriselt oluline.

Kes teeb, see jõuab

Ellyl on praegu käsil 139. troi. „*Ühe troi kudumine võtab aega umbes 200 tundi ja ühes aastas jõuan ma kududa kaheksa troid,*“ räägib Elly, kelle troidele on järjekord umbes kolm aastat, sest kududa on aega ainult jahedatel ja pimedatel kuudel.

Lisaks troide kudumisele on Ellyl oma kodumajutus ning ta on ka majakavaht ja giid. Majaka juures peab ta suviti oma jäätisekohvikut ja käsitööpoodi. „*Ma teen kõik tööd ise, sest Kihnus on väga keeruline töötajaid leida. Iga töölise võtmine on väikeettevõtjale väga kallis,*“ kurdab Elly, kuid ei ole selle üle üleliia kurb, sest teeb täpselt nii palju, kui ise jõuab.

Vaikne koroonaaeg aitas Ellyl täita unistuse – valmis sai päris oma e-pood, mis kannab nime Kihnu Kaubamaja. Selle ettevõtmisega aitab Elly ka veidi tagasihoidlikumaid saare elanikke näputöö müümisel. Kaubamajas on müügil kahekümne Kihnu meistri tööd.

Troi olgu naturaalne ja mugav

Elly koob kõik troid maavillasest lõngast ja kasutab kudumiseks Kihnu saare Kolde talu lambaste villast tehtud lõnga. „*Minu tööd on naturaalsed, ka lõngatoonid,*“ ütleb meister ja räägib, et troid valmivad lambavalgest ja lamapruunist lõngast.

Kihnu troi kootakse ringselt ja peente varrastega. Kõige suuremal kampsunil, mille on Elly kudunud, oli ühel real 520 silmust ning kudumiseks kasutas ta nr 2 ringvardaid. „*Olen proovinud ka peenemate varrastega kududa, aga siis jääb troi liiga tihke ja ei ole mugav,*“ räägib meister ning soovib väga, et temalt tellitud kudumid ei jääks kappi seisma, vaid neid ikka kantaks mõnuga.

„*Ma töötasin 12 aastat madrusena ja sain alles siis aru, miks on vaja merel troid kanda. Troi ei lase ligi meretuult ja niiskust ning hoiab keha soojas ja laseb õhku läbi,*“ kirjeldab meister Kihnu kampsuni eelseid. Vanasti oli igal mehel korraga kaks troid: üks oli töö tegemiseks ja teine pidupäevaks.

„*Üldiselt on tänapäeval klient teadlik ja ei kurda, et käsitöö on kallis. Minu kliendid teavad, et troi kudumine on väga ajamahukas,*“ räägib naine ja märgeb, et õiglane hind on tegelikult poole rohkem. Elly kinnitab, et praeguseks on kudumine talle pigem hobi, mitte töö.

Elly õpetab ja ootab külla

Meister jagab rõõmuga ka oma teadmisi ning teeb sel sügisel koolitusi ka

Tallinnas käsitöoliidu koolituskeskuses. Praegu koob ta oma õpilastega troikirjalisi kleite. Huvilisi tuleb Elly juurde üle Eesti ja ka laiast maailmast. „Järjest enam tullakse Kihnu kohapeale õppima,“ rõõmustab Elly ja räägib unistusest, et peagi tahab ta hakata korraldama kudumislaagreid ja muuta oma kodumajutus troi kudumise keskuseks.

„Kihnu käsitöö on peen, ajamahukas ja värviline ning täidetud sooja energia ja armastusega,“ kiidab meister oma kodusaare käsitööfenomeni ja lisab, et kihnlased on lihtsalt käsitööhullud.

Teistele käsitööettevõtjatele soovitab Elly olla julge ja sihikindel: „Tööd tuleb teha armastusega, siis inimesed tulevad ise sinu ümber. Kõige olulisem on olla lahke!“

Elly jutu pani kirja **Liina Hergauk**
Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit

Vana-Võromaa Käsitüü *ummamuudu* tootekonkursid

Uusi asju ja põnevaid emotsioone ihaldab inimene kogu oma eluringi jooksul. See soov meelitab või lausa kisub meid reisima, uusi kohti avastama ja muidugi ka nii meeneid kui omanäolisi tarbeasju otsima. Näiteks käib võroke Hiiumaal, Lahemaal, Peipsi veeres või mulkidel külas – igas paikkonnas on avastada eripärast.

Siiski – tuleb pisut vaeva näha, et seda eripärast leida või kogeda, sest ta kipub ühetaolisuse varju jääma. On Vana-Võromaalgi aastaid otsitud ja proovitud, kuidas huvilisteni paremini võro kultuuriruumile omased kombed ning nähtused jõuaks. Küsib nii külaline kui kohalik, kust leiab või kes teeb neid meeneid ja kohalikke tooteid, mis kannavad endas võro väge ehk paiga vaimu?

Vana-Võromaa Käsitüü MTÜ otsustas oma esimesel tegutsemisaastal, et tuleb asuda tegutsema, laiendamaks käsitööna valmivate *ummamuudu* kaupade valikut ning kättesaadavust. Ootused on nii võrokestel endil kui ka paikkonna külalistel. Vana-Võromaa kaheksa kihelkonna traditsiooniliste käsitööoskuste ja -teadmiste hoidmise kõrval arendavad seltsi koondunud käsitöömeistrid oma loomise-oskusi edasi tänapäevases võtmes. Uudse

lähenemisega loomingu sündimisele võiks hoogu anda käsitöökonkursside korraldamine.

Alustasime 2019. aastal ning praeguseks on toimunud neli Vana-Võromaa Käsitüü tootekonkurssi, mille käigus on loodud üksjagu tooteid-meeneid ja võimendatud sõnumeid Võromaalt. Teemadeks on olnud „Savvusann“ (suitsusaun), „Aigu om!“ (aega on!), „Mõtsa poolõ“ (metsa poole), „Kirjun om väke / Vana-Võromaa mustrivägi“. Konkursside teemadest ja ka võistlusmomendist innustust saanuna on meistrid leidnud omamoodi tõlgendusi ja lähenemisi Vana-Võromaa pärandi ja siinse eripära sidumiseks oma loominguga.

Esimese teemana 2019. aastal tõstsime esile Vana-Võromaa suitsusaunakombestiku, et laiendada saunateemaliste kaupade ning meenete valikut. Suitsusaunad koos saunakombestikuga on osaks võrokeste põlisest elulaadist ja kultuuripärandist, see elujõuline nähtus on kantud ka UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja. Enne konkursi väljakuulutamist kutsusime kokku *märgotama* (mõttetalgutele) nii käsitöölisi kui suitsusaunakogukonna esindajaid, et ärgitada loojate-meistrite mõttelendu. Kirja sai ligi sada ideed, mida kõike võiks vajada (suitsu)saunafänn!

Mai esimestel päevadel, kui oli aeg konkursitöid vastu võtta, oli ärevus hinges – kas idee ikka kandis vilja ja kas laekub ka töid? Pettuma ei pidanud – 29 erinevat tööd jõudis tähtajaks kohale, esemeid oli *kõolehest sannahammõni*. Hindamiskogu töötas kiiresti ning nädal hiljem said tulemused teatavaks. Parimaks tooteks hinnati Erika Aasa valmistatud keraamilised seinatahvlid võrukeelsete saunasõnadega. Tunnustuse sai veel Heli Viksi käsitsi telgedel kootud saunalina, millele on mustri järgi nimeks „Kass mõtsan vihhta otsman“ ning Kairi Orava valmistatud *naisi päältsanna hamõ*. Eripremia sai Jaanus Margi loodud meene „Pruukmalda kõoleht“, mis oma hea looga vedas muigele kõikide uudistajate näod.

Konkursi edukalt läbinud toodetele aitas meie selts leida kohapealseid müügivõimalusi. Toodete müümisel on hästi oluline pakend ja seda asjaolu rõhutasime ka konkursi tingimustes. Pillkupüüdev ja toote looga pakend tõmbab ostja tähelepanu ja samas ka loob ostja jaoks emotsionaalse seose meistriga. Toreda pakendiga tooteid said ostjad Vana-Võromaa e-poses umapuut.ee, piirkondlikel laatadel, muuseumipoodides ja suvepoodides üle Vana-Võromaa. Sügisisel käsitöö-mardilaadal Tallinnas Saku suurhallis esindas Vana-Võromaa käsitööd suitsusaunateemaline väljapanek.

Esimese konkursi õnnestumine sillutab teed järgmistele. 2020. aasta konkursi teemaks valisime võrokeelse ja võrokestele hästi omase ütluse *aigu om!*, mis väljendab võrokestele iseloomulikku elu- ja ajatunnetust: ei pea olema kogu aeg kiire – aega tuleb võtta ja siis jagub teda kõige olulise jaoks!

Eks on teada, et sõnal on suur jõud. Aga et meie konkursi aja-teema kogu maailma aja aeglustada võiks – seda me küll ei osanud aimata. Konkursi teema väljakuulutamisesst kuu aega hiljem jäigi maailm mõneks ajaks vaat et seisma. Tuli viirusepuhang koos eriolukordadega. Aega nüüd ju oli, aga üldine ärevuse ning teadmatus e õhkkond tõmbas kõvasti pidurit õhinale, loominguilisusele ning tegutsemisele. Konkursi korraldajatena oli kaunis raske optimistlikku joont hoida. Lõpptärminiks aprilli viimasel nädalal laekus siiski kokku 26 tööd! Võrokest ikka kergesti jalust ei niida – meie mõtteviisi, elulaad ja kombad on seda rahvast elus hoidnud põlvkondi ja põlvkondi.

Hindamiskogu tunnistas selle konkursi parimaks tooteks sildiseeria „Aig and hüvvä nõvvu“, mille autoriks oli konkursi käigus tekkinud Loomingu-line Seltskond „Kats sõnomituujat“. Preemiaid said veel Heli Esko tehtud kandekott „Aigu om kõkõ tetä“, Jaanus Margi „Võromaa aonäütäjä“ (kiik-suga parkimiskell), Liilia Tanni vilditud *persealonõ* „Tassa 100 tulli“ ja Jana Valge disainitud teejoomise komplekt „Aeg maha“. Paljude tööde juures oli näha võrokestele tähtsat alalhoidlikku mõtteviisi: kasutati kohalikke ja naturaalseid materjale, mõeldi eseme praktilisele kasutamisele ja seejuures loodushoidlikkusele, taaskasutusele.

Segastele aegadele vaatamata otsustasid seltsi liikmed, et konkursse tuleb jätkata, sest eluga tuleb ju edasi minna ja vaatama peab ikka kaugemale et-tepoole, kui hetkel paistab. Laadad ja muud tavapärased müügi võimalused olid küll sulgunud, aga veebivõimalused ja „suust suhu“ reklaam töötas, käsitööd hindavate inimeste ostuhuvi oli olemas. 2021. aastal sai konkursi teemaks „Mõtsa poolõ“. Hallidest aegadest peale on mets maarahvast toitnud ja katnud, vajadusel peitnud ja kaitsnud. Eestlased ja võrokesed nende hulgas hoiavad oma hinges ikka metsa poole. Kui inimese kohta mainiti, et *tä om sääne ladvaga mõtsa poolõ*, siis oli ta ilmselgelt oma kogukonnast teistmoodi mõtlemisega. Tänapäeval on selline *mõtsa poolõ* mõtlemine üsna hinnas. Nüüd küll öeldakse, et see on „kastist välja“ mõtlemine. Igatahes võib teistmoodi mõtlemine viia uute avastusteni, kui lisanduvad eelmiste põlvede elutarkus ja käsitööoskused.

Seekordse konkursi saagiks oli 19 erinevat tööd. Üllatusi jagus. Hinda-

Vasakul: Kangastelgedel nobenäpp Heli Viks oma kootud linaste kirjatud rätikutega näitusel „Meistre kässiga luudu / Meistri kätega loodud“ 2022. a augustis Võrus.

Foto: Aigar Nagel. Paremal: Käsitöömeister Virve Niilisk esitleb oma kootud Karula kihelkonna vöökirjalisi poolkindaid. Mai 2022, eripreemia konkursil „Kirjun om väke / Vana-Võromaa mustrivägi“. Foto: Vilve Oja

miskogu tõi esile, et suurem osa töödest olid kallima hinnaklassi tooted, mille loomisel polnud meistrid kokku hoidnud ei aega, hoolt ega ilumeelt. Hämmastas, et materjalidest oli kõige napimalt pruugitud puitu, kuigi konkursi teema andis selle kasutamiseks laialdasi võimalusi. Võidutöö oli kasetüve moodi vilditud seinavalgusti „Veidü kõivu ja koo kand“, autoriks Liilia Tann. Tunnustusi said veel käsitsi telgedel kootud vaip „Mõtsajärve marjamaa“ (Heli Viks) ning keraamikatooted: vaas koos männioksaga (Urve Konksi) ja võitoos seeriast „Mine metsa“ (Evi Laurits).

2022. aasta konkursi teemaks valisime Vana-Võromaa pärandilised mustrid. Mustrid, mille kohta võru keeles öeldakse *kirä* (kirjad), ümbritsevad meid erinevatel viisidel ja paikades, aga kas oskame ka nende salakeelt „luge-da“ või seda lahti seletada? Mustreid saab taas ja taas korrata, kaunistada nendega tänapäevaseid esemeid, kirjadega kasvatada asjade väge.

Konkursi „Kirjun om väke / Vana-Võromaa mustrivägi“ hindamiskogu arvates olid kõigi 17 esitatud töö autorid leidnud kirjaväe esiletoomisest oma lähenemise. Kõrgeimaid hindepunkte saanud Helve Alla valmistatud trendikatest õlakottidest lausa õhkus arhailist väge ja oma lugu:

põimused pere pärimuslugu, heegeldatud Urvaste ja Hargla pärimuslikud kindakirjad ning vildikanga jääkide taaskasutus. Kahest eripreemiast ühe sai Virve Niilisk, kes oli loonud seeria Vana-Võromaa vöökirjadega poolkinnastest, mis on kootud koerakarvaga lõngast. Teise eripreemia pälvinud töö „Kivilill“ oli ainest saanud nii vanaemalt pärinevast kindast kui ka loodusest: Sirje Hainas oli väga peenelt kudunud ning roosinud sõrmkindad. Ergutuspreemiaga tunnustas hindamiskogu triiburiidejääkide ja puidu taaskasutusest sündinud liblikaprosse, mille loojaks oli Talvo Kont. Võimast väge kumas Tallinna Võro Seltsi *käsitüütsõõri* Nopõnäpu ühistööna valminud uhkest seinavaibast, kus maitsekas kooskõlas olid esindatud kindakirjad igast Vana-Võromaa kihelkonnast.

Samal ajal konkursi korraldamisega valmistasime ette Vana-Võromaa käsitöö esindusnäitust „Meistre kässiga luudu / Meistri kätega loodud“. Näitusele valisime käsitööd 15 käsitöömeistri omanäolisest loomingust, sealhulgas ka tooteid, mis olid tunnustusi saanud meie konkurssidel. Näitust sai külastada 2022. aasta augustis ja septembris Võru linnagaleriis, aga näitus elab edasi veebis: pildid ning meistrite lood on näha Vana-Võromaa Käsitüü Facebooke'i lehel. Samalt lehelt leiab ka iga konkursi fotoalbumid kõikide konkursile esitatud tööde piltidega.

Nii konkursside toimumine kui näituse koostamine-esitlemine poleks saanud jõudu tiibadesse ilma abi ning toetuseta, täname kõiki käsitöömeistreid, koostööpartnereid ning toetajaid! Üheskoos oleme enda ümber loonud juurde ilu, kasvatanud häid emotsioone, pakkunud huvilistele oodatud ja küsitud *hää väega ja ummamuudu* käsitööd. Sügav kummardus meie esivanematele, kelle loodu ja edasiantu aitab meil tänases päevas toime tulla!

Järgmise Vana-Võromaa käsitöökonkursi hõikame taas välja aasta alguses – see on käsitöömeistrile hea aeg uue loominguga peale mõtlemiseks – möödas on jõuluaegne sagin ja samas on aastaringi talvine aeg käsitöötegija loomeaeg. Teema keskendub seekord lastele. On ju ka üle-eestiline käsitöö aastateema 2022–2023 „Pealekasv“, ehk siis lapsed ja noored. Valmistooteid ootame aprilli viimasel nädalal, et asjad jõuaksid läbida hindamise ning oleksid suvisel laatade hooajal juba lettidel huviliste meeli rõõmustamas.

Ülevaate koostas **Küll Eichenbaum**
Vana-Võromaa Käsitüü MTÜ juhatuse liige

HARRASTUSTEATRID

Olukorrast Eesti harrastusteatri maastikul

Nagu paljudes teisteski organisatsioonides, andis 2020. aasta ja sellega seotud tegevuspiirangud ka Eesti Harrastusteatri Liidule (EHL) võimaluse pöörata tähelepanu olemasolevate süsteemide uuendamisele. Üheks neist oli viis, kuidas me oma liikmesteatri statistikat kogume. Käesolev artikkel annabki põgusa ülevaate sellest, mida me uuenenud teabekogumisviisil eesti harrastusteatri eluolust teada saame.

EHL-il on mitmeid erinevaid ülesandeid alates üleriiklike ja rahvusvaheliste harrastusteatri ja kooliteatri koondavate festivalide korraldamisest kuni valdkonnasisese järjepidevuse ja teatrihariduse hoidmise ja arendamiseni. Lisaks sellele on EHL katusorganisatsioon, mis koondab enda alla pea 70 tegusat harrastusteatri üle Eesti. Igal aastal annab EHL oma liikmesteatri tegevusest aru ka Eesti Teatri Agentuurile ning need andmed avaldatakse eesti professionaalsete teatri tegevuse ülevaadete ja statistika kõrval sügiseti ilmuvas Teatrielu kroonikas. EHL-i jaoks on ajakohase ülevaate omamine oma liikmete tegevusest oluline, et paremini valdkonnas toimuvat mõista ja osata harrastusteatri huvide eest seista. Samuti on aga oluline teadvustada ja väärtustada harrastajate teatritegevust, eriti piirkondades, kus võimalus professionaalse teatri etendustest osa saada on väike.

Kuni 2020. aastani toimus EHL-i liikmesteatri statistika kogumine liikmesteatrile saadetud failide täitmise kaudu. Kuigi teatritegijate jaoks oli see lihtne viis infot esitada, piiras see tugevalt küsimuste hulka, mida teatri käest sai küsida, ning võimalust seda infot hiljem lihtsal moel edasi analüüsida. Probleemi lahendamiseks alustasid EHL-i tegevjuht Kristiina Oomer ja statistika kogumise projektijuht Rahel Otsa ülevaate loomist sellest, millist infot ja millisel kujul EHL-il tegelikult vaja läheks. Sisuloome juures konsulteeriti ka liidu erinevate liikmesteatritega. Uue andmebaasi tehniliseks ülesehituseks kutsuti appi TTÜ IT Kolledži tollane tudeng Aivar Romandi, kelle jaoks sai see juhendaja Kristjan Karmo toel ka kooli lõputööks. Pooleaastase ettevalmistuse järel sai süsteem 2021. aasta jaanuaris

valmis ning alates 2020. aasta statistikast on EHL-i liikmete tegevuse kohta infot kogutud juba sealtkaudu. Vastavalt vajaduste muutumisele ja täpsustumisele on aga andmebaas jätkuvas arenduses ja saab ilmselt sama hästi valmis kui Tallinn Ülemiste vanakese jaoks.

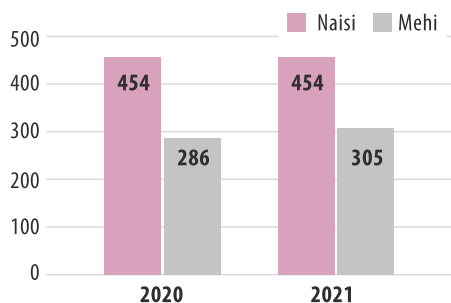
Olemasolev andmehulk annab võimaluse heita pilk harrastusteatri tegemistesse 2020. ja 2021. aastal. Peab korruga märkima, et ka täna ei hõlma andmebaas veel kõik Eesti harrastusteatreid, ning juba esimese aasta järel on info sisestajate hulk kasvanud, seega päris üks-ühele aastaid võrrelda ei saa. Samuti on alates 2022. aastast olnud oodatud oma 2021. aasta tegemiste kohta infot sisestama ka need teatrid, mis EHL-i ei kuulu. Üldise ülevaate harrastusteatri kogukonna käekäigu kohta annab kogutud info siiski.

2020. aastal tegutses meieni jõudnud andmete järgi harrastusteatriks

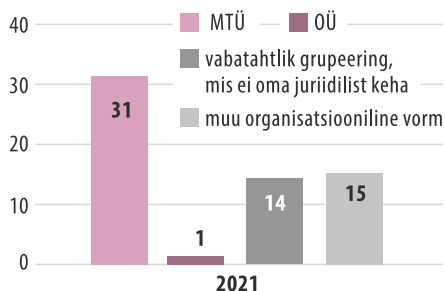
kokku 740 inimest ja 2021. aastal 759 inimest. Kahe aasta löikes on harrastusteatriga tegelevate naiste koguarv jäänud täpselt samaks, mehi on veidi juurde tulnud. Samas on kõigi gruppide peale üle Eesti naisi siiski kokku umbes kolmandiku võrra rohkem kui mehi.

Harrastustruppide tegutsemisvorme on erinevaid. Kõige valdavam viis on luua trupi toimimist toetav MTÜ, mis annab võimaluse taotle da toetusi nii trupi tegevuse toetuseks kui lavastuste välja toomiseks. „Muude organisatsiooniliste vormide“ all on silmas peetud selliseid harrastusteatreid, mis kuuluvad rahva- ja kultuurimajade alluusse ning mille arvepidamine käib nende kaudu.

Teatriharrastajate arv

Harrastusteatri organisatsiooniline vorm 2021. aastal

Kuna lavastuste sündimiseks on oluline, et trupis toimiks nii administratiivne kui loominguiline pool, uurisime ka seda, kuidas on tasustatud harrastusteatri teatrijuhid ja püsilavastajad. Peab tõdema, et kuigi teatrijuhid kannavad oma õlul teatrigruppide kooshoidmise ja koordineerimise, prooviruumide leidmise, finantsküsimuste lahendamise jms näol suurt koormust, on nende töö kahjuks tihti tasustamata.

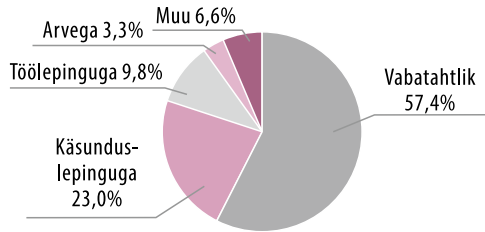
Ka püsilavastajate puhul pole olukord just kiita, kuid

seis on siiski veidi parem. Siin võib küll veidi helgemat muljet aidata luua see, et osade truppide juures püsilavastajat olla ei pruugigi.

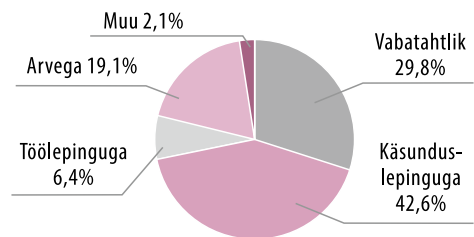
Rääkides truppide kunstilisest tööst, jõudis meie andmebaasidesse sisestatud info järgi 2020. aastal harrastusteatri lavadele 56 uuslavastust ning 2021. aastal 64 uuslavastust. Kõige usinamalt tõi uuslavastusi välja mõlemal aastal Elvas tegutsev LendTeater, mis 2020. aastal tõi mängukavasse 5 uuslavastust 11 juba repertuaaris oleva lavastuse kõrvale. 2021. aastal tõid nad välja veel lisaks 7 uuslavastust. Peab siiski märkima, et mõlemal aastal oli EHL-i liikmesteatri hulgas ka harrastusteatreid, mis etendustegevuseni ei jõudnud. Nagu ka teistes kultuurivaldkondades, on pandeemia ja sellest tingitud piirangud mõjutanud harrastusteatri tegevusmahte. Hea võrdlusaluse loob siin 2019. aasta, mil uuslavastusi oli meie statistikatabelis kirjas 86.

Kuigi iga esietendus on sündmus, on sama oluline märgata ka neid lavastusi, mis on mängukavades juba pikka aega vastu pidanud. Vaadeldud ajavahemikul (aastad 2020, 2021) olid vanimad jätkuvalt mängukavas olnud lavastused pärit aastast 2013 (Kehra Nukk „Punamütsike”, Tammsaare Teater „Kahe maailma hotell”, Wäike TantsuTeater MERI „Bremeni moosekandid”). Kas need lavastused on nüüd lõplikult riulile pandud või on neil võimalust käesoleval aastal oma kümnedat sünnipäeva tähistada, seda saame

Teatrijuhi töösuhe aastal 2021

Püsilavastaja töösuhe aastal 2021

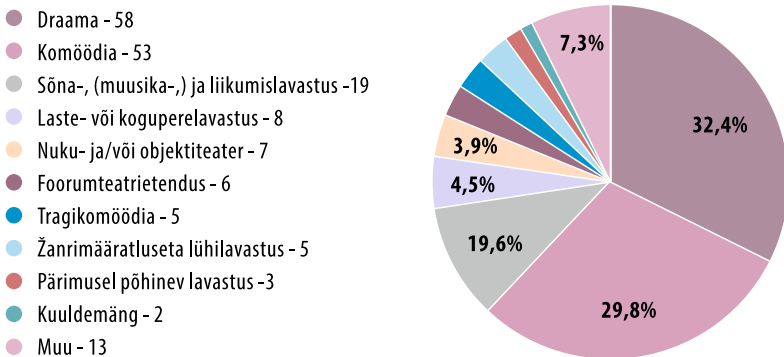

ilmselt peatselt näha. Igal juhul teeb sellisesse kõrgesse ikka jõudmine ühele harrastusteatri lavastusele au ning annab märku sellest, et see on leidnud tee nii publiku kui trupi südamesse.

Vastandina võib tuua välja ka lavastused, mida esitati vaid üks kord. Neid oli rohkem, kui siin üles loetleda jõuab, ning nende ainukordsust võib seletada mitmel moel. Näiteks kuuluvad siia hulka lavastused, mis on loodud mingi sündmuse jaoks, olgu selleks siis mõni tähtpäev või festival. Samas leiab meie statistikast ka näiteks foorumteatrietendusi, mida lähtuvalt oma spetsiifikast valmistataksegi ette iga kord konkreetse publiku vajadusi arvestades ning mida päriselt samal moel uuesti ette kanda ei saagi.

Vaadates lähemalt harrastusteatri mängukavas olevate lavastuste žanrimääratlustele otsa, on näha, et see maastik on väga eripalgeline. Allolev diagramm toob välja, et peamiselt domineerivad teatrisaalides klassikalised vormid, milles komöödiat tehakse pea sama palju kui draamat. Oma kindla koha on aga leidnud aga ka sõna-, muusika-, ja liikumislavastused, laste- või koguperelavastused, nuku- ja/või objektiteatri lavastused, pärimusel põhinevad lavastused ja foorumteatrietendused. 2021. aastal lisandusid statistikasse ka kindla žanrita lühilavastused ning oma pisike pealkirjata jäänud kild sellel diagrammil on ka kahel kuuldemängul, mille loomise juures mängis kindlasti suurt rolli esmakordselt toimunud kuuldemängufestival „Pind kõrva”.

2020. ja 2021. aastal Eesti harrastusteatri mängukavas olnud lavastuste žanriline määratlus

Diagrammil paistab teiste hulgest välja ka kategooria „muu”, mis koonstab kõiki neid žanreid, mis eelmiste alla kuidagi ei mahtunud. Nende hulgest leiab näiteks õudusdraama (Paide Huviteatri „Ahvikäpp”), korporatiivmonoloogi (Salme teatri „Päev”), ruumitunnetuslik interdistsiplinaarse lavastuse (Tartu Üliõpilasteatri „Libamina ilmarannal”) ja muusikalise eksimuskomöödia (Kungla muusikalitrupp „Peeter Paan läheb vussi!”).

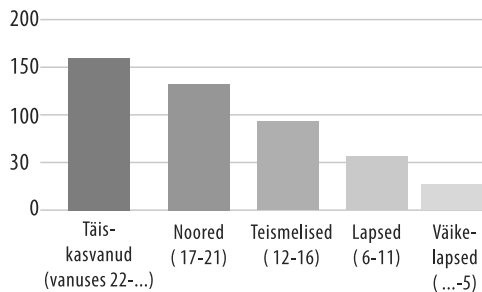
Tänu andmebaasi andmetele saame lähemalt vaadata ka seda, mis on neile lavastustele aluseks olnud. Peamiselt kasutavad meie harrastusteatri lavastajad lavastuste aluseks ikka eesti (näite)kirjandust. Lavale jõuavad nii ise kirjutatud tekstid kui Kivirähk ja Tammsaare. Välismaa poole vaadates pööratakse pilk kõigepealt Venemaa suunas, kasutades ära nii klassikat (Gogol, Dostojevski, Tšehhov) kui ka uuemaid naljasaateid (näiteks sketšisaade „Urali pelmeenid”). Tabelist jäid välja, kuid ühekordselt olid esindatud meie harrastusteatri lavadel 2020. ja 2021. aastal ka Läti, Leedu, Belgia, Moldova, Ukraina, Islandi, Taani, Itaalia ja Hispaania (näite)kirjanike lood.

Eesti	112
Venemaa	14
Prantsusmaa	8
Suurbritannia	7
Soome	4
Iirimaa	4
Saksamaa	3
Ameerika Ühendriigid	3
Rootsi	2
Norra	2
Poola	2

Oma publikuna näevad harrastusteatri tegijad peamiselt täiskasvanuid. Alljärgneva tabeli puhul tuleb kindlasti meeles pidada, et on palju lavastusi, mille juurde oli märgitud, et need sobivad vaatamiseks näiteks nii täiskasvanutele, noortele kui ka teismelistele, seega kajastuvad siin paljud lavastused mitmes eri tulbas. Lastele ja väikelastele mõeldud etenduste numbrit aitaavad aga kergitada just neile sihtgruppidele pühendunud teatrid, nagu näiteks Kehra Nukk ja Viljandi Nukuteater, kus tuuakse lavale nuku- ja objektiteatri lavastusi.

Kui üritada laia pintsliga kokku võtta Eesti harrastusteatri maastikul toimuvat, siis võiks öelda, et meie harrastusteatri toimetab palju õhinapõhiseid teatrifänne,

Sihtgruppide määratlus 2020. ja 2021. aastal harrastusteatri lavastustes

kelle hulgas on veidi rohkem naisi kui mehi, etendused põhinevad ennekõike eesti materjalil, on mõeldud täiskasvanutele ning on üsna võrdne võimalus sattuda vaatama kas komöödiat või draamat. Asja lähemalt uurides selgub aga, et vaatepilt on palju kirevam, lavale jõuab etendusi väga erinevates žanrides ning teatrisse ja teatrit tegema on oodatud igaüks! Uus andmebaas on andnud meile võimaluse saada harrastusteatri te maastikust parema ülevaate ning EHL loodab selle abil teatritegijatele edaspidi paremini toeks olla

Rahel Otsa

Esti Harrastusteatri Liidu andmebaasi koordinaator

Selle ülevaate koostamisel on arvestatud infoga, mida on EHL-ile jaganud järgmised harrastusteatrid:

Alurahva Teater, Aleviteater Rändtirtsud, MTÜ Alle-Saija Teatritalu, AX-teater, EHH-Teater, Eesti Näitejuhtide Teatritrupp, Elva Harrastusteater, MTÜ Foorumteater, Häädemeeste Huviteater, Jõelähtme LavaGrupp, Karakter teater, Kasepää Teatritrupp, Kehra Nukk, Kiili Harrastusteater, Kuimetsa Harrastusteater IDU, MTÜ Kungla muusikalitrupp, Kuremaa Mõisateater, Kuukatsujad, Kuusalurahva Teater, Kärla näiteselts, LendTeater, Loodeteater, Must JaAm, Näitetrupp Kartoffel, Onoored harrastusgrupp, Oomeriteater, Otepää Teater, PadiseRahva Teater, Paide Huviteater, Pajusi Teater, Palamuse Amatööriateater, Piibe teater, Poolvillased, Raeküla Rahva Teater, Rukki Narrid, Salme Teater MTÜ, Salme Vallateater, Saue Seniorteater, SEE Teater, Seljametsa Külateater, Stockholmi HobiTeater, Tallinna Tugikeskus Juks Näitetrupp, Tammsaare Teater, Taritu tubateater, Tartu Üliõpilasteater, Thule Teater, Teise Küla Teater, Tornimäe rahvamaja Tornimäe Näiteselts, Tornimäe rahvamaja näitetrupp TUNGAL, Vana-Vigala näitetrupp Topelt-Kiiks, Vilde teater, Viljandi Nukuteater, Viljandi Seasaare teater, Väike-Maarja Seltsimaja näitering, Väike TantsuTeater MERI.

Leedu Jurbarkase Kazimierz Gliński nimeline teater laval. Foto: Jarmo Pölluste

Vilamfest

Esimene rahvusvaheline teatrifestival Viljandis. Korraldajaks Viljandi Seasaare teater. Selle suve augusti alguspäevadel sai see teoks!

Seasaare teatril on olnud õnn osaleda ise eri rahvusvahelistel teatrifestivalidel nii Lätis, Leedus kui Saksamaal, viimases riigis lausa mitmeid kordi. Miks see on nii oluline? Kui nõukogude ajal elasime suletud ühiskonnas ja meie maailmapilti kitsendasid piirid, siis vabas ühiskonnas muutus kõik. Sama paralleeli võib tuua teatriga – kui toimetad oma linnas, maakonnas või oma riigis, peegeldab see teatripilt ka just ainult seda. Aga käia mujal, näha teiste riikide teatreid, jagada nendega mõtteid, oskusi, muresid ja rõõme, see on iga teatri arengu võti. Need sidemed, mis tekivad sellistel festivalidel, on väga tugevad. Ja tugevad just seetõttu, et jagades saame me ise kõik hindamatult rikkamaks.

Ühel hetkel jõudsime oma sisimas punkti, kus tundsim, et nüüd on meie kord. Meie kord kutsuda külla oma sõpru, näidata neile oma teatri argipäeva, näidata neile meie imeilusat linna ja armast Eestimaad. Seni olime sellest neile vaid rääkinud, aga see pole see. Ja siis nad tulid – Saksamaalt, Leedust, Rumeeniast, Iisraelist. Kaugemalt tulijad said sõna otseses mõttes šoki, peale leedulaste ei olnud ei Viljandis ega ka Eestis mitte keegi neist

käinud. Ja see, mida nad siin nägid vaimustas neid. Meie ilus, puhas, rahulik linn, ülisõbralikud inimesed, maitsev toit, meie armas väike teater seal tule-tõrjemaja teisel korrusel.

Festivali ülesehitus oli planeeritud nii, et jäi aega linnaekskursioonideks, õpitubadeks, vabaks ajaks ja pealelõunati mitmesuguste etenduste nautimiseks. Lõbusa meelelahutuse jaoks korraldasime riikidevahelised „olümpiamängud“, mis seisnesid lõbusates ja mängulistes ülesannetes. Kõik said lustida ja võitis sõprus.

Teatrietendusi oli kolme päeva jooksul üheksa. Alustasime meie kui võõrustajad Marko Reitalu (TÜVKA) liikumislavastusega „Synopsis“. Kuna see oli ainus omataoline sõnadeta lavastus, siis pakkus see külalistele suurt huvi ja jättis sügava mulje.

Järgnevalt tutvustas Jõelähtme Väike Tantsu Teater Meri oma „Bremeni linna moosekante“, lõbusat lastelavastust.

Teine päev oli Iisraeli päev. Nägime Tel Avivi teatrilt Neve Eliezer nelja etendust Tšehhovi klassikast: „Karu“, „Abielulahutus“, „Kaitsetu olend“ ning „Arveametniku päevik“. Iisraellased oskasid huvitavalt pöimida heebrea-keelsesesse teksti ingliskeelseid lauseid, nii et publik sai sisust ka aru. Neljanda lavastuse esitasid nad vene keeles. Näha sai kõrget näitlejameisterlikkust ning erinevat lavastajakätt. Samale päevale oli planeeritud ka Saksa teatri Thag etendus, aga lennuliiklustreigi tõttu näitlejad kohale ei jõudnud (tuli ainult teatri juht). Asendasime selle Suure-Jaani näitetrupi Tegelt Kah etendusega „Külatraagik“.

Kolmandal päeval oli kavas kaks etendust. Leedu Jurbarkase K. Glinskise nimeline teater esitas Herkus Kunčiuse näidendi „Jonas Sobieskis“, mis oli huvitav oma avangardismi poolest. Leedukeelsesesse lavastusse olid pikitud ka mõned eestikeelsed laused. Viimasena etendus Seasaare teatri ja Rumeenia Sigma Art teatri koostöös sündinud lavastus „Inimese hääl“. Lavastuse üks lavastajatest oli Rumeeniast Christian Dumitriesku, teine Marko Reitalu (TÜVKA) Eestist, laval Seasaare teatri näitleja Reet Raudsepp, esitluskeel – inglise.

Rahvusvahelistel festivalidel ei ole kombeks omavahel võistelda. Festivali lõpus antakse osalejatele kvaliteedisertifikaat. Küll aga toimuvad päeva lõpus eri maade kultuuriõhtud, kus riigid tutvustavad oma teatrit, oma maad ning pakuvad oma maa maiustusi või muud toitu. Selliste õhtute käigus toimuvad ka arutelud nähtud etenduste kohta, sõlmitakse tugevaid sõprussidemeid ja

Teatrite vaheline mõõduvõtt spordiväljakul. Foto: Jarmo Põlluste

eelkokkuleppeid järgmistele festivalidele kutsumiste osas.

Meie teatril on järgmiseks aastaks juba nelja välisfestivali kutse laual. Samas, kui me algul arvasime, et hakkame Vilamfesti korraldama üle aasta, siis selgus, et siia on nii suur tung ja niipalju uusi riike sooviks meie festivalil osaleda, nii et otsustasime võimalusel korraldada Vilamfesti igal aastal. Sügisel Amafestil Stuttgartis tegi Saksa teatri juht meie festivalile ja Viljandile nii suurt reklaami, et sooviavaldused laekusid lisaks olemasolevatele sidemetele veel kahelt Itaalia tipptegijalt, lisaks Ungarist, Poolast, Lätist, Soomest. Siiski on vaja teha valik ja ühte aastasse kõik ei mahu. Vilamfest peaks jääma selliseks perefestivaliks (see tähendab teatriperet), kus kõik jõuaksid kõigiga suhelda ega tekiks anonüümsust suure osavõtjate arvu tõttu. Samuti soovin korraldajana jõuda iga küllastajani personaalselt, et kõik osavõtjad tunneksid, et nad on siia oodatud ja soovitud, et nad tunneksid end hästi ja kannaksid oma kodumaal edasi teadmist meie ilusast riigist, Viljandi linnast ja väiksest armsast Seasaare teatrist koos selle toredate inimestega.

Reet Raudsepp
Viljandi Seasaare teatri juht

ProvintsiTeatriPäev – viie maakonna harrastusteatri festival

27.–28. augustil toimus Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseksi ja Pärnu Nooruse Maja eestvõttel ning koostöös Eesti Rahvakultuuri Keskuse ja Eesti Harrastusteatri Liiduga viie maakonna harrastusteatri festival ProvintsiTeatriPäev.

Sedakorda olid kohal harrastusteatriid Saaremaalt, Hiiumaalt, Lääne- ja Raplamaalt ja Pärnumaalt. Kahe päeva jooksul anti kokku 14 etendust, mida hindas žürii koosseisus: LendTeatri juht, näitleja, lavastaja, näitekirjanik ja mentor Aire Pajur; Eesti Draamahariduse Seltsi juhatuse liige, teatrikoolituste korraldaja Margit Salmar; näitleja, lavastaja, tunnustatud teatripedagoog Rein Laos. Festivali korraldus käib maakonniti „külakorda“ ja 2022. aastal jõudis see oma järjega Pärnumaale.

Teekond sellise festivali loomisel on aga oma alguse saanud Saaremaa harrastusteatri tegijatelt juba mõnda aega tagasi. ProvintsiTeatriPäeva hälli ääres ühe loojana on olnud algusest kuni siiani Salme Vallateatri juhendaja-lavastaja, Salme rahvamaja juhataja, Eesti Harrastusteatri Liidu juhatuse liige Maire Sillavee; tema meenus festivali sünnile tagasivaates:

Aasta oli 1996, kui Saaremaal tollal tegutsevad 8 näiteringi otsustasid kokku saada ja korraldada näitemängupäeva. Mõtlesime välja uhke nime „Provintsiteatripäev“ – provintsis, ääremaal elasime me ju vaikselt omaette, aga teatrit tahtsime teha, ja et väikesed külanäiteringid kah julgeksid kampa tulla, siis festivaliks seda veel ei tituleeritud.

Esimene ProvintsiTeatriPäev toimus Lümända kultuurimajas, žüriisse kuulusid Anne Margiste-Haug, Lea Kuldsepp, Jaanus Reede ja iga osaleva trupi esindaja. Parima lavastuse tiitli pälvis Laimjala näiteringi etendus „Mare, Mare, Mare“ – lavastaja Maire Sillavee, muusikaline kujundaja Lee Lipp. Päev oli tihe ja tore ja õhtune pidu veel toredam. Seal sai traditsioon alguse ja kümnekond aastat toimetasime uhkelt omaette. Aga siis tuli masu ja inimestel polnud enam tööd ning selle surutise taustal kuivasid ka meie näitemänguseltskonnad kokku. Kui kokku jäi ainult 5 truppi, otsustasime naabrid appi kutsuda. Esimene nelja maakonna ProvintsiTeatriPäev toimus 2011. a

Hiiumaal, 2012. a Tornimäel, 2013. a taas Hiiumaal, 2014. a Sindis, 2015. a Kõmsil, 2016. a Lümandas, 2017. a Hiiumaal, 2018. a Pärnus, 2019. a Saaremaal, 2020. ja 2021. a olime koroonas, 2022. a Pärnus – siis juba 5 maakonna harrastustruppide osavõtul.

Festival on hea väljund harrastusteatrile oma lavastustega välja tulemiseks, ent üks oluline tegur on siin muidugi suur õppimisvõimalus. Näha teiste maakondade erinevaid truppe ja etendusi, kohtuda-arutada oma „tsunftikaaslastega“ nähtu üle ja saada heatahtlikku tagasisidet spetsialistidelt ehk žüriilt, see annab enamasti head indu, inspiratsiooni ja uusi teadmisi, oskusi, et teatritegemise teekonnal veelgi paremini edasi minna.

Küsisin arvamust ProvintsiTeatriPäeva kohta ka žüriiliikmetelt. Siinkohal siis nende arvamused ja tagasiside. Kõigepealt näitleja, lavastaja, tunnustatud teatripedagoog Rein Laos:

Väliskirjanduse õppejõud, kirjanik, luuletaja, tõlkija Ain Kaalep ütles kord teatrikoolis, et „kas ma elan Elvas või Tartus, mõtlen ma ikka samamoodi“. Suurim provints Kanadas, maakond, ääremaa, kolgas – selline on selle sõna tähendus „PROVINTS“. Olen mõned korrad olnud ProvintsiTeatriPäeva žüriis. Miks? Sest ka mulle on need päevad vajalikud ja õpetlikud. Milline on Eestimaa ääremaa teatritegijate mõtlemine hetkel? Mis neid huvitab? Kuidas nad on täiendanud oma oskusi võrreldes eelmise festivaliga? Kuidas on kujundatud lava ja kostüümid? Tagasiside on vastastikune ja vajalik mõlemale poolele. Usun, et ProvintsiTeatriPäevade läbiviimine on kestvalt kasulik ning innustav lavastajatele ja näitlejatele.

Žürii liige – teatريفestivalide korraldaja, LendTeatri juht, näitleja, lavastaja, näitekirjanik ja mentor Aire Pajuri tagasivaade toimunud festivalile:

2022. aasta augustis toimusid ProvintsiTeatriPäevad, kus tavaks paistab olevat saanud suurim esindatus Saaremaalt, kus teatritegijaid kõige arvukalt. Ehkki koroonaaeg on kõigile harrastajatele oma pitseri pannud, ei saa antud festivali põhjal sugugi öelda, et teatrite tegevuses suurt põuda oleks. Rõõm oli näha, et kaks päeva olid tihedalt teatrit täis ning mõlemasse päeva mahtus 7 etendust erinevatelt teatritruppidelt – kokku 14 lavastust. Repertuaari oli seinast seinä – tõsisemad lavastused ja ajalooliselt huvitavad kodukandilood vaheldumisi naerutavate komöödiatega. Komöödia on väga nõudlik žanr ning ehkki harrastusteatri lavastajatele võib tunduda, et kõi-

ge lihtsam on komöödiat teha, siis tegelikkuses on see keerulisem: komöödia vajab väga täpseid ajastusi ning ülimalt viimistletud lihvi. See on ka väga hea väljakutse lavastajale ja näitlejaile. Samamoodi on suur väljakutse monolavastuste tegijatele – monolavastuste festivali korraldajana on suur rõõm, et neid tegijaid jagub! Väga tervitav oli näha, et lavale tuuakse algupäraselt omaloomingut ning kodukandiga seotud dokumentaalseid lugusid – ülimalt paeluv oli näha Haapsalust loodud lavastust. Selles oli tunda soojust ja armastust oma kodukoha vastu, tegijate rõõmu ja kaasaelamist. Vaimustav oli näha lustiga tehtud lavastusi, kus paistis silma mõnus kokkumäng ja näitlejate endi rõõm tegemisest, taustal kõnelemas nauditav loomeprotsess – see pole sugugi vähetähtis! Kui tegijad on hingega asja juures, siis paistab see igal juhul lavastusest välja – niisugust indu ja kaasaelamist pole võimalik teeselda. Ja parim, mida vaatajatele pakkuda saab, on vaimustus sellest, mida tehakse. Suurima tänulikkuse ja rõõmuga tänan festivali korraldajaid ning võib olla kindel, et selline teatrifestival, mis toob kokku entusiastlikke tegijaid mitmest maakonnast, kestab kindlalt edasi.

Kolmas vaade nähtule Eesti Draamahariduse Seltsi juhatuse liikmelt, teatrikoolituste korraldajalt, festivali žürii liikmelt Margit Salmarilt:

2022. aasta augusti viimane nädalavahetus oli ProvintsiTeatriPäevade päralt. Provintsi? Teater? Mis seosed siin on? Provintsiks saame nimetada riigi äärealasid. Teater aga on mitmetähenduslik sõna. Kreekakeelne theatron – vaatamängupaik, kus etendatakse näidendeid, oopereid, operette ja ballette; teater kui koht teatrietenduste andmiseks; teater kui kunstiliik. Teatrietendus sünnib nii näitekirjaniku, näitlejate, lavastaja kui kunstniku koostöös. Eten-duse valmimise protsessi on kaasatud ka butafoorid, valgustajad, helitehnikud, rätsepad, riieturid, jumestajad, lavameistrid ja paljud teised abilised. Kui aga saavad kokku inimesed provintsidest, kes armastavad teatrit, mängivad teatrit ja oskavad peale näitlemise ka vajadusel olla heli- ja lavamehed, butafoorid, jumestajad jne, siis on garanteeritud mõnusad tunnid heas loomingu-lises seltskonnas. Tuleb vaid aega varuda ja nautida.

Mõeldud tehtud. Festivali korraldaja ja kunstiline juht Aire Koop pakkus võimalust mitte ainult etendusi vaadata, vaid olla žüriis, nautida ja hinnata etendusi ning anda tagasisidet nii lavastajatele kui ka näitemängus osalejatele. Ettepanek oli ahvatlev, tuli vaid sammud seada Pärnu Nooruse majja ning olla valmis teatrimaagiaks! Repertuaari valiku skaala ühes

otsas oli A. Tšehhov ja teises otsas meie omad autorid kaugest minevikust A. Kitzbergist kuni noorema põlvkonna autori J. Puusepani. Skaala keskele mahtusid ka omaloomingulised rühmatööd ning välisautorid. Näitemäng ei tunne vanusepiire, sest laval oli näha nii hallipäiseid elukogenuid näitlejaid kui ka särtsakalt uljaid noornäitlejaid. Rõõm oli tõdeda, et repertuaar oli truppidele jõukohane ja mõistetav. Lavastuste mänguline hoogsus haaras vaatajat oma lummusesse ning sellest vabaneti alles pärast aplausi. Raske on tõmmata piiri harrastustruppide ja professionaalsete teatrategijate vahele. Vahel on harrastajate särasilmsus ja mängulust üle nii mõnestki lavareeglist. Alati annab lihvida oma tööd häälega ja nagu ütles žürii liige Rein Laos: „Lause lõpu viimane sõna peab olema öeldud energiaga. Ka nalja tuleb juhtida.“ Füüsiline teater nõuab palju rohkem tööd oma kehaga ning see töö on järjepidev ja lõputu. Sageli ootavad lavastajad žüriilt õpetussõnu ning juhendamist, et saada festivalil laureaaditiitlit. Kuid meie kolmeliikmelise žürii kolmas liige Aire Pajur oli seisukohal, et oluline on julgustada ja toetada inimeste vaba aja hobi näitemänguga tegelemisel. Kohapealsed tegijad teavad ju kõige paremini mida-miks-kellele-kellega lavale tuua ja mängida. Festivali kaks päeva möödusid sõna otseses mõttes lennates. Minu jaoks olid need päevad inspireerivad ja üllatusi täis. Palju elamuslikke muusikalisi kujundeid pakkusid mõttelendu ja võrtsitasid lavastusi. Nii mõnedki rollid sööbisid mällu ning lavastajad üllatasid oma leidlikkuse ja uudsusega.

Paraku valitakse festivalil siiski parimaid, kes väärivad millegi poolest esile tõstmist ja eeskujuks toomist. Seepärast lõpetan oma mõtted V. Panso sõnadega: „Parem kirkalt elus läbi põleda, kui keskpäraselt end elust läbi vedada.“ Selleks aga kõigile lavastajatele ja näitemängus kaasalööjatele suur tänu elamuste eest ning püsivust jätkamiseks. Suur tänu Aire Koopile korralduse ja võimaluse eest osa saada nendest hetkedest. Eredat mõttelendu ja uusi kohatumisi!

Etenduse loomine on pikk protsess: teekond, mis algab näiteseltskonnale õige repertuaari valikust, analüüsist, rollide jagamisest, ülesannete püsitamist, eesmärkide seadmisest ja kõige enam järjepidevalt pikki tunde kestvatel proovidel, mis on vajalikud, et sünniks kõitev, pinget pakkuv, huvitav, publikut kõnetav etendus.

Eriti keerulised on olnud viimased paar aastat veel koroonatõttu, mis paljudele seadusest tulenevate nõudmistega tõttu pikaks ajaks üldse lavale

tulemise võimatuks tegid. Üsna korduv oli sel perioodil töömudel, et keegi näiteseltskonnast oli isolatsioonis, keegi koroonaposiitvise prooviga, ent ometi tehti teatrit ja sündisid lavastused iseene ja publiku rõõmuks.

Repertuaarivalik on uhke! On mida mängida ja on mida vaadata!

Tunnustusi teatritegijaile jagati sedakorda järgmiselt:

Laureaadid:

- **Salme Vallateater** – etendus „Tule tagasi, Gabriel” – lavastaja Maire Sillavee
- **Taritu Tubateater** – etendus „Pila-Peetri testament” – lavastaja Tanel Ting
- **Häädemeeste Huviteater** – etendus „Ikka eriline, peaaegu tavalisel päeval” – lavastaja Aire Koop
- **Haapsalu Teatristuudio** – etendus „Lugude degusteerimine. Kohtumine Haapsaluga” – lavastajad Anne Suislep ja Elena Koit

Eripreemiad näitetruppidele:

- **Juuru Teater** – etendus „Eksam” – lavastaja Terje Kaur
- **Tornimäe Näiteselts** – etendus „Pansionaat Eluratas” – lavastaja Urve Sepp

Parim naisnäitleja:

- **Helje Basihhina** – etendus „Pansionaat Eluratas” – Tornimäe Näiteselts
- **Marju Aasma** – etendus „Jutt Jumala õige” – Häädemeeste Huviteater

Parim meesnäitleja :

- **Jaanis Valk** – etendus „Minejad” – Karja Mõisateater
- **Meelis Juhandi** – etendus „Tule tagasi, Gabriel” – Salme Vallateater

Parim naisduo:

- **Krista Mustonen ja Maarja Sepp** – „Ühe tiivaga inglid” – harrastusteater Sirja

Näitlejatöö eripreemiad:

- **Getlin Jõgi** – „Tule tagasi, Gabriel” – Salme Vallateater
- **Aina Aavik** – „Külastemaja laibaga” – Kärla Näiteselts

ROSINI:

- **Mattias Prostang** – „Pila-Peetri testament” – Taritu Tubateater

Oli imetore viie maakonna harrastusteatrite kohtumine teatritegemise festivalil ProvintsiTeatriPäev! Aitäh kõigile, kelle toetusel või osadusel see toimuma sai!

Aire Koop
Festivali ProvintsiTeatriPäev 2022. a korraldustoimkonna juht

Ülemine rida: Salme Vallateater - etendus „Tule tagasi Gabriel”(vasakul);
 harrastusteatritrupp „Sirja” - etendus „Haige tiivaga inglid” (paremal);
 Keskmine rida: Häädemeeste Huviteater - etendus „Jutt Jumala õige”(vasakul);
 etendus „Ikka eriline, täiesti tavalisel päeval” (paremal)
 All: -ProvintsiTeatriPäeva žürii ja korraldustoimkond. Fotod: Imbi Reiväl

Väärtuslikeim auhind parima ansamblimängu eest

Narva Laste Loomemaja teater-stuudio 16. Komnata alustas tegevust huviringina Narva Pioneeride Majas toas nr 16. Esimeseks juhendajaks oli Tamara Mangus, kes 1998. aastal andis entusiastide kollektiivi üle teatrilavastaja haridusega Vitali Katuntsevile. 2004. aastal ühines Vitaliga tema abikaasa Olga, kellest sai teine lavastaja, ning stuudiost sai teater-stuudio, kus igal aastal tegutseb ligikaudu 100 last mudilastest gümnasistideni.

Teater-stuudiol 16. Komnata ei ole puudust vaatajate ja kolleegide tunnustusest. Noored näitlejad esinevad edukalt juba 30 aasta vältel, võites individuaalseid ja kollektiivseid auhindu eri taseme teatريفestivalidel Jeralaškast Kooliteatrini. Lapsed vahetuvad, aga edu kestab. Kahtlemata on selles suur teene lavastajatel, kes ei soovi eriti autasudest rääkida, kuid mille ülesloetlemine võtaks päris mitu lehekülge.

„Oleme alati öelnud oma kasvandikele, et rolli eest saadud isiklik tunnustus on tegelikult kogu trupi töö tulemus. Kõige väärtuslikum auhind on „parima ansamblimängu eest“. See tõestab, et kõik noored näitlejad on töötanud hästi, kõik on rolli sisse elanud ja andnud oma panuse etenduse õnnestumisse,“ on veendunud lavastajad Olga ja Vitali, kes pea alati esinevad „duetina“, töötades iga etenduse loomise kallal paaris.

Üks kaasaegse teatri kõige põletavamaid probleeme on huvitava ja aktuaalse repertuaari otsing. *„Näidendeid loen pidevalt. Jälgin kõike uut, internetis ilmuvat. Meie näitlejateks on lapsed, seetõttu heidan kõrvale kogu tänapäevase süнге loomingu. Meile on vaja ilusaid ja südamlikke etendusi, aga neid on praegu vähe. Tüdrukuid on alati rohkem kui poisse – ka see on oluline moment,“* selgitab Vitali. *„Oluline on leida näidend, kus oleks 25 tegelast, sest iga laps tahab ju lavale pääseda...“* Neid tingimusi täites ongi kujunenud teater-stuudio 16. Komnata stiil, kus laval mängib iga lill ja puu. Kusjuures mängib nii, et festivalidel saadakse žürii tunnustuse osaliseks. *„Lähtume alati sellest, et noorematele ja keskmistele rühmadele on vaja ilusat muinasjuttu, mis on õpetlik ja toob vaatajates esile parimad omadused. Teater on ennekõike ilus pilt, seetõttu õmbleme öösiti kostüüme ja valmistame rekvisiite. Oleme väga tänulikud Narva Laste Loomemaja direktorile pr Galina Moldonile, kes toetab kõiki meie algatusi. Oleme tänulikud meie*

Vasakul: Teater-studio 16. komnata näitab võlumuinasjuttu Saabastega kass.
Paremal: Abikaasad Vitali Ja Olga Katuntsevid on harjunud ka lavastajatöös üheskoos tegutsema. Fotod: Sofia Boborenko

kolleegidele, kellega meid seob aastatepikkune viljakas koostöö: kostümeerija Ljubov Arefjeva; meistrimees Vello Tohver, kes on kuldsete kätega inimene; butafoor ja stsenograaf Jekaterina Averko,“ räägib Olga Katuntseva.

Vanemad lapsed panevad end proovile nii näitlemiskunstis kui ka režissööri, valgustaja või dekoraatori abilisenä. Selline lähenemine kannab vilja: stuudio lõpetanute hulgas on palju neid, kes on oma elu sidunud teatri või *show*bisnisiga – Aleksandr Kutšmezov, Dmitri Kosjakov (Vene teatri näitlejad), Svetlana Ivanova, Anton Naumov, Mihhail Dragunov, Tatjana Vlassenko (Mihhaileva), Boris Bogdanov, Mihhail Rjabov, Mihhail Fomin.

Pedagoogid ei suuna kunagi oma kasvandikke tegema valikut, sest teatristuudios osalemine pole ettevalmistus „näitlejaks saamiseks“, vaid ennekoike võimalus arendada nn pehmeid väärtusi ehk siis oskusi, mis võimaldavad lahendada elulisi ülesandeid ja töötada teiste inimestega.

Kuidas õnnestub lavastajatel juhendada kümneid lapsi, kel igapähe on oma iseloom ja elukogemus? Lavastajad vastavad: „Kõike saab edasi anda armastuse kaudu. Lastele tuleb olla tänulik kulutatud aja, jõu ja emotsioonide eest. Lastega peab suhtlema kui võrdsetega ning süvenema nende probleemidesse. Mõnikord ka riidlema. Omavahel studios me räägime „kodu“ ja „pere“, ning see on tõesti nii. Vanemad vastutavad nooremate eest, nooremad õpivad vanematelt – neil lihtsatel tõdedel ei seisa mitte ainult teater, vaid ka kogu maailm.“

Sofia Boborenko
ajakirjanik

Tõsiselt muhe ja muhedalt tõsine Rapla Väikelinnateater

2022. aasta suve lõpul mängiti Raplamaal Kuusiku mõisa häärberi taga kahel korral etendust „Risti rahvas“. Peahoone taga sellepärast, et puithäärberi romantiline ilme tuleb seal kõige paremini esile ja lavapilti ulatuvad ka pargi veepeeglid. Etendust esitas verivärske trupp Rapla Väikelinnateater, milles ainult noormehed, neid on kuus. Pea igaüks pidi kehastama mitut karakterit, kuna lavastuse aluseks oli Enn Vetemaa samanimeline paljude tegelastega mahukas ja üksjagu muhe käsitus Jüriöö mässust – meie iseolemise ühest tõsiseltvõetavamast avaldusest. Vetemaa tugineb oma romaanis Uku Masingule – Rapla lähedalt Lipalt pärit mõle-
mad.

Etendust saatis üllatav menu, asjatundjad paigutasid selle Eesti teatrisuve lõpu sündmuste esiritta, tõstes muuhulgas esile nähtu ehedust ja maitsekat teravmeelset koomikat.

Teatriblogija Danzumees: TOP10 põhjust, miks ka Sina oleksid pidanud eile vaatama Enn Vetemaa ainetel „Risti rahvas“ ainukordset etendust, mis ühtlasi lõpetas Eestimaa 2022. aasta suveteatri vabaõhulavastuste hooaja..., ülimõnus indie-teatri vaib! Leidlikud kostüümid ja lavalised lahendused. Hinge, hoo ja armastusega tehtud. Kunstilised ambitsioonid olid olemas, ehkki needki koomiliselt kõverpeegli parodiaprismas.

Teatrivaatleja Margus Mikomägi: Näidend ja lavastus on stiilipuhas, kohati eneseirooniline. Vabast vaimust kantud. Vaimne! Stiilipuhas ei tähenda siin üldse seda, et kogu etenduse jooksul ei vahetuks teatraalsed vormid, mille tingivad mängupaigast lähtuvad olud, ühtki teatrivahendit peale labasuse ja jämekoomika ei välistata. Tantsitakse, lauldakse, mängitakse pilli, tehakse tööd, võideldakse... Karakterid vahetuvad, mängus on kostüümi vahetused, mis annavad näitlejatele uue enesetunde ning millega saab publikut üllatada ja võluda.

Eneseirooniline muhe tõsidus või tõsine muhedus võikski uue trupi motoks jääda. Midagi pärines sellest küll Vetemaalt, kuid trupil on sellise intellektuaalse huumoriga omamoodi pikk suhe. Kust see pärineb? Tõde seisneb selles, et kõik Rapla Väikelinnateatri kuus noormeest on laulnud kunagi Riinimanda koorides ja enam-vähem sama kaua viljelenud ka oma

Rapla Väikelinnateatri trupp
 Susi stuudios (Tõnu Susi nimeline
 helistuudio Raplas).
 Ees: Eerik Robert Ots,
 Andres Sahkur (ekraanil),
 Sten-Olle Moldau.
 Taga: Reio Blond, Valter Uusberg,
 Raigo Saarist.
 Foto: Rapla Väikelinnateater

„Riinimanda teatrit“. Kooliteatrite festivalidel tuuritades tutvustati end lühidalt nii:

RAPLA RIINIMANDA TEATER

Teater Riinimanda kooristuudio juures. Nimi aastast 2012. Pole päris kooliteater ega näitering. Pigem koorilauljate oma teater, mis käib koos teataval vaimsel kokkuleppel, mille juured ulatuvad koori legendaarsete „Saaremaa laagrite“ õhtustesse teatrietüüdidesse. Kuni kokkulepe kehtib, on ka teater.

Rapla omakultuuri loos on Riinimanda teatril kindel koht. Ta on ühe haruna hoidnud siin kooliteatrite järjepidevust, millele panid aluse Lea Purga ja Krista Olesk oma legendaarsete truppidena Erapooletu ja EgaVist. Ees- ti kooliteatrite ring aga mäletab Riinimanda tegijaid nende intellektuaalse huumori poolest, mis tulenes otseselt koorielu vaimsest kliimast. Tõdegem, et huumor ja intellektuaalsus on parimaid sideaineid noorte ja täiskasvanute vahelisel suhtlemisel. Võib-olla seetõttu kujuneski nii, et Riinimanda teater ega tema eellased puhtakujulisi nn „noorte“ lavastusi ei teinud. Ja veel üks põhjus – Riinimanda koorirepertuaaris oli palju klassikat ja regiviise, ja on tore mõelda, et sellest tulenev süvakultuuri tunnetus lülitas noored vaimses mõttes täiskasvanute lainele ning „noorte kultuuri“ (lõtv mõiste, mis pärineb pigem tarbimismaailmast) virvarril polnud nende silmis erilist väärtust.

Nüüd on poisid pereisad ja asjalike ametite pidajad, aga ühtäkki ilmneb, et kokkulepe teatrit teha kehtib endiselt. Lepe on laual ja Rapla Väikelinnateatril hoog sees. Üsna kindlasti on selles midagi ka kunagisest Riinimanda vaimust, eneseiroonilisest ja intellektuaalsest huumorist, millega vaatajaid kostitada.

Valter Uusberg, Rapla Väikelinnateatri lavastaja

KULTUURIKORRALDUS

Kohalik kultuurikorraldus meil ja mujal

Lühike tagasivaade konverentsidele „Make space for future” (13.–15.06.2022, Itaalia, Torino) ning „The role of cultural centres in the European cultural ecosystem” (14.09, 25.–26.10.22, Läti, Riia).

Eesti Rahvamajade Ühing (ERMÜ) on pärast vahepealset vaiksemat perioodi asunud jälle aktiivsemalt kontakti otsima Balti ja Euroopa kultuurikeskuste ning keskusi ühendavate organisatsioonidega.

Euroopa kultuurikeskusi ja ERMÜ sarnaseid riiklikke kultuurivõrgustikke ühendav organisatsioon Euroopa Kultuurikeskuste Võrgustik (European Network of Cultural Centres ehk ENCC) on tegutsenud pea 30 aastat ning ühendab endas üle 3000 kultuurikeskuse 27 eri riigist. ENCC aitab kaasa kultuuritöötajate ja kultuurikeskuste olulisuse teadvustamisele Euroopa ühiskonnas, kogub andmeid ja analüüsib Euroopa kultuuris toimuvaid protsesse ning toetab kultuurikeskustes tegutsevate inimeste võimekuse tõstmist eri projektide ja ettevõtmiste abil. Näiteks korraldatakse konverentse, koolitusi, töötajavahetusprogramme, koostatakse juhendmaterjale ja vahendatakse kontakte kultuurivaldkonnas tegutsevate organisatsioonidega.

ERMÜ on selle võrgustiku liige olnud juba hulk aastaid ning Läti ja Leedu esindajatega, kellega moodustame kolmekesi ühise ENCC-liikmelisuse, on suhted olnud alati sõbralikud. Viimasel ajal on ENCC-s ellu kutsunud mitu programmi, mis ka meie rahvamajade hetkeolukordadega hästi kokku võiks kõlada. Üks neist on „Closing the GAP” ehk „Lünga sulgemine”, mille eesmärk on tuua ühise laua taha ja utsitada üksteisemõistmisele ning koostööle kohaliku omavalitsuse eestvedajad ja kultuurikeskuste töötajad.

2022. aasta juunis toimus Itaalias Torinos üle mitme koroonaaasta ka ENCC aastakonverents, mis kandis nime „Make space for the future” – „Tehkem ruumi tulevikule”. Kahe tiheda konverentsipäeva programmi mahtus paneeldiskussioone, ettekandeid ja rühmatöid, kus teemadena olid esile tõstetud kultuurisündmuste ja kultuurikeskuste ökoloogilise jalajälje vähendamine ja jätkusuutlikkus (ingl sustainability). Jätkusuutlikkuse all

pole siin kontekstis mõeldud mitte võimet eesmärgipäraselt edasi toimida, vaid nõ ühiskondlikku püüdu eksisteerida planeedil Maa seda hoides ja selle väärtust säilitades.

Keskonnahoid on teema, millest ei saa täna mööda vaadata mitte keegi, loomulikult ka mitte kultuurikorraldaja, kuid jätkusuutlikkuse teema on midagi hoopis sügavamalt kui topsiringlus festivalil või prügi sorteerimine. See on ühelt poolt mõtteviisi, teisalt jälle oskuste ja ressursside küsimus.

Tegelikult me ei tea, kuidas olla jätkusuutlikumad, ega tunne, et saaksime oma igapäevases kultuuritöös väga palju selle teemaga süvitsi minna.

Ega konverentsilgi kõigile sobivaid tegutsemisjuhiseid välja ei hüütud, kuid räägiti alternatiividest, muuhulgas ka sellest, kui suur energiarööv on meie seadmetes ja postkastides istuv digiprügi. Põnevad olid näited festivalidest, kus kogu kasutatav elektrienergia sünnib alternatiivsetest energiaallikatest ning kõik korraldajad ja esinejad reisivad sündmuspaika jalgratastel.

Veel arutati konverentsil selle üle, kuidas saaksid kultuurikeskused rääkida kaasa oma piirkondade avaliku ruumi planeerimisel: kuidas kujundada linna- ja aleviväljakuid ja parke nii, et need oleksid funktsionaalsed ka kultuuri seisukohast ning soodustaksid ja toetaksid inimeste kultuurist osasaamise vajadust ning harjumust.

Torino kohtumise ühe osana toimus ka ENCC üldkoosolek, kus arutleti organisatsiooni käekäigu ja edasiste plaanide üle ning rõhutati ERMÜ-sarnaste riiklike katusorganisatsioonide võtmerolli kultuurikeskuste võrgustikus.

Nagu öeldud, moodustavad Eesti, Läti ja Leedu Euroopa Kultuurikeskuste Võrgustikus üheliikmelisuse. Tõtt-öelda on selle ühise liikmelisuse põhjus tunduvalt vähem proosaline kui arvata võiks – küllalt kõrget liikmemaksu on kolme riigi peale lihtsalt kergem kanda. ENCC huvi on, et Balti riigid oleksid tegevusse aktiivselt kaasatud, ja tösi ta on, et ühine liikmelisus on meid ka rohkem suhtlema pannud.

Sügisel, kui lõunanaabrid kultuurikonverentsi korraldasid, oodati esinajaid ja ettekandjaid ka Eestist. Poliitilistel põhjustel toimus nende konverents kahes jaos: üks päev septembris ja üks oktoobris.

14. september, mil kultuurikonverents toimus Riia linna servas Ulbrokas, põnevas uues „Pärli” nime kandvas kultuurikeskuses, oli läti kultuurile ootusärevust täis päev – järgmisel päeval pidi valitsus välja kuulutama kauaoodatud kultuurikeskuste seaduse.

Konverents kandis nime „Kultuurikeskuste roll Euroopa kultuuri ökosüsteemis” ning tiheda konverentsipäeva jooksul said kuulajad ülevaate Läti, Leedu, Eesti, Poola, Belgia, Bulgaaria kultuurikeskuste rollist ja olukorrast, samuti ENCC tegevusest. Päev andis väga laia pildi sellest, kuidas kultuurikeskuste töö on eri riikides kujunenud ning millised on selle eriomased jooned. Palju oli tuttavat – sarnased mured ja kitsaskohad, aga oli ka sarnaseid rõõme.

Väga põnev oli kuulata Sigulda valla kultuurikeskuse juhataja ettekannet nende piirkonnas saavutatud väga heast koostööst omavalitsusjuhtide ja kultuurivaldkonna esindajate vahel. Ettekandest jäi kõlama oluline kandev mõte – peame ise minema sinna, kus on need, kes otsustavad, ning rääkima nende keeles.

Konverents on järelvaadatav Youtube’is nii eesti kui inglise keeles, piisab vaid selle ingliskeelne pealkiri otsingusse sisestada.

Oktoobrikuisel kohtumisel Riias osales Eestist juba suurem delegatsioon: Eino Pedanik Eesti Kultuuriministeeriumist (KuM), Urve Gromov Eesti Rahvakultuuri Keskusest (ERK), Riin Kivinurm (ERK, ERMÜ), Anne Uttendorf (ERK, ERMÜ), Gülnar Murumägi (ERMÜ), Reet Suurkask (ERMÜ) ning siinkirjutaja.

Konverentsipäevale eelnes ringkäik Riia suursuguses kultuuripalees VEF ning vastrenoveeritud lauluväljakul. Konverentsipäeva teemadeks olid kultuurikorralduse õiguslikuid alused Eestis, Lätis ja Leedus, kultuuri rahastamise mudelid ja kultuuritöötajate järelkasv. Huvitav oli näha, kuidas on need kolm sarnase lähiajaloo riiki oma kultuurimaastikku korraldanud – paljutki on üksteiselt õppida. Olgugi, et konverentsipäev oli väga asjalik, andsid väljasõidule olulisima väärtuse hoopis delegatsiooni omavahelised arutelud.

Sandra Nikitin
Eesti Rahvamajade Ühing

Arvo Pärdi loomingu saadikud Eestis ja maailmas

Arvo Pärdi Keskus on mereäärses Laulasmaa männimetsas tegutsenud juba 12 aastat, et korrastada ja säilitada helilooja Arvo Pärdi pärandit ning heita valgust tema loomingule ning seda ümbritsevale mõttemaailmale. Algselt eraarhiivina toimunud keskus sai 2018. aastal uude, Hispaania arhitektide Fuensanta Nieto ja Enrique Sobejano kavandatud omanäolisse hoonesse ümber asudes järk-järgult juurde mitmeid funktsioone. Regulaarselt korraldatakse kontserte, loenguid ja filmiõhtuid; kooliõpilased ja täiskasvanud saavad osaleda haridusprogrammides ja ringkäikudel; 2020. aastal valmis Arvo Pärdi päeviku märkmetel põhinev esimene püsinäitus.

Rikkalik sündmuste programm kontsertidest füüsikaloenguni

Arvo Pärdi Keskuse 2022. aasta programmis oli üle 50 sündmuse. Kontserditegevuses õnnestus sel aastal tuua publikuni rohkelt rahvusvaheliselt tunnustatud välisartiste, nende seas esinesid Vene tippviuldaja Vadim Repin, silmapaistev Briti kontratenor ning Pärdi muusika interpret David James ning tunnustatud viuldaja Hugo Ticciati. Septembris avas koos Tallinna Kammerorkestriga keskuse 5. hooaja Hollandi tromboonivirtuoos Jürgen van Rijen, kelle kontserti oli pikalt plaanitud ja oodatud. Maailmalaade täht Jürgen van Rijen tõi Eestis esimest korda kuulajate ette Pärdi teose „Fratres“ erakordset tehnilist virtuoossust nõudva trombooniseade, mille esitamine tundus nihutavat inimvõimete piire. Tallinna Kammerorkestrilt väärib esile toomist veel Arvo Pärdi õpetaja Heino Elleri 135. sünniaastapäevale pühendatud autorikontsert veebruaris, millele lisas emotsionaalsust juba õhus olev sõjaaimdus.

Keskuse loenguprogrammi teemad ulatusid sel aastal teoreetilisest füüsikast muusikaajalooni. Arvo Pärdi loomingu kontekstile ja vaimsele tagapõhjale heitis valgust preester Toomas Hirvoja loeng Athose pühakust Siluanist.

Esimest korda avas Arvo Pärdi Keskus lava ka etenduskunstidele, mis avardasid leidliku kasutusega keskuse saali ruumivõimalusi. Mais tõi

lavastaja Riina Roose koos Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia lavakunsti-kooli 30. lennu tudengitega lavale hoogsa ja nooruslikult rõõmsameelse mosaiigi Eesti muusikaajaloost. Novembris etendus Ukraina päritolu näitleja ja lavastaja Viktor Marvini mõtisklus inimestest sõjas. Poetiliselt teksti ja fotoprojektsioonide kõrval kõlas elavas esituses Arvo Pärdi ja Valentõn Sõlvestrovi muusika.

Augustis toimusid juba 12. aastat traditsiooniks saanud filmiõhtud „Pärt & film“, mis tutvustavad Arvo Pärdi muusikaga linateoseid. Sel aastal olid fookuses filmimaailma suurmeistrite Jean-Luc Godardi, Werner Herzogi ja Paolo Sorrentino filmid. Teist aastat jätkas keskus ka teistest heliloojatest ja muusikutest rääkivate filmide näitamist.

2022. aastal kolme juubelit tähistanud Järvide muusikaperekond oli programmis samuti nähtaval kohal. Juulikuusse mahtus nii Maarika Järvi eestvedamisel tegutseva flöödiansambli Post Tenebras Flûtes kontsert kui ka Järvi Akadeemia ja Arvo Pärdi Keskuse koostöös toimunud kontsert-meistriklass. Oktoobris sai alguse uus sündmusesari „Järvi Sessions“, mille käigus jagavad Neeme ja Kristjan Järvi oma kogemusi dirigeerimise, loominguga ja juhtimise vallas. Dirigent Neeme Järvi jagas oma mälestusi ka keskuse arhiivile.

Arhiiviriulitelt laia maailma

Publikule suunatud programmi kõrval jätkub igapäevane töö arhiivis materjalide kirjeldamise ja arvele võtmisega. Kõige olulisem töö on Arvo Pärdi teoste loomislugude uurimine, mille käigus kirjeldatakse iga teose loomeprotsessi võimalikult üksikasjalikult, kogudes kokku kirjavahetuse, plaanid, visandid, samuti info ja mälestused teose esiettekandest ja suunised interpretatsiooniks. Selle juurde kuulub ka põhjalik vestlus helilooja ja tema abikaasa Nora Pärdiga, kes lisavad oma mälestusi ning aitavad leida puuduvaid infokilde. 2022. aastaks oli suurem osa Pärdi teostest põhjaliku arhiivianalüüsi läbinud ning neid materjale on üha enam hakatanud jagama avalikkusega.

2022. aastat iseloomustaski vilgas rahvusvaheline koostöö, mis tutvustas arhiivis leiduvaid pärle laiemale publikule. Amsterdami nimeka nüüdismuusikakeskuse Muziekgebouw korraldatud „Pärt Festival 2022“ jaoks valmis helilooja käsikirjade näitus, mis keskendus teose „Sieben

Kontsert Arvo Pärdi Keskuses. Foto: Rene Jakobson

„Magnificat-Antiphonen“ näitel Arvo Pärdi loomeprotsessile. Peale selle aitas keskus sisustada festivali programmi loengute ja filmilinastustega. Oxfordis novembris lõpus toimunud festivali „Arvo Pärt... and a Littlemore“ mahukas kõrvalprogrammis tutvustasid keskuse töötajad vestluste ja filmilinastuste kõrval põhjalikumalt teost „Fratres“.

Arvo Pärdi Keskuse osalusel nägi trükivalgust ka kaks publikatsiooni. Oktoobris ilmus aastaraamatu Res Musica 14. number seitsme teadusartikliga, mis põhinesid 2021. aasta konverentsi „Arvo Pärt – tekstid ja kontekstid“ ettekannetel. Koos plaadifirmaga TIKS Rekords jõudsid aga esimest korda vinüülplaadile Arvo Pärdi lastelaulud.

Keskuse tegevuste palett on üsna kirev, ulatudes arhiivitööst teatrienduste korraldamiseni, kuid läbiva niidina ühendab neid armastus muusika ja loomingu vastu. Otseseid eeskujusid keskusel ei olegi, sest ühele elavale heliloojale pühendatud arhiiv, infokeskus ja kontserdisaal ühe vaimse ja füüsilise katuse all on unikaalne nähtus Eestis ning üsna harukordne ka terves maailmas.

Nele Kivisild
Arvo Pärdi Keskus

Eit ja taat tegid puuriida õue ja ...

Oot, see ei ole päris see, millest hetkel alustada soovin, aga me jõuame selleni veel kindlasti. Selleks, et täpsemalt mõista täna meie teemat, peab esmalt lahendama ühe mõistatuse.

Nimelt, mida võib leida tühjast taskust?

Vihjeks võin öelda, et seda leiab igast taskust, mõnest väiksema, mõnest suurema, kui vähegi otsida. Teistpidi on see ka põhjuseks, miks algavad paljud otsingud.

Just täpselt, sa oled tubli, tühjast taskust võib tõesti leida augu ja ümber augu meil tänane mõttetera ke ringleb, sest see on ju teema, mis alati kõneleb, ja kes meist sooviks, et meile tähtsas kohas lauitaks üks suur auk.

Kui mõne jaoks võib olla katkine taskupõhi katastroof, kuna läbi selle on kaotatud enda jaoks tähtis või kallid ese, siis teistpidi vaadates on see hoopis võimalus, võimalus uuteks avastusteks ja väljakutseteks.

Mis juhtub siis, kui taskusse surutud käsi sirutab välja sõrme, mis põgeneb läbi augu taskust? See on seiklus väljaspool harjumuslikku turvatsooni.

Läksime!

Vahest võib juhtuda, et antud silmapaar, kes praegu seda teksti loeb, ei ole päris kursis sellega, mida tähendab VRKK ja mida me seal teeme. Valgamaa Rahvakunsti ja Käsitöö Keskseks (VRKK) on väga tubli ja tegus mittetulundusühing. Seltsil on oma sümbolika ja lipp. Keskseksil on olemas ka hubased ruumid Otepää linnas, kus koos toimetatakse. Valgamaal on tänaseks juhtunud nii, et Valgamaa Rahvakunsti ja Käsitöö Keskseks on maakonnas ainuke avalikes huvides tegutsev laiapõhjaline rahvakultuuri valdkonda koordineeriv organisatsioon. VRKK ühendab Valgamaal rahvatantsijaid, -muusikuid ja käsitöölisi ning maakonna kultuuri- ja rahvamajasid. Seltsi kuulub 15 juriidilist isikut ja 8 üksikisikut ning 1 auliige, seega on meie tegevusega seotud päris suur hulk toredaid inimesi. Organisatsiooni eesmärgiks on rahvakunsti ja rahvuslike käsitöötraditsioonide järjepidevuse säilitamine. Meid on toetanud Eesti Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupp, Hasartmängumaksu Nõukogu, kohaliku omaalgatuse programm, Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet, Euroopa Liidu ühenduse algatusprogramm Leader, Valgamaa Omavalitsuste Liit ning Eesti Rahvakultuuri Keskus.

Suur tänu teile selle väärtusliku toetuse eest, tänu teie toetusele on loodud palju. Oleme korraldanud maakonda siduvaid ja koostööd edendavaid suuri kultuurisündmuseid, nagu näiteks maakonna laulu- ja tantsupidu, üleriigilised käsitööpäevad Valgamaal. Seda loetelu võiks jätkata veel pikalt, sest me ei jäta kunagi kasutamata võimalus, et väärt asjale õlg alla panna.

Eit ja taat tegid puuriida õue ja.
Foto: Jorma Riivald

Traditsiooniliselt tunnustab VRKK iga-aastaselt Valgamaa rahvakultuuri kandjaid ka pärandihoidja hõbesõlega. See sündmus on maakonna kultuurielus väga oodatud.

Sädeinimeste õhinapõhine tegevus ei ole aga igavene, ka säde vajab puhkust, tuge ja turvatunnet nii täna kui ka tulevikus. Kui me täna ei väärtusta eile tehtut, siis milleks luua ka homse nimel, kui see kõik on igavikku määratud. Täna on VRKK jõudnud oma arengus sellisesse järku, et oleks vaja astuda järgmine otsustav samm selle väga vajaliku organisatsiooni tugevdamise suunas. Selleks oleks vaja luua töökoht inimesele, kes keskseltsi tegevust koordineeriks ja hoiaks infoväljad pidevalt täidetuna. Tänane juhatus on väga tubli, aga liikmed paiknevad laiali üle maakonna ja sellest johtuvalt oleks vaja nn tsentrit, kui soovite: dispetšerit juhtimiskeskusesse.

Siin saab stabiilse rahastuse meile tagada ainult riiklik tugi. Tegelikult ongi see täna meie üks suuremaid muresid, kuidas leida stabiilne rahastus, et meie päralt oleks alati olemas see üks tubli säde, kes saaks rahus toimetada meie ülla eesmärgi nimel, kartmata, et lauvalt kaob leib ja toas kustutatakse tuli.

Kui Eit ja taat on rajanud meile riigi, kodu ja lausa puuriida õue, siis palun ärme kasuta seda nii, et varsti laiutab selle koha peal ainult üks suur auk, tühjus. Nii nagu meie esivanemad panustasid järjepidavusse, pärandi kandumisse tulevastele põlvedele, oleks tark seda teha ka meil, mitte homsest, vaid juba tänasest.

Ma ei mäleta hetkegi oma lapsepõlvest, kus vanavanemad oleks mulle õpetusi jaganud kirjalikult, kõik käis suulise juhendamise ja füüsilise

ettenäitamise, abistamise kaudu, ning need õpetused on täna aktuaalsed ka minu laste igapäevatoimetustes.

Soovin meile kõigile selget sihti ja kindlat jalgealust meie armsa kodumaa kultuurimaastikul, et endiselt saaks rabast noppida murakaid, et lapsed saaks metsadesse ehitada onne, et külakirikute kellad heliseks üle aasade, et kultuurimajad säiliks ka kõige väiksemates Eestimaa kodukohtades ja seltsielu seal oleks aktiivne, sest me ei tohi alahinnata suuliselt edasi kanduvat pärimust.

Leidmine algabki otsimisest, seega, ärme väsi otsimast veel mitte lõplikult kadunud või talletamata jäänud väärtusi, sest rahvas, kes elab tunnetamata ja tundmata minevikku, ei püsi kaua. Ja palun, ärme väsi toetamast neid inimesi, kes on selle missiooni võtnud oma südameasjaks.

Aitäh Teile, et hoolite ja panustate koos meiega Eesti rahvakultuuri püsimajäämisesse.

Kohtumiseni Lõuna-Eestis!

Jorma Riivald

Valgamaa Rahvakunsti ja Käsitöö Keskseitsi juhatuse liige

„Et kõik ausalt ära rääkida, nagu on, pean ma alustama sellest...“

... et, raamatukogude aasta Tori vallas möödus laenutades, korraldades, õpetades ja õppides.

2022. aasta möödus Eestimaal raamatukogude aasta tähe all. Seepärast on igati kohane kirjutada-mõtiskleda veidi raamatukogudest ja loomulikult nende töötajatest. Natuke üle kolme aasta on viieaastases Tori vallas kuue haruraamatukogu ja ühe välisteeninduspunkti juhtimine ühise organisatsiooni hallata. Selleks on Tori valla raamatukogu.

Parafraseerides tuntud lastekirjanikku Jaan Rannapit, et kõik ausalt ära rääkida, nagu oli, pean minagi alustama päevast, mil selline ühendamise mõte sündis. Seda just seepärast, et igas Eestimaa nurgas toimus raamatukogude ühendamine omamoodi, ning neid, kellelt õppida, oli 2019. aastal veel vähe.

Vasakul ülal: Tori Raamatukogu Raamatukogutund. Paremäl ülal: Lugemiskoer Norbert on alati hea kuulaja. All: Jõulumeeleolus raamatukogutund Tammiste Lasteaed-Algkoolis. Fotod: Ene Michelis

Kõik algas raamatukoguhoidjate ja vallavalitsuse ametnike koostööst ühinemise suunas – see oli õige samm. On ju teada tõsiasi, et muutused ei ole inimeste sõbrad. Meie vallas said kõik ühinevad raamatukogud kaasa rääkida alates katusorganisatsiooni nimest ja lõpetades hirmudega ühinemise ees. Suurimateks takistusteks arvati olevat töökohtade koondamine ning töötasu vähenemine. Mainin juba siinkohal ära, et nendel hirmudel olid suured silmad – kõik koostööks valmis olevad raamatukoguhoidjad on ametis tänaseni ning töö tasustamise aluste kinnitamisega väärtustus haridus ning tõusis töötasu.

Ühinemisprotsessi käigus reorganiseerisime küll ühe raamatukogu töö, kuid piirkonna elanikele jäi raamatukogu alles Jõesuu värskest ehitatud küla-keskuse raamatukoguna. Tori vald toetab neid teavikute ostmisel ning meie kaasame sealset kogukonda oma ülevallalistele raamatukogusündmustele. Olgu siinkohal näitena nimetatud lugemismäng täiskasvanutele „Lugemise proovkivi“, Tori valla mälumäng SATS või lastele suunatud „Suvine lugemisbingo“.

Julgete ja särasilmsete töötajate leidmiseks on tulnud ja tuleb ka ilmselt edaspidi palju tööd teha. Külastajale jääb alati silma temaga tegeleva raamatukogutöötaja hoolivus ja kompetentsus. Raamatukoguhoidjale tuleb kindlasti kasuks huvi lugemise vastu, kuid järjest enam hakkab kasvama nende roll õpetaja ja sotsiaaltöötajana. Erinevad sündmused, mida oleme korraldanud Are, Sauga, Sindi, Suigu, Tori ja Urge raamatukogus, on just selle piirkonna raamatukoguhoidja nägu. Meie ühine eesmärk on, et külastaja leiaks alati põhjuse, miks raamatukogusse ikka ja jälle tagasi tulla. Olgu selleks siis ajakirjanduses reklaamitud raamat või lugemisklubi, kohtumine kirjanikuga või hoopis vajadus arvuti kasutamisel abi saada. Kõik meie haruraamatukogud on käepikenduseks vallale, sest töötajad teavad üldjuhul, millise murega ja kuhu pöörduda. Valla elanikud ja ka külalised on juba harjunud sellega, et igas haruraamatukogus on võimalik vaadata näitusi. Vahelduvad maali-, fotokunsti- ja käsitöönäitused või väljapanekud kollektsionääride kogudest. Paljud nendest näitustest ringlevad üle valla – nii ei pea oma kodukohast väga pikka retke ette võtma.

Väga oluliseks peame tööd laste ja noortega. Neile tuleb kirjandust komplekteerida erilise tähelepanuga. Selleks, et raamat noort lugejat kõnetaks, peab see olema pillkupüüdev ja kaasaegne. Ja et ta selle raamatu ka avaks,

korraldavad raamatukogutöötajad üksi või koostöös õpetajatega lugemisega seotud erinevaid teematunde ja muid sündmusi.

Sindi raamatukogu on liitunud projektiga „Lugemine käppa”, mille raames ootab lugemiskoer Norbert kõiki Tori valla lapsi lugema. Programmi koordineerib Eesti Abi- ja Teraapiakoerte Ühing.

Kõikides haruraamatukogudes on juba mitmendat aastat Eesti Lastekirjanduse Keskuse ja Eesti Kultuuriministeeriumi toel käimas „Lugemisisu“ programm, mille käigus õpivad nii lasteaialapsed kui ka nooremad koolilapsed tundma mängulisi teid pidi uuemat lastekirjandust.

Eesti Rahvakultuuri Keskuse poolt korraldatud seminaridel osalemine annab raamatukogutööks väga vajalikke teadmisi ning kinnistab esinemisjulgest. „Teater maal“ toetusega saime sel aastal läbi viia Tori valla raamatukogu III lasteraamatupäeva, kuhu oli üle valla kokku kutsutud 65 last vanuses 4–12 aastat, kes laenutasid 2021. aastal Tori valla raamatukogudest kõige enam raamatuid. Tulla võis koos pereliikmetega. Ligikaudu 80 inimest nauitsid Piip ja Tuut Teatri esituses meie sündmusele kohandatud etendust.

Palju elevust nii töötajate kui ka külastajate argipäeva toovad iga-aastased üleriigilised raamatukogupäevad. Oktoobrikuu kümme viimast päeva olid selgi aastal täis põnevaid kohtumisi ja töötubasid nii lastele kui ka suurtele. Tähistasime jutuõhtuga Are raamatukogu 105. ja jalutuskäiguga „Sindi raamatukogu kodud 140 aasta vältel“ Sindi raamatukogu 140. sünnipäeva.

Aasta lõpu poole ühinesime üleskutsega „Sooja südamega Ukrainasse“, kogudes Tori valla elanike poolt 427 kootud-heegeldatud villast eset.

Aasta lõpus andsime raamatukogude aasta teatepulga üle liikumise aastale. Selle sündmuse raames läks iga haruraamatukogu töötaja oma piirkonna kooli või lasteaeda ning korraldas lastele kirjandusteemalise liikumismängu.

Mulle meeldib mõelda, et meie vallas toimunud muutus raamatukogude arengus on ikka tugevalt kaldus positiivsuse poole. 2023. aastal oleme liikumises igas mõttes!

Ene Michelis

Tori valla raamatukogu direktor

Laulu- ja tantsupidu Koerus 2022. Foto: Urmas Glase

Järvamaa laulu- ja tantsupidu Koerus korraldaja pilgu läbi

Proloog

Seisan Koeru keskkooli staadionil, vaatan veidi nõutult enese ümber, tuul paitab vasakult põske, südame alt on kuidagi õõnes. Kuidas me küll siia oleme jõudnud? Plaanime Järvamaa laulu- ja tantsupeo toimumiskohta. Koerus? Kooli staadionil? Noo, jaa. Peo korraldamine on jõudnud Järva vallani. Kui põhiliselt on toimumiskoht pendeldanud kahe linna: Paide ja Türi laululava vahel, siis nüüd oleme jõudnud Järva vallani. Koeru laululava on väike, liiga väike ja seal puuduvad kõik tagalaks vajalikud pinnad, seega on see sobimatu. Ja nii olemegi kooli staadionil, selja taga on keskkoolihoone, kus on köök, söökla, tualetid ja võimla ehk korralik tagala. Ees on Aruküla mõis ja valitsejamaja, mis tagalat toetavad. Vasakul on mõisapark oma uuendatud teega. Pole viga, midagi juba on. Ja nüüd seisad siin staadionil, kissitad silmi ja püüad ette manada pilti, kuidas kõik olema hakkaks. Udune. Udust joonistub ähmaselt välja kaks lava: ühe peale võiks koguneda koorid, teisel istet võtta orkestrid. Jah, sobiks küll. Siis tantsuplats, seda on ju terve jalgpalliplatsi jagu! Tea, kui palju teda tegelikult olema peab? Mõtleme välja. Ja siis tribüünid, nendest me ei pääse. Palju seda rahvast võib meie külakesse tulla? No keegi ikka. Oh, ja mis see kõik maksma võib minna? Eks teda ikka läheb. Sammun segaste tunnetega kodu poole. Peame hakkama päris algusest seda ilu üles ehitama. Peame.

Eva Linno:

Koerus toimunud Järvamaa laulu- ja tantsupeo planeerimine algas pärast seda, kui Vargamäele muuseumi maadele planeeritud peo ideekonkursile kavandeid ei laekunud. Mõte oli ilus, aga kuna eelnevalt oli COVID-19 tõttu kevadel laulupidu ära jäänud, siis ilmselgelt olid ajad piisavalt segased ja Vargamäele peo loomine selles ajas ehk liialt suur väljakutse.

2020. aasta augustis algas Järva vallas peole uue suuna otsimine. Septembris kohtusid Järva valla abivallavanem Tiina Oraste, Koeru kultuurimaja direktor Eva Linno ja kunstiline juht Krista Jürgens Koeru kultuurimaja köögis, et arutada, kus ja kuidas on meil võimalik see pidu Järva vallas korraldada ja kes võiksid olla peo kandvad jõud. Kerisime mõttelõnga, et moodustada korraldustoimkond. Vaikselt koondusid inimesed mõttes eri suundadesse: kunstiline loomemeeskond, tehniline meeskond, eelarve ja projektidega tegelejad jne. Üks esimesi asju, mida loodud meeskonnaga arutasime, oli see, kus pidu täpselt toimub ja milliseks kujuneb selle sisuline idee. Kui oli selge, et koht on Koeru keskkooli staadion ja peo juhtmõte on aeg, algasid koosolekud ja neid oli palju. Ehitasime üles töösuunad ning asusime teele.

Kindlasti andis kogu protsessi vältel väga suurt kindlustunnet vallavalituse- ja volikogu tahe pidu Järva vallas teha ja selleks määratud eelarveline toetus. Sellela ei oleks pidu sündinud.

Peo ettevalmistus kulges endiselt COVID-19 teemadega võideldes: kas tohib trennis kokku saada ja kes võivad tulla, kas 10 inimest võivad kokku saada ja rohkem mitte, või ei tohi keegi trenni tulla. Piirangud välistasid kollektiivide kogunemise ja nii võetigi 2021. aasta märtsis teist kevadet vastu otsus, et pidu korraldada ei ole võimalik. Pidud ilma esinejateta teha ei saa. Pidime korralduse pausile panema. Projektijuht Triin Tippil oli hulga toimetamist: millised abikõlbulikud kulud taotletud toetusmeetmetest saame ja peame ära kasutama ning mida ja kas peame tagasi maksma. Ees ootas meeskonna ühine otsus: mis saab edasi. Pidud otsustati korraldada aasta pärast 28. mail 2022.

Peoaastale eelneval sügisel kokku tulles olid hirmud suured. Kas meil jätkub jõudu ja tahet loodud edasi kanda ja lõpuni viia? Mis saab, kui väsin? Kindlasti oli kõigil hetki, kui mõeldi: „Miks ma sellel teekonnal olen?“ Meeskonnajuhina nägin kõigi armastust ja austust oma töö vastu ja tohutut kohusetunnet ning jõudu. Vahel ka jõu otsimist, aga me toetasime teineteist, ja kui nägime kellegi imelist tööd, andis see usku ning viis meid kõiki edasi.

Viimased kolm aastat küsisime tihti, mis aeg see küll on, aga usun, et õppisime ja kogesime nende aastate ajavoogude sees palju. Õppisime olema meeskonnaliige, õppisime hakkama saama ning õppisime uskuma ja usaldama.

Istume kultuurimaja saalis, kuhu on kogunenud mitu tantsujuhti, kultuurimaja inimesi, piirkonnajuht, koolidirektor, tehniline kaader. Istume, kohv aurab, kaneelisaiaakesed lõhnavad põrgulikult kutsuvalt, ei saa vastu panna. Ja siis see kõik algab! Tundub, et soov Järvamaa pidu korraldada on ammu nii mõnegi südames pakitsenud, peas on mõtted juba idanema pandud. Aeg. Aeg võiks olla läbiv teema, ajavoogude sees. „Oma saar“ ja Kait Tamra – see peab olema finaalis. Hea, et ma oma saia kurku ei tõmmanud, nii raginal aetakse meil asju! Kui aeg, siis aeg. Teeme ära.

Kalli Pilov:

Järvamaa laulu- ja tantsupeo visuaalne lahendus oli minu jaoks suur ja põnev väljakutse. Mul oli väga hea meel, et mind valiti selle ürituse identiteedi loojaks. Esimesi visuaalseid lahendusi jagasin korraldusmeeskonnaga juba 2021. aasta alguses. Minu suureks rõõmuks valmis peo identiteet sujuvalt, ning korraldusmeeskonnalt, hiljem ka osalejatelt ja kohalikelt, tuli palju positiivset tagasisidet.

Kuna Järvamaa laulu- ja tantsupidu „Aeg – ajalt tuleb küsida...“ toimus sellel aastal Järva vallas Koerus, siis asukohast inspireerituna liitsin kujunduses kokku Koeru kihelkonna vöökirja mustrid, rahvariideseeliku triipude värvid ning aega sümboliseeriva liivakella. Nendest traditsioonilistest elementidest moodustuski uus ja mänguline visuaal.

Suurem osa planeeritud lahendustest valmisid täpselt nii, nagu esialgu sai mõeldud, kuid ära ei jäänud ka mõned muudatused. Näiteks otsustasime teha ümber kava kujunduse ja jätta ära paar lavadekoratsiooni. Mind ajab siiani naerma ja heas mõttes pead noogutama kõne, mille sain kella 8-9 ajal õhtul enne ürituse päeva, et võiks veel paar kangajuppi kaunistuseks kõlarite ümber lisada. Sellel hetkel ei olnud ju meil sellise kaunistuse jaoks ühtegi sobivat vahendit. Niisiis sai abi küsitud ja järgmise päeva ehk ürituse hommikuks saabusid kollased ja punased kangad, kust hakati kujundeid välja lõikama. Mul on väga hea meel, et selle kõne sain, sest need dekoratsioonid andsid kogu visuaalile väga palju juurde. Sellised viimase hetke geniaalsed ideed on alati teretulnud. Siinkohal peab muidugi kiitma ka suurepärast meeskonnatööd.

Ülesandeid jätkus viimase hetkeni. Sain alles vahetult enne peo algust oma „tööriistad“ nurka visata ja minna tribüüni kõige ülemisele astmele kogu üritust jälgima. Teades, kui palju tööd ja vaeva peo korraldamisega on nähtud ja olles ise ka üks liige selle aasta meeskonnast, peab tõdema, et seekord olid kõike seda vaadates emotsioonid väga võimsad, võttis ikka silma märjaks küll.

Minu suurimaks panuseks laulu- ja tantsupeo korraldamisel jäi vahelugude lavastamine. Need olid siis Jaanus Vaiksoo kirjutatud väiksed näitemängud aja erinevast käsitlusest. Elavad pildid peavad peo kokku köitma ja andma sellele raamistiku. Kui Jaanuse tekstid kohale jõudsid, sai peo teema telg väga kenasti paika. Näitemängud jäid veel kevadet ootama. Ja siis põmm! olime sunnitud peo edasi lükkama. Hoog sai peatatud enne, kui hoo üldse sisse saigi. See oli moraalselt raske. Teistpidi aga andis aeg meile aega juurde.

Marko Sirila:

Eks alguses oli küsimusi rohkem kui vastuseid. Millised saavad lavad olema, kui palju ruumi tarvitavad tantsijad, kuhu planeerime tribüünid? Peoplat on olemas, aga on oluline, et esineja pealtvaatajast väga kaugele ei jääks.

Alguses plaanisime kaks lava: üks kooridele ja teine orkestritele, nii on ikka olnud. Hinnapakumises tuli mängu üks suur telk, mille alla mahtusid nii koorid kui ka orkestrid. See oli meile väga meeldiv üllatus. Lava tehnilise lahenduse pilt muutus kohe huvitavaks, põnevaks ja ainulaadseks. Lisaks saime pakkumise tribüünidele.

Terviklahendus oli põhimõtteliselt olemas. Prooviperioodil muretsesime muru pärast. Ilmad olid kuivad ja muru kippus kollaseks tõmbuma, aga proove oli veel ees ootamas ja õhus oli küsimus, kas veame välja. Tarvitses vaid oma muret jagada, kui kogukonna noored mehed tulid vana tuletõrje paakautoga kohale ja asusid usinasti muru kastma. Koeru inimesed olid ikka abivalmis ja toetavad.

Väga vastutulelik oli ka Andrus Rannaääre, kes moodustas saatebändi ning tegi sellele lisaks kooridele õppimiseks fonogrammid.

Teisel katsel tiksus kogu aeg hirm kuklas, kuidas seekord, kas ajalugu kordub. Mine tea... Õnneks siiski mitte. Näitemängudes oli osi päris palju, nii eakamaid kui ka lapsekesi, viimaseid isegi valdavalt. Keerasin osatäitjate

leidmiseks pilgu kooli poole, kuid kõik hakkajamad lapsed laulsid juba laulukooris, tantsisid tantsurühmas. Õnneks tuli inglina appi õpetaja Anne, kes sokutas mulle õpilasi ette. Osadesse said väga armsad ja tragid lapsed, kamaluga õpetajaid ja sekka andekaid kohalikke teatraale. Proove sai tehtud nii, et sai ikka tehtud. Kultuurimajas ja staadionil. Imelik, staadionil puhus tuul kogu aeg vastu vasakut põske. Tea, mis need tuuled tuua võivad? Proove tegime ka siis, kui paigaldati lava ja tribüüne, kõva kolkimise ja ehitismüra saatel. Rekvisiite ja ehitisi kasutasime nii vähe kui võimalik, et platsile mitte takistusi tuua. Ärevust tekitas peamikrofonide vahetamine ning läbimängu jäi väheks. Peopäeval aga sujusid vahetused nagu õlitatult, suuremaid apse ette ei tulnud. Jaanus Vaiksoo oli meeldivald üllatunud, sest tal oli kirjutatu juba ununeda jõudnud, jäi rahule. Ju oli hästi kirjutatud ja mängitud ka.

Kaja Kraav:

Ettepanek liituda loomemeeskonnaga ja võtta enda peale laulupeoga seonduv tundus esimese hooga üsna hirmutav väljakutse. Peale muusikaõpetajate augustiseminari sain aru, et asjast saab kindlasti asja. Kõik dirigendid olid repertuaari osas ettepanekutega abiks ja valmis astuma dirigendipulti. Vaatasime loomemeeskonnaga ettepanekud üle ja valisime meie peo kontseptsiooniga sobivad lood välja. Rahvapilliorkestri lugudega oli lihtsam, otsustasime pilliõpetajatega ära jäänud „Hingesugulase“ peo lugusid kasutada. Need sobisid väga hästi ka meie peole!

Koostöö loomemeeskonnas oli toetav ja tegus. Olen väga tänulik, et sellest osa sain! Lisaks sain omale toredad sõbrad, elan ju loomemeeskonnast ainsana valla teises otsas! Tegemist oli inimestega, kellega seni selline koostöö puudus. Nautisin igat kohtumist, need olid väga tegusad, asjalikud ja sõbralikud.

Suures meeskonnas sain nautida oskuslikku meeskondlikku tööjaotust. Iga inimene teadis täpselt, kuhu ja miks läheb. Kõik olid valmis panustama 100% ja rohkemgi. See tunne, et ajame oma asja, oli nii suur ja ülev.

Minul oli veel enne peopäeva suur roll koordineerida kooride proovipäev. Selle olin väga põhjalikult läbi mõelnud ja nüüd ei saanud enam midagi valesiti minna! Endalgi oli vägev tunne suurt ühendkoori juhutada!

Kõige suurem ja vägevam tunne oli peo lõppedes: saime hakkama ja nii hästi! Erilise töö tegid helimehed. Ka väikses koosseisus laulvad poistekoorid olid suhteliselt kaugel asetsevatele publikule kenasti kuulda! Minu suurimaks hirmuks oligi ehk see, et piirangute tõttu on koorid laulmisest võõrdunud ja

lauljaid laval vähe. Suur tänu, helimehed! Meie peole tagasi mõeldes olen uhke ja õnnelik!

Sõidame kolleegiga Viljandist Tartusse, ühest teatrist teise. Vaja on jänesekostüümi ja inglitiibu, sekka mõni kleit ja pintsak. Sõidame juba pikeemat aega 30 km/h, ees on tankidega varustatud rekakolonni – on suurõppus Kevadtormi aeg. Aga kuskil pauguvad päriselt kahurid ja vilisevad kuulid, peetakse sõda. Ja meie siin oma jänkukõrvade ja inglitiibadega. Milline aeg ikka. Aga meil on hää, päike paistab, ilm on ilus ja pidu tahab korraldamist.

Ülle Müller:

Liitusin Järvamaa laulu- ja tantsupeo protsessiga umbes poole pealt. Van-ker oli täies hoos veeremas, kuid siis tuli teade, et COVID-19 ei taandu. Eestvedajatele oli suur katsumus peo korraldus hooga käima lükata, siis pidurit tõmmata, pidu edasi lükata ning vanker uue hooaja alguses taas veerema saada, motiveerida. 2022. aasta Järvamaa laulu- ja tantsupidu peeti Koerus. See oli suurepärase pinnas peo korralduseks ja seda ikka inimeste, meeskonna näol. Imetusväärne oli jälgida, kuidas kaasati lisaks lauljate, tantsijate ja pillimängijate kogukonnale ka Koeru kohalik kogukond. Kõik olid osa peost.

Kuna pidu toimus Koeru keskkooli staadionil, oli selle korraldamine suur väljakutse, sest puudus statsionaarne lava ja pealtvaatajate ala, mis peo ajaks ajutiselt ehitati. Üks külastaja ütles peole jõudes: „Nad on siia linna ehitanud!“ Peopaiga keskkonda toetasid kaunis Aruküla mõisahoone ja -park ning Koeru keskkooli ruumid. Peo korraldajad suutsid ületada kõik Järva vallavalitsuse ootused, luues imelise keskkonna ning sisu laulu- ja tantsupeole.

Finaal

Seisan Koeru keskkooli staadionil, vaatan mõnusa ärevusega ümberringi, tuul paitab vasakult põske. Kuidas me küll siia oleme jõudnud? Aga oleme. Hiigelsuur telk ja lava laiutavad staadioni ääres. Kõik on kuidagi eriti elevil, laval on orkestrid, koorid. Selja taga täitub tribüün pealtvaatajatega. Tantsijad sätivad ennast platsil valmis. Ja siis ta algab. Mahe meeshääl loeb Jaanus Vaiksoo ridu: „Aeg – ajalt tuleb küsida. 2022. aasta Järvamaa laulu- ja tantsupeo „Aeg – ajalt tuleb küsida...“ märksõnaks on aeg. See on sidemeks eri põlvkondade vahel. Aeg on abstraktne mõiste, sellesse võib uppuda, sellesse

võib end unustada; aja möödumist võib mitte märgata, aeg võib tohutult venida. Sageli ei ole meil aega, kuid tihtilugu lööme me aega surnuks. Seepärast ei räägi ka Järvamaa laulu- ja tantsupidu ajast surmtõsiselt ja pelgalt minevikuvormis, vaid ikka mängides ja lustiga, eri põlvkonnad rõõmsalt koos laulmas ja tantsimas.“ Kõlavad „Laulud nüüd lähevad“ esimesed read, sisse tuuakse Järvamaa omavalitsuste lipud. Süda tahab ärevusest rinnust välja hüpata, silmad valguvad heldimuspisaraid täis. Udu. Udust joonistub välja imeline vaatepilt, mitusada rõõmsasilmselt tüdrukut ja poissi, naist ja meest lähevad liikvele. Mööda põske veereb pisar. Või on see vihmapiisk? Saime hakkama! Pidul algab. Oh sa aeg! Pean ruttama oma armsate näitlejate juurde. Eks hiljem ole aega ajalt küsida!

Järvamaa laulu- ja tantsupeo „Aeg – ajalt tuleb küsida“ loomemeeskond:

- Ülle Jääger, Birgit Mihhailov, Kaja Kraav, Kerli Sirila, Krista Jürgens;
- tehniline juht Marko Sirila;
- kunstnik Kalli Pilov;
- vahetekstid Jaanus Vaiksoo;
- korraldustoimkond: Eva Linno, Triin Tippi, Ülle Müller, Jaan Kabin, Alari Teppan, Anne Muhk, Kaido Kuldner, Mati Pihlak.

Epiloog

Vahel me unistame, et mis siis, kui... Tihti lööme põnnama, et mis nüüd mina. Aga näe! Juhtub, et taganeda pole kuskile, hakkad minema, saad hoo sisse, saad julgustust, innustud, vaimustud. Ja asjad hakkavad sujuma, kõik liigub, toimib, loksud paika, küpseb. Värised, võdised, vappud, kui päev on käes. Juubeldad, sest kõik, mis teha võisid, sai tehtud, mis anda said, andsid. Said hakkama! Saime hakkama! Kõik on võimalik, miski pole võimatu või kättesaamatu! Võib veel julgemalt unistada. Äge! Imeline! Oli meie aeg.

Tüdruk: „Vanaisa...! Vanaisa! Kuhu kaob aeg?“

Vanaisa (vaikib, vaatab puid): „Ma ei tea... (Võtub tüdrukul käest kinni.)

MA EI TEA.“ (Lähevad ära.)

Krista Jürgens

Koeru kultuurimaja kunstiline juht

Tantsujuht Märt Agu pani rahva liikuma. Foto: Erik Kalda

Kogukonnakontsert koduõuel

Esimest korda toimunud Voka muusikalaager lõppes kolmapäeval kogukonnale mõeldud kontserdiga, kus astusid üles laagris osalejad ning erikülalised Laura ja Märt Agu, kes seal tunde läbi viisid.

„Nii sai põimida kogukonna Eesti nimekate tegijatega ja luua kogukondliku kontserdi,” rääkis Toila valla kultuurijuht Kaisa Pukk. „Kontsert oli ehe näide kogukonnakultuurist: see toimus kohalike inimeste Eve ja Jaak Saare koduõuel, kus pere müüs oma käsitöötooteid, kogukonnaliige Piret Toovis pidas kohvikut ning kogukonnainimesed laulsid ja tantsisid,” lisas ta.

Pärast kontserti jagasid nii lauljad kui ka publik ülivõrdes kiitusi. Kõige uuemad kogukonnaliikmed – Nadežda ja Leena Ukrainast – olid kontserdist liigutatud. „Meile väga meeldis. Ma ei tea, miks, aga üks laul kiskus mul pisarad välja. Kuigi ma ei saanud sõnadest aru, hakkasid pisarad iseenesest voolama. Väga liigutav,” kirjeldas Nadežda Rein Rannapi loodud kodumaa laulu „Kel on laulud laulda” kuulamiselamust. „Ja väga meeldis Laura. Ta on väga ilus ja tema häääl on lummas. Tore, et ta laulis koos kohaliku kooriga,” lisas Leena.

Kasvatatakse kogukonda

Ukrainlannade sõnul nende kodumaal selliseid popmuusika kallakuga laulukoore ei leia. „Kui siis lauldakse poplaule üksinda kodus.” Naised tulid ka ühte muusikalaagri proovi, aga eestikeelsed laulutekstid käisid üle jõu.

„Lavale me ei tükkinud, olime parem kuulajate hulgas.” Küll löid nad kaasa ühistantsus, mille koreograaf Märt Agu korraldas ja mis tõi tantsuplatsile kokku nii esinejad kui ka publiku.

Mees, kelle taktikepi all on tantsupidudel kepsutanud tuhanded inimesed, suutis Kalda talu õuel panna vaevata rohkem kui sada inimest ühte jalga käima. Vabas vormis kogukonnakontsert, mis annab inimestele positiivse laengu, on tantsujuhi arvates hea mõte. „Kogukond on perekonna vorm. Üks perekond on see, kes ühe katuse all elab, siis tulevad naabrid ja vastasmajad juurde, mis viib meid lõpuks riikluseni. Selleks, et me ei ussitaks üksteise selja taga, vaid meil oleks tahtmine elu paremaks teha, on vaja kogukonda kasvatada,” arutles Märt Agu.

Laura tunnistas, et taluõuele ta tihti esinema ei satu. „Minu arvates on siin väga õdus, soe ja kodune. Kõige inspireerivam on, kui inimesed tunnevad ühtsust. See ei ole kontsert, kus sein on vahel, vaid siin loome muusikat koos. Inimesed annavad oma energiat ja see on kogu aeg liikumises.”

Ka võõrustaja, Kalda talu peremees Jaak Saar seisis lauljate ridades ning pidas kogukonnakontserti õnnestunuks: „Mulle tundus, et rahvas jäi rahule ja pererahvas jäi ka.”

Tarbekaupa sellest ei saa

„Millal tuleb järgmine kogukonnakontsert?” See küsimus kostus nii lauljate kui ka kuulajate huulilt.

„Ilmselt siis, kui toimub järgmine muusikalaager,” vastas Toila valla kultuurijuht Kaisa Pukk. „Arvan, et ei tasu uutest asjadest tarbekaupa teha. Nii et hoiame seda eksklusiivsetena, teeme kord aastas.”

„Tundub, et lihtsuses peitub võlu,” jätkas ta. „Laura lihtsalt laulis koduterassil ja keegi ei tundnud puudust, kus on lava või valgus. Lahe, et vahel on tõesti vaja nii vähe. On vaja ainult ägedaid inimesi ja seda, et õiged inimesed omavahel kokku saavad.”

Sirle Sommer-Kalda
ajalehe „Põhjarannik“ ajakirjanik

2022 oli raamatukogude aasta – kas märkasid?

„Raamatukogud on kirjandus- ja kultuurikeskused, nad koondavad kogukondi ja levitavad ideid.

Raamatukogude aastaring haarab endasse kõik ja on kõige keskel, ääremaad ja keskused on ringis võrdsed. Pole mahajääjaid, kõrvalejätuid ega väljatõugatud. Kõik loevad aasta läbi ja üle Eesti.” Sellise tunnusmotiiviga tähistati 2022. aastal kultuuriministeeriumi kureerimisel raamatukogude aastat. Järgnevalt tuleb juttu sellest, kuidas Viljandi maakonnas raamatukogude aastat sisustati.

Esmalt, Viljandimaal saigi temaatiline aasta suure pidulikkusega avatud, sest Mustlas asub Eesti vanim järjepidevalt tegutsev raamatukogu – Tarvas- tu raamatukogu (asutatud 1860. aastal). Rahvast kutsuti üles jälgima oma kodukandi raamatukogudes toimuvat ning pakutavast aktiivselt osa võtma. Peale raskeid isolatsioonis veedetud koroonaaegu saabus oodatud võimalus taas avalikus ruumis kokku tulla.

Ühised ettevõtmised, teistmoodi tegemised

Viljandi maakonna kolme valla (Viljandi, Mulgi ja Põhja-Sakala) rahvaraamatukogusid nõustab erialaselt ning liidab sõbralikuks koostöiseks võrgustikuks Viljandi Linnaraamatukogu. Niisiis oli meil lihtne ühiselt välja mõelda ja käima lükata tervet maakonda liitvaid koostegemisi. Mitmed traditsioonidega üritused, mis pole tavapäraselt just otseselt raamatukogudega seotud, sidusid sel aastal oma tegevuse, teema või sihtkoha raamatukogudega. Mustlas igal aastal toimuv Heino Parsi nimeline animafestival seadis võistlustööde programmi pealkirjaks „Kui avan raamatu...” ning koostöö festivali korraldajatega toimus kümnetes Viljandimaa raamatukogudes animatsiooni õpitubasid, neis valminud lühifilmid osalesid festivali võistlusprogrammis. Eelkõige koolilastele suunatud projektis panid end proovile ka täiskasvanud ning tulemuseks olid andekad ja reipalt üllatavad lühifilmid. Kevadel viisime kõikjal maakonnas avalikku ruumi (kohvikutesse, bussipeatustesse, koolidesse ja mujale) kleepsud luuletaja Ilmar Trulli vimkaga luuletustega raamatukogude aasta rõõmsa kollase visuaali taustal ning kutsed

Animatsiooni töötuba
Tänassilma raamatukogus.
Foto: Kristel Jaago

raamatukokku lugema tulla. „Raamatukogude pärlite” sarjas otsiti raamatukogude varamust välja kõige erilisem, kas vanim raamat või muul moel kõige-kõigem. Vastemõisa raamatukogu lähenes aga teistmoodi põneva nurga alt: kutsus lugejaid tooma näitusele oma kodudest pärit põnevaid pärle – käsikirju, erilisi raamatuid. Keskkonna ja ringmajanduse nimel toimusid Eesti Hoiuraamatukogu eestvedamisel kampaaniad kodudes kasutuks muutunud raamatutele uue võimaluse andmiseks. Kodudest toodi tonnide kaupa raamatuid, millest osa leiab kindlasti tee uute lugejateni, osa läheb väärikalt ümbertöötlemisele. Riigikantselei ja vabariigi presidendi üleskutse peale korraldati mitmel pool raamatukogudes

arvamusrännakuid, kus kogukonnad tulid kokku arutamaks nende jaoks olulisi teemasid. Koostöös Viljandi rattaklubiga toimusid traditsioonilised puhkepäeva rattamatkad sihiga Viljandi lähistel asuvatesse maaraamatukogudesse. Sel moel said ratturid külastada kokku 17 erinevat Viljandimaa raamatukogu. Kaugeim sihtpunkt oli 30 km Viljandist eemal paiknev Halliste raamatukogu, suurima osalejate arvuga (216 matkajat) retk toimus Pärsti raamatukogusse, mis tegutseb kaunis renoveeritud mõisahoones. Kuna Viljandimaal on rattasõit au sees, siis otsustasime ka Viljandi vallas algust teha liikumist ning raamatukogusid ühendava sportliku üritusega – jüripäeval toimus rattaretk „Raamaturajad”, kus naljaga pooleks võisteldi selles, kes jõuab rohkem raamatukogusid oma koduvallas läbi sõita. Igast raamatukogust nopiti loosisedeleid, loteriivõiduks oli jalgratas. Jüripäeva rattaretkest soovime traditsiooni kujundada.

Õue

Kevadsuvisel ajal kippusid raamatukogud õue, sest õues on ilusa ilmaga ju üldse kõik see eesti rahvas. Viljandi Linnaraamatukogu osales (eel)arvamusfestivalil, minnes kaasa eksperimendiga muuta paariks päevaks Viljandi vanalinna tänavad mõnusa meluga inimsõbralikuks linnaruumiks. Suve raamatukogu Raamatuklubi kutsus inimesi Vaimusalongi, kus loeti luulet

ja vesteti lugusid, ringlusse anti raamatukogus maha kantud, kuid ikka igati väärt kasutatud raamatud. Ka Viljandi Hansapäevadel oli raamatukogurahvas oma telgi ja tegevustega väljas.

Suure-Jaani raamatukogu korraldas rikkaliku kultuuriprogrammiga raamatulaada, kus oma laadaletiga olid esindatud ka teised raamatukogud maakonnast. Lastekaitsepäeva tähistati pannkoogipidudega. Näiteks tulid Viljandi valla raamatukogude töötajad kokku Ramsile, et sealse raamatukogu õuel lastele koos Pipi Pikksukaga suur pannkoogipidu korraldada. Mitmel pool on au sisse tõusnud jutuveestmine, nii näiteks õnnestus suurepäraselt Kõo raamatukogu jutuveestmispiknik „Kus me kullad kokku saame“.

Viljandi valla raamatukogude juhid kutsuvad ratastel „Raamaturadadele“.
Foto: Kristjan Kivistik

Leia üles oma raamatukogu

Raamatukogud pakuvad ka kriisiolukorras paindlikult mitmekülgset avalikku teenust ja tuge – seda nägime koroonaaajal ning näeme ka Ukraina sõja mõjudes elades. Sõltuvalt sellest, kas kogukonda saabus rohkem või vähem sõja eest pagenud ukrainlasi, tuli nende abistamiseks, nõustamiseks tööd teha. Esmase praktilise abi kõrvale lisandusid peatselt keelekohvikud, raamatukogud soetasid ukrainakeelset õppe- ja ilukirjandust, toetuse näitamiseks toimuvad ühised varjevõrkude punumised. Läbi raamatukogude aasta rõõmude, sõjast tingitud kurbuse ning majanduslike raskuste jätkasid raamatukogud ennekõike oma tavapärasest kirjumirjut kultuuritööd: lisaks raamatute laenutamisele korraldati raamatukogutunde õpilastele, lugemis- ja vestlusringe igas vanuses inimestele, tehti näitusi, loenguid, töötubasid, mälumängu- ja lauamänguõhtuid, raamatukogukohvikuid, kohtumisi huvitavate inimestega, olgu need kirjanikud, muusikud, rännumehed, tervishoiuspetsialistid või oma küla tublid tegijad. Samas vaimus raamatukogud ka jätkavad. Et hoida oma kodukandi raamatukogu elus, tule, leia ta üles ja astu sisse – raamatukogus elab kultuur!

Kristel Jaago

Kolga-Jaani rahvaraamatukogu direktor

Lustivere Kultuurimaja 85. juubel. Esineb Põltsamaa Kultuurikeskuse näitering Kuukatsujad. Foto: Taavi Kelder

Lustivere on rikkaliku kultuurilooaga kant

Möödunud laupäeva õhtul toimus Lustiveres rahvapidu „Juubelihõnguline pidu ja pillerkaar“, millega tähistati Lustivere kultuurimaja 85. sünnipäeva. Kultuurielule pandi Lustivere külas tegelikult algus aga juba ca 140 aastat tagasi.

Lustivere kultuurimaja on tänaseks järjepidevalt samas majas tegutsenud 85 aastat. Piirkonna kultuurielu seisukohalt on tegemist tähtsa hoonega, samas on see ka üsna huvitava ajaloo ehitis. Tegu on endise seemneviljaadaga, mis on ümber ehitatud kultuurimajaks. Hoones on kunagi peetud isegi kariloomi, teise maailmasõja eelse Eesti Vabariigi ajal on see tegutsenud kaitseliidu koduna.

Kultuurielu algus

Lustivere seemneviljaaida ehk praeguse kultuurimaja lasi 19. sajandi esimestel kümnenditel ehitada Samson von Himmelstjern. Seemneviljaadaga oli omal ajal kokku ehitatud ka viljakuivati, millest on tänaseks säilinud üksnes müüride varemed, mille vahel asub Lustivere kultuurimaja praegune vabaõhulava. Kunagi asus Lustivere keskuses uhke mõisahäärber.

Kultuurimaja hoonet on endise Põltsamaa valla ajal põhjalikult renoveeritud.

Laupäevaõhtusel Lustivere rahvapeol, millega tähistati kultuurimaja ümarmargust sünnipäeva, astus ajalugu meenutavate humoorikate sketšidega üles Põltsamaa kultuurikeskuse näitering Kuukatsujad, lavastajaks oli Põltsamaa kultuurimaja rahvakultuurispetsialist Keiu Kess.

Õhtu jooksul esinesid publikule ka Rõngu naisansambel Astra, Tartu se-

garahvatantsurühm Tantsumõmm ning tantsuks mängis ansambel Kondor. Saal oli rahvast täis – kohale tulnud oli saja ringis. Lauad olid kaetud külarahva poolt kodust kaasa toodud söögi-joogiga, kohapeal töötas ka puhvet.

Lustivere kultuurimaja juhataja Ülle Ant ütles, et kultuurielu Lustiveres sai õige hoo sisse tegelikult 19. sajandi viimastel kümnenditel, mil maal hakati rohkem kooliharidust edendama, tegevust alustasid külakoolid ning aktiivsemalt läks käima ka seltsielu. Oma praeguses asukohas Lustivere kultuurimaja tollal veel ei olnud, kuid kultuurielu algusest 19. sajandi lõpul saab juba rääkida küll. 20. sajandi algupoolel peeti Lustivere külas pidusid meiereisaalis ja kooliruumides. Neanurme, Sulustvere ja Tõrenurme külades käis aktiivne elu, talud tegutsesid ja veel polnud alanud maapiirkondadest linnaminek.

„Kui Lustivere kultuurielu algusest rääkida, siis 1892. aastal asutati Lustivere laulu- ja mänguseltsi Ööbik, mis asus tegutsema Neanurme vana kõrtsi ruumides – Lustiveres see ei saanud tegutseda, kuna siin asus tollal veel mõis. Laulu- ja mänguseltsi Ööbik asutamine tähistabki kultuurielu algust meie piirkonnas. Seltsi juures tegutsesid veel lauluring, tantsuring ja näitering, oli ka oma raamatukogu. Ööbiku seltsi tegevusest on palju kirjutatud omaaegsetes ajalehtedes,“ ütles seitsmendat põlve Lustivere piirkonnas, täpsemalt Kallikülas elav Ülle Ant, kelle esivanemad on piirkonna kultuuri- ja seltsieluga tihedalt seotud olnud.

Vanas viljaaidas

Ülle Ant sõnas, et Lustivere kultuurielu on olnud tegelikult väga kirju ja toiminud ilma katkestusteta, kuigi ajad on olnud heitlikud. Kui 2000. aastate algul asutati Lustivere külaselts, siis võttis selts endale üheks ülesandeks põhjalikumalt uurida piirkonna ajalugu, sealhulgas laulu- ja mänguseltsi Ööbik asutamist ja tegevust.

„1920. aastal mõis riigistati ja aasta möödudes läks mõisnik siit minema. Lustivere küla kultuur hakkaski arenema ja elavnema rohkem just 1920. aastatel. Maja, kus Lustivere kultuurimaja praegu tegutseb, oli mõisa ait-kuivati, mille riigi käest sai endale vabodusvõitleja Robert Velling, kes sai endale mõisasüdame kolm hoonet Lustivere keskuses. Kultuurimaja saalis olid mõnda aega sees loomad,“ märkis Ant.

Lustivere külarahvas hakkas arutlema, kust leida ruum rahvamaja jaoks. Eriti agarad olid kaitseliitlased (just naised) soovitamaks, et selleks majaks

sobib mõisaait, mis kuulus Robert Vellingule. Selle mõttega pöördutigi järgnevalt tema poole. Vellingu pere pidas nõu ja lõpuks nõustuti. Tingimuseks oli see, et külarahvas aitab Vellingul vanast mõisa viinakeldrist ära lõhkuda meetrikõrgused kivimüürid, mis olid ehitatud viinavaatide alla, ja aidata viinakelder rämpsusust tühjaks vedada. Külamehed olid nõus. Selleks tööks kulus terve aasta, 1935. aasta kevadest kuni 1936. aasta kevadeni.

Leida Vellingu mäletamist mööda viidi loomad uude lauta 1936. aasta kevadel. Kohe algas loodavas kultuurimajas ühistöö. Loomasõnnik tuli välja vedada, loomalatrivid maha lõhkuda jne. Koristamistööd jätkus paariks kuuks. Talumehed andsid palke oma metsadest, mis lõigati lauavabrikus laudadeks ja prussideks. Jalutusruumi ja saali vahele ehitati kaks suurt ahju. Lava taha ehitati ruum koos pliidiga. Maja lubjati valgeks nii seest kui väljast. Kõik tööd tegid külamehed tasuta.

„1937. aastal toimus suurejooneline Lustivere kultuurimaja avamispidu. Põltsamaalt oli kutsutud puhkpilliorkester. Põltsamaa kirikuõpetaja õnnistas maja sisse. Ka Tallinnast oli kohale tulnud kaitseliidu kõrge ülemus. Avakõne pidas kaitseliidu ülem härra Reial. Sõna võttis ka Tallinna külaline ja mitmed ärksamad külamehed. Pidu jätkus teelauas. Lustivere kultuurimaja kolis oma praegusesse asukohta 1937. aastal, mil kaitseliit asus maja rahvamajaks korrastama. Robert Velling müüs maja kaitseliidule, kuna kaitseliidul puudusid koos käimiseks sobivad ruumid. Majast sai esialgu kaitseliidu kodu. Kaitseliit asus kohaliku rahva toel hoonet rahvamajaks korrastama. Vene ajal sai sellest majast kolhoosi klubi, hiljem Põltsamaa valla kultuurimaja, mis 2007. aastal anti kohaliku külaseltsi kätte rendile. Seejärel hakkas külaselts Lustiveres kohalikku elu edendama,“ ütles Ülle Ant.

Rääkides praegusaja suurematest iga-aastastest sündmustest Lustivere kultuurimajas, tõi ta välja Lustivere piirkonna külade päeva korraldamise, koolikokkutulekud, jaanipäeva tähistamise, jõuluaja avamise, päkapikumaad, sügised peoõhtud ja uusaastapeo korraldamise.

Tänavu suvel oli suurimaks sündmuseks tänuüritus „Umbusi jõgi tänab“, mis leidis aset kultuurimaja kõrval ning oli pühendatud vabatahtlikele, kes aitasid puhastada Umbusi jõge silomahlast põhjustatud suurreostusest.

Lustivere vana mõisahooned ja suursugune park vägevate puudega on see, mis sinna sattudes pilku köidab. Ka sealsamas asuv kohalik kultuurimaja on oluline, sest ilma aktiivse kultuurieluta hääbuks ka kohalik küla.

Taavi Kelder

Ajaleht "Vooremaa" ajakirjanik

Meil on Võhma!

Võhma kandi lugu algab kultuurist – külateatrist ja laulukoorist. Esimehe Kadrina kihelkonna laulukoor oli Palmse-Ilumäe segakoor, mille asutaja ja dirigent oli Võhma koolmeister Eduard Langsepp, ja see sai alguse juba 1883. aastal. 1885. aastal andis seesama koor Palmse kolm kontserti, kogutud raha läks kohaliku kooli ülalpidamiseks. 1907. aastal asutati Palmse Rahvahariduse Selts ja selle keskuseks sai jällegi Võhma. Seltsi eesmärgiks oli emakeelsete koolide rajamine ja toetamine, raamatukogude loomine, kursuste korraldamine hariduse levitamiseks. Tahtmine pidusid korraldada eeldas tollal tingimata näidendite lavaletoomist ja oma pasunakoori olemasolu, niisiis olid olemas nii näitlejad kui pillimehed.

Seltsielulises mõttes on Võhma külal eriti oluline tähtsus ja seda kogu omaaegses Kadrina kihelkonnas. Näiteks on Kadrina kihelkonna vanim tuletõrjeühing Palmse-Võhma Vabatahtlik Tuletõrje Selts, mis asutati 1905. aasta juunis, ja juba 1907. aastal alustati rahvamaja ehitamisega. Just siis sõlmiti kontrakt ühe maatüki kasutamise kohta Võhma külas, kuhu edaspidi seltsimaja pidi saama.

Maja ehitati kolme aastaga ühiskondlikus korras, kohalikud panid kõigele ise käed külge. Ehitamiseks vajalik paekivi saadi rahvamaja tagant, muu muretseti pidude korraldamisest saadud rahaga. Kolme aastaga valmiski uus umbes 200-kohalise saali ja kõrvalruumidega ehitis.

Hoone pidulik avamine oli pühapäeval, 17. oktoobril 1910. Sel päeval toimus siis „Walitsuse lubaga Palmse Priitahtliku Tulekustutajate Seltsi uues majas nimetatud seltsi heaks seltsi maja õnnistamine, kell 2 päeval ja suur pidu-õhtu kontsert, mille eeskavas Loksa meestekoor, Palmse meestekoor ning Palmse ja Loksa ühendatud meestekoor. Ilulugemised tsensuri poolt lubatud raamatutest, suur viievaatuseline kurbmäng rahva elust „Ärakadunud poeg”, tantsud ja ringmängud, nalja post, konfetti, serpentiin. Vaheaegadel ja tantsuks mängib Joaveski pasuna koor. Piduhakatus kell 7 õhtul”. Eraldi oli märgitud, et „pidul on ilma joovastavate jookideta einelaud!”.

Umbes-täpselt 100 aastat pärast seltsimaja avamist ehk septembris 2010 ilmus Vihula valla lehes artikkel, kus MTÜ juhatuse liige Riina Kens andis teada, et septembri alguses Võhmal toimunud seltsi juhatuse koosolekul arutati seltsimaja 100 aasta juubeli ettevalmistamist. Väärikas ja ka Eesti arhitektuuriajaloo äramärkimist leidnud paekivihoone oli sel ajal oma pika

ajaloo kõige haledamas seisus. Majas toimetav selts oli aga heas hoos ja otsustas kõigile huvilistele anda võimaluse kaasa lüüa maja remontimise rahastamisel ja seda nimeliste katusekivide soetamisega – hinnaks 25 krooni tükk. Katusekivide müügist lootis selts teenida 100 000 krooni.

19. oktoobril 2010 kirjutas Kristi Ehrlich Virumaa Teatajas, et hirm rahvariieteta jääda päästis seltsimaja: „Kui 1995. aastal poleks olnud hakkajaid naisi, keda ähvardas oma rahvariieetest ilma jäämine, poleks suure tõenäosusega saanud laupäeval pidada ka Võhma seltsimaja 100. sünnipäeva. 1995. aastal Võhma Külanaiste Seltsi asutanud naised meenutasid, et seltsi loomise vajadus tekkis sellest, et nende rahvariided taheti ära viia ning Vihula vald plaanis seltsimaja müüki panna. Sellega aga hakkajad naised nõus ei olnud, tulid kokku, asutasid mittetulundusühingu, mis hakkas maja haldama, ning moodustasid tantsurühma. Esinemas käidi Soomes ja Rootsis, ka maapäevadel Hiiumaal. Tänu naiste tegevusele jäi seltsimaja müümata ja tegutseb siiani.“

Memmede rühm küll enam ei tantsi, aga see ei tähenda, et täna maja tühi oleks. Nüüd tantsib siin Võhma seltsimaja naistantsurühm Krõtake, kes tänaseks koos käinud juba 15 aastat. Tantsurühma löid naised ise, ise otsisid endale juhendaja ja kui esimene enam käia ei saanud, otsiti teine. Nüüd on juba kolmas, kes sõidab muuseas kohale otse pealinnast.

2007. aastal sai alguse ka Võhma segakoor, mis alustas 13 kohale tulnud nooti mittetundva lauluhuvilisega ja juba esimesel kokkusaamisel otsustati, et meie läheme laulupeole! Saime ka! Esimene koorijuht tõmbas lauljad käima ja teine on koori vapralt edasi vedanud.

Algusaastatel oli kõigi taidlejate suurim unistus maja korda saada, katus välja vahetada, teha juurdeehitus tualettide, garderoobi ja esinejate ruumidega. Oli ju tollal majas selliseidki tunde, kui jopet seljast ei saanud, sest oli külm, ja kui ikka väga kõledaks läks, kolisid tantsijad Vösule ja lauljad Palmse mõisa või Vösupere külakeskusesse sooja.

2011. aasta sügisel sai selts Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametilt (PRIA) toetust 60 000 eurot, millega sai omaosaluse lisandudes ära teha esimesed kõige hädavajalikumad tööd. Esimese etapi kogumaksumus oli ca 100 000 eurot – sellega tehti juurdeehitis, vahetati katus ja kõik ukсед-aknad ning korrastati hoone põhjafassaad.

Januaris 2017 tulid seltsilised jälle talgutele, et kogu olemasolev kraam suurde saali kokku tassida, sest järjekordsed remondi- ja ehitustööd olid

Ülal: Võhma naisrühm Kõkutajad. All: Võhma segakoor. Fotod: Martin Piir

tulekul. Kõik peale suure saali läks ümberehituse alla ja maja sai uuendatud väikese saali, puhvetinurga ja tegelaste toa. Aga peamine – renoveerimise käigus sai seltsimaja sisse veevärgi ja tualettruumid. Maja sisetööde kogumaksumus oli 77 000 eurot, millest ca 40 000 eurot saadi pärast PRIA-ga ette võetud kohtuteed Leader-programmist.

Seltsimaja kõige olulisema ruumi ehk suure saali remont algas novembris 2020. Kui 2012. aastal andsid rahvatantsijad kord etenduse pesukausside vahel, mis tilkuva katuse tõttu olid põrandale vett koguma pandud, siis praegust saali ei tunne need äragi, kes ammu meie majas ei ole käinud! Suure saali remondiga saime kõik, mis kiiret korrastamist vajas, korda tehtud.

Novembris 2022 alustasime veel üht väikest lisavõimalust pakkuva ehitustööga – kaks duširuumi majja, et meil oleks ometi võimalus laagreid vastu võtta: seda teenust on meilt igal aastal ikka ja jälle küsitud. Ja järgmiseks suveks saab see olema!

Niisiis oleme natukesehaaval maja kallal oma jõududega ikka edasi no-kitsetud ja segakoor ja naisrühm Krõtake teevad taas omas majas proove. Ikka samas sõiduvees – laulupeolt laulupeole ja tantsupeolt tantsupeole. 15 tegutsemisaasta jooksul on segakoor osalenud Tallinnas öölaulupeol, ühtelaulmisel, laulnud viimasel kolmel üldlaulupeol ja kõigil kolmel Rakveres toimunud punklaulupeol, kaasa löönud Vaba Rahva Laulul, andnud 15 aastat järjest jõululaupäeval Ilumäe kirikus kontserdi, lisaks adventikontserte Esku kabelis, Käsmu ja Kadrina kirikus. Lisaks lugematutele kontsertidele koduvallas on esinetud Saaremaal, Jurmalas ja käidud kontsertreisil Tšehhis. Viimane suurem jõukatsumine oli 2022. aasta juunis Rakvere vallimäel – Hannibali rahvana laulmine ja etendusel osalemine.

Samas vaimus tegutseb ka Krõtake – ikka tantsupeolt tantsupeole. On osaletud kahel üldtantsupeol, Soome-Eesti tantsupeol Soomes, kolmel Eesti Naiste Tantsupeol Jõgeval, Virumaa tantsupeol Rakveres, Europeadil Portugalis Viseus, löödud kaasa Virumaa Naiste Tantsupäeval selle ellukutsumise aastast alates. Tänu 2022. aasta rändkarika „Rändantsija” Võhma toomisele on meil au korraldada sama üritus järgmisel aastal just Võhma seltsimajas. Ja muidugi käiakse koos segakooriga kõikidel valla üritustel, aga ka ühistel reisidel Lätis ja Tšehhis.

Meil on ikka Võhma!

Riina Kens ja Anneli Kivisaar
MTÜ Võhma Seltsimaja
juhatuse liikmed

AVINURME RAAMATUKOGU 110

Äsja tähistati Avinurme raamatukogu 110. aasta juubelit. Pidupäevalised kogunesid kohaliku gümnaasiumi aulasse. Rahvast oli neljast põlvkonnast. Kõige vanem Evi Tamm (96) ja kõige nooremad aastased kaksikpiigad (raamatukogu töötaja Anu Kalause pojalapsed). Avinurme viimase aja suurim kultuurisündmus võis alata. Raamatukogu juhataja Heli Niguli pojatütar esines klaveripalaga. Seejärel rivistusid lasteaiia Pokude rühma lauljad-lugejad ja astusid reipal sammul rahva ette. Nad pakkusid mõnusaid lastelaule ja omapäraseid liisusalme. Lauldi „Meie kiisul kriimud silmad...“ jne. Laste tulekuid ja minekuid juhtis Lii Karro. Siis sai päevakohaseks ettekandeks sõna Avinurme haruraamatukogu juhataja ise. Huvitavat infot oli palju. Sai me teada, et kõik sai alguse 1912. aastal, kui Avinurme asusid elama kultuurielu organisaatorid Joosep ja Anna Niinepuu. Äsja valminud tuletõrjeseltsi pritsimajas oli algul üksainus raamatukapp, mis asus Niinepuude toas, ja raamatuid laenutati ainult pühapäeviti. Algul soetati raamatuid võlgu, hiljem maksti selle rahaga, mida saadi kontsertide ja peoõhtute eest. Täna-seks on raamatukogus kolme suure toa jagu riuleid igasuguse kirjandusega. Kokku üle triljoni trükiteose. Vahepealsed aastakümned on raamatukogu olnud külanõukogus, kultuurimajas, pastoraadis, lasteaias, ja nüüd siis, pärast koolimaja suurt renoveerimist asume ruumides, kus varem oli poeglaste tööõpetuse klass. Viimastel aastatel on raamatukogule lisandunud uusi ja omapäraseid funktsioone. Siin korraldatakse väga põnevaid käsitöö ja pärandkultuuri näitusi, toimuvad meeleolukad laste kontserdid, sageli kohtutakse kirjanikega, koos käib aiasõprade klubi Kastepiisk jne. Kõigest sellest saab lugeda uuest, trükilõhnalisest raamatust “Avinurme raamatukogu 110“, mida esitlesid selle autorid Heli Nigul ja Anu Ots. Siinkohal tänusõnad Eesti Kultuurkapitali Jõgevamaa ekspertgrupile, Mustvee Vallavalitsusele, AS-le Seitung ja teistele toetajatele.

Kontsert jätkus. Kolm solisti laulsid pääsukestest. Laanelille muusikastudio kandlekoor – vaat see oli midagi uut, maailma esmaesitlus. Lauldi ja mängiti pille, laululapsed ja suured inimesed üheskoos... Dirigeeris jällegi Lii Karro. No on sellel nelja lapse emal ikka energiat! Enam-vähem kuu ajaga said esitatud muusikapalad esinemisküpsiks. Ju siis olid esitajateks valitud musikaalsed naised ja lapsed. Esinejaid oli umbes 15.

Järgmine päevakorra punkt nägi ette kingituste jagamist. Mustvee raamatukogu direktor Anu Ots andis üle tunnustusplaadi Heli Nigulile 25-aastase tulemusliku töö eest, samasuguse plaadi sai ka Anu Kalas 20-aastase kohusetundliku töö eest Avinurme raamatukogus. Endistele töötajatele, kallitele kolleegidele valla teistest raamatukogudest ja muidugi oma fännidele kingiti pastakad ja uued trükilõhnalised raamatud. Siinkohal meenutan, et üle 20 aasta töötas Avinurme raamatukogus mitmekülgsest andekas Viuu Tooming. Siis toimus palju mõnusaid ettevõtmisi, nagu raamatuühingu asutamine, ekskursioonid Vargamäele, Saaremaale ja mujale. Käidi koos Tartu ja Rakvere teatris. Tähistati A. H. Tammsaare 100 aasta juubelit, peeti küünlavalgusõhtut A. Kitzbergi auks, korraldati kontsertetendus A. Uustulandi loominguga, toodi lavale A. Liivese loominguga katkendeid jne. Kohtuti kodukoha kirjamehe Heino Kiigega. Koolilaste korraldas Viuu Tooming autogramme jahtimist jne. Viuu oli, on ja jääb meie raamatukogu kuldvaraks.

Kui uued raamatud said jagatud, astusid kokkutulnute ette need, kes tahtsid omakorda Heli, Anu ja Margitit tänada. Avinurme gümnaasiumi nimel esines huvijuht Toomas Tikerperi. Ta soovis, et koostöö ikka sujuks. Hea on üksteiselt tuge saada! Nii on. Kultuurikeskuse poolt tõi tervitusi kunstiline juht Katre Mölder, kes on ühtlasi ka eakate klubi Hõbehall tegevjuht Evi Tamme tugeval toel. Vallavanema Indrek Kullami tuumakas tervitussõnavõtt ja lillepotid andsid tunnistust sellest, et raamatukogurahvast ja nende tööd on vaja. Ja tõesti – kui Eesti oli n-ö koroonalukus, võisime ikka „raamatute kodust“ läbi astuda ja lugemisvara viia-tuua. Saame laenutada neidki trükiseid, mida meil pole, aga Heli, Anu ja Margit tellivad mujalt. Olge lahke! Sooje sõnu ütlesid eakate nimel Mai Põder ja Aili Koppel. Uhke lillesülemiga tuli Tiina Tuur OÜ-st Tinger. Ta on suur lugemishuviline ja oma magistritöö tegemisel sai ikka raamatukogust abi.

Kui aulakõned ja kingitused otsa said, mindi alumisele korrusele raamatukogu ruumidesse juubelitorti ja kringleid sööma. Edasi käis „töösektsoonides“. Mina vestlesin kooliraamatukogu pikaajase juhataja Margit Jaska-Kuuega. Minu teada on Margit esimene raamatukogutöötaja, kes suundus oma töös ja tegemistes arvutimaailma. Minu lugupidamine! Margit meenutab: „*See oli siis, kui direktor oli Labe Arne. Jukudest ma aru ei saanud. Oli neli koolitust, kolm tundi korraga. Altoja Jaanus õpetas. Siis tulid Veldi Peetri õpetused. Panime raamatukogu arvutisse. See oli suur töö. Minu*

Avinurme raamatukogu juubel. Heli Nigul ja Anu Kalas – Avinurme haruraamatukoguhoidjad. Foto: Anu Ots

raamatud antud ruumi ära ei mahtunud. Riivulid tõsteti koridori. Külm oli. Oli vaja valvata, et keegi riivuleid pikali ei jookseks. Olen peaegu 40 aastat oma esimeses ja ainsas töökohas tegutsenud. Raamaturing oli tore. Omaaegsed õpetaja Kiik Elle-Vaike kirjandustunnid meeldisid mulle kõige rohkem. Raamatud tähendavad mulle palju. Ja nüüd on mu tagatoas kasutult seisvad Villed, Liivi „Vari“, isegi Tammsaaret võetakse harva. Õpikutega on kiire töö sügisei, kui välja annan, ja kevaditi, kui vastu võtan. Kahju, et õpikute kvaliteet jätab soovida. Nende kiited lagunevad. Koolikotis lähevad kortsu, sest seljakotid on pehmed. Õpikud peavad umbes 10 aastat vastu pidama. Kahju on sellestki, et tänapäeval pole paljude koolilastega mitte millestki rääkida. See on nutipõlvkond.“

Mindki paneb imestama, et näiteks „Kalevipoega“ ei peeta enam vajalikuks keskkoolis läbi lugeda, ja et pikkamööda on tulnud tõlkekirjanduse teosed esiplaanile. Mis teha!?

Igatahes oli ilus raamatukogu auväärse juubeli pidu. Olgu noored ikka lugemisisulisel! Soovin Helile, Anule ning Margitile edu, õnne ja tervist. Küllap lasteaiastele jääb see ilus sündmus pikaks ajaks meelde. On, mida mäletada!

Elle-Vaike Kiik
koduloouuriija

TUNNUSTUSED

EESTI KULTUURKAPITAL

Elutööpreemia rahvakultuuri sihtkapital

Maie Orav teenekas rahvatantsujuht ja tantsupedagoog, tantsupeo üldjuht ning meeste tantsupeo mõtte algataja

Peapreemia rahvakultuuri valdkond

Ants Taul imemees, kes suudab puhuda torpillile hinge sisse ning mõnused meloodiad välja – Eesti torupillitraditsiooni taastamise ja edendamise eest

Rahvakultuuri sihtkapitali aastapreemia

Asta Õim folkloori aastapreemia Eesti rahvapärase kujundkeele ja väljendivara uurimise ja populariseerimise eest

Anu Raud, Tuuli Tubin McGinley säästliku ja alalhoidliku elustiili populariseerimise ning püksipaikamise konkursi ja näituse korraldamise eest

Ave Anslan Eesti naiste tantsupeo „Pere lugu“ pealavastajale

Tartu Folklooriklubi Maatasa pärimusmuusika populariseerimise ning Tartu Folk-Offi eduka ja meeleoluka eestvedamise eest

Marika Kuusik pikaajalise ja tulemusliku poiste- ja meestelaulu edendamise eest

Teater KaRakTer Eesti teatrimaastiku rikastamise ning kõrgtasemeliste lavastuste eest

Agnes Aljas pühendunud ja innovaatilisele museoloogile EMYA sündmuse korraldamise eest

EESTI RAHVATANTSU JA RAHVAMUUSIKA SELTS

Lokulauad

Aasta tantsujuht Aveli Asber Tartu Ülikooli Rahvakunstiansambli juht

Aasta rahvamuusik Kaarin Aamer Virumaa ainukese kandleansambli Kõuekeeled looja ja asutaja

Aasta kollektiiv Eesti Maaülikooli rahvatantsuansambel Tarbatu tähistas möödunud hooajal juba oma 71. sünnipäeva

Pikaajaline panus

Tuule Kann on Eesti kandleajaloos väga oluline kandlemängutraditsioonide hoidja, edasikandja ja õpetaja

Maie Tammemäe on tegutsenud rahvatantsuõpetajana alates 1967. aastast

Aasta koolitaja Eesti Pärimusmuusika Keskus pakuvad valdkonnas olulisi koolitusi ning tunnevad pidevalt vastutust valdkonna arengu eest.

Aasta looja

Ave Anslan on Jõgevamaa tantsuõpetaja, koreograaf ja lavastaja

Kaisa Kuslapuu organist ja pilliõpetaja, mängib klaverit, orelit, karmoškat, torupilli ja vilesid, kirjutab ja esitab oma laule ansambli Lonitseera

Aasta korraldaja

Folklooriselts Jõgevahe Pere. Viis suvel ellu vabariiklikku suursündmuse, III Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“

Aasta sünnimüts

Meeste tantsupidu 4 venda ja III Naistetantsupidu „Perelugu“

Aasta tegu

Seto laulupärimuse veebikodu (laul.setomaa.ee)

Aasta sõber

Toivo Tähemaa on asendamatu inimene kandlemaailmas ning on valmis remontima ka kõige lootusetumas seisus pille

EESTI RAHVAMAJADE ÜHING**Kuldkand**

Valdur Helm Vastseliina Muusikakooli klaveriõpetaja, Vastseliina-Misso puhkpilli-orkestri dirigent, koori ja ansamblijuht, laulude kirjutaja ja seadja

Helje Põvvat pikaagegne Põlvamaa kultuuritöötaja ja sündmuste korraldaja

Kaheksakand

Hans Veimann Märjamaa valla rahvamaja kinomehaanik

Aasta tegu

Talveöölaulupidu Otepääl

Aasta tegija

Jorma Sarv Viljandimaa kultuurikonverentsi „Kultuur- kuidas ja kellega edasi?“ korraldaja

Noor tegija

Sandra Nikitin ERMÜ esindaja Euroopa kultuurikeskuste võrgustikus

EESTI RAHVAKUNSTI JA KÄSITÖÖ LIIT**Pärandihoidja**

Ave Matsin pikaajalise panuse eest pärandkultuuri edendamisel ja käsitööhariduse arendamisel

Ingrit Kala Seto rahvuslike käsitöötraditsioonide alalhoidmise ja edendamise eest

Elvi Vesik Kihnu rahvuslike käsitöötraditsioonide alalhoidmise ja edendamise eest

FOLKLOORINÕUKOGU

Teotugi Mare Mätas Kihnu pärimuskultuuri hoidja ja edendaja

EESTI RAHVAKULTUURI KESKUSE TÄNUKIRJAD

Eha Mandel	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri valdkonna kujundamisel. Önnitleme 25. tööjuubeli puhul
Erika Kõllo	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri valdkonna kujundamisel. Önnitleme 25. tööjuubeli puhul
Tiia Must	Täname Teid märkimisväärse panuse eest Võru pärimustantsu festivali eestvedamisel
Toomas Paap	Täname Teid puhkpillimuusika sädeme hoidmise eest. Önnitleme 70. juubelil
Kristel Rattus	Täname Teid sisuka panuse eest Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise komisjoni liikmena
Reet Roop	Täname Teid sisuka panuse eest Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise komisjoni liikmena
Anneli Roosalu	Täname Teid sisuka panuse eest Mulgimaa pärimuskultuuri toetamise komisjoni liikmena
Ants Taul	Täname Teid sisuka panuse eest Mulgimaa pärimuskultuuri toetamise komisjoni liikmena
Marika Kutser	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri valdkonna kujundamisel. Önnitleme 10. tööjuubeli puhul
Ellen Napits	Täname Teid rahvakultuuri valdkonda panustamise ja TRAKSi eestvedamise eest
Liis Jaamets	Täname Teid pikaajase kultuurivankri vedamise, rahvakultuuri edasikandmise ja hoidmise eest Rannu rahvamajas ja kogukonnas
Tiina Konsen	Täname Teid pärimuskultuuri hoidmise, tutvustamise ja nähtavamaks tegemise eest läbi Tartumaa laste ja noorte pärimuspeo Taaderandi talisted
Urve Gromov	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri edendamisel ja arendamisel. Önnitleme 65. juubelil
Eesti Folkloorinõukogu	Täname teid pikaajalise rahvusliku ja rahvusvahelise folklooriliikumise toetamise ja arendamise eest. Önnitleme 30. aastapäeval
Helje Raaper	Täname Teid pikaajalise folkloori alase tegevuse eest. Önnitleme 70. juubelil
Tartu Ülikooli Rahvakunstiansambel	Täname teid pikaajase tantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest

Mareli Rannap	Täname Teid pühendunud töö eest käsitöötraditsioonide väärtustamisel
Liis Luhamaa	Täname Teid pühendunud töö eest käsitöötraditsioonide väärtustamisel
Kristi Jõeste	Täname Teid pühendunud töö eest käsitöötraditsioonide väärtustamisel
Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit	Täname teid pühendunud töö eest rahvuslike käsitöötraditsioonide järjepidevuse hoidmisel ja arendamisel. Õnnitleme 30. aastapäeval
Helgi Randla	Täname Teid südamega tehtud töö eest rahvakultuuri valdkonnas ja õnnitleme Kultuurisamba tunnustuse puhul
Sirje Fedjuk	Täname Teid tähelepanuväärse panuse eest Viljandimaa kultuuriellu. Õnnitleme 60. juubelil
Simmanitantsurühm Hilised Õied	Täname teid tantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 20. aastapäeval
Segarahvatantsurühm Tantsurõõm	Täname teid rahvatantsu traditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 65. tegevusaasta täitumisel
Sirje Kiis	Täname Teid eesti rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja arendamise eest. Õnnitleme naisrühma Sirtsuline 20. aastapäeval
Merike Katt	Täname Teid eesti meestelaulu hoidmise ja arendamise eest. Õnnitleme Jõgeva meeskoori MEHIS 45. aastapäeval
Põltsamaa Kultuuri-keskuse segaansambel	Täname teid ansamblimuusika viljelemise ja traditsiooni elushoidmise eest. Õnnitleme 25. aastapäeval
Kamari naisansambel	Täname teid ansamblimuusika traditsiooni hoidmise ja arendamise eest. Õnnitleme 45. aastapäeval
Haimre Rahvamaja	Täname paikkondliku kultuuri hoidmise ja edendamise eest. Õnnitleme 85. aastapäeval
Merle Voolaid	Täname Teid Märjamaa Folgi ellukutsumise ja rahvakultuuri edendamise eest
Torma rahvamaja	Täname tunnustustvääriva panuse eest rahvakultuuri edendamisel ja hoidmisel Jõgeva vallas. Õnnitleme 110. aastapäeval
Aire Koop	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri edendamisel ja arendamisel. Õnnitleme 65. juubelil

Aires Kund	Täname Teid pärimuskultuuri hoidmise, tutvustamise ja nähtavamaks tegemise eest läbi Tartumaa laste ja noorte folklooripäeva Taaralinna taaderant
Anne Kaljuste	Täname Teid pärimuskultuuri hoidmise, tutvustamise ja nähtavamaks tegemise eest läbi Tartumaa laste ja noorte folklooripäeva Taaralinna taaderant
Anneli Erdfeld	Täname Teid pärimuskultuuri hoidmise, tutvustamise ja nähtavamaks tegemise eest läbi Tartumaa laste ja noorte folklooripäeva Taaralinna taaderant
Anneli Vilbaste	Täname Teid pärimuskultuuri hoidmise, tutvustamise ja nähtavamaks tegemise eest läbi Tartumaa laste ja noorte folklooripäeva Taaralinna taaderant
Eha Jakobson	Täname Teid pärimuskultuuri hoidmise, tutvustamise ja nähtavamaks tegemise eest läbi Tartumaa laste ja noorte folklooripäeva Taaralinna taaderant
Marika Rapur	Täname Teid pärimuskultuuri hoidmise, tutvustamise ja nähtavamaks tegemise eest läbi Tartumaa laste ja noorte folklooripäeva Taaralinna taaderant
Meril Kilk	Täname Teid pärimuskultuuri hoidmise, tutvustamise ja nähtavamaks tegemise eest läbi Tartumaa laste ja noorte folklooripäeva Taaralinna taaderant
Margit Aigro	Täname Teid koorilaulu traditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Õnnitleme 55. juubelil
Thea Leitmaa	Täname Teid Tõrva valla kultuurivaldkonna hoidmise ja edendamise eest. Õnnitleme 65. juubelil
Anu Viljaste	Täname Teid pikaajalise kultuurialase tegevuse eest. Õnnitleme 60. juubelil
Rahvamuusika-ansambel Jauram	Täname teid rahvamuusika traditsiooni hoidmise ja arendamise eest. Õnnitleme 50. aastapäeval
Helga Ilves	Täname Teid pikaajalise panuse eest Võrumaa koorilaulu-traditsiooni hoidmisel ja edasikandmisel ning järeltuleva põlvkonna õpetamisel. Õnnitleme 75. juubelil
Ülle Feršel	Täname Sind pikaajalise koostöö, rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest
Maie Orav	Täname Sind, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab

Ave Anslan	Täname Sind, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamise, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Ille Mirka	Täname Teid tähelepanuväärse panuse eest Viljandimaa kultuuriellu. Önnitleme 60. juubelil
Merike Hallik	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri edendamisel ja arendamisel. Önnitleme 70. juubelil
Rahvatantsurühm Segapidi	Täname teid tantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 35. aastapäeval
Enna Laanemets	Täname Teid pikaajalise ja pühendunud töö eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel, arendamisel ja väärtustamisel Viru-Nigula vallas. Önnitleme 60. juubelil
Tammiku Rahvamaja	Täname suure panuse eest rahvakultuuri hoidmisel ja edendamisel Jõhvi vallas. Önnitleme 55. aastapäeval
Pärsti raamatukogu	Täname tunnustustvääriva panuse eest rahvakultuuri hoidmisel ja edendamisel. Önnitleme 100. aastapäeval
Ene Sahn	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri edendamisel ja arendamisel. Önnitleme 65. juubelil
Virumaa Noorteorkester	Täname teid orkestri järjepideva tegevuse ja traditsioonide hoidmise eest. Önnitleme 25. aastapäeval
Pilvi Lepiksoo	Täname Sind kahekümne viie aastase pühendumuse ja panuse eest Virumaa Noorteorkestri arengusse
Riina Linde	Täname Teid viiuliõppe edendamise ja kahekümne viie aastase panuse eest Virumaa Noorteorkestri arengusse
Eve Sarnet	Täname Teid viiuliõppe edendamise ja kahekümne viie aastase panuse eest Virumaa Noorteorkestri arengusse
Kammerkoor SOLARE	Täname teid pikaajalise koorimuusika traditsiooni hoidmise eest. Önnitleme 45. aastapäeval
Lustivere Kultuurimaja	Täname tunnustustvääriva panuse eest rahvakultuuri edendamisel ja hoidmisel Põltsamaa vallas. Önnitleme 85. aastapäeval
Memmede rahvatantsurühm Alavere HELDA	Täname teid rahvatantsu traditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest Harjumaal. Önnitleme 35. aastapäeval!

Paide Muusika- ja Teatrimaja	Täname pikaajalise panuse eest rahvakultuuri ja teatrikunsti valdkonna arendamisel. Önnitleme 35. aastapäeval!
Segarühm Nuustaku	Täname teid rahvatantsu traditsiooni hoidmise ja edendamise eest. Önnitleme 35. aastapäeval!
Palamuse segarühm Paunvere Tootsid-Teeled	Täname teid tunnustustvääriva panuse eest rahvakultuuri edendamisel ja hoidmisel Jõgeva vallas. Önnitleme 50. aastapäeval!
Virve Muser	Täname Teid tunnustustvääriva panuse eest rahvakultuuri edendamisel ja hoidmisel Palamusel Jõgeva vallas. Önnitleme segarühma Paunvere Tootsid- Teeled juhendamise 15. tööjuubeli puhul!
Tõrva kultuurimaja naisansambel Hermes	Täname teid ansamblimuusika traditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 40. aastapäeval!
Rakke kultuurikeskuse segarühm AGATANTSULUST	Täname teid tantsutraditsiooni hoidmise ja väärtustamise eest. Önnitleme 35. aastapäeval!
Narva kultuurimaja "Rugodiv"	Täname suure panuse eest rahvakultuuri hoidmisel ja edendamisel Narvas. Önnitleme 55. aastapäeval
MTÜ Kabli Külaselts	Täname teid suure panuse eest eesti rahvakultuuri hoidmisel ja säilitamisel. Önnitleme Kabli Seltsimaja 90. juubelil
Aire Koop	Täname Sind pühendunud töö eest rahvakultuuri valdkonna kujundamisel. Önnitleme 10. tööjuubeli puhul
Urve Kiik	Täname Teid pikaajalise panuse eest Eesti rahvatantsutraditsiooni hoidmisel ja edasikandmisel Ida-Virumaal. Önnitleme 85. juubelil
Kasepää Rahvamaja	Täname tunnustustvääriva panuse eest rahvakultuuri edendamisel ja hoidmisel Mustvee vallas. Önnitleme 90. aastapäeval
Väike-Maarja seltsimaja	Täname pikaajalise panuse eest rahvakultuuri edendamisel ja hoidmisel. Önnitleme 110. aastapäeval
Heino Pehk	Täname Teid pikaajalise töö eest koorilaulu traditsiooni hoidmisel ja väärtustamisel
Signe Röömus	Täname Teid pühendunud töö eest koorilaulu traditsiooni hoidmisel
Tiit Raud	Täname Teid pühendunud töö eest koorilaulu traditsiooni hoidmisel

Silja Otsar	Täname Teid pühendunud töö eest koorilaulu traditsiooni hoidmisel
Segakoor Hilaro	Täname teid Võrumaa kultuurielu rikastamise ja pühendumuse eest koorilaulu traditsioonide hoidmisel
EESTI RAHVAKULTUURI KESKUSE TUBLI TEGIJA 2022	
Tiia Haug	Täname Teid pühendumuse eest näituse "Võrumaa laulupidu 140" koostamisel
Kadri Giannakaina-Laube	Täname Teid panuse eest Võrumaa Maateatripäeva 2021 korraldamisel
Epp Vana	Täname panuse eest Võru pärimustantsu festivali korraldamisel
Raimonds Bleiferts	Täname Teid panuse eest MTÜ Võru Folkloorifestival poolt korraldatavatel sündmustel
Kristi Vals	Täname Teid panuse eest näituse "Võrumaa laulupidu 140" elluviimisel
Tartu Folklooriklubi Maatasa	Täname teid pühendunud töö eest pärimuse hoidmisel, õpetamisel, silmapaistvaks tegemisel ja Tartu Folk-Offi korraldamisel
LendTeater	Täname teid märkimisväärse panuse eest Tartumaa harrastusteatri rikastamisel ja edendamisel
Pavel Varunin	Täname Teid pühendunud töö eest vanausuliste kultuuripärandi hoidmise, õpetamise, eestvedamise eest Tartumaal
Abja naiskoor Õdeäidsme	Täname teid koorilaulu traditsiooni hoidmise eest. Önnitleme 10. aastapäeval
Saarepeedi kapell	Täname teid aktiivse tegevuse eest rahvamuusika traditsioonide hoidmisel ja önnitleme 10. aastapäeval
Aile Parmsoo	Täname Teid Tartu II Muusikakooli rahvakultuuri valdkonna tugisambaks olemise eest
Gunnar Pettaig	Täname Teid märkimisväärse panuse eest puhkpillimuusika traditsiooni järjepideval hoidmisel ja edendamisel
Heidi Ots	Täname Teid märkimisväärse panuse eest koorimuusika traditsioonide hoidmisel, tugimisel ja edendamisel
Hilja Rätsep	Täname Teid tantsutraditsiooni hoidmise eest. Önnitleme simmanitantsurühma Hilised Öied 20. aastapäeval

Leili Lenk	Täname Teid tantsutraditsiooni hoidmise eest. Õnnitleme simmanitantsurühma Hilised Õied 20. aastapäeval
Ellen Varov	Täname Teid pühendumusega tehtud töö eest Urvaste piirkonna ajaloo kogumisel ja säilitamisel. Õnnitleme Urvaste muuseumi 15. aastapäeval
Varje Kukker	Täname Teid pühendumusega tehtud töö eest Urvaste piirkonna ajaloo kogumisel ja säilitamisel. Õnnitleme Urvaste muuseumi 15. aastapäeval
Erma Kallasse	Täname Teid Urvaste külakapelli loomise ja juhendamise eest. Õnnitleme kapelli 10. aastapäeval
Ly Karro	Täname Teid panuse eest laste laulu ja muusika huvi hoidmisel ja arendamisel
Reet Pappe	Täname Teid laste ja noorte muusikahuvi hoidmise ja arendamise eest Mustvee valla muusikaelus
Rutt Tänav	Täname Teid panuse eest Põltsamaa ajaloo- ja kultuuripärandi hoidmisel ning kultuurielu edendamisel
Terje Kärmas	Täname Teid panuse eest Jõgevamaa harrastusteatri rikastamisel ja edendamisel
Virve Muser	Täname Teid pikaajalise eesti rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja arendamise eest. Õnnitleme segarühma Paunvere Tootsid-Teeled 15. aastapäeval
Alice Hansing	Täname Teid panuse eest rahvusliku käsitöö hoidmisel ja arendamisel
Kadri Vokk	Täname Teid kultuuri hoidmise ja edendamise eest ning õnnitleme Haimre Rahvamaja 85. aastapäeval
Anne Jaakson	Täname Teid rahvakultuuri hoidmise eest. Õnnitleme 55. juubelil
Erika Põlendik	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda ja Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Madis Orav	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Marina Kuznetsova	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab

Aveli Asber	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Kaoko Kärdi	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Robert Salep	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Gunnar Viese	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Maris Marko	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Liis Otstavel	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Jaanus Reisner	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Hele Pomerants	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Liina Eero	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Kristi Aitsam	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Dagmar Aus	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Ulla Helin-Mengel	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab

Robert Hein	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Helena-Mariana Reimann	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Kätlin Merisalu	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Marius Aave	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Kadri Tiis	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Karin Soosalu	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Eelika Krasmus	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Märt Agu	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Eneli Rüütli	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Ago Niglas	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Kadri Mägi	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Peep Pihlak	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab

Siim Mäesalu	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Meeste Tantsupeo 4 Venda korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Ülo Luht	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Kärt Vuks	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Piret Pruus	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Lea Kurvits	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Virve Muser	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Artur Aunap	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Julia Tross	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Sirje Kiis	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Kerli Kasar	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab

Kristel Maruste	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, teigi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Marika Järvet	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, teigi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Mareeta Ojasaar	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, teigi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Karin Uusküla	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, teigi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Elle Lepp	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, teigi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Ülar Martjan	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, teigi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Tiina Kull	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, teigi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Sirli Vijar	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, teigi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
MTÜ Folklooriselts Jõgevahe Pere	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, teigi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Ainar Ojasaar	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, teigi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab

Katrin Koitla	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Kersti Vadi	Aitäh Sulle, et hoiad südames rahvatantsutraditsiooni. Panustamine Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisse, tegi rõõmu kõigile, kes rahvatantsu oma südames kannab
Heli Vähk	Täname Teid pikaajalise panuse eest Tammiku Rahvamaja juhtimisel, rahvakultuuri hoidmisel ja edendamisel
Naisansambel Viisivakk	Täname teid laulukultuuri hoidmise ja edendamise eest. Önnitleme 55. aastapäeval
Jelena Kaljadina	Täname Teid pikaajalise südamega tehtud töö eest Narva kultuurielu edendamisel. Önnitleme kultuurimaja „Rugodiv“ 55. aastapäeval
Riina Gull	Täname Teid pikaajalise eesti rahvatantsutraditsiooni hoidmise ja arendamise eest. Önnitleme segarühma Agatantsulust 35. aastapäeval
Uue-Kariste Rahvamaja Klubi 60+	Täname teid aktiivse ja pühendunud tegevuse eest. Önnitleme 10. aastapäeval
Ülle Juht	Täname Teid pühendunud töö eest kultuurielu hoidmisel ja edendamisel
Kaire Ojavee	Täname Teid pühendunud töö eest rahvatantsutraditsiooni hoidmisel. Önnitleme 50. juubelil
Koidu Ahk	Täname Teid pühendunud töö eest pärimuse hoidmisel ja õpetamisel. Önnitleme 50. juubelil
Pritsumehe Marid MTÜ	Täname teid pühendumise eest käsitöö traditsioonide hoidmisel. Önnitleme 10. aastapäeval
naisansambel HarMõn	Täname teid laulutraditsiooni hoidmise eest. Önnitleme 10. aastapäeval
Tantsurühm Liisud	Täname teid rahvatantsutraditsiooni väärtustamise eest. Önnitleme 15. aastapäeval

Tunnustused maakondades

HARJUMAA

Aastapreemiad

Rein Kippar Pikaajalise südamega tehtud töö eest Harjumaa rahvatantsu- ja rahvamuusikajuhtide ühenduse eestvedamisel

Airi Aalberg Mudilaskooride festivali „Pisike puu“ korraldamise eest

Anneli Veinberg Mudilaskooride festivali „Pisike puu“ korraldamise eest

Kadi Härma Lastekooride festivali „Laula, laula suukene“ korraldamise eest

Aive Skuin Lastekooride festivali „Laula, laula suukene“ korraldamise eest

Sandra Nikitin Sanditamistraditsioonide tutvustamise ja levitamise eest Harjumaal

Sebastian Talmar Harjumaa balli ülesehituse ja kontseptsiooni loomise eest

Maardu Kultuuri- ja Infokeskus Harjumaa Pölvkondade peo „Taas Koos“ korraldamise eest

Tuhala ajaloo- ja kunstikamber Käsitöö propageerimise eest Harjumaal

Kultuuripäril

Kristiina Liivik Visaduse eest noorte muusikute kasvatamisel ja koolitamisel

Elutööpreemia

Mall Siniveer Pühendumise eest kultuuripärandi hoidmisel Harjumaal

HIIUMAA

Eesti Kultuurkapitali Hiiumaa ekspertgrupi elutööpreemia „Tänu ja kummardus“

Kristiina Vessar tagasihoidlik, aga väärtuslik ja asendamatu taustajõud Hiiumaa kultuurielu edendamisel

Hiiumaa Kultuuripäril

Toivo Saue ja **Anu Saue** särava panuse eest Hiiumaa spordiellu

Eesti Kultuurkapitali Hiiumaa ekspertgrupi tunnustuspreemia

Heli Harak Hiiumaa tantsukultuuri edendajale

Ille Savioja Hiiumaa eakate tantsukultuuri eestvedajale

Kadri Kuusk Hiiumaa mere- ja pulmateki idee autorile ja teostajale

Eesti Kultuurkapitali Hiiumaa ekspertgrupi aastapreemia

Jaanika Kuusk Hiiumaa Pillisõprade Seltsi ellukutsumine ja tegevused 2022. aastal, „Hakkame santima“ Hiiumaa kuraator

Rita Lepland rikka ja särava panuse eest laste muusikaharidusse kogukonna lauluõpetajana ja klaverisaatjana

ERKF Kõpu Majaka Fondi preemia

Mart Mõniste Hiiumaa kodu- ja militaarjaloo uurimise ning kaasabi osutamise eest selle talletamisel.

IDA-VIRUMAA**Eesti Kultuurkapitali Ida-Virumaa ekspertgrupp****Ida-Virumaa Kultuuripärl**

Märt Meos Ida-Virumaa kultuurielu rikastamise ning ühiskonnale oluliste teemade tõstatamise eest

Aastapreemia

Folk-rock ansambel Mandoterror edukate muusikaliste saavutuste eest

Alutaguse Elulaadikoda noorte oma räpifestivali (NORF) korraldamise eest

Tunnustuspreemia

Vallo Reimaa Ida-Virumaa kultuuriloo tutvustamise ja sisukate ajalooliste ülevaadete eest

Pale Alison MTÜ silmapaistvale noortebändile

IDA-VIRU EHE tunnustused

Aasta uus algatus **R.A.A.A.M. teater** Suveetendused Mäetaguse Kirvehallis

Aasta kultuurisündmus **J-Fest tänavatantsufestival**

Aasta tehniline tugi **Veli Sarv** klaverihäälestaja

Aasta kultuuritöötaja **Kaisa Pukk** Toila valla kultuurijuht

Aasta kultuurikollektiivi juht **Marju Aul** Jõhvi naisrahvatantsurühmade GEVI I, GEVI II ja Kiikla Rahvamaja naisrahvatantsurühm KIIGELIND juhendaja

Aasta loometunnustus **Jüratë Kastritskaja** Kohtla-Järve Kultuurikeskuse tarbekunstistuudio juhendaja

Aasta raamatukogutöötaja **Lea Rand** Toila raamatukogu juhataja

JÕGEVAMAA**Eesti Kultuurkapitali Jõgevamaa ekspertgrupi preemiad****Kultuuripärl**

Ave Anslan III Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu” pealavastaja

Elutööpreemiad

Sirje - Reet Georg pikaajalise pühendunud tegevuse eest Jõgevamaa muusikaelus

Aastapreemiad

Folklooriselts Jõgevahe Pere III Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu” korraldamise eest

Jõgeva Linna Teater MTÜ pärimuskultuuriteemalise filmifestivali VOFF korraldamise eest

Tarmo Kruus aktiivse tegevuse eest Pajusi Teatris

Maia Lepiste rahvakultuuri ja pärimuse hoidmise eest

Põltsamaa Kultuurikeskus näiteringi Kuukatsujad harrastusteatri festivalil ElwaFest 2022 silmapaistva esinemise eest

Eili Rajapuu Jõgevamaa memme-taadi peo „Kaugel külas“ projekti eestvedamise eest

Kristel Saar pühendumise eest tantsu propageerimisele

Janne Vaabla loomingulise panuse eest Jõgevamaa kultuuriellu

Tunnustuspreemiad

Artur Aunap aktiivsele noorele kultuurikorraldajale

Margit Haamer südamega tehtud töö eest Põltsamaa muusikaelu edendamisel

Gerda Heinmaa pikaajalise tegevuse eest Jõgevamaa muusikaelus

Marika Järvet pühendunud tegevuse eest III Eesti Naiste Tantsupeo „PereLugu“ korraldamisel

Teele Kaeramaa tegevuse eest kodukoha rahvakultuuriväärtuste hoidmisel

Merike Katt pühendunud tegevuse eest meeskoorilaulu hoidmisel

Liia Lust pühendunud kultuuritegevuse eest Kamari külas

Virve Muser pühendunud tegevuse eest rahvatantsu edendamisel

Heli Nigul pühendunud tegevuse eest raamatu „Avinurme raamatukogu 110“ koostamisel ja väljaandmisel

Ainar Ojasaar pühendunud tegevuse eest suurürituste korraldajana

Anu Ots südamega tehtud töö eest Mustvee ajaloo talletamisel sõnas ja pildis

Mare Talve pühendunud tegevuse eest Jõgevamaa muusikaõpetajate eestvedamisel

Anni Õnneleid aktiivse tegevuse eest Pajusi Teatris

JÄRVAMAA

Kultuuripärl

Dmitri Kotjuh Fotograaf. 2022. a avas näituse „Sõjas töö!“

Järvamaa ekspertgrupi elutööpreemia

Tiiu Schüts Dirigent ja muusikaõpetaja, kes on Järvamaa muusikaellu panustanud üle 40. aasta.

Kultuuritegija

Arlet Palmiste Järvamaa kultuuriellu mitmekülgse rikastamise eest

Kultuurisündmus

Wittensteini tegevusmuuseumi loomine Järvamaa muuseumi edasiarenduse eest

Tunnustuspreemiad

Esna Galerii, Helen Ott, Krista Jürgens, Leho Rubis

Järvamaa Omavalitsuste Liidu kultuuripreemiad

Aasta kultuurielu edendaja **Kerli Sirila**

Aasta kultuurihoidja **JJ Dixieland Band**

Parim kollektiiv **Piibe Teater**

LÄÄNEMAA**Eesti Kultuurkapitali Läänemaa ekspertgrupi elutööpreemia**

Hilja Tamm raamatukogunduse, rahvatantsu ja rahvakultuuri järjepidevuse hoidja ning edasiviija

Läänemaa Kultuuripärl

Anne Suislep silmapaistvaid tulemusi saavutanud teatri- ja kogukonnaelu edendaja

Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitali tunnustuspreemia

Krista Kumberg panuse eest vaimse kultuuripärandi säilitamisse ja kogukonnaelu edendamisse

Eesti Kultuurkapitali Läänemaa ekspertgrupi tunnustuspreemiad

Taimi Kopli pikaajaline panus muusikahariduse edendamisse

Sirje Kaasik muusikaelu järjepideva ja pikaajalise edendamise eest Läänemaal

Anu Suik Linnamäe lasteaia laulupäeva korraldamise eest

Varje Jaer-Eer pikaajalise panuse eest raamatukogunduse edendamisse

Ülle Schönberg Rannarootsi kultuuritraditsioonide hoidmise ja tutvustamise eest

Ants Rajando Vormsi kogukonna ja kultuuripärandi hoidja

Eesti Kultuurkapitali Läänemaa ekspertgrupi aastapreemiad

Age Kõiveer Talharpa mängimise traditsiooni hoidmise ja edendamise eest noorte seas

Liia Lees raamatu „Lääne tantsi lennatie...“ koostamise ja väljaandmise eest

Eneken Viitmaa pikaajalise panuse eest laste muusikaharidusse ning kooritegevusse

Küllike Valk pühendunud tegevuse eest kultuurisündmuste eestvedamisel

Neidudekoor Canzone eduka esinemise eest rahvusvahelisel koorikonkursil „4th Kalamata International Choir Competition and Festival“

LÄÄNE-VIRUMAA**Eesti Kultuurkapitali Lääne-Virumaa ekspertgrupi aastapreemiad****Lääne-Virumaa Kultuuripärl**

Keio Soomelt tegevuse eest koorijuhina ja filmifestivali korraldamise eest

Elutööpreemia

Valeri Pormann kauaaegse tulemusliku treeneritöö eest

Aastapreemia

Karl Meos käsitööoskuste tutvustamise eest noortele

Helen Solovjov Rakvere Teatri kultuuriürituste korraldamise eest

Kait Tiitso Kunda linna orkestri dirigendile

Uuno Trumm Lääne-Virumaa ajaloo tutvustamise eest

Tunnustuspreemia

Miina Roost filmifestivalide korraldamise eest

Kristo Ambus filmifestivalide korraldamise eest

Ivo Leek harrastusteatri KaRaKter eestvedamise eest

Sirje Võsa kultuuriloo kogumise ja hoidmise eest

Mehis Saaber Lääne-Viru tantsuella panustamise eest

PÖLVAMAA

Eesti Kultuurkapitali Põlvamaa ekspertgrupi aastapreemiad

Põlvamaa kultuuri elutööpreemia

Ilse Aigro pikaajalise rahvakultuuri viljelemise ja arendamise eest rahvaraamatukogus

Põlvamaa Kultuuripärl

Urmas Kalla Vana-Võromaa keele ja kultuuri hoidmise eest

Aasta Tegu

Põlva Muusikakool muusikakooli keelpilliorkestri 10. aastapäevale pühendatud kontsertide eest

Aasta Tegija

Krista Sildoja Mooste Rahvamuusikakooli 10. aastapäeva ja rahva- ning pärimusmuusikaalase töö korraldamise eest nii kodu kui välismaal

PÄRNUMAA

Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupi tunnustused

Kultuuri elutööpreemia

Heinike Sinijärv Pärnu Keskraamatukogu kauaaegne juhataja

Kultuuripärl

Ingrid Jasmin Pärnumaa tantsupee „Ükskord algab aega“ mõtte andja ja lavastaja

Kultuuri aastapreemia

Kaija Velmet ja **Arbo Valdma** rahvusvahelise klaveriõppe meistrikursuse „Suveuni 20“ korraldajad

Kultuurisündmuse aastapreemia

Pärnumaa Rahvakultuuri Keskse Pärnumaa tantsupee „Ükskord algab aega“ korraldamine

Pärnumaa Omavalitsuste Liidu tunnustused

Aasta kultuuritegija: **Joanna Kärt Pärtel** rahvatantsu järjepidevuse kandja

Aasta toetaja: **Vallo Kappak** ettevõtja OÜ ValiceCari juhataja

Aastate tegutsejad: **Kaie Seger** rivitantsu juhendaja ja **Imbi Tõnisson** Kaisma rahvamaja juhataja

Aasta rahvakultuuri tegija: **Annika Põltsam** Seljametsa muuseumi ja rahvamaja juhataja

Aasta üllataja ja koostööauhind: metsavendi käsitleva suveetenduse „**Ai, velled**“ meeskond

RAPLAMAA

Aastapreemiad

Anneli Ülemaante Aastapreemia rahvatantsuõpetajale, Vigala rahvariiete uurijale ja tegijale

Krista Tõldmaker Aastapreemia MTÜ Folklooriselts Kiitsharakas eestvedajale ja Vigala pärimuskultuuri hoidjale

Tekla Tappo Aastapreemia Rapla Muusikakooli sõbralikule ja nõudlikule viiuliõpetajale

Triin Pihlap Aastapreemia noorele ja andekale viiulimängijale, konkursside „Parim Noor Instrumentalist“ ja „Raplamaa Noor Muusik“ võitjale

Kultuuripreemia

Meelika Mikson Kultuuripreemia Kohila Kunstide Kooli armastatud puhkpilliõpetajale-orkestrijuhile

Merle Voolaid Kultuuripreemia hingega tehtud töö eest Märjamaa rahvamaja juhatajana

Piia Pöder Kultuuripreemia Rapla Kultuurikeskuse noorele lavastajale ja kultuurisündmuste loojal

Elve Ruus Kultuuripreemia Juuru Eduard Vilde Kooli kuaegsele ja töökalale muusikaõpetajale

MTÜ Raplamaa Perenaiste Selts Pauliine Kultuuripreemia tulihingelisele Raplamaa rahvarõiva teema arendajale

Kultuuripärl

Valter Uusberg heatahtlikule ja empaatilisele lavastajale ning kunstnikule, Rapla maakonna väärtusruumi loojale

Elutööpreemia

Thea Paluoja pikaegsele ja pühendunud muusikaõpetajale ning koorijuhile

SAARE MAAKOND

Eesti Kultuurkapitali Saaremaa ekspertgrupi preemiad

Kultuuripärl

Tiiu Tammoja mitmekülgse rahvusvahelise kultuuriprogrammi elluviimise eest

Aastapreemiad

Ester Soe Saare maakonna 52. laulupeo „Teel“ kunstilise juhtimise eest

Eena Mark Saare maakonna 47. tantsupeo „Tuules“ kunstilise juhtimise eest

Lii Pihl Saaremaa kunstimaastiku rikastamise eest

Kairit Sepp tulemusliku töö eest noote lauljate koolitamisel ja aktiivse kontserttegevuse eest Saaremaal

Mare Kallas Laimjala kandi kultuuripärandi hoidmise ja jäädvustamise eest

Saaremaa valla Hendrik Krummi nimeline preemia

Matis Männa pühendunud pedagoogilise töö ja viljaka loomingulise panuse eest Saaremaa kultuurielu rikastamisel.

TARTUMAA

Eesti Kultuurkapitali Tartumaa ekspertgrupi tunnustused

Tartumaa kultuuripärl

Jaanus Randma tantsuprojekti „ERM tantsib“ ja tantsulavastuse „Kingitud aeg“ lavastamise eest

Tartumaa kultuuritäh

Anne Jürimäe südamega tehtud töö eest rahvatantsujuhina

Kristel Maruste rahvatantsuansambel Tarbatu juubelikontserdi ja lavastuse „Nukiplika“ koreograafia ja loomise eest

Aasta kultuuriorganisatsioon

Tartumaa Rahvatantsujuhtide Liit rahvakultuuri sündmuste ja koolituste korraldamise eest

Aasta rahvakultuuri tegija

Aveli Asber autoritantsude ja Tartu Ülikooli Rahvakunstiansambli „Olemise mustrid“ loomise eest

Aasta rahvakultuurisündmus

Hegert Leidsalu Tartumaa rahvatantsupeo „Päev Emajõel“ sündmuse ideeautor ja peakorraldaja

Külli Petersell Tartumaa rahvatantsupeo „Päev Emajõel“ kunstiline juht ja pealavastaja

Väägvere Pasunakoor Puhkpillimuusika edendamise ja „Tantsuõhtud Kõrvekülas Väägvere pasunakoori ja sõpradega“ korraldamise eest

Tunnustuspreemiad

Tiina Konsen vabatahtliku töö eest Eesti sanditamiskombestiku „Hakkame santima“ kuraatoritöö eest Tartumaal

Helin Pihlap Tartu Folklooriklubi Maatasa eestvedamise ja veebisaate „Folk Off“ korraldamise eest

Esta Sokk tulemusliku töö eest Tabivere teater E.H.K. eestvedajana

Elutöötoetus

Anne Soosaar Puhja Kooli kauaaegne muusikaõpetaja ja dirigent

Ruth Luts Puhja Kooli kauaaegne muusikaõpetaja ja dirigent

Made-Heljo Ruul suure panuse eest rahvatantsu ja rahvakultuuri valdkonna edasikandja

Vaike Podar pikaajalise südamega tehtud töö eest Puhja Seltsimaja ringijuht

VALGAMAA**Kultuuripärl**

Merle Soonberg Otepää Talveöölaulupeo tugisammas

Elutööpreemia

Arne Nõmmik väsimatu kultuurivedur

Aastapreemia

Ülevi Eljand Eesti popkunstiikoonide ülevaatenäituse eest

Lisette Laanoja tulevane tippdisainer

Tunnustuspreemia

Lauri Drubinš uudsete ideedega Valga kultuuriruumi vürtsitaja

Kersti Kond Kondide mütsibrändi looja

Valgamaa rahvakunsti ja käsitöö keskselts**Pärandihoidja sõlg**

Elutöö **Ants Loos** Valga Muusikakooli õpetaja, Liivimaa noorteorkestri asutaja

Kultuur **Kalmer Sarv** (postuumselt) kogukonna sädeinimene

Rahvatants **Maria Sikk** tantsurühmade juhendaja Valgas

Käsitöö **Laine Parts** käsitöö oskuste traditsioonide kandja ja edasiandja

Marge Tadolder maakonna pärandkultuuri hoidja

VILJANDIMAA

Viljandimaa teenetemärk

Ilmar Kütt

Eesti Kultuurkapitali Viljandimaa ekspertgrupi tunnustused

Viljandimaa elutööpreemia

Ivo Hakkaja pikaajalise panuse eest kultuurielu ja puhkpillimuusika edendamisele

Viljandimaa Aasta tegu

Viljandi Gümnaasium muusikal „Ükssarvik“ loomine ja lavaletoomine

Viljandimaa ekspertgrupi aastapreemiad

Birgit Kruise mitmekülgne ja silmapaistev tantsuõpetaja

Anu Rannu Eesti pärimusmuusika populariseerija ja digitaalsete õppematerjalide looja

Küllli Salumäe 2022. aasta Viljandimaa laulu- ja tantsupeo kunstiline juht

Viljandimaa ekspertgrupi tunnustuspreemiad

Andres Noormets 2022 Euroopa parima audio–draama autor

Cätlin Mägi parmupilli- ja torupillikultuuri väärtustaja, uurija ja tänapäeva inimesteni tooja

Aza ja Paul Rusanov pikaajased tantsukultuuri edendajad

Viljandimaa Rahvakultuuri auhind

Maive Ottas Suure-Jaani käsitööringi juhendaja, pikaajaline aktiivne käsitöötraditsioonide hoidja ja kandja

Ivo Hakkaja Mõisaküla kultuurimaja big–bändi dirigent, aktiivne puhkpilli–muusika traditsioonide hoidja

Margit Kuhi pikaajaline ja sihikindel laste ja noorte pärimusmuusika haridusvaldkonna arendaja

Liisi Toomsalu aktiivne dirigent, koorimuusika traditsioonide hoidja ja edendaja ning mulgikeelsete laulude looja

Viljandimaa Rahvakunstiühingu tunnustus

Mall Vesilo Viljandimaa rahvakunstimeister

VÖRUMAA

Võrumaa teenetemärk

Maarika Rosenberg pikaajalise ja tunnustust vääriva panuse eest kohaliku elu ja kultuurivaldkonna edendamisel

Eesti Kultuurkapitali Võru ekspertgrupi preemiad

Kultuuripärl

Piret Torm-Kriis seto tantsukultuuri hoidmise, edendamise ja edasiandmise eest

Elutööpreemia

Helga Ilves pikaajalise panuse eest Võrumaa koorilaulutraditsiooni hoidmise, edasikandmise ning järeltuleva põlve õpetamise eest

Elutöötoetus

Evi Zirk kogukonna kultuurielu hoidja

Aastapreemia

Kristi Vals Võrumaa kultuurisündmuste pühendunud eestvedaja

Maie Udras entusiastlik tulihingeline tantsujuht

Madis Eiche märkamatu suurt hingega tehtud kultuuritöö

Aare Hörn kultuuriruumide ühendaja

Ülle Kauksi meie aja lauluema

Tunnustuspreemia

Inga Kuljus raamatukogude pildile tooja

Aivar Rumvolt Võrumaa kunstielu rikastaja

Kaili Kalle koostöös RUA Street Art Festival meeskonnaga tänavakunstifestivali eestvedamise ja raamatukunstuksniku töö ees

Merle Kons inspireeriv kultuurielu korraldaja

Stella Möttus missioonitundega galerist

Võru linna vapimärk

Helga Ilves elukestva viljaka töö eest koorijuhi ja õpetajana ning pikaajalise kaaluka panuse eest linnavolikogu töösse

Anne Vabarna nimeline omakultuuripreemia

Silvi Palm setokeelsete tekstide ja raamatute toimetamise eest

Leida Heliste seto leelo laulutraditsiooni ja traditsioonilise käsitöö hoidmise, järjepideva tutvustamise ning edasiandmise eest.

Arvis Kiristaja pikaagekse ja järjepideva töö eest Setomaa ajaloo ja kohanimede uurimisel ning selle kirjaliku talletamise eest.

Hindätiidmise auhind:

Võru lasteaed Sõleke, Põlva Jakobi Kool, folklooriansambel Käokirjas, Jana Orion – võrukeelse kohvitare korraldaja pealinnas

Andmed pani kokku **Kaja Allilender**,
Eesti Rahvakultuuri Keskuse regionaalosakonna juhataja

Valik 2022. aastal rahvakultuuri valdkonnas tehtud uurimistöid

TARTU ÜLIKOOL

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

AJALOO JA ARHEOLOOGIA INSTITUUT

KUNSTIAJALOO OSAKOND

Magistritöö

Elis Pärn „Eestimaa puitmõisad aastail 1700–1850: etnoloogilisest pärandist stiiliarhitektuurini“. Juhendaja professor Juhan Maiste.

Arheoloogia osakond

Bakalaureusetööd

Annabel Jürgens „Hyakinthia, Gymnopaideia ja Karneia pidustused Spartas: rituaal, müüt ning roll ühiskonnas“. Juhendajad Mait Kõiv ja Elo-Mall Toomet.

Karin Rannaäär „Saaremaa naiste rõivastus 12.–14. sajandil haualeidude põhjal“. Juhendaja Riina Rammo.

Marie Anna Blehner „Keemiliste eeltöötluste olulisus ja mõju arheoloogiliste savinõude kõrbekihtide stabiilsete isotoopide analüüsile“. Juhendaja Ester Oras.

Kristo Oks „Taruvaluure ordulinnuse sepikoda“. Juhendaja Ragnar Saage.

Johanna Uuemäe „Eesti lohukivid pärimuses“. Juhendajad Pikne Kama ja Heiki Valk.

KULTUURITEADUSTE JA KUNSTIDE INSTITUUT

Doktoritööd

Danila Rygovskiy „Women in Russian Old Belief: Religious Practices and Public Imagination“ (Naised vene vanausuliste kultuuris: religioossed praktikad ja avalikud ettekujutused). Juhendaja Ergo-Hart Västrik.

Baburam Saikia „Contradictions in(side) the tradition: lived religion, ritual and change with reference to Majuli sattras“. Juhendaja Ülo Valk.

Helle Kaasik „Sacred medicine from the forest: chemical, psychological and spiritual aspects of ayahuasca“ (Püha meditsiin metsast: ayahuasca keemilised, psühholoogilised ja vaimsed aspektid). Juhendajad Lea Altnurme ja Kairi Kreegipuu.

Teatriteaduse magistritöö

Tiiu Tamm „Kogukonna kaasamise viisid, väärtused ja probleemid kogukonnateatris“. Juhendaja Anneli Saro.

EESTI JA VÖRDLEVA RAHVALUULE OSAKOND

Magistritööd

Emily Celeste Watts „Muhu Slipper as a Cultural Object: an examination of the importance of place, history, and attribution“. Juhendaja Kristi Jõeste.

Siarhiej Makarevich „Revitalisation of the Local Weaving Tradition in the Hancavičy District (Belarus)” (Kohaliku kudumistraditsiooni taaselustamine Hancavičys (Valgevene)). Juhendaja prof Kristin Kuutma.

ETNOLOOGIA OSAKOND

Magistritööd

Kätlin Marjapuu „Haldusreformist tulenevad muudatused kultuurikorralduses Viru-Nigula valla näitel”. Juhendajad Ester Bardone ja Andres Rõigas.

Eva Linda Roost „Rahulolu kultuurikorraldusega ja kultuuriteenuste tarbimine Vinni vallas”. Juhendaja Jana Reidla.

Kai Kannistu „Kultuurikorraldaja kutse taotlemise põhjused”. Juhendajad Jana Reidla ja Marju Mäger.

Piret Pedanik „Eakate kaasamine kultuuripärandi tegevustesse – Pärnu Muuseumi õpitoa näide”. Juhendaja Ester Bardone.

Kristi Vals „Kohalike omavalitsuste kultuurikorralduslik koostöö Võru maakonnas”. Juhendaja Ester Bardone.

USUTEADUSKOND

Bakalaureusetöö

Juta Lensu „Tartu juudi seltsid Eesti Vabariigi esimese iseseisvusperioodi ajal (1918–1940)”. Juhendaja Anu Põldsam.

TÜ VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Pärandtehnoloogia

KULTUURIPÄRANDI LOOVRAKENDUSED

Magistritööd

Kadi Vingisaar „Kombineeritud pistetega tikitud pinnakirjad ja nende valmistamise töövõtted Järvamaa rahvarõivastel”. Juhendajad Ave Matsin ja Silja Nõu.

Marge Veelmaa „Kangakudumise õpetamine Eesti naiskäsitöökoolides 19. sajandi lõpus, 20. sajandi alguses ning Euroopa mõjutused sellele”. Juhendaja Inna Raud.

Eva-Liisa Kriis „Dobby-telgede ja vedulauaga kangastelgede kasutuselevõtt Eestis 19. saj. lõpus ja 20. saj. alguses”. Juhendaja Ave Matsin.

Aivi Tamm „Puuvillased jakid rahvarõivaste kandmise traditsioonis Lääne-Eestis ja saartel 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi esimesel poolel”. Juhendajad Kristi Jõeste ja Anu Randmaa.

Tiina Kull „Nööbiliistuga rahvarõivasärgid Eestis. Pärandtehnoloogiline uurimus esikinnise konstruktsioonidest”. Juhendaja Inna Raud.

Bakalaureusetööd

Taive Peedosaar „Lääne-Eesti saarte meeste vatid 19. sajandi keskpaigast 20. sajandi alguseni ja nendest inspireeritud käsitöö kangast mantlite kollektsioon”. Juhendajad Astri Kaljus ja Diana Tuulik.

Iris Eenmäe „Harjumaa 18. - 19. sajandi telgedel kootud täis- ja poolvillased rõivakangad Eesti Rahva Muuseumi kogudes“. Juhendaja Ave Matsin.

Haldi Ellam „Siksälä naise keskaegse villase kuue rekonstruktsioon“. Juhendaja Ave Matsin.

Signe Lintrop „Kadrina-Haljala vaibatüüp ja Mall Tombachi autorivaiba ERM 16306 taaskudumine“. Juhendaja Christi Kütt.

Kadi Vingisaar „Kombineeritud pistetega tikitud pinnakirjad ja nende valmistamise töövõtted Järvamaa rahvarõivastel“. Juhendaja Ave Matsin.

KULTUURIKORRALDUS

Loov-lõputööd

Laura Semevsky „Tudengite teatripäevad 2022“. Juhendaja Hannele Känd, kaasjuhendaja Andres Rõigas.

Grete Podnieks „Kontserdisari „MADE“ 2021/22“. Juhendaja Andres Rõigas.

Deena Mäger „Viljandi valla lasteaedade lustipidu „Sipsik 60““. Juhendaja Andres Rõigas.

Victoria Kangrumöldri „Keha ja meele päev Võrus“. Juhendaja Hannele Känd, kaasjuhendaja Jorma Sarv.

Reesi Koidu „Puhkpilliorkestrite filmimuusikakontserdid „Teeme kino: duubel 2““. Juhendaja Marko Lõhmus.

Viktoria Berting „Spordipäev-nutiorienteerumisvõistlus 2021“. Juhendaja Marko Lõhmus.

Karoliina Arus „Vaheajalaager „Teatridetektiivid““. Juhendaja Katrin Vask, kaasjuhendaja Jorma Sarv.

Omid Velviste „Festival „Loovuse loomus““. Juhendaja Anu Rannu, kaasjuhendaja Jorma Sarv.

Helina Udeküll „Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia teatrikunsti 14. lennu diplomilavastus „Toatüdrukud“ produktsioon“. Juhendaja Jorma Sarv.

Anni Heinaru „Mulgi Lõõrike 2022“. Juhendaja Hannele Känd, kaasjuhendaja Andres Rõigas.

Kärt Joanna Stalde „Saue linna 28. sünnipäev ja kohvikutepäev“. Juhendaja Marko Lõhmus.

Eliisa Rääts „Helilooja Jaan Räätsa 90. juubeliaastale pühendatud loeng-kontsert Tallinna Keskraamatukogus“. Juhendaja Marko Lõhmus.

Elise-Brigit Hüssoon „Tallinna rahvusvahelise festivali Jazzkaar 2021 Tallinna linnaruumiprojekti produktsioon“. Juhendaja Merli Vajakas, kaasjuhendaja Marko Lõhmus.

Katerine Tiitson „Rüki galerii kevadhooaja džäss kontserdid koostöös Eesti Jazziliiduga“. Juhendaja Andres Rõigas.

Triin Truumure „Koduiaia kontsert Viljandis“. Juhendaja Anu Rannu, kaasjuhendaja Marko Lõhmus.

Maarja Kalma „Koerapäev 2021“. Juhendaja Marko Lõhmus.

Pauliina Perkiö „Craftsymposium 2022“. Juhendaja Ave Matsin.

Mihkel Känd „Ooperilavastuse „Türklane Itaalias“ produktsioon rahvusvahelisel ooperimuusika festivalil „PromFest““. Juhendaja Jorma Sarv.

KOGUKONNATEGEVUS JA HUVIHARIDUS

Bakalaureusetööd

Sandra Saarniit „Eesti rahvakalendri tähtpäevade tähistamise tegevuste kogumik Järveküla lasteaiale“. Juhendaja Külli Salumäe.

Mare Taar „Veerand sajandit Väike-Maarja pasunakoori: loov-praktiline lõputöö“. Juhendaja Külli Salumäe.

TALLINNA ÜLIKOOL

HUMANITAARTEADUSTE INSTITUUT

Magistritööd

Katrin Essenson „Tantsulise mõtlemise võimalikkusest keha fenomeni, afektiteooria ja nüüdisaegse otsingulisema suunaga etendus kunsti näitel“. Juhendaja Margus Vihalem.

Julia Aparin „Arvutimängud ajaloo, kultuuri ja mälu vahendajatena“. Juhendaja Marek Tamm.

Jelizaveta Hristokina „18. sajandi lõpu baltisakslaste loodud eestlaste etnograafilised stereotüübid 19. sajandi lõpu teadusliku vene rahvusluse diskursuses“. Juhendaja Karsten Brüggemann.

BALTI FILMI, MEEDIA, KUNSTIDE JA KOMMUNIKATSIOONI INSTITUUT

Magistritöö

Kristiin Viirpõld „Rahvatantsu valdkonna probleemküsimusi: soolisus ja juht-järgija tantsulavastuse „Kes juhib?“ näitel“. Juhendaja Sille Kapper-Tiisler

HARIDUSTEADUSTE INSTITUUT

Magistritöö

Julia Reinman „Muusikaharrastajate ja dirigentide arusaamad võtmepädevuste arendamisest ülikoolide muusikakollektiivides“. Juhendaja Halliki Põlda.

LOODUS- JA TERVISETEADUSTE INSTITUUT

Bakalaureustöö

Saara Tall „Kodumaise lambavilla väärtustamine ja kasutamine taaskasutusaspektiga rõivadisainis“. Juhendaja Ann Ojaste.

Rahvakultuuri harrastajad 2022 valdkondade kaupa

Maakond	folkloor	harrastusteater	instrumentaal- muusika	koorilaul	käsitöö	puhkpilli- muusika	rahva- muusika	rahvatants	tants	vokaal- muusika	KOKKU
Harjumaa v. a Tallinn	163	453	191	4497	313	450	234	2923	0	249	9473
Hiiumaa	35	33	0	153	19	7	13	264	0	28	552
Ida-Virumaa	150	279	68	1209	223	100	71	1071	228	266	3665
Jõgevamaa	19	205	58	782	127	120	51	665	14	43	2084
Järvamaa	19	55	20	704	26	67	73	948	0	33	1945
Läänemaa	25	262	28	893	34	49	78	766	79	54	2268
Lääne-Virumaa	78	226	100	1878	91	95	151	1129	0	233	3981
Põlvamaa	72	104	41	533	219	74	38	582	161	126	1950
Pärnumaa	375	352	134	2601	401	243	221	1872	22	508	6729
Raplamaa	32	305	45	445	283	50	71	904	76	77	2288
Saaremaa	129	246	66	1114	143	64	83	1031	17	143	3036
Tallinn	466	751	770	11684	299	729	485	2985	84	116	18369
Tartu	36	384	110	4241	75	359	92	1865	8	67	7237
Tartumaa v. a Tartu	117	257	5	1700	14	95	85	963	8	266	3510
Valgamaa	97	177	110	477	277	68	60	762	88	205	2321
Vijandimaa	90	194	153	1368	362	130	160	1474	40	335	4306
Võrumaa	162	296	139	1243	622	92	228	896	503	425	4606
KOKKU	2065	4579	2038	35522	3528	2792	2194	21100	1328	3174	78320

Allikas: Eesti Rahvakultuuri Keskuse andmekogu

Rahvakultuuri harrastuskollektiivid valdkondade kaupa 2022

MAAKOND	folkloor	harrastusteater	instrumentaal- muusika	koorilaul	käsitöö	puhkpilli- muusika	rahva- muusika	rahvatants	tants	vokaal- muusika	KOKKU
Harjumaa v. a Tallinn	11	38	10	175	32	25	25	189	0	27	532
Hiiumaa	2	3	0	7	3	1	2	22	0	3	43
Ida-Virumaa	8	16	5	52	15	5	9	72	10	22	214
Jõgevamaa	1	22	6	36	12	6	6	52	4	9	154
Järvamaa	1	6	4	42	3	2	12	77	0	6	153
Läänemaa	2	16	2	41	2	4	11	52	3	4	137
Lääne-Virumaa	5	24	5	68	8	4	12	84	0	27	237
Põlvamaa	9	10	8	26	32	2	6	39	15	15	162
Pärnumaa	24	28	14	105	31	10	26	129	1	52	420
Raplamaa	3	24	2	51	21	4	8	72	2	10	197
Saaremaa	9	15	8	46	13	4	11	75	2	18	201
Tallinn	38	52	25	340	27	29	42	167	9	14	743
Tartu	3	22	4	108	6	11	12	112	1	6	285
Tartumaa v. Tartu	7	21	1	66	2	4	12	65	1	27	206
Valgamaa	7	15	5	21	15	4	10	53	7	21	158
Viljandimaa	8	24	12	59	40	6	19	114	4	43	329
Võrumaa	14	25	14	49	37	7	26	62	29	41	304
KOKKU	152	361	125	1292	299	128	249	1436	88	345	4475

Allikas: Eesti Rahvakultuuri Keskuse andmekogu

www.rahvakultuur.ee

